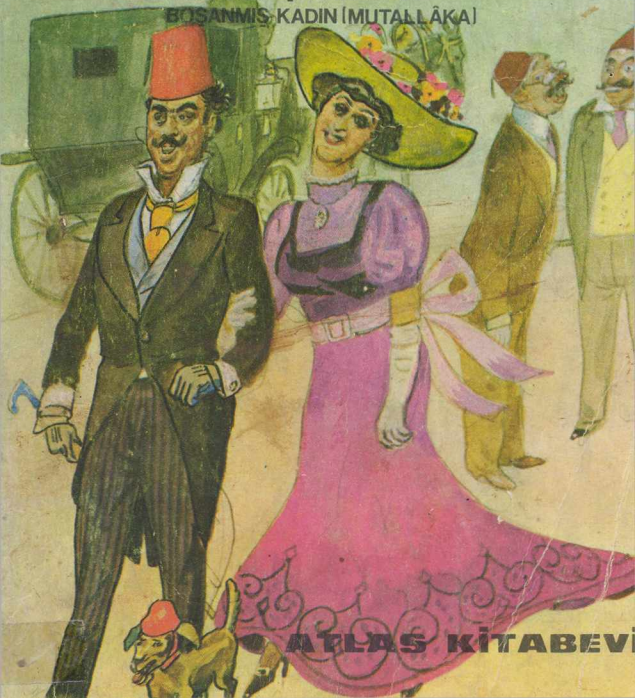

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

ŞİK

ÖLÜM BİR KURTULUŞMUDUR?
ÖLDÜREN ÖPÜCÜK
NAMUSLA AÇLIK MESELESİ
BOŞANMIS KADIN (MUTALLÂKA)

ATLAS KİTAPBEVİ

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPINAR

ÖLDÜREN ÖPÜCÜK

(KATİL BUSE)

Üçüncü Baskı

ATLAS KİTABEVİ—İSTANBUL

ÖLDÜREN ÖPÜCÜK, ilk defa 1933 yılında yayınlanmıştı. 1971'de yapılan ikinci baskısında **Mustafa Nihat Özön** eliyle bugünün diline aktarılmıştır.

ÖLDÜREN OPÜCÜK

Bu küçük olayı anlatan Nefi Beyin keder kaynaklarından fıskıran birkaç sessiz ve sıcak damlayı paylaşmaktan gözlerimi alakoyamamıştım. Olayın hüznü hâlâ onu hatırladıkça kalbimde kaynar, gözlerimi sulandırır.

Bir sonbahardı. Altında oturduğumuz çınar ağacının yaprakları zamanı gelmiş hastalar gibi tek tük havada çırpınarak toprağa düşerken hikâye sahibi şöyle başlamıştı :

Evlenmemin dördüncü yılıydı. Karım güzeldi. Evlenmemizin ilk zamanlarında pek sevişirdik ve hâlâ da sevişiyoruz sanıyorduk. Ama artık bu turfanda bir sevgi değildi. Bu uzun dört yıl sevgimizi bayatlatmış, birbiri üzerine değmenin çokluğu kalplerimizi aşındırmış, tat verici heyecanlarımızı uyuşturmuştu. Ben kendi hesabıma bu duygudaydım. Karı kocalığın kesin ve sonsuz kulluk ve efendi!iği beni âdeta ürkütüyordu. Hiç kanamayacak bir aşk zezemi atarken her an beni ta duygularımın derinliklerine kadar doymuşluğa getiren bir çağlayana tutulmuştum. Artık ister istemez sinirimi soğuk etkisine her vakit tutmak zorunda olduğum her günkü bir duş hükmüne girmişti.

Evlenme mutluluğu, aile mutluluğu, sosyal mutluluk ve başkaları gibi sadece insanlığı avutma için uydurulmuş bazı kof sözler vardır. Anlamları deneylerle hiç bir kimsece görülmemiş bu kelimelerin arkasında koşan koşanadır. Herkes birbirini işte bunlar için çığner, hep haksızlıklar bu var sanılan şeylere varmak için yapılır. Hayat için de o bir şeydir ki herkes başkasının zararına olarak çok kısmına el atmak için uğraşır. Mutluluk belki işte bu uğraşmadadır. Ama her vakit başkalarının mutluluk paylarını kendinde toplamaya çabalamak kendini beğenmişliğiyle sosyal rahat olamayacağı gerçeği düşünülmez.

Mutluluğa bir parça biçim verilse ve totalım ki buna varmak imkânı sağlansa yine tamamıyla maksat elde edilmiş olmaz. Çünkü vardıktan sonra mutluluğun sürüp gitmesi işi var-

dır. Bu ölümlü dünyada ise hiç bir şey değişmez değildir ve olmaz. Her zaman hazlarla zahmetlerin değişikliğinde olduğunu görüyoruz. Biri ötekinin sonucu oluyor. Biraz uzayan mutluluk felâket oluyor. Ben işte bu haldeydim. Zengin, halk deyişiyile mutlu bir aileye damat olmuşum. Karımın kalbi benim için sonsuz bir sevgiyle çarpıyordu. Melek gibi bir yavruya baba olmak mutluluğuna da ermişim. Evlenmemizin şartnamesinde görünürde hiç bir eksikimiz yoktu, ama ben bu sıcak aile yuvasında bir kalp boşluğu ile üşüyor, kimsesiz bir hayat geçiriyordum. Her bakımdan tam görünen bu aile mutluluğu beni sıkıyor, arasına âdeta kederlendiriyordu. Gönlüm, gözlerim hayatın değişmezliğini giderecek, ruhumu yeni duygular, lezzetler, sıcaklıklarla dolduracak başka eğlenceler arıyordu.

Karım kıskançtı. Konaktaki hizmetçiler hep kırkını aşkın gülmez, söylemez, maazallah yüzlerine bakılmaz, gudubet karılardan seçilirdi. Ellerinden bir bardak su içmeye tiksindirirdim. Bu kıskançlık aile hanımlarınca atalardan kalma, geleneksel bir hastalıktı. Altmış yaşındaki kaynatam da aynı muameleye mahkûmdu. Zavallı adam evde kızlarından başka kadın yüzü görmezdi.

Kaynanamın, karımın bu usulleri, bu önlemleri benim için gülünç bir ahmaklıktan başka bir şey değildi. Bir erkeği böyle bir niyet besledikten sonra bu gibi çocukça yasaklarla maddesinden alıkoymak mümkün mü? Evi istediğiniz kadar çirkin, kart hizmetçilerle doldurunuz. Dışardaki genç, güzel, çekici kadınların kıvraklıklarına, gülümsemelerine, çağrılarına karşı hep birden duvar öremezsiniz ya!

Karımın bu ahmaklığı beni kızdırıyor ve yasaklanmış hale bütün bütün hırsımı uyandırıyor, ben ondan hınçlarımı, dışardaki sessizce, sinsice sadakatsizliklerimle çıkarıyordum. Ve yalnız beni böyle ev içinde ve geleneğe uygun eski usul bir kıskançlık kontrolünde tutmakla yetinir, dışardaki bu çapkınlıklarından hemen hiç bir şey sezemezdi. Her sadakatsizliğimde onun bu budalaca önlemlerine karşı gülerdim. Oh, diye, oç almış yüreğim bir karış yağ bağlardı.

Bir erkeğin gönlünü aile döşegine bağlamak için onu dış isteklerinden zorla geçirmeye uğraşmak pek gülünç ve adi bir davranıştır. Kadın kocasının kalbine duygu bakımından egemen

olmayı bilmelidir. Çok yazık ki bu ince bilginin bilicisi Havva kızları kadın eşler arasında pek azdır.

★

Sonunda konaktaki ihtiyar, işe yaramaz hizmetçilerin huy-suzluk, geçimsizlik, dermansızlık, çalçenelik ve tembelliklerinden hanımlara o kadar yılgınlık gelmiş ki evin içini kirden pas-tan, tozdan kurtarmak için güçlü kuvvetli birkaç genç kadın getirmek zorunluluğuna karşı duramamışlar. Bu sıkı ihtiyaçla eve güçlü kuvvetli iki üç hizmetçi alınmış, hallerine dayanılamayan eskilerden birkaçına yol verilmiş...

Biz evin erkekleri bu genç hizmetçilerin yüzlerini gördüğümüz yok. Ara sıra yalnız adlarını işitiyoruz: Saffet, Nedime, Dilnuvaz.

Bizim hizmetimiz için yine bir iki acuze bırakılmış.

Bu üç kızın içinde en çok Saffet'in anlayış, hamaratlık ve çevikliğinden memnunluk gösteriliyor. Hatta karım yanımda birkaç kere ağzından kaçırdı:

— Kadın değil pervane. Hiç durmuyor, dinlenmiyor. O kadar da eli işe yaraşüyor ki, dedi.

Yaşından ve yüzce nasıl olduğundan söz etmeyerek sustu. Kadın olarak gökten melek indirseler eşim mutlaka onun bir kusurunu bulur. Nasıl olup da Saffet'i ister o kadarcık olsun övemedi. Bu yiğitliğine ve şu ilk doğruluğuna şaşıtm. Bu pervaneyi görmek için bende garip bir merak uyandı.

Bir gün karım sokağa çıkmıştı, evde de çamaşır yıkanıyordu. Benim ev içinde ahlâkımı kontrole memur kocakarının iş peşinde olmasından yararlanarak haremden çamaşırılığa bakan bir pencerenin önüne gittim, tül perdenin arkasından aşağıyı gözetlemeye başladım.

Çamaşırılığın içi görünmüyordu. Ama üstünde tahtaboş vardı. Yıkanmış çamaşıruları sepet sepet getirip oraya asıyorlardı. Kolları arasında çamaşır dolu bir sepetle bir genç kadın çıktı. Kırmızı saçlı, kaşları gözleri hep o renkte, çil yüzlü, etine dolgun, iriyarı bir taze. Ama, neden bilmem, ben tabiatın insanlara vurduğu bu koyu turuncu renginden hoşlanmam. Onu gönlüm çekmedi. Bu genç kız çamaşıruların yarısını tellere astıktan sonra aşağıya seslendi:

— Hu kardeş. Saffet! İkinci sepeti çabuk yetiştir. Güneş

tahtabostan kaçacak.

Aşağıdan :

— Geliyorum! cevabı işitildi.

Çok sürmedi, Saffet de kocaman bir sepetle tahtaboşa çıktı. Vücutunda yakası geniş, kolsuz, dizlerini örtemeyecek kadar kısa bir gömlek vardı. Ben öyle billur göğüs, uygun kol ve bacağı o zamana kadar rüyamda bile görmemiştim. Darma-dağınık, bol, salkım saçak kara saçların çerçevesi ortasında solgunca, kamelya renkli, duru beyaz bir yüz, çekik kara gözler, düz iki çizgiyi andıran küçük kaşlar, minimini burun. Hele dudağın sol ucunda, yanağa doğru kaçık, inadına siyah bir ben, işimi bitirdi. Bu kara lekecik kıvrak bir müzik parçası üzerindeki tatlı tatlı sınırları titreten bir tril (söz titreşimi) işareti gibi yüzün güzelliğine bir şah ahengi vermişti. Saffet'in yüzünden gerçekten melek gibi bir temizlik hoşluğu akıyordu. İlk bakışta bu güzelliğin okuyla vurulmuşu döndüm. Ne yapacağımı şaşırtdım, oradan çekilemiyordum. Ama o şimdi çamaşırları asıp aşağıya inecekti. Ansızın kendimi ona göstermek ve hele aleve düşmüş bir pervane gibi aşkına tutulmuş olduğumu anlatmak istedim. Beynimi birdenbire saran bir delilikle perdeyi açtım, mendilimi gözlerime götürerek bir ağlama işaretiyle gözüktüm. Benimle gözüğe gelince o da şaşırtdı. Solgun yüzü birdenbire pembeleşti. İlk şaşırma hareketi çıplak koluyla yüzünü örtmek oldu. Daha yarısı asılmamış çamaşırları sepette bırakarak aşağıya kaçtı.

Pek kötü davrandığımı anladım. Ama olan olmuştu. Patavatsızlığımı düzeltmek olanağı kalmamıştı. Saffet şimdi aşağıda olayı arkadaşlarına anlatacak, ağızdan ağıza söz yayılarak eşimin kulağına kadar gidecekti. Aman yarabbi o zaman belâlar mübareği... Kocakarıların birbirlerine yetiştirerek türlü şişirmelerle süslemek için diş biledikleri bu ne güzel bir dedikodu sermayesiydi.

Süt dökmüş kedi gibi süklüm püklüm odama çekildim. Derin derin, ama umutsuz, düşünüyordum. Bir zaman sonra eşim sokaktan geldi. Yüzünde bir asıklık yoktu. Her zamanki gibi gülüyor, söylüyordu. Karım bu gibi işlerde pek sabırsız ve çok saygısızdır. Huyunu bilirim. İçimden kendi kendime : «Ah...

ah... daha kabahatimi duymamış. Duyunca kıyamet kopacak...» diyordum.

Ama gece oldu, ertesi sabahı buldu. Gün akşama yaklaştı, hâlâ benim pencereden Saffet'in birdenbire sevdasıyla tahta-boşa karşı ağladığıma ilişkin konağın hiç bir yanında bir kelimecik, en örtülü bir dokunaklı söz bile sezilmedi. Acaba karım bana amansız bir vuruş vurmak için düzen mi kuruyordu? Bu yaşsız kurusıkı aşk ilânı faciası üzerinden kırk sekiz saat, nihayet, bir hafta geçti. Şaşılacak şey, hâlâ ortada en ufak bir sızıltı, dırıltı yok... Bizim hanımın halini bilirim. Çocuktan berterdir. Onda bu kadar kendini tutma ne gezer. Duygusunu, küskünlüğünü yarım saat saklayamaz, çenesi dursa gözleri söyler. Çatlar, patlar mutlaka bir uç verir. Hafta ikileşti, daha karım aldırışsız. Her vakitki gibi gülüyor, gülüyor, hatta hiç tuhaf olmayan şeylere de kakkahalar salıvererek beni sıkıyor. aptallığına acındırıyordu.

Bununla birlikte karımın her hareket ve davranışını gözden kaçırmamak işini de elden bırakmıyordum. En sonunda onun, olan işten hiç bir rüzgâr alamamış olduğuna tamamıyla aklım kesti. Hayır duymamıştı, kesinlikle bir şey bilmiyordu.

Olayın duyulmamasındaki nedenleri, garipliği günlerce düşündüm. Kerameti Saffet'te buldum. O melek kız kimseye hiç bir şey sezdirmemiş olacak. Ama bu susmak neden? Terbiyesi. insanlığı sonucu mu? Bu ansızın olan aşk ilânını söylemeden çok gizlemekte yarar buluyor. Neden acaba? Meraktan bitiyordum. Bir yargı mekiği zihnimde birçok varsayımlar, olabilirler dokumaya başladı. Artık hep Saffet'in aşkıyle, hayaliyle yaşıyordum. Sevgimin ilânına karşı kızda ne gibi bir duygu oldu? Bunu anlamak için ömrümün yarısını fedaya hazırdım. Başka çamaşır günlerini bekledim. Türlü türlü fırsatlar düşürmeye uğraşım. Hayır, hayır... hayır... Onunla bir dam altında yaşıyor, ama yüzünü görmeyi bir daha başaramıyordum. Sonunda mutlu bir hastalık beni bu fırsata erdirdi.

Kış başında evcek enflüanzaya tutulduk. Haremde Saffet'ten başka kadın ayakta kalmamıştı. Hepsi sergin yatıyordu. Ortada bir o geziniyor, bütün yatanların hizmetlerine yetişmeye uğraşıyordu.

Biz odamızda karı koca karşı karşıya ayrı karyolalarda yatıyorduk. Karım nöbetten kendini kaybedinceye kadar Saf-

fet'i odaya sokmadı. Ölüyor, bayılıyor her işi kendi görmek istiyordu.

Sonunda o sıfırı tüketince ilaç vermek, odada saçılan, dökülen şeyleri düzeltmek, toplamak, hastalık gereği işimize yetişmek için genç hizmetçinin içeri girmesine kesin lüzum görüldü.

Ben nöbetler içinde yatarken onun koruyucu bir melek gibi karşımda gezindiğini ilk gördüğüm zaman hastalıktan korkunç başka bir ateşe düştüm. Nöbetimin ateşi hiçti, hiç... Genç kızın alevi beynimi, kalbimi, sinirlerimi sardıkça sarıyordu. Saffet tahtaboşta gördüğümünden daha güzeldi, pek güzeldi. Bakışlarının çekişi altında hem titriyor hem yanıyordum. Ta içimden tatlı ürpermeler geliyor, bütün sinirlerim hoş bir titremeye gerilip gerilip gevşiyordu. Bu tatlı hastalıktan kurtulmak istemiyor, ne yalan söyleyeyim hele karımın iyileşmesini hiç istemiyordum. O kıskanç gözlerini açınca benim bu mutluluklarım hep bitecekti. Ölmesin, ama Allah ona bir uyku hastalığı versin, öyle yıllarca gözleri kapalı yatsın diyordum. Karımın yalnız soluğu benim için yeterdi... Hayatında başka uğraşmalara ne gerek vardı?!

Hastalığının ateşine katılan bu aşk, ara sıra bana delilik nöbetleri, saçma sapanlık getiriyordu. Hemen döşekten fırlayıp Saffet'e sarılmak kuruntuları beynimi sarıyordu. Böyle alaca delilikler içinde kendimi kaybedip kaybedip yine buluyordum. Bir keresinde bilmem ne kadar süren bir baygınlıktan gözlerimi açınca Saffet'i başucumda buldum. En ince sinirime kadar bütün varlığımı okşayan nazik sesiyle :

-- Beyefendi, ilaç vakti geldi, kaşenizi alır mısınız?

-- Alırım, meleğim. Ama sen bana kaşe yerine zehir versen daha iyi olur.

-- A... Allah esirgesin! Niçin böyle söylüyorsunuz?

-- Pek rahatsızım.

-- Biliyorum Beyim.

-- Neden?

-- Çünkü çok sayıklıyor ve inliyordunuz.

-- Neler sayıkladım acaba?

Saffet cevap vermedi. Latif yüzünde ince bahar bulutu gibi bir pembelik geçti. Uyanırken söyleyemediklerimi sayıklamalarımda ona anlatmış olduğuma kuşkum kalmadı. Gözlerimi onun büyülu bakışlarına dikerek :

— Oh, dedim. Bu ne cesur hastalık, bana söylemek zahmeti bırakmadı. Kalbimin en gizli, en korkunç sırlarını sahibine emanet etti.

Saffet bir elinde kaşe kutusu, ötekinde bir bardak su karşımda süzüle süzüle duruyordu. Kaşlarını utanç dolu bir hoşlukla çattı. Gözlerini önüne indirdi, ellerinin hafifçe titrediğini görüyor, yüreğinin gümbürdediğini işitiyor gibiydim. İkimiz de birbirimize geçen bir çarpıntıyla sarsılıyorduk. Kaçmak ister gibi telâşlar yaptı, savuşamadı. Eziliyor, büzülüyor, kâh solup kâh kızarıyor, bir türlü rahat duramıyordu.

Önüne eğerek benden kaçırıldığı gözlerinde bana anlatmamak istediği derin sırlar bulunduğunu anladım. Evet Saffet aşkıma, ateşime pek yabancı değildi.

Sevincimden bana bir ağlama geldi. Kaynar göz yaşlarıyla dedim ki :

— Saffet'çiğim, kadınlık onurunu incitecek hezeyanlarda buldumsa beni bağışla. Kabahat bende değil, hastalıkta. Ara sıra ne söylediğimi bilmiyorum. Yaptığımdan da haberim olmuyor.

O, anlaşılır anlaşılmaz bir :

— Estağfurullah, mırıldandı.

Ahretteki makamını görerek bir can çekişen bitkinliğiyle hummalı, sevdalı, yalvaran kayık bakışlarımı diktim. Onun hoşluğunu sanki şifa gibi içimi çekerek yana yana içmeye uğraşıyordum.

Saffet bu zor durumdan kurtulmak için hemen kaşığı uzattı. Ben ilâcı onun elinden elimle değil, ağzımla almak istedim. Baygınca bir ufak duraksamadan sonra kurumuş iki dudağımın arasına bıraktı. Kaşeyi yutmak için gerekli suyu da onun elinden içtim. Bardağı ağzımdan çekerken bir elimle bileğinden, ötekiyle belinden kavradım.

— Aaaa ne yapıyorsunuz?!. Utancıyla bu ani kucaklayışından sıyrılıp kaçmaya çabaladı. Bardaktaki kalan suyun bir kısmı aramıza saçıldı. Nöbet ateşinin verdiği şiddetle onu döşeğe çektim. Kollarımın çemberinden kurtulmak için var kuvvetiyle gerildiği sırada ufak bir sarsıntı tepki uyandırdı. Bütün bütün üzerime düştü. Dudak kenarındaki beninden ilk öpücüğü aldım. Bu saldırı ve çöküş sırasında cdanın camları hafifçe şangırdadı. Saffet bütün vücut ve kalbiyle birlikte ağzında

çırpınan kelimelerle :

— Bırakınız Allah aşkına, Hanımefendi duyacak, korkusuyla kıvranıyordu.

Gerçekten karım o anda nöbet dalgınlığı sırasında hiyanetim kendince bilinmiş gibi iki kere derin derin inledi. Sofadan ayak sesleri geldi. Bütün damarlarım şiddetle atıyordu. Ateşli dudaklarım, her türlü hayalin üstünde tadı anlatılamaz, sınırları zevkten criten, insanı uzayın şiir tabakalarına uçuran bir cennet yemişiyle temasa gelmişti. Aşk içkisinin verdiği sarhoşlukla kollarımın arasındaki avı bıraktım. Ölmeden canın vücuttan çekildiği azabını öğrendim. Lezzetinin büyüklüğü kadar zamanı küçük olan bu öpüşün dudaklarıma bıraktığı şekeri, pek sevdiği bir lokmayı ilk hamlede yuttuktan sonra yalanan kediler gibi dilim ağzımda oynayıp durmaktayken karım ateşten kan bürümüş gözlerini açtı. Nerede olduğunu anlamak ister gibi çevresine ürkek, araştırmacı bakışlar gezdirerek :

— Neredeyim? Burası evim mi? Bey, neredesin?

— Buradayım Hanımcığım.

— Deprem mi oldu? Şangur şungur oda sallandı.

— Bir şey olmadı, sana öyle gelmiş. Nöbetin şiddetinden insan vücudu olmadık şeyler duyar.

Saffet, kucaklamanın yüzüne vermiş olduğu bozgunluğu çabuk bir iki el dokundurmasıyla onardıktan sonra yine elinde kaşe kutusu ve bir bardak suyla Hanımın karyolası önünde durarak :

— Efendim vakit geldi, ilacınızı alır mısınız?

Karım sert bir yüzle, oç alma isteğiyle yanar gibi parlayan hizmetçiyi süzerek :

— Kız nedir bu? Üzerine su mu döküldü? Önün yaş. Hizmet elbisesiyle hasta odasına gelinir mi? Kutuyu beş parmağınla kavrama, belki elin kirlidir, öğrenirim ben! azarlamasından kendini alamadı.

Saffet'in üstü başı, hele beyaz elleri o kadar tertemizdi ki kızcağız tepeden tırnağa canlı, hoş kokulu bir çiçeğe benziyordu. Karım onun o hoşluğuyla karşımda salındığını çekemeyerek böyle hakaretle sanki onu gözümünden düşürmekle rahatlanıyordu.

O gece nöbetim hafifledi, içtiğim sevda ilacı damarlarımdan azalttığı ateşi ruhuma yaydı. Dudaklarımı bırakmayan o

öpüşün tadıyla uyudum. Ağzım her vakit Saffet'in yanağı ucundaki o kara noktayı arıyordu.

Ertesi gün oldu. Bana kaşe vermek için yine karımın derin bir dalgınlığı zamanında kızın odaya girmesini bekleyerek gözlerimi kapıdan ayırmıyordum. İlâç vakti oldu. Sabırsızlıktan, hasretten canım ağzıma geliyor, ama canan gözükmiyordu.

Üzücü, öldürücü, çarpıntılı uzun saatlardan sonra oda kapısı gıcırdadı. Hafize Hanımın namaz bezili kart başı gözüktü. Karımın benim üzerime gözcü, kontrol, casus, hafiyeye koyduğu cadı. Ben bir meleğin gökten inmesini beklerken içeriye böyle bir dişi ifrit girmesi beni o kadar öfkelenbildirdi ki: «Defol oradan... Allah belânı versin, uğursuz cadı!» narasıyla odayı sarsmamak için döşeğin içinde kıvılcımlar saçan bir çarkıfelek hızıyla birkaç kere döndüm. Karyolamın zangirtisinden karım yine şaşkın şaşkın gözlerini açarak:

— Ne oluyoruz? Yine oda sallanıyor!

Artık kendimi tutamadım:

— Hiç bir şey olduğumuz yok... Hanımefendi rahatsız olacak diye döşekte bir yanımdan öbürüne dönmeyeyim mi?

Hafize Hanım kutuyla yanıma gelerek:

— İlâcınızı almayacak mısınız?

— Ben ilâcımı aldım. Bak, sor, istiyorsa Hanıma ver...

Hafize Hanım küskünlüğünü gizlemeye uğraşarak:

— Beyefendi, hastalığınız pek huysuz oluyor. Bendeniz de rahatsızım, Huda bilir merdivenleri zorla çıktım.

— Çıkamaydın efendim. Seni buraya davet eden mi var?

— Size kim bakacak efendim? Saffet de tutuldu, ateşler içinde yatıyor.

Bu adın söylenişi dinlendirici bir duş gibi sinirlerimi birden yatıştırdı. Ama çok sürmedi. Eyvah, beynimi bir büyük pişmanlık azabı sardı. Çünkü onun ağzına hastalığı ağzımla ben vermiştim. O bana cennet tatlara tattırdı, ben ona zehir aşıladım.

Ertesi günü biz karı koca haylice iyileştik. Ama karımın yakınlığı bana dokunuyor. Onun soluk alıp verdiğini duydukça yaşadığına öfkelenir gibi anlatılmaz sinir halleri geçiriyor, hep Saffet'in hayaliyle yaşıyor, hastalığın, hayatın bütün acılarına yalnız bu merhem kuvvetiyle dayanabiliyordum.

Ben onu birden coşan aşkımın bütün çılgınlığıyla, ateşiyle yanan göğsüme çekmiş olduğum döşekten çıkmak istemeyerek, tatlı tatlı sevda rüyalarıyla gerine gerine bir yanımdan öbürüne yuvarlanıp duruyordum.

Karım ilâç kutusuyla yanıma geldi.

— Kaşe almayacak mısınız?

— Hayır...

— Hasta iseniz ilâç alınız, değılseniz döşekten kalkınız.

Hemen öfkem parladı :

— Bu da tuhaf emir... Enflüanza delisi mi oldunuz yoksa?

— Bana bir şey olmadı, olduysa size oldu.

— Acayip!...

— Evet o kadar acayip ki bütün acayıpler bunun yanında pek tabii kalır, Beyefendi.

Karımın beyninde hemen hemen koparacak bir fırtına birikintisi olduğunu anlamak büyük bir akla gerekli değildi. Acaba bir şey mi sezinlemiş, veya görmüş veyahut ki Allah saklasın, gerçeğe ermiş miydi? Bu merakımı çözmek için karımı deşmek gerektiğini anladım. Bütün bütün damarına basmak için dedim ki :

— Keyif benim değil mi, ne ilâç alırım ne de döşekten kal-karım. Ne yapacaksınız Hanımefendi?

— O tatlı umutla bir yıl daha bu döşekte yatsanız boşunadır Beyefendi, çünkü...

Karım pek alaylı bir gülüşle sustu. Bu alayın zehrini üzerimden silkmeye uğraşır gibi yatağımın içinde depreşerek :

— Tamamlayınız. Ey, çünkü?

— Çünkü o hastadır. Pek hastadır, artık ilâcınızı vermeye gelemeyecek. İki günde çifte zatürrie taze ciğerlerini sardı. Kan kusuyor, nefes alamıyor. Pek yakında Allah'a can borcunu ödeyecek. Ve hatta...

— Ey, ve hatta?... Çabuk söyleyiniz.

— Doktorlar sabaha çıkmaz diyorlar. Neme gerek... Ben doğru söylerim, yazık oldu. Güzel kızdı, sizin için de pek ha-

kikatliymiş. Hastalığının en son ateşli, en şiddetli zamanlarında hep sizi sayıklamış durmuş. Adınızı şahadet sözü gibi ağzından düşürmüyormuş.

Karımın bu sözleri hayatımı boğacak bir felâket dalgası gibi birbirinden daha büyük, daha kara, daha korkunç saldırılarla beynimi eziyordu. Bir yandan Saffet'in hayatı tehlikede olduğu, öbür yandan karımın onun ölümüyle benden oç alır gibi o yolda söyleyişi beni bitirdi. Kendimi kaybettim. Göz yaşlarım benden izinsiz, ilkin hazin hazin sızdı, sonra boşandı, coştı. Karımı görmeye dayanamıyorum, yüzünü görmemek için yorganı başıma çektim, hıçkırıklarımın arasında onun bütün birikmiş hınçlarını şöyle boşalttığını duyuyordum :

— «Aşık âlemi kör, dört yanını duvar sanırmış.» Burada, şuracıkta, ben karınız hummalar içinde inim inim inlerken ona, yabanın kaltağına sarıldınız. Sarılışlarınızın şiddetinden oda sarsıldı, camlar titredi. Böyle bir cinayet yeri, göğü oynatsa yeri vardır. Dayandım, ama üzüntüden tıkanıyordum. Ses çıkarsam o kahpenin yanında beni tahkir edeceğinizi biliyordum. Allah'a havale ettim. O güzel yapar. Sabrımın mükâfatını göreceğimden eminim.

Sabrının mükâfatı Saffet'in ölümü müydü? Bunalmamak için yorganı üzerimden attım. Karı koca yüz yüze geldik. Ne kadar acı bir karşılaşmaydı. Günahımı inkâra imkân yoktu. Bu açık seçiklik onu da beni de eziyordu. Bu korkunç gerçeğin önünde şimdi ikimiz de ağlıyorduk. O davacıydı, ben suçlu. Söz onundu, hak onundu. Eşim devam etti :

— Eski şeylerimize, eski usul, eski terbiyelerimize karşı geldiniz. Güzel hizmetçi kızları erkeklerimizden kaçırmaya hakkımız var mıymış, yok muymuş? Şimdiki erkeklerde aile, karı haklarına saygı gösterecek ahlâk sağlamlığı nerede? Beyaz bir gerdan, yanak üzerinde bir ben, biraz alımlıca kaş, göz gördüler mi evlerini, barklarını, çocuklarını, insanlıklarını, her şeylerini, her şeylerini unuturlar. Bütün mutluluklarını bir kirli hevesin sarsıntıları içinde boğarlar.

Ben bu sözleri mahkeme önünde, hüküm kararına boyun eğen bir suçlu tevekkülüyle dinlemekteyken, Hafize Hanım kaçık beniz, kederli, telâşlı bir yüzle odaya girerek :

— Saffet... zavallı kızcağız pek ağırlaştı. Helâllik dilemek için küçük Hanımefendiyi görmek istiyor, pek yalvarıyor.

Bu rica karşısında eşim artık sabrını, metanetini, insanlığını Hafize Hanımın önünde unutarak :

— Mümkün değil helâl etmem! Kahpe, Allah huzuruna o yüzkarasıyla gitsin! acımasızlığıyla bağırды.

Hafize Hanım o gençlik düşmanı, katı, sağır yürekli karı bile imana gelerek :

— Aman efendim. Günahı ne kadar büyük olursa olsun, böyle günde bağışlamalısınız. Hanımlığın, büyüklüğün şanı budur.

Eşim :

— Hayır Hafize Hanım! Ne haddime? Ben affedecek değilim. Allah affedecek. Rica ederim, beni daha fazla söyletme.

O sırada içeriye küçük besleme Pertev girerek matem yaşlarını akıta akıta çok keder ve heyecanla tıkana, tıkana :

— Zemzem istiyorlar. Dolabın anahtarı küçük Hanımefendideymiş. Aman çabuk efendim hasta gidiyor...

Hastalık ve üzüntüyle pek halsiz gibi duran eşim halinden hiç umulmayan bir şiddetle yerinden fırlayarak başındaki bütün saçları ürpermiş bir coşkunlukla :

— Zemzem vermem. Öyle günahkâr ağıza o mübarek suyu akıtmak vebaldir. Onun ağzının pasını cehennem temizleyecek.

Ben kendi vicdanımca hoş görülecek bir suçluydum. Ama eşim kadınlık damarının en kinli bir yarasıyla, en ağırılı bir sızısıyla kadınlardaki şefkat ve incelik sınırını değil, en ilkel, en zorba, en duygusuz, en taş yüreklilerin insafsızlığını da geçiyordu. Karımın bu coşkunluğu önünde hemen çok aşağılık bir yalvarma tavrıyla boynumu bükerek :

— Hanım, dedim, hepimizin sonumuz olan gerçeğin sırlarına karıştığı bu büyük dakikada kanlı bıçaklılar yüreklilerinden, en derin kin ve düşmanlıklarını silerler... Ayaklarınızı öpeyim, gidiniz, helâl ediniz. Allah da bunu buyurur, Peygamber de, din de insanlık da... Haydi, durmayınız gidiniz, helâl ediniz. Mezardan iki çift yalvaran gözün mahşere kadar üzerinize dikilip kalması rahatsızlığından kurtulunuz...

Karım şaşkın, öfkeli, durdu. Birkaç dakika cevap vermedi. Ne diyeceğini bilmiyor gibiydi. Kalbi o sönmez kıskançlık, kin ve ateşle insanlık ve kadınlık şefkati arasında bocalıyordu. Onun şu küçük zayıf ânından yararlanarak hemen yalvarmamı tekrarladım :

— Haydi Hanımcığım, Azrail özür dinlemez. Ruh alma sa-niyesini geciktirmez. Haydi elmasım, hanımlığın şanını yük-selt, insanlık gereğini yap! dedim ve daha aşağılık yalvardım.

Hep bu aşağıdan alma ve yalvarmalarım eşimin gözünde benim Saffet'e olan aşkımin büyüklüğünü ispat ediyordu. O, bütün kiniyle ve derin yarasının acısıyla gözleri parlayarak bir facia artisti gibi karşımda serpilip dikildi. Coşkun ve intikamcı bir eda aldı. Gözlerini açıp dişlerini gıcırdatarak :

— Hayır... Gitmem... Helâl etmem, kelimelerini aralıklı, kaba, boğuk bir söyleyişle yüzüme savurdu.

O zaman ben de insanlığımdan çıktım. Kabuğunu bir an-da fırlatan bir yanardağ gibi hınçlarımı saçmaya başladım :

— Ya? Helâl etmez misin? Ben de o masumu ahrete utanır bir halde göndermemek için imamı, muhtarı çağırıp nikâh kıydırtacağım. Can çekişirken de olsa onun göz ucuyla vereceği kabul işareti nikâh için yeter! dedim ve hemen dışarı fırladım.

Karım bu sağlam sözlerimden kurşunla vurulmuşa döndü. Eski yarası üzerine şimdi daha acı bir yara almış gibi bir çığ-lık kopararak arkamdan koştu. Bir can çekişenle değil, bir ölüyle bile evlenmemi istemiyordu. Anladım ki buna engel ol-mak için her ne yapabilirse yapacaktı. Ama ne yazık... Hastan-ın odasına girdiğimiz vakit Azrail emanetini almış, her şey ol-muş bitmişti.

Ortada başı kibleye çevrilmiş bir dösekte, üzerine boylu boyunca çarşaf örtülü bir ceset yatıyor, köşede başörtülü bir kadın Yasin'in son ayetlerini yüreksiz bir ses ve hazin bir ma-kamla okuyordu.

Hemen yürüdüm, ölünün yüzünden çarşafı çektim. Ka-dınlar hep bir ağızdan :

— Açma Beyefendi, namahremdir, diye karşı çıkarak bağ-rıştılar.

Onlara cevap verdim :

— Allah ve vicdan önünde o benim karımdır, namahrem olamaz.

Bağrıışmalar tekrarlandı :

— Karınız da olsa öldükten sonra namahrem sayılır. Siz şeriatı bilmiyor musunuz?

Ben artık onları dinlemiyor, en büyük sanatçı yaratılışın her eserine vurduğu ölümün hüznün rengini, şiirliliğini, hoşluğunu, acılığını seyrediyordum. Azrail onun canını almış, ama gençliğine, güzelliğine saygı göstermişti. Onun yüzü şimdi ahrete özgü bir nurla yine hoşluklar saçıyordu. Artık o gerçektir. Biz çevresinde ölümlü, yalancı insanlardık. Bilmediğimiz o gerçek ötesi cihanın sırları onun yüzünde bize gülüyor, sessiz dudakları anlamadığımız bir dille bize derin, gizli şeyler söylemeye uğraşıyordu.

Genç ölünün çenesi ince bir tülbentle bağlıydı. Derleyip toplamak istedikleri gümrak saçları alından ve yanlardan birer kara dalga gibi yastığa taşmış, o pek sevdiğim kaşların üzgün şekli hayatı biten çiçekler gibi bir sonu anlatmaktaydı. Karası kaymış aralık gözlerdeki taş kesilmiş durgunluk, sonsuzluğun yaşamaya derin bakışlarını gösteriyor. Dünyadan heva ve hevesini alamayarak istekli kalmış ve son çırpınışlarda azıcık bir yana kaymış ağızda hâlâ hanımından helâllik diler gibi pişman, sessiz bir yalvarma anlamı var...

Öpmeye doyamadığım yanak kenarındaki ben, yine öyle kara, öyle güzel, yine öyle çekici, büyülü beni çekti. Yatağın kenarına diz çöktüm. Susuz kalan bir zambak gibi sararmış bu ölü kız yüzüne kapanarak :

— Sana verdiğim ölümü bana geri ver! yakarışıyla ağızımı onun hayatsız, soluksuz, kımıldamayan dudaklarına yapıştırdım. Öptüm... Öptüm... Öptüm...

Ben cesedin üzerinde kendimden geçmişim. karım biraz ötede bayılmış.

Karşımdaki adam gençliğinin bu üzüntülü, hatıra geldikçe insanı yakan dakikalarını tekrar yaşayarak nemli gözleri geçmişin şimdiki zaman içinde canlanan dönemlerine bir zaman daldı. Saffet'in soğumuş dudaklarından aldığı son öpüşlerin kederli zevkiyle titremeler geçirdikten sonra sözlerine devam etti :

— Dostum, bugünkü eşim hâlâ o kadındır. Olan şey üzerinden yirmi yıl geçti. Dalgalar kıyı kayalarını nasıl temizlerse, güneş dünyanın bütün pisliklerini nasıl emerse günler de bi-

zim karı koca kalplerimizin düşmanlıklarını öyle sildi. Şimdi birbirimize düşkün, şefkatli, sadık yaşıyoruz.

Eğer gençlik havailiğiyle bazı anlar için evlilik vefasından sapıtma kırıklığıyla bozmuş kadın, erkek eşler varsa bizden ders alarak barışsınlar, unutsunlar, geçinsinler. Yılların geçişi ve avuntusu en bereali göğüslere şifa ve dayanıklılık veriyor.

Heybeli, 21 mart 1920

NASIL DOLANDIRICI OLDUM?

(Safter Beyin anlattıkları)

Efendim, kırlarda, ormanlarda yaşayanlar avcı, deniz kıyısında oturanlar balıkçı, gelirleri harcamalarına yetmeyenler de yavaş yavaş ya borçlu veya dolandırıcı olurlar. Ortamın her zaman ahlâk, huy, meslek üzerine etkisi vardır.

Dolandırıcılığa isteğimle başlamadım. Bu o kadar kendiliğinden ve yavaştan oldu ki o hale nasıl geldiğime ben de şaşım. Şunu da söylemeliyim ki müzikte, aktörlükte yani güzel sanatlarda olduğu gibi bunda da yetenek ister. Bazılarını kızdırmayacağımı bilsem buna da güzel sanatlardan bir dal diyeceğim. Çünkü bunda da pek ince düşüncelere, iyi tabiata ve pek ince artistliğe gerek var.

Beş yüz kuruş bakkalı dolandırmak, kasabı üç yüze kafese koymak.. bunlar sanatın alfabesi olmakla birlikte kaba yanlarıdır.

İnsan yüzce sevimli, lakırdıda büyüleyici ve tabiatça hoş gider olmalıdır. Adam kandırmak fennini iyi öğrenmiş bulunmalıdır. Dikkat ederseniz bu dünyada her şeyin, insanın insana hükmetmesi zincirine bağlı olduğunu anlarsınız. Hükmetmek iki türlü olur. Ya açıktan açığa zorbaca veyahut tatlılıkla kandırarak, aldatarak. Emin olunuz, zor ve şiddetten çok, tatlı dil, güler yüzle can yakılır ve iş görülür. Şöyle çenenizi elinize dayayıp da bir düşünürseniz mert düşmanlarınızdan çok yüzü. içi başka dostlarınızdan zarar gördüğünüzü anlarsınız.

Ben dolandırıcılığa ufak tefek borçlarla başladım. İlk borçları iyi niyetle yani kesin olarak ödemek üzere ettim. Şu son olaylar belli. Ayıplamayınız. Ara sıra aldığımı veremedim. Alacaklılarımdan epey ağır hakaretli davranışlar gördüm, öfkeyle yazılmış tezkereler aldım. Mahkemelere çağrıldım. Başlangıçta bu tahkirlerden çok kederlendim. Borçlarımı ödemeye uğraştım. ama elden gelmeyince ne yaparsınız? Yüzsüzlüğü ele alma zo-

runda kaldım. En sonunda : «On param yok. Kendimi öldürecek değilim ya! Allah bana, ben de size!» sözlerinde karar kıldım.

Her sanatın başlangıcındaki güçlükler gibi dolandırıcılıkta da ilk sıkıntılara alıştıktan sonra çekilen acılıklara karşı bir tatlılık başlıyor. O da hiç bir iş görmeden başkalarının hesabına yaşamak safası... Bir dereceye kadar kendimi suçtan kurtarmak için işte bundan önemli bir sosyal sorun çıkarıyorum. Birkaç yüz bin liralık geliri olanları, ufak bir borsa oyunu ve eziyetsiz bir ticaret muamelesiyle milyonlar kazananları kendimle biraz meslek arkadaşı buluyorum. Çünkü bir tarafın her kazanışında öteki taraflar için zararlar vardır. Ama bu zarar birçok kimselere bölündüğünden acısı pek duyulmaz. Bütün uygarlık âleminin borsalarını satsan piyasa oyunları ne demektir? Milyonlarca zavallılar kaybederler, birkaç kişi kazanır. Ve o kaybedecekleri kapana düşürmek için ne hileler, ne aldatmalar yapılmıştır. Tüccar oyunlarını, soygunlarını, küçük esnafın çeşitleri saymakla bitmeyen oyunlarını düşünürsek bu dünyada her şeyin aldatmak ve aldanmakla geçip gittiğini anlarız.

İnsanların çoğu aldanmak ve aldatmak için iki sınıf üzerine yaratılmışlardır. Bunların orta hallileri de vardır. Hem aldatırlar, hem aldanırlar. Aldananları pek çok, aldatanları az olan sosyal bir yönetimde hileciler ayrı bir grup oluşturarak prensler gibi yaşarlar. Ahali harap olur. Bunlar halkı her vakit vaat ederek dolandırırlar.

Üstümü başımı düzdüm, her zaman tramvayda, vapurda büroma yetişmek için pek acele ve telâşlı görünüyorum. Ama büromun nerede olduğunu kimse bilmez. Her günün fonda ve zahire piyasaları defterimde kayıtlıdır. Etraftan bir sonran olursa hemen cevap yetiştiririm.

Ramazan ve bayram arifeleri pek işime yarar. Balıkpazarında dolaşırım. Mal almakla uğraşan bir tanıdığa rastlasam beş on lira vururum. Onu sızdırmak için aramızda ufacık bir göz aşinalığı bulunmak, bir selâmlaşmış olmak yeter. Onun alışverişine dalmış olduğu ve hele elinde para bulunduğu bir zamanda yanına giderim, elli liralık bir kaime tuttuğum elimle birkaç dükkân aşırı bir yer göstererek «Şimdi şurada alış-

veriş ederken para uymadığını beş lira lütfedilirse elliliği bozdurur bozdurmaz hemen geri vereceğimi...» söyler parayı çırpabilirsem hemen sıvışırım.

Resmi dairelerde maaş alındığı günlerde tahsildarlar gibi bazı saf kimselerin arkalarında dolaşırım, bir tasımına getirir getirmez birkaç liralарını boğarım. Zavallıları böyle turtıklamak için birkaç usulüm vardır. Sırasıyla uygularım. Felâkete uğramış sakat ihtiyarlar, hasta dullar, aç kalmış şehit çocukları için ceplerimden yardım defterleri çıkarır, adamına göre bir iki lira imzalatırım. Fakirleri koruma cemiyetlerine ait sahte makbuzlar dağıtırım.

Bir gün Galata birahanelerinden birinde bir şaşkından üç yüz lira vurdum. Vurgun alanlarımdan biri de Defterhane sofa-larıdır. Birkaç bin lirayla oradan çıkanların peşlerine düşerim. Böyleleri çok defa paraların bir kısmı ceplerindeyken ya sıcağı sıcağına cümbüş yerlerine koşarlar ya da gülünç ticaret projeleri kurarlar. Hebennekalarda küçük bir sermaye ile çarçabuk milyoner olmak hulyası vardır. Piyasada ün almış en büyük sermaye sahiplerinin hep böyle küçükten, hep önemsiz bir parayla başlamış olduklarını sözlerine örnek gösterirler.

Sermayeye göre her kazancın bir sınırı, vicdan ve yasaya uygun bir derecesi vardır. Herkes namusludur. Ama bire on, on beş kazanç arkasından gezer, bu derece aşırı bir yarar için kaç kişi aldatmak ve ne kadarının canlarını yakmak gerekeceğini ve bu soygunculuğun insafla, namusla pek uygun gidemeyeceğini düşünmez, ne kadar kazansa doymaz. Ve kendi kazandıkça halk ne kadar soyulsa acımaz. Böylelerini yüze beş yüz kâr göstererek avlarım.

Bunlardan biri bir gün çantasında üç bin lirayla Defterhane-neden çıktı. Hemen çevresini dört beş dalkavuk sardı. Galata'da bir birahaneye düştüler. Ben de arkalarından ayrılmadım. Hemen yanı başlarına damladım. İçki muhabbeti kuruldu. Edilen laflara bütün dikkatimle kulak misafiri oluyordum. Kadehlerin sayısıyla birlikte sözler de parlıyor, herkes yanındakine derdini yanıyordu.

Dalkavuklar alayından biri Tefeci sokağında 62 numaraya daha örselenmemiş, dumanı üstünde pek cici sermayeler gelmiş olduğunu ballandıra ballandıra anlattı. Arkasından kısık bir kahkaha, boğuk bir ahla kadehini dikti. Ve yine üç bin liranın

uydularından biri ötekinin kulağına:

— Beyefendiden elli lira borç almak için münasebet göze-tiyorum, dedi.

Ta karşı masada belki Defterhaneden beri para kokusu almış iki şık yankesici ara sıra bu tarafa hırsızlama bakışlar atarak fiskoslarını geçiyordu. Oh, bu servetin dostundan çok düşmanı bulunduğunu görmek bana paradan biraz ürkeklik getirdi. Ama mirasyedi bey hiç oralarda değildi. O kadeh kadeh üzerine atıyor ve atıkça ispirtonun ateşiyle liralara sevinci gözlerinde parlıyordu.

Söz ticarete çevrildi. Herkes Beyefendiye bir türlü akıl öğretiyordu. O, dolu bir kadehin arkasından mezeli ağzını sil-dikten sonra sevinçten taşan gür bir sesle :

— Ya bu üç bin lirayı elli bin lira yapacağım yahut batı-racağım, dedi.

Karşıkı yankesicilerin yüzlerinde bir sevinç gülümsemesi dalgalandı. İçkiye karşı kendilerini tutarlarken bu sefer birbiri üzerine ikişer kadeh ısmarladılar.

Lakırdı kazançların çeşidi üzerinde dolaştıktan sonra tü-tün ticaretinde karar kıldı. Tütünden parlayanların çokluğu söyleniyordu. Artık söz sahnesine girmenin vakti geldiğine hük-mederek lakırdıya karıştı. Tütün ve bu ticarettten son zaman-larda zengin olanlar hakkında pek kıymetli ve yararlı bilgi ver-dikten sonra kendimi, piyasada ve her yerde tanınmış bir ti-carethanenin ajanı ve âdeta eli ayağı olmak üzere tanıttım. Kartımı gösterdim. Bir saatlik tatlı konuşma neticesinde Beyle kaynaştık. Üç bin lirayı bir iki haftada yirmi beş, otuz bin li-raya ulaştırmak ufak bir şans oyunu olduğuna Beyi inandırdım. Arzu buyurursa, üç yüz lira gibi ufak bir kaparo karşılığında şimdi Samsun'a Hacı Feyzi Efendiye telgraf çe-kerek tütünü tarlasında satın alabileceğimi ve geri paranın da teslim zamanında alınacağını söyledim. Bey kadehlerin hızıyla bu kandırmaya kapıldı. Üç yüz liralık bir zoka yuttu. Sonra sofradakilere ne kadar soyuldu? Yankesicilerle ne yaptı?

Elli bin liraya ulaştırmayı tasarladığı o üç bin liradan ce-binde o gün elli lira kaldıysa Beyi her halde kutlamaya değer bulurum.

Heybeliada

EŞEKLERİN DİLİNDEN ANLAYAN BİR UZMAN

Sözümü şaka sanmayınız. Avrupa dillerinde kendilerine «lenguist» denilen dil bilginlerinin araştırdıkları alanlar şimdiye kadar insan dilleri çevresinde kalmıştı. Dere kenarlarında kurbağaların çağırdıkları şarkıların sözleri nedir? Ilık yaz gecelerinin uykusu arasından kırlara ninni söyleyen ağustosböcekleri ne anlatarak dırlanıyorlar? Kanlarının kızgınlık zamanlarında dam üzerlerinde ve hemen bazı harflerin çıkışlarını hissettirecek bir açıklıklıkla burun buruna gırtlaktan söyleşen kediler o kadar ateşli ne konuşuyorlar? Bağırını yırtarak ta yürekten anıran eşek bu can sıkıcı feryadıyla ne anlatmak istiyor? Her çeşit hayvanın kendine özgü konuşma yolu var.

Bunların seslerini işittikçe yüzlerini görmeden çeşitlerini söyleyebiliriz. «Hah işte bülbül ötüyor, at kişniyor, köpek havlıyor, çakal uluyor» deriz. Birkaç seyyahın maymunlarla konuşmayı başardıklarını gazetelerde okudum. Ama bu pek şerefli buluşma ve başarının sonu çıkmadı. Maymunların dili Turani, Aryani dillerden ve daha bilmem dillerin bin bir sınıfından hangisinin içindedir? Lehçeleri kaç kelimeden meydana gelmiştir? Yakında Türklerden önce bir akademi yapabilecekler mi? Bu önemli işleri incelemek için bütün üniversitelerde hayvanlar için şubeler açılacak mı? Bizden de adam gönderilecek mi? Yararlı olarak, kayırmazsınız, içimizden kimler seçilecek? Dilimin ucunda bu iş için bilginlerden birkaç kişinin adı var. Ama dedikoduya yol açar korkusuyla söylemekten çekiniyorum.

Bu ilerlemeye erdikten sonra orangutanlar, şempanzeler, goriller, jibonlar milletler arasına girebilecekler mi? Bu konuda hiç araştırmam yok, ama orangutanın. Male dilinde «orman adamı» demek olduğunu işitmişim. Gönül ister ki memleketimizde pek az bir kısmı Çingenelerin ellerinde eğitilen ayılar da ilerlemeden yoksun bırakılmasın.

Ünlü İngiliz natüralisti Darwin maymunları insanların büyük babalığı rütbesiyle yükseltmişti. Ama o günden bugüne

kadar ayların hiç bir incelemecisi ve fen bakımından savunucusu çıkmadı. Bu zavallı hayvanlar cahil Çingenelerin geri kalmış okullarında modern eğitim görmekten çok uzak kaldılar, öğrendikleri hünerler alaturka göbek atmak. (Bu yakınlarda gördüm; biraz vals, polka da öğrenmişler), çubuk içmek, kocakarı taklidi yapmak, sahibiyile güreşmek ve sopa korkusundan hatır için yenilmek. İnsan ayıca anlasa da bu hayvanla görüşse kim bilir nasıl dert yanar?!

Acaba ne der? Düşünüyorum da bana şöyle söyleyecek gibi geliyor :

— Seyirci efendiler, bu güreşi hakkaniyetli bir gözle seyrederiniz. Benim bu Çingeneye yenilmem ırkımın adına büyük bir hakarettir. Ben onu yarım dakikada yere sererdim ama ne yapayım, sopa onun elinde, dişlerim sökülük, burnumda hırızma... Seyirciler hep onun cinsinden, hepsi onun yardımcısı, duacı... Ah, benim hünerimden geçinmeye, karın doyurmaya uğraşan bu aç Çingene ben serbestken ormanda bir elime geçmiş olsa benimle boy ölçüşmeyi ona gösterirdim.

İşte bu ayıdan ders almalı. Öteki hayvanları da dinlesek hepsinin insanların zulmünden aman çağırıldıklarını anlarız.

Çünkü içlerinde insanlarla ilişkide ve onların hizmetinde bulunup da sızıldamayan yoktur. Hal ve mevkilerine göre yanıp yakılmalarının derece ve çeşitlerini doğruya yakın bir açıklıkla anlamak mümkündür. Bence ruhlardan önce hayvanlarla konuşmak usulünü sağlamaya uğraşmalıdır. İlim ve hünerimize pek güvenmeyelim. Biz insanlar, hayvanlardan, daha çok şeyler öğrenmeye muhtacız. Haşarattan saydığımız pire ve tahtakurusu yani insanlarla bir döşekte yatan bu hayvanlar, evin beyinden, hanımından çok, en ince aile sırlarını bilirler.

Evlerimizde terbiye gören hayvanlar çok defa bizim istediğimizi ve emirlerimizi anlayarak hemen yapmaya koşarlar. Bizim onların dillerini anlamayışımız insanlığımız için büyük bir ayıp değil midir?

İş pek tuhaftır. Bakınız hayvanların bağırsıklarında anlam aramak düşüncesi bana nereden geldi? Heybeliada'da Bernardo adında bir filozof dostum var. Yaşı altmışı geçkin ama milliyeti Rum mu, İtalyan mı? Yoksa daha başka türlü mü? Belli değildir. Ara sıra sorarım :

— Mösyö Bernardo ne millettensin?

Alaylı küçük bir göz kıpırtmasıyla yüzüme bakarak cevap verir :

— Niçin soruyorsun? Aramızda milliyet araya araya işte böyle olduk ya... Hepimiz de bir Allah'ın yarattığı, bir iklimin evladı, Hazreti Âdem'in torunlarıyız. Ben de senin gibi bir insanım işte vesselâm...

— Bakıyorum kiliseye gitmezsin. Rum papazlarından kaçarsın. Onların birçok âdet ve ahlâklarından uzak yaşarsın.

— Oh, Beyefendi benden ne olduğumu sorma. Milliyetçe ben biraz karışığım. Doğrusunu söylesem anamın, babamın kabahatleri meydana çıkacak. Onlar çoktan öldüler. Hiç bir suçum yokken bu kadar zaman önce işledikleri günahtan ben utanacağım. Çok tuhaf bir şey ama bu dünyada âdet böyle.

Onu sıkmamak için susarım. Arasına Mösyö ve arasıra Efendi saygısıyla söz söylediğim Bernardo filozof, kalender, rint hane - berduş, mest ü methuş ve Türkçede daha bir zarif insanı nitelemek için kullanılabilir ne kadar söz varsa bunların hepsine lâyük bir kişidir. İyi havalarda ben ona çok defa Çamlık'ın pek تنها yeşil bir köşesinde rastgelirim. Elinde bir kitap. insanların gürültülerinden uzak, tabiatın sessizliğinden bir düşünce zerresi arayarak okumakla vakit geçirir bulurum. Ne okur? Elindeki eserler otuz kırk yıl öncenin Rumca, İtalyanca, Fransızca yağlı, dağınık perişan sayfalarıdır.

Bilgisinden yararlanırım. Bana arasıra yedi şehrin ona doğum yeri olmak şerefini paylaşamadıkları Homeros'un şiirlerinden parçalar çevirir, Le Tas'dan dizeler okur. Eski filozofların yüzyıllarca önce düşündükleri dünyanın hâlâ ortaya çıkmadığını, felsefenin hayatı değil hayatın felsefeyi yaptığını söyler. Uzunca kır saçlarının su ve sabunla alışkanlığı az ve kılık kıyafeti harapçadır. Çok defa oturduğu yer caddede müşteri bekleyen eşeklerin bekleme yerinin köşesindeki meyhaneye çardağının altıdır.

Bir akşam köşeyi dönerken Bernardo'yu setin üstünde eşek sürüsüne karşı atıştırırken gördüm. Babalık haylı olmuştu. O da beni gördü, çağırdı. Biraz ağır davrandım. Ateşli yalvarmaya başladı. Yanına giderek sordum :

— Bu zavallı yorgun hayvanlara bakarak rakı içmekten ne zevk duyarsın?

- Bendeki yeni merakı bilmiyorsun.
- Hayır.
- Eşekçe öğreniyorum.
- Eşeklerin konuştukları bir dil var mıdır?
- Muhakkak.
- Adam, etme!

— İnan vallahi, bu eşek dilini çözmek ve anlamlandırmak hiyeroglif, çivi yazısı gibi pek eski yazıları çözmeye uğraşmaktan daha kolay ve yararlıdır. Epey zamandır ben bununla uğraşıyorum. Ve epeyce ilerledim. Biraz gürültülü konuşurlar, ama ne dediklerini şimdi yarı yarıya anlıyorum.

- Neler anlıyorsun?

— Bir erkek eşek kancığa nasıl sevdiğini söyler, öteki ne yolda razı olur. O, anırışmalar, göz süzüşmeler, tepişmelerden çıkardığım anlamları nazik birer şiir gibi tefterime yazdım. Aşağıda patırtı kopunca ben buradan bağırırım: «Ulan Niko sen kancığını şu yana çek, bre Yani sen de palikaryanı bu yana al. Şimdi ortada belediye nizamına aykırı şeyler olacak.»

Ben güldüm. Bernardo bir kadeh diktikten sonra :

- İstersen eşek dilinin harflerini sana da öğreteyim :

Ben bir öğrenme hevesi göstermeden o başladı :

— Her dilde olduğu gibi eşekçenin birinci harfi A'dır, A diye başlar, sonra I'ya atlar. Bu dili doğrusu harf bakımından zengin bulmadım, onlarda bulunan bazı keskin harfler de bizde yok. Latin harflerinin hiç biriyle bunlar gösterilemez. Müzik bilgileri şaşılmaya değer. Hep başarıyla do majordan anırıyolar. İçlerinde ne gür tenorlar, baritonlar, baslar var ya Rab-bim... Kreşendo ve diminuando'lardaki ustalıklarını beğenmeyecek bir müzik öğretmeni akla gelemes... Aşağıda eşek sürüsünün içinde bir sıpa var. Bilmem ki kaç aylık?.. Sevimli bir yaratık. Bu eşek yavrucağı bütün Ada halkının sevgilisidir... Hele Rus kadınları gözlerinden, yanaklarından tatlı tatlı öpmekten yanından geçemezler. Gözlerinin etrafı sanki kudretten sürmeli gibi kara tahrilli, burnu ufacık, ama kulakları cinsine çekmiş, o yaşta yine epeyce... Koyu sincabi postu daha ana tüylerini dökmemiş, yumuşacık. Öyle cana sokulacak bir keratıcık ki okşamayla doyulmaz. Hele anasıyla sevişmeleri, sahnelerde bazı komikleri seyretmeden çok ruha safa verir. Ana

oğul sevgisini bunlarda görmeli. Burun buruna öpüşürler, koklaşırlar, yalaşırlar. Sonra sıpa sevincinden havaya bir iki çift atar. Ana dünyaya bir tosun evlât getirmiş olmak övüncüyle alt, üst dudaklarını sıyırarak başını yukarı diker, özel bir eda ile sağa, sola çevirir. Dişleri iridir, hiç bir zaman Odol'la fırçalanmamıştır. Ama hiç biri iğreti ve yaldızlanmış değildir.

Hayvanın böyle dişlerini göstermekten maksadı ne olduğunu Bernardo'dan sordum :

— Eşekçe gülümseme işte buna derler, dedi.

O akşam yine ana oğul burun buruna seviştiler, kancık coştı. Aşkla, şevkle bir anırdı. Bütün erkek eşekler primadonanın sanatçılığını beğenerek burunlarını havaya dikip zevk aldıklarını anlattılar. Sıpa anasının etrafında sıçradı, hopladı, çifteler attı. Eşek değil mi, anasına imrendi o da körpe sesiyle anırmak istedi. Ama daha eğitim egzersizi görmemiş. Tutturduğu A'yı bir elif miktarı bile çekemedi. Hıçkırır, ağlar, güler, içini çeker gibi bir şeyler yaptı. Yavrusunun bu başarısızlığına ana eşek içlendi. İşte o böyle olur der gibi, harıl gürül bir daha anırdı. Ana, oğul yine burun buruna zırlaştılar. Ne konuştuklarını Bernardo'dan yine sordum. Şu cevabı verdi :

— Yavru eşek «Anacığım, dedi, şu eşek alayının içinde babam hangisidir? Söyle de gidip yüzünden öpeyim.» Ana bu soruya biraz öfkelenerek oğluna şu öğüdü verdi : «Yavrucuğum, seni kucağımda yatırıyorum, sütümle besliyorum, bütün sevgimle yalayıp seviyorum. Bu zamana kadar seni hiç aramamış olan hayırsız babanı ne yapacaksın? Çok hayvanlarda baba, evlât arasında sevgi görülmez. Filozof ol, tabiata uy. Hizmetlerinde bulunduğunuz insanlarla birlikte biz de uygarlaşmalıyız. Babalar hakkında derinden derine araştırma, inceleme kaygısı onların arasında bile yavaş yavaş eski gücünü kaybediyor... Modern ol oğlum.!»

Heybeliada

İMRENİLECEK BİR ÖLÜM

Eskiden beri yüksek geçime özgü (aristokratik) sofralarla orta halli ve daha aşağı halkın yemekleri arasında çeşitçe büyük ayrılıklar olmakla birlikte yoksullar da et, tatlı meyve yemek fırsatlarından bütün bütün yoksun değillerdi. Ama şimdi geçim ölçüsünün dereceleri altüst oldu. Tabakaların soyluluk sıraları bozuldu. Şimdi genel geçimde bolluk ve yoksulluklarına göre sınıflara birer değer belirtmek gerekirse kime zengin, kime yoksul diyeceğimizi şaşıracağız. Günde ancak iki lira alan kalem mümeyyizi ile, yedi sekiz yüz kuruş kazanan bir hamalın geçimleri karşılaştırılırsa meslekçe aşağıda olanların kazançça yükseldikleri görülüyor ki bu, sosyal dengenin büyük bir karışıklığıdır. Kazançlarda orantısız bir ayrılık var ve sonra hamalın ipiyle semerinden başka sırtında bir derdi, kendi boğazından başka bir doyuracağı yoktur. Zavallı mümeyyiz beyin başında ev kirasından çocuk okumasına kadar günde iki lira gelikle ödenmesine hiç bir mucize düşünülmemeyen bir aile yükü var. Şimdi bunların hangisi gerçek hamal, hangisi beyefendi? Zavallının kalemi kadar vücudunda da kuvvet olsa, hısım ve akrabasının söylenmelerinden çekinmese, mümeyyizliğin şerefini hamallığın bayağılığına çoktan üstün bulacak, ar değil kâr yılları işte bu yıllardır diyecek ama ne yapsın?

İşte Nâsîh Bey derin sosyal felsefelerden sonra şimdi bu adı düşünce kıyılarına düşmüş, zavallı acılı başını taştan taş vuruyordu. Her dakika, altında ezildiği geçim yükünün bezdirici fakat görünmez ağırlığına göre hamalın taşıdığı yükün zahmeti hiç bir şey demekti.

Harpten önce Nâsîh Bey pek iyi yer, içerdi. Ama birçoklarına umulmaz, inanılmaz büyük gelir sağlayan bu uğursuz savaş kendi geçim kaynaklarını hemen bütün bütün kuruttu,

elde avuçta bir şey kalmadı. Geçimlerini en dar ve en elemli dereceye indirdi. Nâsîh Bey İstanbul'un hatırı sayılan oburlarından ve daha okuldayken arkadaşları arasında açılan iddia üzerine kırk beş kâse onluk (on paralık) aşure yemekle partiyi kazanan mide kahramanlarındandı.

Kaleme çırak olunduktan sonra bu oburluk şöhreti artmıştı. Çarşıkapısı'ndaki ince ve kaymaklı baklavadan bir buçuk tepsiyi içine sindirerek seyircilerini şaşkınlığa düşürmüştü. Bir Hünkârsuyu ziyafetinde birbiri üstüne midesine on beş patlıcan dolması indirerek çevresindekilerin alkışlarına boğuldu, ama bu sefer hazımsızlıktan bir hafta yatmıştı. Hey gidi vakitler hey... Şimdi bu geçmiş zamanın anılarıyla avunmağa uğraşıyordu.

Nâsîh, boyca orta, fakat ence hürmetliydi. Geniş omuz, kalın pazı ve baldırları, bekçi davulu şişkinliğindeki karnıyla bazı meyhanelerde görülen Baküs resimlerine benzerdi. Fakat savaş kıtlığı ilkin onun kırmızı rengini soldurdu, sonra koca vücudunu eritti, eritti, zavallıyı, tanınmaz bir hale getirdi. Öteberi yiyeceklerle doyamadığından bir zaman kendini işe ekmeğiyle bulgur pilavına verdi. Bağırsak yangınlarına, nefes darlığına uğradı. Şiddetli sancılar çekti. Hele bir gece az kalsın tıkanıyordu. Arada bir ayakları şişiyor, koluna ağrılar giriyordu. Elinin parmak uçları karıncalanıyordu. Bu işaretlere hiç aldırmadı. Ama bir baş dönmesine tutuldu.

Sokakta giderken ansızın kendini kaybederek düşüyor, beti benzi uçuyor, tıkanma geliyordu. Sonunda hekime gitmek zorunda kaldı. İyice bir muayeneden sonra doktor ona sindirimi ağır şeyler yemekten, mide doldurmaktan, sokakta hızlı yürümekten, yokuş çıkmaktan, çarpıntı veren şeylerden kesinlikle sakınmayı öğütledi ama evde midesi, bağırsakları, kalbi bozuk olan yalnız kendi değildi. Yaşca aralarında çok fark olmayan eşi de sağlıkça aynı halde gibiydi. Kızı, torunları hep hasta, hep bakıma, besleyici şeyler yemeye muhtaçtı. İşe ekmeği, bulgur pilavı, yağsız, etsiz, taş gibi ağır yemekler bütün aile insanların sağlıklarını berbat etmiş, kanlarını bozmuş, vücutlarını bitirmişti. Büyük, küçük hepsi hazımsızlıktan, besinsizlikten bitik bir haldeyken kendisi yalnız kendini düşünerek beyaz etler, boyunlar, sütler, yoğurtlar, taze yumurtalar, tatlılar, meyveler, francalalarla nasıl beslenebilirdi? Ya

hep birden aynı şeyleri yiyecekler, ya da hep birden öleceklerdi. İçlerinden biri çok hastalandığı zaman onu hastalığın istediği gibi iyi beslemek için gösterilecek dikkat ancak üç gün sürebilirdi.

Açlıktan ölmek... İşte Nâsîh Beyin uykularını kaçıran, meraklı gözü önünde korkunç, simsiyah mezarlar kazan bir söz... Bu korkunç sözün kara uğursuzluğundan kaçmak için o, her şeyi göze aldirmaya razıydı! Her şeye, her şeye... Tek açlıktan ölmesin. Her musibet, her fenalık açlıktan ölmenin yanında büyük bir felâket değildi. Ölüm herkes için vardı.

Nâsîh Bey bu kadere hâşâ karşı gelmiyor, ölümden korkmuyordu. Onun titrediği şey açlıktı. İşte onun getirdiği işkenceli ölümü istemiyordu.

Savaşın en alevli bir devrinde benizleri kükürt sarısı keşilmiş, gözlerinin karaları kaymış, salyaları akarak açlıktan ölüm kıvrınmaları içinde İstanbul sokaklarında kaldırım üzerinde can verenleri çok görmüştü. Böyle korkunç bir sonla karşılaşmaktan pek korkmuş ve hâlâ da korkuyordu. Âdetâ bu acıyla merak getirdi.

İstanbul'un eski, sefil köpekleri gibi ayak altlarında çiğnenerek, can çekişme hırıltıları otomobil homurtularına karışarak ölenlerden başka evlerinde aynı acıdan dünyalarını değiştiren zavallıların haddi hesabı yoktu.

O, sokakta ara sıra veremin son umutsuz devresine gelmiş bir solgunluk ve süzgülükle bir deri, bir kemik kalmış adım atacak hali yok tanıdığı rastgeliyor, birkaç gün sonra bu zavallının ölümünü duyuyordu. Açlıktan ölmemek için türlü türlü çareler düşünürdü. Ama ne kadar düşünse dünyanın en büyük iktisatçılarını âciz bırakan bu meselenin içinden çıkılacak bir yanını bulamıyor, yiyecek yoksulluğu her gün daha çok tehdidini artırıyordu.

Börekler, kebaplar, tatlılar, kaymaklılara, tavuklara, balıklara veda edeli epey olmuştu. Bir gün Bahçekapısı'ndan geçerken lokanta vitrinlerinin önünde durup durup mostradaki yemeklerini seyre daldı.

Ağızlarında yeşillik kuzu başları, yumuşak filetolar, büyük kayık tabaklara uzatılmış süzgülü bakışlı, pembe tenli barbunyalar, etli kalkan parçaları, piliç kızartmaları, yalancı dolmalar, kaymaklı baklavalar, elma, kayısı kompostoları, bağ-

rı yanık sütlaçlar, salatalar, çeşitli meyveler...

Nâsîh Bey ağzını sulandırarak bu küçük yemek sergilerine baktı durdu. Boş midesi iştahtan bütün salgılarını koyuverdi. Düşmemek için tutunacak bir yer aradı. Midesinden kabağan iştah, zehirli bir yel gibi vücuduna yayıldı. Topuklarından beynine kadar her yanını korkunç bir karamsarlık kapladı. Zenginlere, toklara karşı yüreğinden büyük bir tikslenme, bir kin parladı.

Savaş kıtlığı kimler içindi? Memlekette açlıktan ölenlerin beri tarafında tokluktan hazımsızlığa uğrayanlar vardı. Ağzuları sulanarak, canları çekerek, içleri titreyerek, gözleri dönerek bu vitrinlerin önlerinden geçecek parasızların acılarını hiç düşünmeden yemeklerini böyle sergilemek ne büyük insafsızlıktı. Yerden bir taş alıp bu vitrinleri kırmak o süslü mostraların üzerine çamur, pislik atmak istedi. Ama bu öfkesi, bu saldırışı neye yarayacaktı? Deli sanıp kendini tutuklayacaklar. o, merkezden merkeze posta edilirken yine bu lokantaların müşterileri bütün iştahlarının zevkiyle, lezzetiyle karın doyurup gideceklerdi. Öfkesini yenmeye uğraşarak yine yemeklerin iyiliğini seyre daldı. Bunlardan oburca yiyebilmek için kim bilir kaç lira gerekti? Üzerinde ancak elli, altmış kuruş kadar bir para vardı. Lokantadan dişlerini kürdanla karıştırarak bir, iki kişi çıktı. Yüzlerinden sağlık, yaşamlarının sevinci akıyordu. Onlar doyuncaya kadar yemişlerdi. Şimdi toklara yaraşan birer neşeyle işlerine gidiyorlardı. Kendi yememeye mahkûmdu. Niçin talih insanları böyle aç ve tok olarak ikiye ayırıyor ve bu haksızlığa da «kader» deniyordu. Bu yoksulluk yine beynini sızlattı.

O sırada iki dilenci çocuğu geldi, salyalarını dudaklarından aşağı iplik gibi akıtarak baygın gözlerini yemeklere dikteler. Biri kirli parmağıyla mayonezli levrek tabağını gösterecek :

— Ahmet, kim bilir bunun yemesi ne kadar tatlıdır? dedi.

Öteki birbirini arkasına birkaç kere yutkunduktan sonra cevap verdi :

— Cama bir yumruk vursam da bundan bir avuç kapıp kaçsam... Tadı nasıl olduğunu anlardık...

O aralık Nâsîh'in kalbinden fukaralık ve sefalete karşı da şiddetli bir tiksinti kaynadı. Yumruğunu sıkı sıkı çocukların

üzerlerine saldırarak :

— Ulan piçler, dölünü fışkıya bırakan hayvanlar gibi sizi böyle sefalet tarlasına eken anaya, babaya lânet... Siz böyle yemeklerden tatmadan gebereceksiniz. Sizi yaratan böyle buyurdu. Haydi gidiniz pazar yerlerinde, köpeklerle beraber döküntü, süprüntü yiyiniz. Niçin kısmetinizin üstüne çıkmak istiyorsunuz, yumurcaklar? Hele, bu haramlardan bir parmak tadınız da bakınız. sizi döve döve yediğinizi kustururlar. Niçin bir bulgurcudan doğmadınız eşşoğlu eşekler?!. diye payladı.

Küçük dilenciler Nâsîh'i deli sanarak ürkmüş birer suratla kaçtılar.

Sefil çocuklar korkmuş gözleriyle arkalarına baka baka kaçarken Nâsîh onlara kaldırmış olduğu yumruğunu kendi başına indirerek :

— Sanki benim bunlardan büyük bir farkım mı var? Onlar da aç, ben de... Onlar mayonezli levreğin tadını hiç bilmiyorlar. Kaç zamandır ben de unuttum gitti!.. Gözleri yemeklerde düşüncesi bu acı açlık meselesinin karışıklığı içinde boğularak düşündü, düşündü. Savaşa, yaşamaya, ölüme, paraya, sefalet, her şeye lânet etti. Kendisi açlık ölümünden korkuyordu. Daha bütün bütün de aç kalmış değildi. Ama öyle lapa ile, sade suya, pırasayla, o kerpiç işe ekmeği ile ağır ağır kaşeksi'den ölmenin doğrudan doğruya kestirme yolla açlıktan gitmeden farkı neydi. Birincisi daha acı, daha azaplı bir ölüm değil miydi? Hayır, nasıl olursa olsun Nâsîh açlıktan ölmek istemiyordu. O, tok ölecekti. O tatlıların, yalancı dolmaların, kuzuların, balıkların, piliçlerin bütün bu saygı değer kesilmişlerin nefasetlerinden tok ölmeye büyük bir coşkunlukla yemin etti.

En zor karar ölmeye razı olabilmektir. Bunu göze aldıktan sonra dünyada insanın yapamayacağı şey kalır mı?

Ağır ğair Yerebatan'daki evinin yolunu tuttu, bastığı yeri fark edemeyecek bir dalgınlıkla yürüyor, kafasında meselenin yapılmasındaki zorlukları çözmeye uğraşıyordu. Evine girdi, bir saat kadar odasına kapandı. En temiz elbiselerini giyindi. Heyecanlar içinde bunalarak bir kâğıt yazdı dikkatle cebine koydu, yanına hiç para almadı. Maksadını belli etmeden çoluğuyla çocuğuyla öpüştü. Sokağa çıktı, yine aheste adımlarla Bahçekapısı'na indi. En zengin bir lokantadan içeri girdi. Kuytu bir yer seçti. En güzel yemekleri tıkanıcaya kadar

yiyecekti. Bir gün lapa, bulgur pilâvının şişkinliğiyle şehit düşmedense bu biçim ölümü âdeta artistik buluyordu.

Listeyi ezberlercesine bir dikkatle beş altı kere okudu.

Hindi dolmasıyla bir uvertür yaptı. Çeşitli salatalar ısmarladı. Şampanya açtırdı. Buza koydurttu, koyun, kuzu, piliç, balık gibi et çeşitlerinden hiç birini bırakmadı. Sade yahut zeytinyağlı sebzelerin hepsini sıraladı. Pilav ve makarnaya varıncaya kadar liste hanelerinden bir tekini boşlamadı. Son zamanlarda çekilmez bir raddeye gelen hayat acılarından kurtulmak için hekimlerin kendinde var dedikleri kalp hastalığından yararlanacaktı. Yiyecek... yiyecek... midesi şişecek, kalbini sıkıştırarak, kazanı patlayan bir makine gibi hayat birden duracaktı. Ama yedikçe inanılmaz bir genişlemeyle midesi açılıyordu. Eski oburluğu aklına geldi. Gençliğinde ne neşeli yedi. O iddialı oburluklarındaki eğlenceler başkaydı. Şimdi ölmek için yiyordu. Artık pişman da olsa bu kararını değiştiremezdi. Çünkü ceplerinde on para bulunmadığından bugün lokantadan sağ olarak rezaletsiz çıkamazdı. Bakalım hangi katil, daha doğrusu kutsal tabak, hayatına son çekerek onun yakasını polislerden önce Azrail'e teslim edecekti?

Garsonlar şaşkınlıklar içinde bidüziye yemek taşıyorlardı. Masa üzerinde hesap pusulası kabardıkça kabarıyordu.

Büfenin arkasında müşterilerine soğuk yemekler, tatlılar ayıran patron bu doymaz oburu ara sıra, kuşkululu, meraklı bakışlarla süzüyordu.

Nâsıh Bey, şimdi büyük merakla kendine dikilen bakışların şaşkınlığı altında tatlılara başladı. Ne sütlaç bıraktı, ne puding, ne krema... Kaymaklı baklavada karar kıldı. En çok hoşuna o gitmişti. Buna bir türlü doyamıyor, porsiyon porsiyon üstüne getiriyordu. Şişti. Şişti. Yedikçe vücudu lastik torba gibi açıldı. Enine boyuna kabardı. Kendini mandalaşmış sandı. Yıllarca süren uzun bir açlıktan sonra böyle şampanyalarla sulanmış güzel yemeklerle şişmekten bir çeşit gurur duydu. Hekimler muayenelerinde ne kadar aldanmışlar. Haniya kalp hastalığı niçin varlığını belli etmiyordu? Ah, bu küstah fen adamları, kimbilir ne kadar zenginleri hastalıkla korkutarak doyunca yiyip içmekten alıkoyuyorlardı. Ama doktorlar teşhislerinde aldanmışlarsa, kendinde gerçekten kalp hastalığı yoksa, bu yemekler kendini öldürmeyecekse iş rezalete

varacaktı. Canı daha yemek istiyor muydu?

Bunu pek anlamıyordu. Ama böyle bir fırsat eline geçmişken yemeliydi. Onun bugünkü kahramanlığı çatlayıncaya kadar yemekteydi. Ne kadar geç çatlarsa lokanta sahibini o kadar zarara sokmuş olacaktı. Bundan kendi bir zarar etmiyordu. Listeye, büfeye göz gezdirdi, gönlünün istediklerinden yine getirtti.

Gırtlığına kadar üfren dolgunluğun baskısıyla, sıkışmış bir sünger gibi bütün vücudundan ter boşanıyor, pek derin bir kuyudan çıkıyor sanılacak bir zorlukla nefes alıp veriyordu. Ufak geçirtiler, hıçkırıklarla yemekler tatlılı ekşili, tuzlu biberli ağzına geliyordu. Artık doyduğunu anladı. Fena tıkmıştı.

Uyanırken korkulu rüyaya tutulmuş gibi sıkıntılar geçiyor, büyük bir gevşeme içinde ara sıra kendini kaybedip yine buluyordu. Doymaz dedikleri kör nefis işte sonunda doymuştu. Bütün çalmalar, hırsızlıklar, cinayetler her zaman böyle çatlayıncaya kadar tıkmak için mi yapılıyordu? Her gün acıkmak ve sonra böyle lezzetli yemeklerle tıka basa doymak. Yaşamak bu muydu? Eğer hayatın zevki her şeyde böyle tokluğa ermekten başka bir şey değilse kaç zamandır şiddetle isteyip durduğu bu doyunluğun şimdi o kadar gürültüleri, didinmeleri, boğuşmaları, fenalıkları çekmeye pek değerini bulmuyordu. «Aç doymayacağım, tok acıkmayacağım sanırmış» atasözünü hatırladı. Doymayacağım sanırken işte doymuştu. Sağ kalırsa elbette yine acıyacaktı. O anda bir türlü eline geçiremeyeceğini sandığı sevgiliyle doymuş hâle gelen bir mutlu âşık durumundaydı. İnsanların ciddi mutlulukları hep istemelerindeydi. İstekler doyumla söndürüldüğü vakit hayatta lezzet kalmıyordu.

Şimdi... O saatte İstanbul'da o kadar çok aç vardı ki kendini bugün onlardan beş altı kişinin yiyeceğini yalnız başına karnına doldurmuş olmak cinayetiyle suçlu buluyordu. İnsanların en insafı en adaletlisi her şeyde böyle son derece doyum haline geldikten sonra mı kendi gibilerin, muhtaçların acılarını düşünebiliyordu? Acaba ömründe bir kere olsun böyle sevdiği yemeklerle doymak fırsatına ermemiş bir adam var mıydı? Varsa bile işte kendisi bu cinsten bugün ayrılıyordu. Her yanını saran gevşeklikten zihnini kurtarmaya uğraşarak niçin

o kadar yemiş olduğunu düşünmek istedi. Ölmek için yemişti. Ama neden hâlâ sağdı? Bunu düşünerek bir tabak daha kaymaklı baklava ismarladı. Ağır ağır bir lokma aldı güçlkle yuttu. İştahının son derecesini zorlamak için yarım kadeh şampanya içti, ikinci lokma bir gülle ağırlığıyla boğazında durdu. Pek çok açların hayallerini dolduran lezzetiyle çok ün almış olan bu nefis yemek şimdi ona yutulmayacak kadar ağır ve bulantılı geliyordu. Bu son lokmanın yüküne midesi dayanamadı. Yüzü morardı. Gözlerinin önünde bütün eşya berraklığını kaybetti. Göğsünün içinde bir şey yırtılarak bir sıvının taşıtığını duydu. Tatlı bir kayışla bir boşluğa uçar gibi oldu. Ufak bir çarpışma ile sessiz sadasızca tatlı tabağının üstüne devrildi. Avurtlarının içi kaymaklı baklavayla dolu ve dudaklarının etrafı şampanya köpükleriyle çevrili olarak ağız tadıyla bu ölümlü dünyanın yoksuzluk, ahlâksızlık, açlık acılarına veda etti. Sarılığı ile ölüm, yüzünü sardı. Nâsîh Bey şimdi içi yemek dolu bir kadavra olmuştu. Böyle kıtlık yıllarında bu kadar yağlı, ballı bir ölüm her kula nasip olmayan mutluluklardandı.

Polise haber gitti, polisler, doktorlar geldi. Muayene ederek ölenin kalp sektesinden gittiğine rapor verildi. Kim olduğunu anlamak için cesedin ceplerini yokladılar, değerli hiç bir şey ve on para bulamadılar. Yalnız bir kâğıt parçası çıktı.

Lokanta sahibi uğradığı zararın kimin tarafından ödeneceğini anlamak telâşında, çırpınarak şöyle diyordu :

— Canım efendim, bu acayip adam masa başında kalbi durmasaydı hesabını nasıl ödeyecekti? Merakım bu.

Üzerinde çıkan kâğıtta şu satırlar vardı :

«Hele çok şükür açlıktan ölmedim. Kimseye kötü örnek olmak istemem, ama bu ölümün hoşluğunu nasıl inkâr edeyim? Yıllarca süren bir açlığı böyle tımtıkız ve nefis bir toklukla taçlandırıp ahreti boylamak Amerikalıları bile icat fikrine hayran edecek bir yeniliktir.

«Haram yemeklerle karın şişirerek öbür dünyaya gitmekteki cezayı düşünen kaba sofular olabilir. Bu önemli konu «sual. cevap melekleriyle benim aramda görülecek bir davadır.

«O meleklerin sorgularından önce benim onlardan soracak o kadar ince sorularım var ki cesaret edebilirlerse karşıma çıksınlar. Bu yağma, bu çapul, bu kapan kapana zamanında helâl. «haram ne kelime? Ben ömrümde bir kere beleşten karın doyurdum. Buna karşı da hayatımı diyet verdim. Bu işin tekrarlanması da artık imkân kalmadı. Bütün ömürlerindeki işleri haram yemekten başka bir şey olmayan bu kadar insan «var. Onlara bakınız. İşte hep o vicdansızlar helâllerleriyle kanaat edenlerin rızıklarını çalıyorlar. Doğru hesap edersek benim daha onlardan o kadar çok alacağım çıkar ki hayatımın «bu son yemeğine haram demeye utanırlar. Lokanta sahibiyle «mutlaka helâllaşmak gerekliyse ona söyleyiniz, beri gelsin... «Şu anda gözlerimden maddiyet perdeleri kalktı, berrak billûr «bir şişe gibi her şeyin içini görüyorum. Patronun kalbini de önüme açılmış bir yalan dolan kitabı gibi, olduğu gibi okuyorum. Onun şimdiye kadar topladığı paranın guguklarını hep «birden ortaya dökeyim mi? Oğullarına biriktirdiği sermayelerin, kızlarına verdiği çeyizlerin, Beyoğlu'ndaki apartmanların «nasıl kazanıldıklarını anlatayım mı?»

Bu satırları gittikçe artan bir çarpıntıyla dinleyen ihtiyar lokantacı, bir ikinci kalp durmasına da kendi uğrayacak gibi. mosmor kesilere :

— Artık yetişir, okumayınız. Yedikleri bu adama benden yana katbekat helâl ve hoş olsun. Böyle bir ulu kişiye haram etmeye nasıl dil varır ki?.. Yalnız şunu rica ederim, bu iş gazetecileri nağzına düşmesin, belki bunu örnek tutacak başka açlar bulunur.

Heybeliada

KANLI ELDİVEN

Bütün memleket savaş haberiyle her saat kahramanlık titremeleri geçirirken Rasime Hanımın yüreği yurtsever duygulara katılmış bir de şiddetli sevda ile inliyor, çırpınıyordu. Çünkü nişanlısı Hüsnü Bey askerlik yaşında olup savaşa gitmişti. O ayrılık zamanı ne hüznü, ne dokunaklı olmuştu. Bütün aile kişileri evin alt kat merdiven basamaklarında dizilerek, kabağını giymiş, fişekliğini kuşanmış, dolaklarını sarmış Hüsnü Beyin bu askerlik kıyafetiyle almış olduğu ağır başlı ve kahramanca duruşunu seyretmeye doyamıyorlardı. Önceki sivil elbisesi içinde ince, nazik, çelimsiz gibi görünen bu delikanlı şu asker elbisesi altında şimdi nasıl kıvrak, yiğit, cesur bir kahraman büyüklüğü almış, büsbütün değişmişti. Uzak bir zaferin parlak umutlarına kapılarak parlayan uzun kirpikli iri siyah gözleri merdivenin en alt basamağında kendini hayran bir keder, sararmış bir benizle seyre dalmış Rasime'ye baktıkça göz bebeklerinden saçılan gurur ışıkları daha ateşleniyor, sanki gözleriyle nişanlısına : «Bekle, bekle! Zaferden sonra evlenme!» içtenlikli anlamını kalbinin derin sıcaklığından fışkıran bir eda ile anlatmaya uğraşıyordu. Sevda ile dolu bu iki bakışın birleşme şimşekleri arasında Rasime'nin solgun benzi birden pembeleşiyor, bir kız utangaçlığıyla önce önüne bakıyor, sonra gözlerini loş avlu tavanının gölgeli köşelerinde dalgın, kederli dolaştırarak bir kararda durmayan nasibinin sanki oralara çizmiş olduğu belirsiz kaderini çözmeğe, okumaya çalışıyor. Kendine edilen sonsuz avuntulara karşı iyimser olamıyordu.

Hüsnü Bey annesiyle, kız kardeşiyle konuşurken Rasime Hanım onu bütün coşkun ruhuyla yine seyre kapılıyor, göğsündeki fişekliğe bakıyordu. Orada bir sıraya gördüğü har tuşlar düşmanın göğsünde patlayacak, kim bilir onlardan kaçını ölüm toprağına serecek? Şimdi dolak içinde daha dengeli, daha güzel duran baldırlar, karlar, taşlar, çalılar, bataklıklar,

ateşler arasından ne kadar kilometre yollar yürüyecek; o ince bel savaşın yükleteceği yorgunluklara, meşakkatlere dayanacaktı? Kurşun yağmuru, top yıldırımları içine giden ince bir kumaşla örtülü bu narın, bu sevgili vücut memleketin savunmasına adanmış, moral kuvvetlerle sağlamlaşmış bir yürüyen kale demektir. Vatana gelecek saldırı tanelerine siper olacaktı.

Ayrılma zamanı geldi. Hüsnü Bey ilkin anasına sarıldı. Dünyaya geldiği yıllarında sütüyle beslendiği bu şefkat kaynağı üzerinde kısa bir baygınlık geçirdi. Oğul ve ana sevgi sıcaklığı birbirine karıştı. Kadın göğsünde fıkırdayan ağlama sarsıntılarını yenmek için son gücünü göstermeye uğraştığı halde gözlerinden akan ateşli yaşları tutmaya gücü yetemiyordu. Oğlu :

— Ağlama anneciğim... Bugün için evlât yetiştirmiş bulunmakla övün... Analık şeref ve kutsallığını anlamaya yarayacak en büyük saat işte bu andır, dedi.

Sonra iki kız kardeşine sarılarak vedalaştı. Nihayet kucaklaşma nöbeti Rasime'ye geldi. Kızcağız utanç ve üzüntüyle karışık anlatılması kabil olmayan bir etkiyle solarak merdiven parmaklığına dayanmış, titreyerek bekliyordu. Karşılıklı açılan dört kol iki vücuda dolanarak sanki bir anda birbirlerine kaynayıp kenetlendi. Yaradılış sırrının «aşk» adıyla ortaya çıkardığı amansız kuvvetin büyüsunü birbirlerinin vücutundan anlayarak inliyorlardı. Hüsnü Bey sevgilisinin göğsünde ötekilerinkinden fazla durdu. Duyguca bu maddî âlemden derin ve yüksek bir rüyaya geçmiş gibiydiler. Bu bir hakikatten çok bir sevgi rüyasına benziyordu. Hem akla gelebileceğın üstünde tatlı, hem acı bir sarhoşlukla başları dönmüş, kendilerini kaybetmek sıralarına gelmişlerdi. Çünkü bir yıldan çok zamandan beri başlamış bir sevginin bu ilk, belki de sonuncu kucaklaşmasıydı. Kollar ister istemez çözüldü. Ama gizli bir çekim bu iki vücudu yine birbirine çekti. Bir daha, bir daha sarmaştılar. Dayanmasını kaybettirecek bir üzüntü çarpıntısına düşeceğini anlayan Hüsnü Bey hemen avlunun ortasına çekilerek bütün oradakilere çabuk bir ayrılma selâmı savurduktan sonra kapı dışarı fırladı. Anası arkasından bağıyordu :

— Aman yavrum, olabildiği kadar mektubunu eksik etme. Yolcunun çabuk dönmesi için arkasından sokağa birkaç

kova su boşalttılar. Kadınlar alınlarına matem işareti olan çatkılarını çatarak hepsi kederli, acılı, birer köşeye çekildiler. Rasime ilkin merdivenin alt basamağında cansız bir yığın gibi yığılmış duruyor, bir yere kıpırdayamıyordu. Nereye gidecekti? Evin hangi köşesinde kederini azaltacak, iç açıklığı verecek bir yer bulabilecekti? Onun için artık her yer aynı dayanılmaz kasvetle kararmış, gecesi gündüzü matem rengine boyanmıştı. Çevresini korkunç bir boşluk sardı. Sanki Hüsnü Bey kalbinde ona hayat kuvveti veren bir güneşmiş, onun uzak, bilinmez, tehlikeli, kanlı ufuklar arkasından batışı Rasime'yi gönül sıkıcı bir karanlık içinde bıraktı. Yalnız gözleri önünde Hüsnü'nün adımlarını izleyen ışıklı, ince bir iz uzanıyor. Kızcağız bir manyatizmalı halinde bu ize durmadan gözlerini gezdirerek bitiminde alaylar, taburlar, tüfekler, toplar, yaralılar, ölümler görerek çırpınıyor, bir meleğin hızlı kanatlarıyla oralara kadar uçarak düşenlerin yaralarını, memleketlerinde analar, babalar, kardeşler, eşler, oğullar, kızlar, nişanlılar bırakmış olanları şehitliklerinde ailelerinin bulunduğu yere doğru ebedi bir veda ile açık kalmış hasretli, süzgül gözlerini sıvamak istiyordu.

O günden sonra Hüsnü Bey ailesi onun nereye gittiğini haber almak çarpıntısından başka bir işle uğraşmıyordu. Bütün canlılık devinmeleri bu haber çevresinde dönüyor, sabahları gazeteciyi beklemek ve her görüştüklerinden ilk sordukları hep bu oluyordu.

O semtte çocukları askere gitmiş birkaç komşu vardı. Kadınlar ellerinde çeşitli gazetelerle her gece bir evin mangalı başında toplanıyor, gençler okuyor, yaşlılar dinliyordu. Gazetelerin ağdalı yazıları bunların çoğuna çetrefil bir kuşdili gibi geliyor, hemen hemen çok bir şey anlayamıyorlardı. Hıristiyan devletlerden hangisiyle dost, müttefik ve hangisiyle düşman olduğumuzu ayırmakta henüz sağlam bir fikir edinemeyenler bunlar için edilecek iyi ya da kötü duaların yanlışlıkla gerekenin tersine söylenilmesinden korkuyorlar, söz gelişi İtalya denince :

— Hanım, şimdi o bizim dostumuz mu düşmanımız mı? Sorusu ağızdan ağıza dolaşıyor, doğru cevap gelinceye kadar

kuşku devreleri geçiriyorlardı. En çok hoşlarına giden şey alınan tutsakların çokluğu. Otuz bin tutsak... Bu sayı çokluğu hesap bilgisi hiç olmayan zayıf beyinlere sindirebilmek için on parmağını üç kere havaya kaldırarak :

— On kere bin, yirmi kere bin, otuz kere bin, dedikten sonra bu çokluğun akıllarına doldurduğu kalabalığın kaynaşmasıyla sersemleşerek :

— Aman yarabbi... İnsan bunları beşer kuruşa satsa iyaya olur. Hanım, bu kadar tutsağı hangi devlet almış?

— Almanlar.

— Maşallah Almanlara, aferim Almanlara... Rabbim kılıçlarını keskin etsin. Moskof zalimini pırasa gibi doğrasınlar. Ah, o ne haindir. Kardeş, düşününüz içimizde ecdadından Moskof muharebesinde hiç şehit düşmemiş olanımız var mı? İki gözüm Allah'ım kimseciğin ahını kimsede bırakmaz...

Ne demek olduğunu anlatmakta en çok zorluğa düştükleri bir şey de «kırk ikilik toplar» sözüydü. Kırk iki topun birden patlaması olasılığıyla her topun ağız kırk iki arşın cehennem genişliğinde olması düşüncesi arasında şaşırıyorlardı.

Birkaç gün sonra Hüsnü Beyden çok ince yontulmuş kursun kalemiyle yazılmış şu kartpostal geldi :

«Muhterem anneciğim, aziz kız kardeşlerim, sevgili nişanlım!

«Savaşa gidişte, gitmeden önce sanıldığı gibi yorgunluk ve kasvet verici şeyler yok. Bütün arkadaşlarla birlikte olan bu yolculuğum yaşadığım sürece ettiğim yolculukların en neşelisi olduğunu size söyleyebilirim. Önümüzden zafer müjdeleri, gerimizden birbiri arkasına bizi güçlendirmek için yardımcı askerler geldiği haberlerini alıyoruz. Sakın ağlamayınız, göz yaşı savaşın büyüklüğüne karşı bir karşı çıkma demektir. Gece, gündüz beş vakit namazda dua ediniz. Sizin temiz yüreklerinizin içten yalvarmaları Allah yanında kuşkusuz kabul olunur. Hepinizi kucaklarım.»

Kartın altında Rasime için yazılmış şu sözler vardı :

«Bana örmüş olduğun yün eldivenleri koynumda, ta kalbin üzerinde taşıyorum. Onlar orada beni daha çok ısıtıyor. İnce parmaklarından o örgülerin emmiş olduğu vefa ve sevgi kokusu her zaman bana büyük bir zevk ve dayanma veriyor. Seni orada bıraktım. Ama yanımda hayalin var. Koruyucu meleğim gibi yanımda dolaşıyor. Ağlama, yalnız değilim...»

Bu yazılardaki «Ağlamayınız» öğüdüne karşı kartpostal kutsal bir eşyadan biri gibi, üzüntüden salyalanmış ağızların hesapsız öpüşlerine uğrayarak sıcak göz yaşlarıyla ıslatıldı. Artık onu koyacak, saklayacak, onun yüksekliğine uygun bir saygı yeri bulamıyorlardı.

Akşam oldu. Komşu hanımlar geldiler, o gecenin ilk konuşmasında en önce kartpostal çıkarıldı. Okuma bilenler, bilmeyenler hep bunu ellerinde evirdiler çevirdiler. Oğulları askere gidip de daha mektup alamamış olanların gözleri yaşardı. Yanındakilerin kulaklarına fısıldıyorlardı :

— Bak Hanım, onunkinden var da daha benimkinden bir haber yok.

— Ağlama Hanım, seninkinden de gelir inşallah.

Biraz ötede bir kocakarı yanındaki orta yaşlıya :

— Hanım, kart okunurken dikkat ettin mi? Hüsnü anasına şöyle böyle lakırdılar yazmış da nişanlısına ne diller dökmüş, ne diller!. «Hayalin yanımdan hiç ayrılmıyor» diyor. Emzir, besle, büyüt de sonra el kızlarına tapınsınlar. Hüsnü'ye bir hal olsa Rasime yine birkaç nişanlı bulur. Ama anası başka evlât bulabilir mi? Hey gibi eahl çocuk hey. Ağlarsa anam ağlar, kusuru yalan ağlar...

Rasime nişanlısına ördüğü eldivenin koncuna yeşil iplikle, buldukları evin semt, sokak ve numarasını, altına da Rasime imzasını işlemişti. Kendisi, sevgilisinin koynunda onun sıcaklığıyla ısınan eldivenler kadar mutlu olamamıştı. Zavallı kız Hüsnü Beyin evde bırakmış olduğu eski bir cekete ayrılığın yatıştırılması için gizli gizli gidip sarılıyor, onu öpüp koklayarak duyduğu anlatılamaz bir tatla dalgınlıklar geçiriyordu.

Bu ilk karttan sonra bir ay geçti. Başka bir mektup gelmedi. Her yana sorup soruşturuyorlar, bir türlü bir haber alamıyorlardı. Bu acı beklemeden ağır bir can sıkıntısıyla günler kendilerine yüzyıllar kadar uzun geliyor, her günün geçi-

şile üzüntü ve acıları büyüyordu. Sonunda bir gün kapı çalındı. İçeriden «Kimdir o?» sorusuna dışardan «Posta!» karşılığı geldi.

Hepsi sapır sapır merdivenlerden aşağı döküldüler. Postacının eli içeriye küçük bir paketle bir kartpostal uzattı. Evet, kuşkusuz paketteki bu ufak hediye, bu kart Hüsnü Beydendi. Sevinç gözyaşlarıyla sarmaş dolaş olarak birbirini kutladılar. Bu ilk sevinç sıkıntısını geçirdikten sonra Rasime ilkin karttaki imzaya baktı. Bu «Hüsnü» değil «Kemal» di. Kemal kim? Paketin içindeki hediye nedir? Bir yanlışlık mı var?

Rasime Hanım parmakları arasında titreyen kartın ilk satırlarını süzdü, bütün yazılanları bitiremedi. Kağıt elinden bir yana fırladı. Kendi avluya düştü, bayıldı. Hüsnü Beyin kız kardeşleri bayılanın ayıtılmasına koşmadan önce hemen paketi açtılar. İçinden bir çift kanlı eldiven çıktı. Kartı okuduktan sonra onlar da yüzüstü yere kapandılar. Zavallı ana felâketi anladı. Kederli kederli etrafına bakınarak bir söz işitmekten hem korkuyor hem meraktan bayılıyordu. Kart, Rasime'ye yazılmıştı. İçindeki yazılar şuydu :

«Hemşire Hanım,

«Baş sağlığı mı dileyim, tebrik mi edeyim? Bilemiyorum. Nişanlınız daha bizim kavuşamadığımız en yüksek dereceye erdi, şehit oldu. Sağlara hayat hakkı kazandırmak için ölenler ölmüş sayılmazlar. Belki tükenmez iki kat ömre erişirler. Onlar şimdi manevi kahramanlıklarıyla dünya ve ahrette ömür sürüyorlar. Şehitlerin mezarları bir memlekette vatani için ölebileceklerin sayılarını göstererek düşmana korku verirler; kendi din kardeşlerine yiğitlik örneği olurlar.

«Hüsnü Beyin ruhu, yaralandıktan yirmi dakika sonra cennetteki şehitlik makamına uçtu. Söz söylemeye gücü kalmamıştı. Yalnız sönmeye hazır baygın gözleriyle ellerindeki eldivenleri ve sonra İstanbul'u işaret ediyordu. Anladım ki şehitliğinin yadigarı olarak eldivenlerin size gönderilmesi arzusunun gösteriyordu. Konçlarındaki adresi okuyarak bunları size gönderdim.»

Şehidin silâh arkadaşı
Kemal.

Üç gün sonra Rasime Hanımı, nişanlısından kalan ceket, pantolon ve kanlı eldivenleri giyerek sokak kapısından fırlamak üzereyken yakaladılar. Bu kıyafetle nereye gitmek istediğini sordular :

— Hüsnü'nün yanına! dedi.

Fırsat bulunca hemen erkek kıyafetine giriyor, sokağa uğruyor ve bu hal günde birkaç kere tekrarlanıyordu. Öğüt, doktor bakımı, hiç bir şey yaramadı. Gittikçe deliliği arttı. Artık başa çıkılmaz oldu. Sonunda zavallıyı götürdüler. Onun yanına götürüyorlar sanarak yolda sevinç kahkahaları koparıyordu. Gittiği yerde Hüsnü yoktu. Orası Hüsnü'lerini kaybetmiş birçok zavallılarla doluydu. Onlar kendisi gibi ağlanacak şeylere kahkahalarla gülüyorlardı. Onlara katıldı. Kimi oğlunu, kimi kardeşini, kimi kocasını, kimi sevgilisini ararken karanlıklara bağıyorlar, yıldızlarla görüşüyorlar, aya, güneşe yalvarıyorlardı.

Rasime karanlık bir gecede pencereden zifiri karanlıklara baktı, baktı, o da uğradığı sevdanın umutsuzluğundan çıldırmış genç bir arkadaşının kulağına eğilerek şu sırrını söyledi :

— Sen bana pantolon, ceket ve kanlı eldivenimi getir, ben gider onu bulurum. Şu nurdan izi görmüyor musun? Doğru onun yanına gider.

Ve kuruntulu bir yol gösterdi. İki deli birbirine sarıldılar. Kahkahalarla güldüler.

KÖŞEYE ÇEKİLMİŞ RAHİP

— Tolstoy için yazılmış bir kılıptan çeviri —

Tolsty köy çocuklarına ders vermeyi zevk edinmişti. Çok defa İncil'den çıkarılmış hikâyeler anlatır ve söylediklerini çocuklara anlattırır. Amacı onlar için bir okuma dersi yapmaktı. Arada bir sevgiyle göz yaşlarını tutamayarak :

— Çocuklara ders verirken ben de çok şeyler öğreniyorum, derdi.

1910 yılı martında, birkaç dostuyla bu derslerin birinde bulundum. Genç dinleyicilerin kafalarını karıştırmamak için, Tolstoy'un dersane olarak açtığı salona girmedik, aralık bırakılmış kapı dışından dinledik.

Üstat İncil'den okuduğu bir parçayı şu yolda yorumlamaya girişti :

Vaktiyle bir keşiş varmış. Tek başına, hayatını çölde dua ile geçirirmiş. Bir gün kendinden daha kutsal, daha büyük bir keşişe baş vurarak Allah'ın katında daha ibadet eder ve makbul olmak için ne yolda ibadetini sürdürebileceğini sormuş. Karşısındakinden şu cevabı almış :

— Sana yiyecek, içecek gönderen köye git. Orada bir gün, bir gece kal. Tanrı'ya ne şekilde ibadet edeceğini gösteren bazı şeyler öğrenirsin.

Keşiş hemen köye koşmuş. Orada sabahleyin erkenden kalkan bir köylü görmüş. Adamcağız «Ya Allah» demiş, işine başlamış. Akşam olunca yine «Ya Allah» diyerek erkenden yatmış, uyumuş. Rahip büyüğünün yanına dönerek :

— Köylüler arasında Allah hakkında öğrenecek bir şey yok. Onlar akşam, sabah Allah'ı günde ancak iki kere anıyorlar, demiş.

İhtiyar adam, bir kabın içine ağzına kadar zeytinyağı dol-

durup keşişin eline tutuşturarak :

— Al, bununla akşamı kadar köyde dolaş. Ama yere bir damla yağ dökmemeye dikkat et.

Rahip söylenilene tamamıyla uyar, geriye dönüşte ihtiyar sorar :

— Elinde bu dolu kap varken Allah'ı kaç kere hatırına getirdin?

Rahip büyük bir utançla :

— Yağ dökmek korkusuyla kaba bakmaktan Allah'ı bir kere olsun hatırıma getiremedim, der.

— Elindeki işle uğraşmaktan Allah'ı unuttun. Zavallı köylü yalnız kendini ve ailesini değil, seni, beni ve başkalarını da besliyor. Bu sürekli çalışması arasında günde iki kere de Allah'ını düşünüyor. İşte onun bu düşünmesi ibadetlerin en büyüğüdür. Çünkü biz çöldeki duamızı bize yedirdiği ekmek kuvvetiyle edebiliyoruz. Herkes senin ve benim gibi yalnız dua ile uğraşsa bütün âlem aç kalır. İş, ibadetlerin en kutsalıdır.

SERVET VE AHRET

Bütün hayatında cimrilik ve insafsızlıkla yaşayan bir zengin ölümü yaklaşır. Cimriliğini yüzüne karşı vuranlara :

— Para her şeydir! cevabını verir.

Ölümün acılığı önünde zengin cimri şöyle düşünür : «Paranın mutlaka ahrette de dünyadaki kadar gereği olmalı. Orada sıkıntıya uğramamak için yanımda para bulundurmalıyım.»

Yatağının başına çocuklarını çağırır. Helallaşır. Ölünce tabutunun içine bir torba altın koymalarını vasiyet eder.

Ölümünde vasiyeti gereğince davranılır. Ahrette zengine birçok sorular sorarlar. Sıkılır, sıkıntı içinde kalır. Akşamı sabırsızlıkla bekler. Acıkır, susar, boğazı susuzluktan cayırcayırcı yanar, dili damağına yapışır. «Bittim,» diye umutsuzlukla düşünürken birdenbire bir büfe görür, dünyadaki demiryolu istasyonlarında olduğu gibi türlü yemekler, içkiler, mezeler istahını uyandırır. Orada paranın kullanılmasını dünyadaki gibi sanarak kendi kendine : «Oh, ne iyi... Paranın ahretteki gerekliliği hakkında hiç aldanmamışım. Ne olur, ne olmazı düşünmek ne

iyi şeydir. Şimdi paramla istediğim kadar yer, içer, açlığımı, susuzluğumu gideririm.» der.

Altın torbasını yakalar, büfeye koşar. Utanarak sorar :

— Şu sardalyalar kaç?

Lokantacı ağır bir sesle :

— Birer kapık...

İştah açıcı sıcak, küçük börekler göstererek :

— Ya bunlar?

— Onlar da birer kapık.

Yiyeceklerin ucuzluğuna şaşar :

— Lütfen bana on sardalya ile beş börek veriniz, der.

Ve gözlerini öteki nefis şeyler üzerinde gezdirir. Ama büfeci müşterinin isteğini yalnız dinler. İsteddiği şeyleri vermek için el uzatmadan sert bir sesle :

— Parayı peşin almak âdetimizdir.

— Memnunlukla vereyim efendim! diye, hasis torbaya el atar. Beş rublelik bir altın çıkararak :

— Buyurunuz efendim!

Büfeci altını bir zaman parmakları arasında evirip çevirdikten sonra çatık bir yüzle, geri vererek :

— Hayır. Burada altın geçmez. Biz kapikle alışveriş ederiz.

Büfeci orada duran iri yarı iki delikanlıya işaret eder; cimriyi kapı dışarı attırır. Herif pek utanır ve umutsuzlanır. Bu davranıştan bir şey anlamayarak kendi kendine : «Bu da ne tuhaf hal. Kapikten başka para almıyorlar. Bozdurmak gerekcek!» diye söylenir.

Ve o gece oğullarının rüyalarına girerek :

— Torbadaki altınları alınız. Burada geçmiyor. Onların yerine kapık gönderiniz, der.

Ertesi günü oğulları korku ve çarpıntı içinde babalarının isteğini yerine getirirler.

Cimri yine büfenin önüne giderek :

— Bana yiyecek veriniz. Fena halde açım.

— Parayı peşin alınız.

Zengin, büfeye yeni kesilmiş şıkır şıkır bir avuç kapık uzatarak :

— İşte, alınız. Bana hemen yiyecek veriniz.

Büfeci bu sefer de kapikleri inceledikten sonra gülerik :

— Behey adam, sen dünya yüzünde ne kadar az şey öğrenmişsin. Biz senin kapiğini kabul etmeyiz. Başkalarına sadaka verdiğin kapik varsa onu alırız. Hiç fukaraya sadaka verdin, muhtaçların, sefillerin yardımına yetiştin mi?

Cimri zengin, başını önüne eğer, düşünür. Hayır, hiç kimseye böyle bir yardımda bulunduğunu hatırlayamaz.

Yine o iki iri delikanlı yakasına yapışınca onu aç taksit kapı dışarı ederler.

HALKIN SAFLIĞI

— Birinci Dünya Savaşı sırasında yazılmıştır —

Halkın ruhsal durumu tuhaftır. Gerçeğe ısınmaz, pek soğuk durur. Yalana çabuk kanar, âdeta kanı kaynar. Onun için fesatçıların yalan dolanları hemen dalbudak salıverir. Çok yerde kolayca candan kabul olunur. Hayırseverlerin ciddi, insanca, yararlı sözleri, uğraşmaları, kuşkular, kötü sanılar, iftiralar ve arasına kötölemelerle karşılaşılır. İnsanlığın bu değersizlendirmelerden her vakit ağzı yanar. Ama bu ruhça, bünyece hatasının kötü sonuçlarından ders almaz, uslanmaz. Ve hemen her gün zararlı gürültülerin ahengine uymakta esenlik aramak şaşkınlığından ayılamaz.

Halka ciddi, onur ve meslek sahibi yüksek fenciler, bilgin, akıllı uslu siyasetçiler, büyük hayır işleyiciler değil, şarlatanlar, hekimlik taslayanlar, yalancılar, kandırıcılar, ayak politikacıları gerektir. Halk her vakit böylelerinin büyüüne tutulur.

Gazeteler tavgıların her gün bir türlü ataklıklarını yazıyorlar. Ağızdan ağıza da bunlar için ne tuhaf olaylar, dolandırıcılıklar işitiliyor. Halk uyanıyor mu? Hayır... Yine bu hilebaz herifler sokaklarda durmadan vuracak av buluyorlar. Bu ne bönlük, ne şaşkınlıktır. Behey adam, mademki elmasın yalancısını gerçeğinden ayırt edecek alışkanlığın yok, karşına ilk çıkan madrabazın sözüne nasıl inanırsın? Hiç sana yüz elli liralık bir şeyi otuz liraya verirler mi? Bir kere o hinoğlu hınlerin suratlarına, gözlerine, davranışlarına baksana. Tenha bir yerde yakalanıp da kuvvet üstünlüğüyle bağırta çağırta soyulmaya bir şey denemez. Bu herkesin başına gelebilecek bir kazadır. Ama böyle parayı cebinden eliyle çıkarıp da veren ahmaklara acıyarak gülünür.

Sağlık, fen, iktisat üzerine pek yararlı şeylerin basım ve yayımına yıllarca uğraşınız, bakalım sözlerinize metelik veren

olur mu? Hayat alanında zararların sökülüp atılması, yararların genelleştirilmesi işte bu yüzden güç oluyor. İnsanlık, yüzyılların uslandırıp bir türlü kavrayış yaşına erdirmediği bir çocuktan başka bir şey değil. Bu pek yaramaz çocuğun, nasıl bastığı yeri bilmez bir haylaz, nasıl kırıcı, dökücü, ah evet söyleyelim kanlı katil olduğunu görüyoruz. Kaç yüzyıl sonra akıllanacak? Kim bilir?!. Her halde bunu ne biz göreceğiz, ne torunlarımızın torunları. Balıkların birbirini yutmadığı, kedinin fareyi tutmadığı, atmacanın küçük kuşları paralamadığı, kasapların kuzuları kesmediği bir günün gelişine inanmak için tabiatta ne gibi düzelme işaretleri görüyoruz? Uygarlığın koymaya uğraştığı prensiplere karşın her alanda gücü gücü yetene yasası hüküm sürüyor.

Aramızda yalan, her vakit çekici ve doğruluk değersizdir. Bize gerçeği söyleyenlerden kaçır, aldatanlara kapılırız. Bu düşünceyi, Frenk kitaplarında okuduğum iki güzel örnekle açıklayacağım. Birincisi :

«Şu meydanlıktaki kalabalığa bakınız. Halk şeritli, düğmeli, cicili bicili elbise giymiş bir hekim taslağının etrafına toplanmış. Herifin ağzı o kadar laf yapıyor ki, ahaliye sattığı şeyleri bedava veriyor gibi görünüyor. Herkesi ağzına baktırıyor. Bütün dinleyenleri tatlı tatlı kandırıyor.

«Böyle şarlatanlar her yerde makbul ve her işte başarılı olurlar. Niçin? Oh efendim, niçini pek sadedir. Dinleyiniz :

«Usta doktorlardan birinin Porkinyon adında akıllı bir hizmetçisi varmış. Epey zaman yanında bulunduktan sonra efendisini bırakıp ortadan kaybolmuş. Tamam on yıl bu herifin adına sanına ilişkin hiç bir şey duymamış olan doktor, bir gün sokak ortasında halkı ağzına baktıran, hekimlik satanın şarlatanlıklarını dinlemek için kalabalığın arasına sokularak bir de bakmış ki ne görsün? Kendi eski hizmetçisi halka doktorluk üzerine acaibin acaibi söylevler veriyor. Hekim bu tuhaflık karşısında şaşırıp kalmış. Halk dağılıncaya kadar orada beklemiş. Sonra herifin yanına giderek seslenmiş :

«— Porkinyon!..

«— Efendim.

«— Beni tanıdın mı?

«— Ustamı nasıl tanımam?

«— Bu ne hal?

«— O kadar şaşılacak bir şey değil efendim. Hekimlik ediyorum.

«— Diploman?

«— Müşterilerimden hiç biri bana diploma sormuyor ki!

«— Ama sen hekimliğin (H) sini bilmezsın.

Porkinyon, cahil bir doktor olmayı uşaklığın üstünde bularak efendisinin yanından çıktığını, bu yeni meslekte talihini denemeye kalkıştığını, hizmeti sırasında ezberlemiş ve kopyalarını almış olduğu birkaç türlü reçete, birkaç çeşit ilâcı hastalara vermeye başladığını ve bu denemelerinden şaşılacak iyi sonuçlar ve başarılar elde ettiğini, onun için, çarçabuk cahil halk arasında büyük bir ün kazandığını, baktıklarından arada bir öienler olsa da bu acı durumun diplomaları sekiz fakülteden tasdikli en usta doktorların bile önleyemeyecekleri zorunlu bir iş olduğunu anlatır.

«Hekim, hekim taslağının bu coşkun sözlerini şaşkınlıkla, ibretle dinledikten sonra :

«— Zengin oldun mu?

«— Efendim, sizin otuz yılda toplayamadığınızı ben on yılda kazandım.

«— Ama bu senin yaptığın şarlatanlık...

«— İşte şarlatanlıktan dolayı başarıım çabuk oldu ya...

«Uşak, efendisini meydanlığın bir köşesine çekerek :

«— Şuradan akın akın geçen, kaynayan bu kalabalığa bakınız.

«— Görüyorum.

«— Bunların içinde aklı başında yüzde kaç kişi vardır? Lütfen bir tahmin buyurunuz.

«— Olsa olsa yüzde altı veya yedi.

«— Biraz daha cömertlik ederek yüzde on diyelim.

«— Peki.

«— İşte bu yüzde onu sizin, doksanı benim müşterilerimdir. Kazançlarımızı buna göre hesap etmek gerekir efendim.»

İkinci örnek :

«Ahalisi en aydın, en uygar, en ünlü, en büyük Avrupa başkentlerinden birinde, Pilefer adında hokkabazın biri pek

garip ve akıl almaz bir iddiaya kalkar. Sahnede binlerce kişinin önünde bir litrelik bir şişeye gireceğini ilân eder. Pilefer geniş omuzlu, koca karanlı, dev gibi, iriyarı bir yapıda olduğundan böyle olamayacak bir hüner gösterebilme olasılığı halk arasında pek büyük merak uyandırır ve ateşli tartışmalara başlanır. Ustalığını göstereceği sırada herif mi küçülecek, şişe mi büyüyecek? Bu iki şeyden başka bir yolda Pilefer'in bir litrelik şişeye sığabilmesini düşünmek kabil mi? Öyle diyenler de olur, böyle de... Ve efsunla halkın gözünü bağlayacağını iddia edenler de... Şehrin bilginlerini, fencilerini meydana getiren en seçkin beyinler bile böyle türlü ihtimaller, ipotezler üzerinde dolaşır. Ama kimse, hiç kimse gerçeğe yaklaşamaz.

«Duvarlar bu harikalı oyunun ilanlarıyla dolar. Herkes şiddetli meraklar ve hatta helecanlar içinde, marifetin yapılacağı gün ve saati bekler. Bir tonluk fıçıya girmesi bile akılları okşamayan koca Pilefer küçücük bir şişeye nasıl sığacak? Halk bu merakla didinir, çatlar, durur.

«Adeta herkesçe bir üzüntü halini alan bu merakın çözülmesi günü gelir. Tiyatronun kapıları açılır, halk içeri dolar, dolar. Parterden paradiye, tavanlara kadar seyirci yığılır. İlan edilen saatta perde açılır. Bir duyu yanlına, bir büyüye, bir hileye uğramamak için kiminin elinde dürbün, kiminin burunda gözlük, halk dikkatle gözlerini açar. Pilefer, bu harikacı hokkabaz, ağır ağır meydana çıkar. Gerçekten sahnenin ortasında, bir litrelik boş bir şişeye bir masa görünüyor. Ahali bir kere şişenin küçüklüğüne, bir de herifin iriliğine bakarlar. Ağzından küçük bir palamut balığının geçmesi akla gelemeyen bir şişeye koca gövde nasıl sığacak ve nereden girecek? Seyircilerin merak damarları ok gibi şişer. Birçokları hokkabazın: «Seyirci müşteriler, iyice düşünmeden nasılsa bir halttır ettim. Pek büyük bir hatada bulundum. Affedersiniz. Vaat ettiğim şeyin olacak bir şey olmayacağını işte siz de görüyorsunuz» demesini beklerken Pilefer, o iri gövdeli usta adam, güler bir yüzle ellerini oğuşturarak sahnenin önüne ilerler:

«— Efendim, yapılacağını ilân ettiğim bu büyük oyunu şimdi önünüzde yapacağım. Ama sonradan daha ince usullerle hesapladım. Bir litrelik şişe vücuduma geniş geliyor, onun için yarım litreliğe gireceğim.

«Halkta bir alkış şakırtısıdır kopar. Pilefer biraz daha

ilerleyerek sözüne devam eder:

«— Tekrar bağışlamanızı dilerim. Bu hünerin yapılmasında zorluğu anlatmaya gerek yok sanırım. Çok ince hazırlıklara gerek vardır. Bana bir dakika müsaade eder misiniz?

«Bütün seyirciler:

«— Hayhay!... diye bağırlar.

«Pilefer kulisten içeri girer. Perde iner. Bir dakika... Bir çeyrek... Yarım ve nihayet bir saat geçer; oyuncu gözükmez. Ahali ilkin sabırsızlanır. Sonra iyice sinirlenir. Bastonlar, tek-meler gümbür gümbür yerleri döver, tiyatroyu sarsar.

«Yine perde açılır. masanın üzerinde bir litrelik şişe kaldırılarak onun yerine yarım litreliği konmuş olduğu da görülür. Ama meydanda hokkabazdan iz görülmez.

«İşin iç yüzü :

«Halk önlerindeki küçücük boş şişeye o dev yapılı Pilefer'in sığıp sığmayacağı üzerine ateşli ateşli türlü garip iddialara girişmekteyken hokkabaz cenapları, o günün zihinlere şaşkınlık verecek büyük gelirini cebine indirir, hemen savuşur. İlk tren, sonra vapura atlar, sınırı geçer. Yabancı bir memlekete kapağı atar. Pek dar şişeye girecek olan bu kurnaz hokkabaz pek süslü bir otelin geniş. iç açıcı bir odasında büyük bir soluk alır»

★

Hilecilerin ataklıkları, karşındakilerin saflığıyla orantılıdır. Halka olmayacak vaatlerde bulunan her hokkabaz foyası meydana çıktığı zamandaki son kazancı kaçırmıştır. Savaş sonunda, bildiğiniz paşalarımız da böyle yapmadılar mı? Milleti aç bıraktılar, bütün kazancı yüklenip kaçtılar. Allah bu çeşit hokkabazların yeni oyunlarından bizi korusun.

Amin!. Amin!.

TEMİZLİK MERAKLISI

Bilmem nedendir, bizde halk zekâyı tartıyla ölçer. Onlarca tam akıl bir okka sayılır. «Filan kişi yüz dirhem eksiktir.» demekteki eksikliğin, onun beynindeki ağırlığa ilişkin olduğunu hep biliriz. Halka göre elli dirhem, yüz dirhem, yarım okka noksanlıklar vardır. Kimine de büsbütün beyinsiz denir. Ağırlıkça tam okkadan sısra kadar olan başkalık insanların zekâ ölçüsünde epek çeşit çıkarır. Onun için «elcünunu funun akalluha erbaun» diyen filozof, delilik çeşitlerini gerçek miktarından çok azaltmış oluyor, kırk değil, elli değil, yüz değil... birkaç bin türlü vardır sanırım. Aklın tamlığını gösterir bir ölçü bulunarak herkese uygulansaydı zeki geçinenlerden çoğunun foyası meydana çıkardı. Böyle bir âlet yapmayı başaracak kimse insanlığın övgüsüne erişir. Çünkü o zaman, her türlü hastalıklardan esen olma ve aşı şahadetnamesi gibi muayeneden sonra eline bir de akıl derecesi raporu verilirdi. Bu raporlara bakarak çok kişilerden kendimizi sakınırdık.

Siz kendi başınıza ne kadar akıllı, düşünceli, uzağı görür, tedbirli bir kişi olsanız çevrenizdekiler onlardan yoksun bulununca sizin tedbirleriniz, çalışmanız para etmez. Oldukça akıllılar her zaman akılsızların günahını çekerler. İnsanlığın birçok kötülüklerden kurtulamamasının birinci nedeni budur. Söz gelimi siz yangından korkarsınız. Ocağınıza, mangalınıza, sobanıza, lambanıza dikkat edersiniz. Ama komşunuz bir gün doğu rüzgârı eserken çatı arasında maltız mangalında çalı çırpıyla patlıcan kızartmak tedbirsizliğinde bulunur. Yahut lambayı, şamdanı tül perdenin yanına bırakır gider, yedi mahalleyi yakar. Araştırırsanız çok yangınların böyle pek sersemce tedbirsizliklerden ileri geldiğini anlar, insanların aptallığına şaşar ve acırsınız. Bir memlekette kolera, veba gibi hastalıkların ve daha türlü türlü belâların çıkışı ve yayılışı nedenleri hep böyle ahmakça dikkatsizliklerdendir. Otomobil-

ler, tramvaylar her gün sokaklarda adam çığnıyorlar. Her vakit kabahat çığneyenlerde midir? Çığnenenlerde hiç yok mudur? Kalabalık tehlikeli caddelerde yaya kaldırımlarından inenler niçin sağlarına, sollarına, önlerine, arkalarına bakmamalıdır? Köşe başlarında ve kimi karşıdan karşıya geçit yerlerinde uygun, rahat bir an gözetilmeden adım atılmaz. Bu gibi kalabalık şehirlerde yaşamak zorunda kalınca insan bu çeşit tehlikelerden kendini korumak görgüsünü kazanmalıdır.

İnsanın hiç karışmadığı sırf kötü rastlantıların doğurduğu kazaların olması da inkâr olunamaz. Eceli gelince insan bir kaşık suda boğulur derler. Ama bunlar pek azdır. Çoğu, pek çoğu tedbirde kusur belâsıdır.

Savaştan önce bir gün Şişli tramvayında bulunuyordum. Karşıma başı kalotlu, beli zünnarlı bir Fransız papazı oturdu. Elindeki küçük dua kitabına daldı. Dirseğini pencereden epey dışarı çıkardı. Onu dalgınlığından uyandırarak, kendi diliyle dedim ki:

— Kardeş, oradan kolunuzu çekiniz, tehlikelidir. Papaz bu hatırlatmamdan pek memnun olmadı. Bir zaman dik dik yüzüme baktı. Ama mırıltı soyundan hafif bir mersi ile nihayet kolunu çekti. Fakat siz rastlantıya bakınız ki iki durak sonra tramvayda bir gürültü koptu. Aynı tedbirsizliği yapan bir şişman adamın kolu kırılmıştı. Zavallı adam ayılıp bayılıyordu. Tramvayı durdurdular. Yaralıyı bir eczaneye indirdiler. Papaz kendi gözüyle tanık olduğu bu acı kaza üzerine ellerime sarılarak:

— Allah beni böyle bir kazadan korumak için sizin gibi bir adamın karşısına oturttu, dedi.

Candan teşekkürlerin bini bir para!

İnsanlar çok defa düşüncesiz, ahmak kardeşlerinin aptallığı günahını çekerler. Yoksa hepimiz akıllı, düşünceli, tedbirli kimseler olsak bu dünyadaki acınacak halleğin çoğu eksilir.

Tımarhane dışında bulunanlarda, içindekilere parmak ısırtacak ne akıl uyuzları vardır. İşte size bir örnek:

Bundan yirmi yıl kadar önce Aksaray tramvay durağı ya-

kınlarında Rumelili bir berber vardı. Arasına ona tıraş olurduk. Berberin ihtiyar babası Mustafa Ağa çok defa dükkânda bulunur, müşterilerle görüşürdü. Bunun temizlik merakı, kendini tanıyanlara bir eğlence olmuştu. Çünkü bu hali aşırılığı da aşmış, pek gülünç bir düşkünlük halini almıştı. Gücünün yetebildiği dikkatlerle bidüziye yıkanır. temizlenir ve yine hep aptesinden şüphe ederdi. Durmadan dalan gözleri zavalı cahil beynini hep bu merakla rahatsızlığını gösterirdi. Acaba o gün temizlenmeyen yeri hangisidir? Hep bu düşünce, hep bu merak...

İnsanlar kendilerinden akılca bir gömlek noksan gördükleri kimselerle alay etmeye meraklıdılar. Herkese eğlence, alay lâzım. Alaycının biri, bir gün Mustafa Ağaya, temiz yürekli davranır gibi görünerek :

— Ağam, ben de senin gibi temizlik merakıyla pek rahatsızım. Hele bir noktada senden ileri varmaktayım.

— Ne gibi?

— Bir insan elini, ayağını, kolunu, bacağına, vücudunun dış yerlerini istediği gibi temizleyebilir. Ama temizlemeye eli yetmediği pis yerlerini nasıl paklayacak? Asıl mundarlık bizim içimizdedir.

Bu önemli sorun üzerine birdenbire gözleri açılan Mustafa Ağa büyük bir merakla:

— Sahi söylersin abe Müslüman. Şimdiyecek benim akılsız kafam düşünemediydi, bu ince işi. Öyle ya, için pis kaldıktan sonra dışını temizlemek kaç para eder?

— Ya... İş incedir. Hem senin sandığından çok ince ve derindir.

— Şüphe etmem ona... Bir gün camii şerifte varız dinlerken hoca söylediği böyle bir lakırdı. Şimdi hatırlıyorum. Hani o koca sarıklı Eğinli Osman Efendi. Dedi ki: «Behey Müslümanlar, yalnız öyle yıkanmak, temiz giyinip kuşanmak para etmez. Biraz da içinizi temizlemeye uğraşmalısınız. Kalplerinizi temiz tutmalısınız.»

— Eh, işte gördün mü, hoca da söylemiş.

— Allah razı olsun, şimdi de sen söyledin. Elhamdülillâh dışımı temizlemeyi öğrendim. Ama ayıp değil ya bu yaşa geldim hâlâ bilmem nasıl temizliyeyim içimi. Bunun için sen biliyorsan bir usul tarif et bana, işte öyle yapayım. Bunun

sana da çok sevabı olur. Bilen bilmeyene öğretmeli, Müslümanlıkta yol böyledir.

Berber dükkânının önünde, caddede bir tahta tulumba vardı. O aralık bitişik kahvenin çırağı gelmiş, bir ince değneğin ucuna bağlamış olduğu yün çorap parçasıyla nargile temizliyormuş. Mustafa Ağayı içini temizlemeye özendiren kimse, kahveci çırağının nargile şişesini nasıl temizlediğini göstererek :

— İşte böyle olacak, en güzel usul budur.

Zavallı Mustafa Ağa şaşırarak:

— Nasıl böyle? Birden bire kavrayamadı zihnim... Ayıp değil a sözünü alamadı aklım.

— İnsanın en çok temizliğe muhtaç en pis yeri neresidir, bilirsin.

— Bilirim onu işte orasıdır.

— Aşkolsun! Anladın.

— Artık anlarım onu, temizlenmeyi küçük yaşta bir kızanken öğrettiydi bana rahmetli anam. Onun bana, gıcırda-mayınca temizlenmez dediği hâlâ dünkü gibi aklımdadır.

— Oh... Hafızası çok kuvvetli adamsın.

— Kuvvetlidir. İştirsem bir lafı unutmam gayrık... Hiç merak etme. Sen söyle nasıl olacağını.

— Bulursun sağlam bir değnek. Bağlarsın ucuna bir parça yün çorap eskisi. Kahveci çırağının nargileyi nasıl temizlediğini şimdi gördün. Anlayışlı kimseye bundan ziyade anlatmak gerek mi?

Mustafa Ağa, derin derin düşünerek tuhaf bir soru tavrıyla:

— Bu değneği içime mi salacağım?

-- Hay hay.

-- Başka şartı şurtu yok mu? Kaç kere salınacak?

— Çorap parçası temiz çıkıncaya kadar.

Birkaç gün sonra, berber dükkânına gittiğimiz vakit Mustafa Ağanın oğlunu telâş içinde bulduk, Babasına Gülhane Hastanesi'nde ameliyat yapıldığını söyledi. Meğerse saf

ihtiyar bu şakayı gerçek yerine dinleyerek uygulamaya girişmiş. Ama çok yazık ki ilk salıhta çorap eskisi içerde kalarak değnek boş çıkmış.

Bu zavallı temizlik meraklısı, insanın içi nargile kolaylığıyla temizlenemeyeceğini anlamış ama, o yaşta, gerisine çomak girdikten sonra...

İSTANBUL'UN ESİRLİĞİ GÜNLERİNDEN BİR ANI

O çok acı zamanların hatırlanması hâlâ vücudumu derin derin ürpertir. Türk, kendi memleketinde zavallı bir diyar garibi, değersiz, her yerde horlanır, her davada haksız, uygar ve insanca bütün haklarından düşürülmüş...

Sokaklarda surat asıklığını ağır başlılık sanan soğuk, hain bakışlı, gülmez suratlı İngiliz kolluk memurları, «polişinel» şapkalı İtalyan polisleri...

Müttefiklerin donanmalarına bir talim yeri olan, Marmara her yana uğursuz gümbürtüler saçan top sesleriyle inim inim inliyor, Ateşkes anlaşması yoluyla Boğaz'dan geçen savaş namusuna yabancı Yunan zırhlıları, torpitoları savunmasız kıyıları cayır cayır yakıyorlar. Suları altın pırıltılı, mavi kubeli bu küçük deniz, bu cennet havuzu, bu şiir gölü şimdi bir yas yerine dönmüş. Dalgalarının şıkırtılarında birer inilti üzüntüsü var. Yalova, Karamürsel, kıyılarında düşman gülleleriyle tutuşan köylerin beyaz dumanları Allah'tan intikam dileyen bir tütsü gibi döne döne göklere yükseliyor. Türkün yurdu, bağı, sessiz, çaresiz yanıyor. Heybeli tepelerinde bu görüntüye karşı yüreğimin sızılarını ellerimle bastırarak ağlardım, ağlardım.

Vapurlar İstanbul'a hayvan ıskarçası kalabalığında taşdııkları Beyaz Rusları kaldırımlara döküp döküp gidiyorlar, yine dolu dönüyorlar. Konut kolerası yangınlarıyla geniş bir yıkıntıya dönen İstanbul'un kendi halkı başlarını sokacak bir dam altı bulmakta güçlük çekerken bu yabancılar nereye yerleştirilecekler?

İmam, muhtar önde, arkada müttefiklerin polisleri, subayları kapınızı çalıyorlar. İçeriye kadın, erkek beş altı kirli Beyaz Rusu tıkıştırıp gidiyorlar. Heybeli'de evler, pencerelerinde birçok başlar kaynaşan Karaköy tramvayları gibi dol-

du. Sokaklarda herkes birbirinden soruyor:

— Sizde kaç tane?

— Dört.

— Bizde bir fazla : Beş!

— A, duymadınız mı? Hacı Muhittin'in yedi odalı evine yirmi sekiz erkek Rus koymuşlar. Dizlerine kadar meşin çizmeli, dört metre uzaktan kızgın teke gibi kokan mundar herifler...

— Bilirim o evin iki helâsı vardır. Bu kadar can nereye gidiyor?

— Düşündüğünüz şeye bakınız. Her odanın ortak bir gaz tenekesi var. Her şey işte onun içinde olup bitiyor.

— Desenize ki ihtilâle karşı çıkan Ruslar burada yalnız bu bakımdan komünist olmuşlar.

Bu tenekeleri Ruslar pencerelerden bahçeye, sokağa destursuz boşaltıverirlerdi. Piyango, gelip geçenlerden hangi zavallının başına rastgelirse...

Bir gün bitişliğimizdeki evde acı bir çığlıktır koptu. Öteki komşudan soruyorlar:

— Yaşar Hanım, ne var? Niçin öyle yırtıla yırtıla bağıryorsun?

— Ah, keşke yaşamaz olaydım. Talihsiz başıma bu da geldi. Ruslar başıma sıçtılar. Bir gaz tenekesi pisliği başımdan aşağı giydim. Ah, ne terbiyesiz, ne patavatsız insanlar, mundarlıklarını gülsuyu serper gibi âlemin üzerine döküyorlar. Evin içinde su yok, sabun yok, ne yapayım şimdi? Gidip kendimi Değirmenburnu'ndan denize mi atayım? Gâvur pisliği bu, yedi deryanın suyu temizlemez...

Ada'da Rus otele dönmedik yalnız birkaç ev kaldı. Bizim ev de bu geçici korunmuşlukla mutlu kalanlardan... Ama bir Rus sürüsünün önünde imamın sarığını, Fransız polislerinin formalarını görünce, pencerelerin önünde titreşiyoruz... Hatır yok, gönül yok, kayırma yok. Bir emir veriliyor, hükmü kesin-

likle yerine getiriliyor. Dediklerini değiştirmeyi sözlerinin geçmemesi sayıyorlar.

Bir gün bu kafile bizim eve doğruldu. İmamla muhtar yok. Önde bir Fransız subayı ile bir polis, bir de Rum tercüman var. O saatta evde erkek olarak yalnız ben bulunuyorum. Ansızın bana geçici delilik gibi bir hal geldi. Her vakitki düşüncelerin hepsi aklımdan silindi.

Onlar uzun bahçenin demir kapısından girerlerken ben rovelveri doldurdum. Kadınların benizleri soldu. Soruyorlar:

— Ne yapacaksınız?

— Yapacağımı bilmiyorum. Ama gelen düşmandır. Hazırlıklı bulunmalı.

O zaman oturduğumuz kira evi on odalı, bir de uzun koğuş gibi kırk elli yatak alır geniş çatı arası var. Tamam onların aradıkları yer. Alt kat pencereleri demir parmaklıklı. Kapı sağlam.

Zihnimin o karışıklığı sırasında aklıma gelen önlem şu oldu. Kadınlara:

— Alt pencerenin önüne ininiz, erkeklerimiz evde yoktur kapıyı açamayız, deyiniz! dedim.

Ben de onlarla birlikte inerek kafesin arkasına gizlendim. Kapının önündeki taş merdivene kadar geldiler. Bir teslim çağrısı şeklinde:

— Kapıyı açınız, emrini verdiler. Kadınlar kendilerine öğrettiğim gibi karşılık verdiler.

Bu cevap üzerine çatıdan bodruma kadar evi gözden geçirerek aralarında ufak bir konuşma yaptılar. Sonra subay, Rum tercümana her harfi hâlâ kulaklarımda çınlayan şu kısa cümleyi homurdadı:

— Dites à cette dame que nous reviendrons demain (Bu Hanıma söyleyiniz, biz yarın yine geleceğiz).

Sonra defoldular.

Bir Teğmen Kare var. Ada'nın hükümdarı. Bütün davalar onun iki dudağı arasından çıkacak tek sözle çözümleniyor. Bu kararların uygulama memurları kara derili erler. Hay-

vanlardan daha vahşi yaratıklar. Aldıkları emirleri canavar-casına yerine getirirler.

İskele Gazinosu askeri depo yapıldı. İçinde çalışmaz, yerinden kalkmaz birtakım hurda, ağır döküntü eşya var. Ne haddine ki dışardan geçenlerden biri bu deponun duvarına sürtünsün. Hemen nöbetçi zebaniyi karşısında bulur. Yoğunluğu zifiri bir gecede yanan kırmızı kandiller gibi Madagaskar'lımın iki kanlı gözü önünüzde parlar. Süngüsünün sivri ucu göğsünüze dayanır. Şivesi, söyleyişi, bileşimi bozuk bir Fransızcayla şu tehdidin karşısında bulunursunuz:

— Animal, on ne passe pas d'ici. Vat'en, ou bien je t'assomme (Hayvan, buradan geçilmez. Defol, yoksa seni geber-tirim.)

Teğmen Kare'den bütün Ada halkı Allah'a sığınıyor. Genç subayın bir de metresi var. Piyanolu, lüks bir salon arıyor. Eviniz beğenildi mi bir cigara tablasını bile kıvıldatmadan bütün eşyayı olduğu gibi bırakıp bir aile halkı, çoluk çocuk elleriniz böğrünüzde, hemen evinizi bırakacaksınız.

Arka tarafımızda, bir deniz subayının evi var. Kaynana, gelin terbiyeli, temiz bir aile. Gelin gebe, vakti yakın. Sokakta bir gürültü başladı, biz hemen pencerelere koştuk. Kafeslere yapıştık. Deniz subayının küçük evi önünde bir kalabalık gördük. Fransız teğmeni, iki kara derili er. ellerinde bavulları erkek, dişi iki Rus. Subay bunları eve yerleştirmek istiyor. Ama içeriden:

— Erkeğimiz burada yok! Sözüyle kapıyı açmıyorlar.

Dışardan artan bir şiddetle tekrarlanan «Açınız» emirleri içerden büyük bir direnişle reddedildikçe sesler yükseliyor. Seyirciler çoğalıyor. İş meraklı bir gürültü haline giriyor. Girmek isteyenler, mutlaka içeriye girecekler. Ama kapıyı mı kıracaklar? Ne yapacaklar? Biriken halk heyecanla facianın sonunu beklemekte. Erkek Rus, elindeki yükünü kaldırımın üstüne bıraktıktan sonra Fransızca şöyle bir söyleve başladı:

— Kapıyı açmamaktaki direnmeniz boşunadır. Mutlaka açacaksınız. Memleketimizde biz de sizin gibi ev bark sahibiydik. Her şeyi bıraktık, can kaygısıyla kaçtık. Bugün eski ya-

salardan hiç birinin hükmü geçmez. Bu evin sahibi olarak sizin bize kapıyı kapamanız gülünçtür. Bugün sahiplik hakkı yoktur. Bugün yalnız kuvvet hakkı vardır. Yarın sizin de bizim gibi kurşunların, güllerin önüne düşerek ülke ülke kaçıp can kurtarmaya uğraşmayacağınız ne malum?

Rus, yönetiminden kaçtığı Bolşeviklerin teorisini başka bir memlekette tuhaf bir düşünceyle uygulamaya çalışıyor.

Bir yabancı dilde söylenen bu uğursuz cümleler tabii hanımlara hiç bir mana anlatmadığı için kapı aynı direnişle kapalı kalıyordu.

Rus burada tekrarlamaktan çekindiğim hayli acı saçmalamalar savurduktan sonra sustu. Şimdi subay başladı:

— Bir Fransız subayı, verdiği emri geri almaz. Kapıyı açmazsanız açarız.

Ve sonra kara derili erlere döndü, kendi dilinden şu komutayı verdi:

— Kiki, alons... Gobon'un omuzuna sıçra... Pencereden eve gir. Sokak kapısını biz aç.

Kiki Afrika'da birlikte büyüdüğü çevik maymunlar gibi hemen arkadaşının omuzuna atladı. Birinci kata yetiyecek bir yüksekliği buldu. Pencerenin kafesini sürdü, içeri saldırdı. Çarçabuk kapı açıldı. Evden cenaze çıktığı zamanlardaki yürek paralayıcı çığlığa benzer çığlıklar boşandı. Bütün mahalle bu feryatların yankısıyla inerken subay, Ruslar, er hep içeri daldılar, kapı tekrar kapandı. Biz kafeslerin arkasında sapsarı kesildik. Ben en üzüntülü sesimle:

— Mösyö Kare, şu kafesin arkasından tarihin gözü sana baktığını bilmiyorsun, dedim.

Ve bunu demekle bilmem nasıl garip bir avuntu aradım. Tarih, yasa, hak, adalet insanlık.. oh, çaresiz zamanlarımızda sığınmak istediğimiz ne boş sözler...

İnsanlar kanunsuzluğu ne kadar seviyorlar. Zaten pek zorlukla hükümlerine boyun eğdikleri bu baskı üzerlerinden kalkınca insanın hayvanca vahşetleri hemen sırtıyor. Savaş, milletlerin birbirlerine karşı canavarlıklarını göstermek için bir fırsat.

Savaş, bu belâ, bazı filozofların diledikleri yolda bir gün dünyadan kalkacak mı? Hayır, hayır, hiç bir vakitte... Bu insan oğlunun vücudunda vakit vakit toplanan bazı hastalık

zehirleri gibi bütün milletlerin yapılarında biriken bir ufunettir. Vakti gelince mutlaka deşilecektir. İyi havalarda saklanan elektrikli korkunç fırtınalar gibi en uygar, en sevimli görülen insanların mayalarında vardır.

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

NAMUSLA AÇLIK MESELESİ

Dördüncü Baskı

ATLAS KİTABEVİ—İSTANBUL

NAMUSLA AÇLIK MESELESİ ilk defa 1933 yılında yayınlanmıştı. İkinci baskısı 1945'te yapıldı. 1972'de yapılan üçüncü baskısında Mustafa Nihat Özön eliyle bugünün diline aktarılmıştır.

NAMUSLA AÇLIK MESELESİ

Savaştan önce kendi bin beş yüz, oğlu dört yüz, damadı yedi yüz kuruş maaş alıyorlar, sıkıntısız geçiniyorlardı. Savaş sırasında Sem'i Efendi yaş haddi felâketiyle emekliliğe, oğluyla damadı askere alındı. Birdenbire aile geçim değirmenin suyu kesildi. Birkaç ay sonra kızı bir oğlan, gelini bir kız doğurdu. Evden eksilen delikanlıların baba yurdunda birer filizleri sürdü.

Allah, rezzak-ı âlemdir. Gönderdiği bu meleklerin elbette rızıklarını verir avunması vardı. Ama savaştaakilerden hiç bir haber alınmıyor, ihtiyarın emeklilik maaşı geçime yetmiyordu. Açlıktan emzicklilerin sütleri kesildi. Ana kucağındaki zavallı yavrucukların bacakları pösteki gibi sarkıyor, dizlerine derman, gözlerine fer gelmiyordu. Cenabı Hak acıdı. Bu darlıkta dünyaya zamansız gelen bu masumlardan birini, Mehmet Hadi'yi sekiz ay sonra geri aldı. Ayşe Sümbüle, o, anasının kucağında, zayıf kemiklerini örten buruşuk derisi, soluk benziyle yaşıyor, söylemiyor, yürümüyor, anasının kuru memesini çekip çekip de besinini bulamayınca öfkesinden cılız bir sesle bağılıyor, vızıldıyor, mızımızlanıyor, susturmak için pencereden dahdahları gösterdikleri zaman, dünyaya niçin geldiğini anlamak ister gibi her şeye derin, şaşkın, sıkıntılı, umutsuz bir gözle bakıyor, durup durup yine ağlıyordu.

Dünyaya gönderip de en uslu kullarına bile birçok günahlar işlettikten sonra geri çağırmaktaki Allah'ın muradı neydi? Çocuk ne bilsin? Bu, en büyük bilim adamlarının bile keşfedemedikleri bir hikmetti. O zavallı masumcuk yaradılış hazinesinden bir varlık olarak bu âleme düşmemiş olaydı, şimdi böyle ağlamayacak, sızlamayacak, bir hiçlik içinde rahat kalacaktı.

Ne kadar tutumlu davransalar ihtiyarın emeklilik maaşı aileyi bir haftadan ziyade besleyemiyordu. Satıp yemeye baş-

ladılar. Zaten pek varlıklı değillerdi. Düğünlerinde, loğusalıklarında eşten dosttan hediyeye gelmiş gümüş kupa, kaşık gibi şeyler ilk ağızda gitti.

İhtiyar kadınların sandıklarında saklı ipekli kumaşlar, bürümcükler, gençlerin gelinlik, paçalık, yedilik giyecekleri ufak tefek küpe, yüzük, bilezik, iğne gibi ziynet takımları onların arkasından gitti. Daha sonra misafir döşekleri, mutfak bakırları hep pazara döküldü. Ot, yün minderler, halı seccadeler, perdeler varıncaya kadar, hep o yola gönderiliyor, artık en gerekli eşyasından her gün bir parça soyulan ev gitgide tamtakır kalıyor, ama mide denilen o dipsiz kuyu doymak, dolmak bilmiyor, her sabah yeni yiyecek ihtiyacıyla ağız açıyor, sızlanıyor kendini susturtmak için sahiplerini akıllara gelmedik davranışlara, fedakârlıklara zorluyordu.

Pahada ağır, yükte hafif ve pahada hafif, yükte ağır hemen her şey gitti. Şimdi sıra eşyasız kalan eve geldi. Onu bin beş yüz liraya bir sarrafa ipotek ettiler. Ama işin içinde öyle aşırı bir faiz hilesi vardı ki muamele bin beş yüz lira üzerine yapıldığı halde ellerine ancak dokuz yüz lira geçebilmişti. Bu paranın da yarısı sağa sola edilmiş olan borçlara verildi. Yedi sekiz ay sonra elde avuçta bir şeycik kalmadı. Zamanı gelince borçlarını ödeyemediler. Evleri de öylece gitti. Şimdi bunca sıkıntılarına bir de ev kirası bindi.

Kiralar yıldan yıla zihinleri durdurtacak, evsizleri umutsuzluktan çıldırtacak bir pahalılık aldıkça ev değiştire değiştire en sonunda bir buçuk odalı bostan kulübesine kadar düştüler. Gece, tavanının aralıklarından yıldızlar sayılan bu tamtakır son sığınaklarında sefalet, ağır ağır eriterek öldürücü bütün karalığıyla üzerlerine çöktü.

Ayşe Sümbüle'nin annesi, evin gelini Dürüye Hanım bir gün ortadan kayboldu. Birkaç ay sonra onu otomobillerde, ipekler, samurlar içinde gördüler. Bir bulgurcuya metres olduğu söyleniyordu. Bu durum oğlunun yaşamasından veya ölümünden haber alamayın kaynatayı pek fena sarstı. İki gün ağzından hiç lakırdı çıkmadı. İnme indi sandılar. Yavaş yavaş açıldı.

O kadar kirlendiler, paslandılar ki evde çamaşır yıkamak değil, haftada bir kere yüzlerini temizlemek için bile sabun bulamıyorlardı. Çarşafsız yorganlar, örtüsüz yastıklar mundar bir muşamba cilâsını aldı. Artık çamaşır değiştirmiyorlar. üzerlerindeki çürüyüp lime lime dökülünceye kadar kullanıyorlardı. Geçimleri insanlıktan hayvanlığa döndü. Artık belli zamanlarda yemiyorlar, ellerine her ne geçerse hemen o anda yiyerek açlıklarını yatıştırmaya uğraşıyorlardı. Birkaç kere yirmi dört saat katıksız kuru emeği bile bulamadılar. Hele bir keresinde açlık süresi otuz saattan çok uzadı. Ayşe Sümbüle dedesiyle büyükanasının kucaklarında sefaletin bu uzun oruçlarını onlarla birlikte tutuyor, zayıflıyor, kuruyor, gittikçe büyüyeceğine küçülüyor. Ama ölmüyor, ağlaya ağlaya yaşıyor, yoksulluğun çok acı gereklerine alışarak, aşılarak sanki dayanıklılık kazanıyordu. Fakat bir gün bu yoksulluk orucu otuz beş saati da aşınca talihsiz yavru açlıktan haykırdı. katıldı. En sonunda bayılmış gibi sustu. Büyükana torununu partial bir kırpıntı minderinin üzerine uzatarak ihtiyar kocasına:

— Bakınız yavrucuğun soluk yüzü nasıl büsbütün sarardı. süzüldü. Bu gidiyor Efendi.

— Ah, ne yapalım Hanım?

— Süt. Yüz dirhemcik ılık süt şimdi bu masumu diriltir.

— Yüz dirhem süt için on iki buçuk kuruş para ister. Bende bir kirli onluk bile yok.

Büyükana gözlerinin yaşını elinin tersiyle sildikten sonra kohnunun derin yerlerini karıştırarak:

— Böyle bir ihtiyaç zamanı için saklamıştım. Beş kuruşluk bir kâğıdım var.

— Ey, üst yanını nereden bulayım?

— Nereden mi bulacaksın?

Kocakarı bu sefalet muammasına çarçabuk bir anahtar uydurmak için buruşuk yüzünün sıkıntısını artıran iri gözle ni odanın loşluğu içinde birkaç kere dolaştırdıktan sonra söyleyeceği sözü duymaktan kendini bile ürktüğünü gösterir bir çekingenlikle ihtiyarın kulağına eğilerek yavaşça:

— Şuraya, köşe başına çık. dilen. Ne toplayabilirsen...

Büyükbaba şaşırarak:

— Ama?...

— Aması maması yok. Dakika kaybetmeyelim belki kur-tarırız. Haydi.

Dilenmek için kıyafetini değiştirmeye gerek yoktu. Za-vallı adam zaten tamamıyla bir dilenci kılığı almıştı. Pek hazin bir dalgınlık ve ağır adımlarla sokağa çıktı. Tenha yol-ları yürüdü, yürüdü. Caddeye geldi. İşlek bir köşe başı seç-ti. Kaldırım çömeldi. Arkasını duvara verdi. Gözlerini yum-du. Başını önüne eğdi. Acemi bir dilenme davranışı ve bir dilsiz sessizliğiyle elini havaya uzattı. Gelen geçen hayır sa-hiplerinin iyilikseverliğine avuç açtı.

Büyük babanın dilenmeye çıkmasından on beş, yirmi da-kika sonra sokak başında güzel bir otomobil durdu. İçinden arkasında bir hizmetçiyle şık, genç bir kadın indi. Gitti, gitti, harap kulübenin kapısını çaldı. Büyük ana açtı. Bu zengin zi-yaretçiyi tanımayarak sordu:

— Kimsiniz Hanımefendi?

— Ah Haminne, beni tanıyamadın mı?

— A dur... Şey... sen...

— Ben Düriye değil miyim?

İhtiyar kadın ansızın gelen bir hafakanla düşmemek için kapının sövesine yapıştı. Gözlerini gelinine dikti. Soluğu so-luğuna yetişmiyor, boğulacak gibi soluyordu. Düriye ne ka-dar toplamış, renklenmiş, güzellenmişti. Sefil kaynana, haram, helâl, nasıl olursa olsun, paradaki bu mucizeye şaşıyordu. Ka-dın bütün gücünü topladı. Bağırına taş bastı. Gelinin cinaye-tini hiç hesaba katmayarak dedi ki:

— Kızım, tamam zamanında yetiştin. Çocuğun içerde aç-lıktan ölüyor.

Düriye ince bir çığlık kopardı. Hemen koştu, çocuğuna sarıldı. Hemen otomobille hizmetçisini koşturdu. Doktor, ilaç, yiyecek, içecek her şey getirtti. Küçük Sünbüle biraz canlan-dı. Kanunsuz zenginliğe eren bu gelin, giderken kaynanasına yüz lira bıraktı. Yine geleceğini ve onları harçlıksız koyma-yacağını söyledi. Kapıdan çıkarken Rasiha ile birbirine sarıl-dılar. Gelin, genç görüncesinin kulağına bir şeyler fısıldadı. Gizlice beş dakikacık görüşerek ayrıldılar.

O şatafatlı otomobilin sokaktan ayrıldığından beş on dakika sonra büyükbaba görüldü. Yaşlı dilenci yeni sanatının bu ilk gününde üç saatte ancak yetmiş para toplayabilmişti.

O sefalet yuvasının kapısından adım atınca şaşırıldı. O ne?... Ocak tütüyor, evin içinden mis gibi et kokusu geliyordu. Üçüncü, dördüncü adımında şaşkınlığı daha arttı. Sümbüle'nin bir yanında kâse ile süt ve ilâçlar, öbür yanında şekerlemeler, bonbonlar, bisküviler. Önünde birkaç tane Be-yoğlu oyuncağı...

Büyükbaba şaşkınlık ve açlıktan yutkuna yutkuna gerçeği anlamak isteyerek:

— Bu ne?

Kocakarı birdenbire bir cevap bulmak için yardım isteyerek Rasiha'nın yüzüne baktı. Ufak bir şaşalamadan sonra:

— Cenabı Hak halimize acıdı da bu nimetleri gönderdi, diyebildi.

Büyükbaba bu nimetlerin nasıl ve nereden geldiğini sormak zahmetiyle kafasını yormağa kendinde kuvvet bulamadı. Hemen yastık üzerinde gördüğü tütün paketine el attı. Kalın bir sigara sardı. Günlerden beri tiryakilik keyfini yerine getirmek tadından yoksun kalmıştı. Büyükanne hemen mangala cezveyi sürdürdü. İkinci sigaranın yanına bir iri fincan köpüklü koyu kahve yetiştirdi.

O akşam tatlısıyla, tuzlusuyla yediler, içtiler. Midesine tatlı bir doygunluk, sinirlerine kahve, tütünle hoş bir gevşeklik geldikten sonra ihtiyar adam gerçek nimet verene şükranını ödemek için iki elini kaldırdı. Gözlerinden acı taneler dökülerek yana yana bir dua etti. Bu dokunaklı dua karşısında kocakarı ile Rasiha titrediler.

Ertesi günü büyükbaba biraz adımları kuvvetli, gözleri ferli, beyni neşeli olarak sokağa çıktı. Bir çalçene bildiği rastladı, o adam kaba bir alayla:

— Allah versin Sem'i Efendi, dünden beri evinizin bacası tütüyor.

— Minnet Huda'ya... Çok şükür Rab'bime...

— Bu nimetlerin kimin eliyle sizin eve girdiğini bilmiyor musunuz?

Bu garip soruya ihtiyar adam derin bir anlamak davranışıyla bakınca o zevzek:

— Dün geliniz Düriye Hanımefendi buraya otomobile geldi. Ne saltanatı görmeliydiniz. Sizin eve avuç avuç para bıraktı, gitti. Allah versin, kazanıyor. Böyle zamanda gençlikten, güzellikten iyi sermaye mi olur?

Bu pek acı sözlerin önünde ihtiyarın yüzü buruştu. Gözleri karardı, kulakları çınladı. En sonunda depremden yıkılan kağıt gibi yere devrildi. Yaşlılara gelip çatan o beyin yıldırımına uğramıştı. Zavallıyı yarı ölü bir halde viran kulübesine taşıdılar.

★

Artık para vardı. Bir yandan yine Düriye'den yardım geliyordu. İyice bir eve taşındılar. Doktorlar, ilaçlar.. yarı tarafı tutmaz bir durumdaki inmeli adam kendine geldi. Yiyor, içiyor, bir bitki gibi yaşıyor, çevresine acıklı acıklı bakıyor, bu harcamaların nereden geldiğini sormaz bir kaygısızlık gösteriyor, ara sıra kelimelerin hecelerini çeviremeyen dilinin altında sözleri ezerek yarı anlaşılır bir şeyler mırıldanıyordu.

Birkaç gün sonra evden Rasiha da kayboldu. İnmeli adam üzgün bakışlarıyla kızını araştırırken kocakarı cevap verdi:

— Arama, arama... Para kazanmaya gitti. On beş, yirmi gün sonra ondan da yüz lira umarım.

Sabah sütünü hastanın önüne koydu. Ağzına kaşık kaşık verirken inmelinin gözlerinden kâseye yaşlar dökülüyordu. Karısı mendille kocasının karamsarlığını kurutmaya uğraşarak sözlerine devam ediyordu :

— Ağlama, ağlama... Kimsede acıma kalmadı. Üç dört saat dilendin, eline yetmiş para koydular. Bir tiyatro şanosu üstünde göbek ataydın yedi yüz kuruş kazanırdın. Halkı eğlendirmeli, aldatmalı, ziyana, günaha sokmalı ki ceplerin dolsun. Efendi, âhır zaman oldu âhır zaman... Şimdi günah işlemeden kimsenin karnı doymuyor. Gazetecisi, bakkalı, çakkalı, tüccarı, bulgurcusu hep böyle yapmadılar mı? Neler

vaat ettiler, bak sonra bizi ne duruma getirdiler... Onlar al-
yon oldular, biz dilenci... Herkes nesi para ederse onu satı-
yor. Damadımız, oğlumuz kalmadı. Sen kazanamazsın, ben
çalışmam. Kızlarımız da para getirmezlerse açlıktan ölürüz.
Sütünü iç, şimdi sana kıvırcık etinden ince kıyılmış köfte
getireceğim. Arkasından bir tabak tatlı. Bu, namusla açlık me-
selesi... Çocukları bizim gibi oldular, keyfine bak...

Masal (*)

ŞEYTANIN KARISI

Eski zamanda Rodrigo adında bir kişi varmış. Kadın yüzünden görmediği kötülük, çekmediği eziyet kalmamış. Her mutluluğunu karısı için feda etmiş, gırtlığına kadar borca batmış yine karısına yaranamamış. Her gün kavga, her saat hakaret, bidüziye dırıldır... Alacaklıların sıkıştırmalarından canından bezmiş, en sonunda bir gün canına tak demiş. Kaçmaya karar vermiş. Şehirden sıvışmış. Kimse görmesin diye genel yollardan değil, tarla içlerinden, çapraz yerlerden gidirmiş. Gitmiş, gitmiş... Pertola köyünde Civometeo adında birinin evine varmış. Öküzlerine yem vermekte olan ev sahibini bularak şöylece derdini yanmış:

— Ben karımın işkencesine dayanamayarak ülkemi bıraktım. Alacaklılar arkamdan geliyorlar. Beni yakalayınca hapse atıracaklar. Zamanın yasası gereğince ölünceye kadar orada kalacağım. Ne olursa senden olur. Beni bir yere sakla, arkadan gelenlerden kurtar. Sana umduğundan fazla bir iyilik ederek bu lütfunu ödeyeceğim. Nasıl sözünün eri bir adam olduğumu görerek şaşır kalacaksın.

Civometeo köylü olmakla beraber ahmak bir kişi değildi. Böyle bir ricayı yerine getirmemekten hiç bir kazancı olmayacağını, bu zavallıyı saklarsa bir can kurtarmakla birlikte bir şükran, bir minnet de kazanmış olacağını biliyordu. Onun için Rodrigo'yu fıski yığını ortasına oturtarak üzerine çalı çırpı doldurup gözlerden gizledi.

Onu hemen saklar saklamaz peşine düşenler yetiştiler. Ci-

(*) Bu masalı ünlü Makyavel'den (Machiavelli) süzerek aktarıyorum. Adı masal, ama içindeki gerçekler bakımından pek ibretli bir hikâyedir.

vometeo'nun evinin içinde arayıp taramadıkları delik ve kovuk bırakmadılar. Zavallı adamı türlü korkutmalarla sıkıştırdılar, ama mert köylü gerçekten hiç bir şey sezdirmemi. Bir gün süren çok sıkı araştırmadan sonra herifler çekildiler.

Köylü, konuğunu gizlediği yerden çıkararak ona sözünü yerine getirmesini söyledi. Ve Rodrigo'dan şu cevabı aldı:

— Kardeş, merak etme. Seni şaşkınlığa uğratacak bir iyilikle sözümü yerine getireceğim. Ama ilkin kim olduğumu sana bildirmeliyim. Ben cehennem azabına hüküm giymiş bir şeytandım. Huysuz bir kadınla evlenmek şartıyla beni cehennemden azat ettiler. Öyle bir yaratıkla evlenmeyi cehennem azabından hafif sanarak oradan çıktım. İnsan oldum. Evlendim. Ama aldandığımı anladım. Cehennemi aradım. Bana ettiğin iyiliğe karşılık seni zenginletmek istiyorum. Hem bak nasıl? Şimdi ben buradan gidince kimi kadınların vücutlarına gireceğim. Sen, bu taraflarda herhangi bir kadının cin tutmuş olduğunu işitirsen anla ki o cin benden başkası değildir. Sen gelip de nefes etmedikçe ben o vücuttan çıkmam. Başka usullerle hastanın ne kadar iyileşmesine uğraşsalar boşunadır. Bu yolla sayemde cincilikle ün alırsın. Sana baş vuracakların haddi hesabı olmaz. İyileştirmek için çok yüksek para istersin. Alyon olursun, alyon...

Bu sözlerinden sonra şeytan, köylünün gözleri önünden birdenbire kaybolur. Gerçekten birkaç gün sonra Floransa'da ulu kişilerden Ambroçyo'nun kızını cin tuttuğu işitilir. Yapmadıkları bakım, kızcağızı okutmadıkları papaz, üfürükçü kalmaz. Cini kaçırmak için hastanın üstünü türlü muskalar, tılsımlarla donatırlar. Hiç biri işe yaramaz. Rodrigo girdiği vücuttan çıkmaz. Bütün bütün rahatsız etmek, çıldırtmak için kızın kulağına dayanılmaz can sıkıcı şeyler fısıldar. Latince söyler, felsefe tezleri yapar. Bir kadını çömez kıyafetine sokarak dört yıl hücrelerinde bulunduran rahibin günahlarından söz eder. Ne kadar günah ve zina işleri varsa aşılamaya uğraşır.

Her çeşit bakımdan umutsuz kalan kız babasının üzgün zamanında Mateo ortaya çıkarak kendisine beş yüz florin bakım ücreti verilirse hastanın vücudunu cinden temizleyeceğini bildirir. Bu şart memnunlukla kabul olunur. Mateo cinliye okur, kilisede ayinler yaptırır. Pestenkerani görünmek için ne kadar afiler, şarlatanlıklar, göz bağıcılıkları varsa yap-

maktan geri durmaz. Bu şatafatlar arasında hasta kızın kulağına yaklaşarak oradan şeytana der ki:

— Rodrigo ben geldim, verdiğin sözü unutmadın ya... Çık artık kızın vücudundan...

Şeytan cevap verir:

— Peki çıkayım, ama sen beş yüz florinle zengin olmazsın. Onun için ben buradan çıkınca doğru Napoli Kralı Şarl'ın kızına gireceğim. Bu nazik bedenden de yine sen gelmeyince çıkmam. Onlar sana ne istersen verebilirler. Her şeyden gık diyecek kadar yüksek bir ücret iste. Ama artık sonra beni rahat bırak.

Sözünü bitirince, Şeytan konuk olduğu vücudu bırakıp gider. Bu olay üzerine Mateo'nun cincilikteki ustalığı çarçabuk dört yana yayılır. Herkesi şaşkına çevirir. Çok sürmez, Napoli Kralı Şarl'ın kızını cin tuttuğu işitilir. Doktorlar, papazlar, ilâçlar, üfürükler, nefesler, kefaretlar hiç biri, hiç bir şey para etmez. En sonunda ünü oralara kadar varan Mateo getirtilir. Köylü oradada afilerini keser, gösterişlerini yapar. Prens güzel vücudundan şeytanı çıkarır. Şimdi Mateo'nun ünü dünyayı tutar. Herif zengin olur Karun'a döner. Ama birbirinden ayrılacakları sırada Şeytan koruduğu adama der ki:

— Sözümü fazlasıyla yerine getirdim. İşte umduğundan çok zengin oldun. Ama bundan sonra karşıma çıkma... Sana bir borcum kalmadı. Artık iyilik yerine benden kötülük görürsün.

Mateo çok zengin olarak köyüne döndü. Bolluk içinde yaşamaya koyuldu. Çok geçmeden Fransa Kralı yedinci Lui'nin kıymetli kızı prensin nazlı vücuduna cinler girmiş olduğu haberi duyuldu. Bu haber Mateo'nun hiç hoşuna gitmedi. Çünkü artık nefesiyle şeytanı yuva ettiği vücuttan çıkarmayacağını biliyordu. Yedinci Lui gibi kudret sahibi bir hükümdarın gazabına uğramak pek korkunç bir şey olacaktı.

Zavallı adam en sonunda korktuğuna uğradı. Her türlü ilçtan umutsuz kalan kral, en son Mateo'yu getirtmişti. Zavallı köylü gitmemek için türlü engeller ileri sürdü. Prensin cinleri kendi huddam kuvvetinin üstünde, pek azılı soyundan oldukları için bunları çıkarmaya gücü yetmeyeceğini bildirdi. Söz anlatamadı. Kralın cevabı şu oldu:

— Kızımı cinlerden kurtaramazsan canını benden kurtar-

ramazsın. Mutlaka seni astırtırım.

Bu büyük korkutma karşısında ister istemez Mateo hastanın kulağına uzanarak:

— Rodrigo, ocağına düştüm! Zenginleşmekten vaz geçtim. Bu sefer, acı da canımı kurtar.

Şeytanın cevabı, şu oldu:

— Vay hain herif! Kralın öfkesinden korkuyorsun da benim küsmemi hiçe mi sayıyorsun? Sana önceden hatırlatmadım mı? Ne yaparsan ben bu güzel oturduğum yeri bırakmam. Seni astırayım da gör!..

Mateo umutsuz, üzgün ama korkudan okudu, üfledi. Hiç bir etkisi görülmedi. En sonunda zihninin son işlemesiyle düştü, taşındı. Kraldan birkaç gün zaman istedi. Ve bula bula Şeytan'a karşı şu çareyi bulabildi:

Hükümdara dedi ki:

— Haşmetlim, kızınızın cinleri pek zorlu, pek şirret cinsten. O kıymetli vücudu bu kötü yaratıklardan temizlemek için bir yol var, baş vuralım. Kurtarabilirsek ne iyi! Kurtaramazsak hakkımda yüksek acımanıza sığınmaktan başka çarem kalmadı. Notr Dam meydanının ortasına binlerce kişi almaya yeter bir taht kurdurunuz. Bakanlar, soylular, papazlar hep sırmalı, ipekli üniformalarını, giyeceklerini giysinler, nişanlarını taksınlar, bu tahtın üzerine sıralansınlar. Memurlar, ahali, bütün Paris halkı çevresine dolsun. Bu pazar kiliselerin çanları çalınsın, meydanda heybetli, görkemli, resmi bir dua okunsun. Sonra şehirde ne kadar çalgıcı varsa çağırılınsın. Aletleriyle birlikte hepsi gelsin. Davul, dümbelek, kös, zil, zurna, gayda, keman, bason, boru, trampet, org, klavsen, sözün kısası, kaç bin mızıkacı takımı varsa toplayınız.

Bu düzen, eksiksiz kurulur. Tahtın en yüksek noktasına hastanın döşegini çıkarırlar. Dua okunduktan sonra Mateo eline büyücü değneği alarak gösterişli bir orkestra şefi gibi mızıkacılar işaret verir vermez aman Allah'ım, bir kıyamettir kopar. O zaman Şeytan şaşırarak bu korkunç mızıkacı başıdan sorar:

— Kulaklarımın zarı patlıyor, ne var, ne oluyoruz?

— Ne olacağız, senin kim olduğunu krala anlattım. Seni

defetmek için dünyada ancak bir kuvvet olduğunu söyledim. Onu getiriyoruz.

— Hangi kuvvet?

— Canım anlamadın mı? Karını çağırdık. işte bu gürültü bu patırdıyla o geliyor. Zalim karın...

Bu korkunç haberi duyar duymaz Şeytan pabuçlarını prensesin vücudunda unutarak bir kaçış kaçır ki rüzgârına sapan taşı yetişemez.

Mateo bu sefer de hesapsız nimetlere, bağışlara boğulur gider.

TOSUN

Sülüklü'nün dar, dolambaçlı sokaklarından birinde çıplak ayaklarındaki takunyelerini bozuk kaldırımların üzerinde at nalı gibi takırdatarak koşan bir kız çocuğu, eski bir evin önünde durdu. Kapı tokmağını birkaç kere vurdu. Bekledi. Açan olmadı.

Birbirine yaslanmakla ayakta durabilen bu kağşamış evceğizler sanki bir sıraya uyuyorlar. Yerde, duvar üstünde sönük bakışlarla ağır ağır gezinen tüyleri seyrelmiş, karnı karnına yapışmış birkaç aç kedi sokağın hareketsizliğini canlandırıyor. Cumbaların birine asılmış küçük kafesteki saka kuşu hapisanesinin çubuklarını gagalayarak aşağı yukarı çırpınıyor.

Takunyeli kızın elinde küçük bir kâse var. Açılmayan kapının tokmağına bir daha yapıştı : Tak, tak, tak!.. Yine çıt yok. Bu sefer çocuk sinirlendi, tokmağı oyuncak yaparak tak, taka, tak, tak... tak, taka, tak, tak diye tuhaf bir ahenk tutturdu. Ve bu takırtının ahengiyle gittikçe çoşarak elindeki kâsenin içindekini çalkana çalkana yarısını döktü.

En sonunda içeriden kart, kısık bir ses fışkırdı :

— O takırtıyı yapan ellerin ilâhi teneseire gelsin emi? Ben sakat vücut bir kadını. Hangi bir işe yetişeyim? Sizi kapı dibinde mi beklemeli? Terbiyesiz!.. Patladın mı? Ne oluyor-sun? Biraz bekle.

Bu iltifatlı sözlerle kapı açılır. Kızcağız kırçıl saçları didiklenmiş yün gibi şakaklarına yapışmış koca kafalı, kısa, yuvarlak, ellilik bir kadınla karşılaşır. Bu karşılaşmada kocakarı öfkesini yenmek gerektiği için sözünü değiştirerek :

— A, Zehra, yavrum sen misin, bilemedim. Lafımı geri aldım. Darılma, çok yaşayacaksın inşallah. Elindeki kâsede ne var?

— Okunmuş su... Annem yolladı. Amcama içirecekmişsin.

— Ha, ha... aklıma geldi, söylediydi. Kazancılar şeyhi Mü-

min Efendiye okutacaktı. Nerede buldu bu adamı?

— Sus teyze, adını söylemek yasakmış.

— Hastaya nasıl içirilecek bu su?

— Bilmiyorum. Annem gelip kendisi tarif edecek.

Kız arkasına bakarak :

— Annem işte geliyor, dedi.

Morarmış bir çift baldırın altında takırdayan sesler gittikçe yaklaşıyordu. Günlerden beri tuvaletine bakılmamış saçaklı bir baş, yumru yumru kaldırımların üzerinde sallanan vücutla birlikte sarsılarak kapı önüne gelebildi. Ev sahibi sordu :

— Emine, nasıl becerdin bu işi?

— Artık sorma. Sus, kimsecik duymasın. Şeyh okumaya korkuyor. Nasılsa işte gizli mizli okuttum.

— Nasıl içirilecek?

— Üç Kulhüvallahü, bir Elham okuyacaksın. Bu suya üfleyip içirecek ve sonra gökyüzüne baktırıp hastanın üç kere arkasını sıvayacaksın.

— İki rahmetin biri, değil mi? Ya iyi olacak, ya ölecek.

— Rab'bimin işine karışılmaz... Ama demelerine bakılırsa öyle.

— Hay ağzını öpeyim kardeş... O ölmezse ben öleceğim. Toprak kesildi, kaldırıp koparamıyorum. Gençliği, paralı zamanı ellere yaradı. Bu könkürlemiş hali bana kaldı. Yukarı çıkalım da bir bak. Daha ne kadar yaşar? Bir kestiriver.

İki kadın, çocuk birinci kata çıkarlar. Mevsim sıcak bir sonbahar. Güneye bakan küçük bir sofayı dolduran güneş yaz gibi ısıtmış.

Bir kenarda delikli koltuğu üzerinde kır sakallı, inmeli bir ihtiyar oturuyor. Orada burada bulaşık kaplar, telveli fincanlar, kirli bezler, süt, şeker, yemiş döküntüleri. Ortada biri gezindikçe küme küme sinekler bir yerden kalkıp öte yanlara yayılıyorlar. İnmelinin suratında, ellerinde nafaka arayanlar yer değiştirmeye nazlanıyorlar. İnmeli adam bayağı şişman, geniş omuzlu, göbekli, kırmızı yüzlü, gür kaşlı, kımıldamaktan kalmış vücudunun bütün anlatışı yumru alınının altındaki gözlerine toplanmış. Yüzünün aşağı kısmını çerçeveleyen top sakalında bir çeşit tatlılık var.

Hastanın karısı Hayriye Hanım komşusu Emine'yi yakasından çekerek :

— Gel kardeş, bak. Bunda hastaya benzer surat var mı? Pancardan kırmızı. Malak gibi bingil bingil. Böyle hiç kımıldamadan lök gibi oturmasını bana eziyet olsun diye inadına yalancılıktan yapıyor sanıyorum.

Komşu kadın hastayı çok sağlam bulduğuna üzüldüğünü bildirir bir yüz buruşuklukuyla :

— Vah zavallı Hayriye, sen daha bundan çok çekeceksin. Bu, bu ayın, öbür ayın işi değil. Anladın mı? Allah'ın hikmeti, niçin böyle oturdukça semiriyor?

— Nasıl semirmez Emine'ciğim?!. Bu herifin tıkindığını fil yese çatlar. Biraz aç kalsa danalar gibi bağıyor. Yiyecek yetiştiremiyorum billâhi. Hemen yukarıdan ver, aşağıdan al. Pişir, kotar, tık tıkıştır, sonra temizle. Baksana gemi aslanına döndü, Görenler, «tosun» olmuş diyorlar.

— O da ne demek?

— Ne demek olacak, tos vurarak Azrail'i korkutmuş demek. Böyle yer, içer, yıllarca ömlez demek.

— Rab'bim acısın kardeş sana da, ona da...

Bu inmeli Tosun, kulağı dibinde edilen bütün bu sözleri işitip anlıyor, gözlerini bel bel bu insafsızların üzerinde gezdiriyordu. Hayriye Hanım üç Kulhüvallahü, bir Elham'ı okuyup kâseye üfledikten ve «Rab'bim etkisini göstereyim» duasından sonra bu nefesli suyu yaşlı adamın çenesine yaklaştırarak :

— İç bunu!

İnmeli adam buruşuk bir yüzle istemezlik davranışı gösterir. Hayriye Hanım öfke içinde haykırır :

— Görüyor musunuz a dostlar, kendisini zehirleyeceğim diye benden kuşkuluyor. Canımı idişime takıp bu herif için bu kadar didiniyorum da bakınız hiç iyilik biliyor mu? Bu nankörlüğe dayanılır mı?

Kâseyi zavallının burnuna sokarak :

— İç diyorum sana.

Hasta bu ikramdan ağzını kaçırmaya uğraşır ve anlaşıl-maz bir şeyler homurdanır. Sofayı kaplayan ağır bir koku bulantı getirecek bir düzeyi bulur.

Hayriye Hanım :

— Emine'ciğim, gel bana yardım ediver, altı değişecek.

Bu işe koyuldukları sırada Hayriye Hanım açar ağzını, yumar gözünü.

— Komşucuğum, bu herife adlan, sanlan Muhasebeci Raşit Efendi derler. Yalnız bu işle kalmadı. Müfettişliklere gitti. Defterdar yardımcılıklarında bulundu. Avuç avuç paralar kazandı. On para tutmadı. İçki, hındım, cümbüş, kadın, kumar, her gece bir ziyafette, her gece bir zamparalıkta. Kaymak Ta-bağı mı dersin, Gümüş Endaze mi dersin, Allı mı dersin, Büyük İfakat mi dersin, Sümbül mü dersin, Cihanyandı mı dersin, eski zamanın ne kadar adı çıkmış orospusu varsa kapatmadık hiç birini bırakmadı!

Dertlerini döktükçe ateşlenen Hayriye Hanım omuzlarından tuttuğu hastayı delikli iskemlesi üzerinde birkaç kere kaldırıp kaldırıp hıngadak oturarak hınç almaya uğraştıktan sonra hastaya dedi ki :

— Öyle değil mi koca Tosun? Hayatın başkalarınınındı, bayatın bana kaldı. İliklerine varıncaya kadar bütün özünü sö-mürdüler, sömürdüler, posasını benim başıma attılar. Rab'bim bütün bu günahlarını cezalandırmak için seni yıldırımlayıp işte böyle delikli iskemleye oturttu.

Hayriye Hanım öfkesini bir türlü yenemeyerek hastanın yüzüne :

— Tuh... Allah belânı versin! Hakaretiyle bolca tükürdük-ten sonra arkasına da tokça iki üç yumruk indirdi.

Bu hırpalanmadan bağırsaklarına kadar sarsılan inmeli ada-mın bütün umutsuzluğu çaresiz bir dayanışla sulanarak göz-lerinden sıza sıza boşandı. Bu sessiz yüzün aldığı acı anlam kar-şısında acıması tutan komşu kadın, zalim karısının kolundan çekerek :

— Vurma kardeş, vurma! Mademki bu kadar bakıyorsun. sevabı vardır. Dişini sık da Allah sana sevap yazsın.

— Böyle pislik temizleyerek bu herifin yüzünden cennete gitmeyi de istemem. Bana o kadar ettikleri, o kadar hicranları vardır ki, kırk yıl söylesem bitmez. Baksana, okunmuş suyu iç-miyor, kuşkuluyor. ölümden korkuyor. Bu haline bakma onun, domuz gibi akli vardır. O ne hinoğluhin Raşit'tir o. Bu hastalığının yarısı da bana eziyet olsun diye, inadına yapmadır. diyorum sana...

Emine Hanım tuhaf bir merakla eğilip dikkatli dikkatli hastanın yüzüne bakarak :

— O, içse de, içmese de ölecek, bu «selâmün kavlen»den

kalkan var mı?

Hayriye Hanım büyük bir can yangınlığıyla iki elini havaya kaldırarak :

— Aman Allah'ım, iki rahmetin biri... Raşit kulunu tez vaktite bu uzun yaşamdan, beni de ezadan kurtar ya Rab'bim...

Ara sıra güneşlenen, ara sıra lapa lapa kar yağın alacalı bir şubat havasında inmelenin kapısı önünde cemaat toplanmıştı. Ölü tezkiye edildi, dua okundu, mahalleliden, helâllik dilenildi. Her ağızdan gürül gürül :

— Helâl olsun! sesleri avluyu inletti. Tabut kapıdan çıkarılıp da dört omuzun üzerinde dalgalana dalgalana son durağına giderken eski evden yumruklanan camların kırıntıları cemaatin üzerine yağmur gibi dökülmeye başladı. Ve acı acı şu haykırış koştı :

— Beni bırakıp da nerelere gidiyorsun? Otuz beş yıldır bir yastığa baş koyduk. Birbirimizden incinmedik. Bu kadar zaman hasta yattın, yüksünmeden baktım. Helâl-ü hoş olsun. Keşke kırk yıl daha yataydı da bakaydım. Nefesi bana faydaydı. Çayır çayır yüreğim yanıyor, a dostlar, ayâl acısı hiç bir şeye benzemiyor, aha benim top sakallı, paşa yapılı kocacığım...

Bu çılgınlıkların acılığıyla kulakları yırtılan bir ihtiyar, birkaç lâhavle çekerek başını salladı ve şöyle mırıldanarak cemaate karıştı :

— Biraz daha bu kahpe yaygaraları dinlersem bana da inme incek. Onu Azrail'den önce sen öldürdün be kadın!

YAŞLI YAZAR

Oldukça göze çarpan bir başlık altında çok kere kıvrak bir cümle başlar; ama satırlar yağsız, tuzsuz, zor yutulur, yavan, besleyici olmayan bir çorbadır. Yaşlı adamın kalemi ilk atılıştta harcadığı kuvvetle yorgun düşer. Satırlarda onun bitkin solukları, dik bir yokuşu tırmanmaya uğraşan bir halsizin sar-sıntılarını, baygınlıklarını duyarsınız.

Zorla yakalayıp yakalayıp da yine kaçırdığı içten bağlı olmayan bir mantık, sönük bir neşe içinde, size bir şeyler anlatmaya uğraşır. Bir yaşam boyunca olan alışkanlığının yardımıyla tamlamalar yanlışsız, kelimeler yerinde ve zararsızdır. Ama cümleler anlamca üzerleri boyalı kurşundan askerler gibi cansız birer kalıptır, azıcık dokunsanız devrilirler. Şişirme sözler, yineleme, öğüt doludur. Çokluk tutturduğu bir düşüncüyü bellek zayıflığı nedeniyle sonuca kadar götüremez. Ne demek için başladığını unuttur. Daldığı uzun başlangıcın yarısında şaşırır. Konuyla ilişkisi olsun olmasın, zihnine doğan ilk so-kağa sapıverir. Sözler kopup kopup da birbirine zorla düğümlenen ya da düğümlenemeyen sakat bir zincirleme ile yürür. Set demek isterken sepet der.

Aynı makalede, tarih, coğrafya, fen, sanat, ekonomi, eleştirme ve türlü şakalar birbiriyle omuz öpüşür. Hangi konunun ülkesindesiniz, anlayamazsınız. Unutulmaktan pek çok korktuğu için her söz arasına varlığını sıkıştırmak çaresini bulur.

İki üç gazeteye, dergiye yazar. Umran Âli imzasına basının bu emektarını sağlamca yerleştiren bir damga gibi çok sayfa-larda rastlanılır. Kırk beş yıldır aralıksız kâğıtlara boşalan bu iskelet kafanın, bu kağşamış fikir fabrikasının markası önün-de gözler duraksar. Herkeste bu yazılara karşı iflâsından korkulan bir kuruluş güvensizliği vardır. On iki puntoluk üç sü-tunun okunmasından sonra sonuç olarak eli boş kalmak.

Yaşlı yazarı merak uyandıran başlıklarla okuyucuyu avla-

mayı şaşırtıcı bir ustalık sayıyor. Ama bu yağı azalmış lam-badan ışık umuduyla oltaya tutulanlar üçüncü, dördüncü yazılarda hafif birer gülüşle sütunları atlıyorlar, kireçleşmekle sertleşip, daralan damarlar artık ruhu ve düşünceyi ısıtacak bolluk ve sıcaklık saçamıyor. Sonu gelmez bir güz içinde üşüyen beyninin ürünü de yavaş yavaş donuyor. ölüyor. ondan iki satırla iki sütun okumak eşit sayılıyor.

Romatizmalardan, baş dönmelerinden günden güne artan bir unutkanlık ve dermansızlıktan sızlanıyordu. O bu halleri iyileştirilebilir geçici şeyler sanıyor, arterios klerosis'e karşı ufak tefek reçeteler kullanıyor, bu düşünce göçüşünün çok tehlikeli olduğunu pek anlamış değildi. Tam tersine, şimdiki yazılarını eskilerinden canlı, parlak, kusursuz buluyordu.

Kimi takılgan gençler ona sokakta, matbaalarda, birahanelerde rastladıkça yeni bir makalesini kutlar :

— Umran Ali Beyefendi, bu ne mucize canım! Gittikçe gençleşiyorsunuz. O geçenki «Turan Güneşi» yazınız olur şey değildi. Yazacak bir genç varsa ortaya çıksın. O gün gazetenin dört bin fazla satıldığını söylüyorlar. Arattırdık, ama yirmi kuruşa bir tane bulduramadık.

Zavallı adam inanır. Birkaç gün gönlünde bu kutlamaların neşe ve kurumuyla yaşar. Ama olan bitenlerde bu sağlamalarla alay eden bir terslik gözükmeye başladı.

Her yeni gazete ve dergi çıkışında o, bir çağrı bekliyordu. Ama şimdi onun varlığına hiç aldırmış eden yoktu. Yıllardan beri emek harcadığı gazeteye gönderdiği yazılar bile basılmayarak birikiyor, neden böyle olduğunu sormak için ara sıra matbaaya uğradıkça ora :

— Dört bir yandan havadis, telgraf, muhabirlerin mektupları yağıyor. Makaleye yer yok, cevabı veriliyordu.

Oysa iki üç yıldır parlayan birkaç imzanın hikâyeleri, makaleleri gazetede pekâlâ yer buluyordu.

İdare memuru, yazı işleri müdürü, yazarlar, çeviriciler hep değişmişlerdi. Umran Ali odadan içeri girdiği zaman onun kim olduğunu merak ederek yüzüne bakan bile yoktu.

Yaşlı yazar şaşkınca, ince bir gülüşle utancını örtmeye çalışarak bir yana büzülüp oturur. Üzgün bakışlarla dinler. Bir iki parlak sözle zekâsını ispat için fırsat bekler. En sonunda hafif çıkırcık gıcirtısı gibi cılız bir sesle atılır. Lakırdı ağzında ya-

rım kalır. Kimse aldırılmaz. Susar.

Bir gün odaya onun gibi emektarlardan yaşlı bir mürettip girdi. Yaşlı yazarın dokunaklı duruşundan üzülerək yazı işleri müdürüne :

— Efendim, Umran Âli Beyi takdim ederim.

Genç müdür elindeki kâğıttan bir an gözlerini ayırır. Yaşlı adamı süzerek :

— Teşekkür ederim. Efendi baba, sizden biraz şikâyeti-miz var. Yazılarınız pek uzun. Hem de gücenmeyiniz, bir kova suya yüksük dolusu süt akıtıyorsunuz. Patron, emektarlığınıza saygı için yazılarınızın ara sıra gazeteye geçirilmesini emrediyor. Ama çok kısaltmalısınız. İş, küçük bir cümleye derin anlamlar sıkıştırmaktadır. Eski Ahmet Mithat Efendi, Kırk Ambar zamanları geçti. Şimdi vakitte, parada, yazıda, okumada, her şeyde tutum aranıyor. Anlatımınızdan eski ayrıntılı tutumları kaldırınız. Yazılarınızda kaba bir açıklık var. Biraz sembolik olsanız. Zincirleme tamlamalar ve ağır tamlamalar düşkünlüğünden, Namık Kemal devri klişelerinden kurtuluyorsunuz.

Müdür, yine elindeki kâğıdı düzeltmeye daldı. Ortadan söze genç bir yazar atılarak :

— Orhan Fethi'nin bu hafta Celâdet'te çıkan «Vicdanımın Baş Kaldırması» yazısını okudunuz mu? Bu çocuk uçak hızıyla yükseliyor. Satırlarında, kelimelerinde size nabzının atışlarını, kanının dolaşımını, sinirlerinin kaynamasını duyuruyor.

Umran Âli'nin cebinde yine uzun bir makale vardı. Çıkarıp vermeye sıklıdı. Yukarıki genişlik paçalara doğru daralan bu çakşır pantolonluların, salapurya iskarpinli bu düztabanların, bıyıksız dudaklarından fışkıran bu kurumlu sözlülerin yaşlılara taşıl diyen bu inatçı, kaba, saygısız, insafsız yeni kuşağın içinde kendini şapşal giyinişi, pos bıyıkları, buruşuk suratıyla zavallı bir yabancı memlekete düşmüş kimse sandı. Ne kendi sözünü onlara beğendirmek, ne de onlarınkinden bir tat alabilmek olamazlığını anladı. Dudakların alaylarına karşı dar-madağın, bakışların ilgisizliği altında utanç içinde, sönük, bezgin, sessizce odadan çıktı. Kapıyı örterken içeride kopan kahkahalar arasında terbiyesiz bir sesin :

— Bari anlasa da artık yazmasa! dediğini duydu.

Bütün üzüntüsü boğazında bir gıcık düğümüyle toplandı. Ağlaması öksürüğe karıştı. Umutsuzluğunu yenmek gerekti. Çünkü parası yoktu. Daha idare memurunun yanına çıkacaktı. Öğretmeninden titreyen bir çocuk duraksamalarıyla idare odasına girdi.

İri vücutlu, Frenk sakallı idare memuru odaya bir banka heybeti veren yüksek kasanın önünde duruyordu. Göz göze geldiler. Memur hemen bakışını çevirdi. Çünkü o, para istemeye gelenleri bakışlarından anlayan görgülü bir psikologdu. Bir dilenci boyun büküklüğüyle yüzüne dikilen gözlerin aşağılanan yalvarması önünde hemen surat asarak başka yana döner, görmemezliğe gelirdi.

Ne verdiği selâmı alan, ne de «Şuraya buyurunuz!» diyen oldu. İki kâtip masalarında abone yazıyorlar, ilân alındıları dolduruyorlar, birçok sorularla baş vuranlara defterlere bakarak karşılıklar veriyorlardı. Giren çıkan çoktu.

Kırk beş yıldır sakalını bu matbaanın değirmeninde ağartan Umran Âli şimdi orada yüz verilmeyen bir asalak durumunda kaldı. En sonra yine o yaşlı mürettip imdadına yetişerek yazarın hakkını almaya gelmiş olduğunu idare memuruna hatırlatmaya aracılık etti.

Memur :

— Bugün ödeme günümüz değildir. Kapatacak hesaplarımız var, öbür hafta teşrif etsinler, dedi.

O akşam Umran Âli efkârlandı. Yosunlu sokağın loşluğuna bakan penceresi önüne hazır lop, birkaç zeytin ve pastırma kırıntısından başka bir şey bulunmayan içki tepsisini kurdu. Dört beş tane atıştırdı. Kışlayan beynine rakıdan sıcaklık, sinirlerine uyanma beklerken zavallınının her kadehten sonra gözkapakları daha çok düşüyor, aslında karmakarışık zihni açıklığını büsbütün kaybediyordu. Fakat acıklı bir neşenin ateşi beynini sardı, boğulan duygusu gerçek dünyasını gözleri önünden yavaş yavaş siliyor, şimdi o kendini gücü yeter, çevik bir

kalem sanatçısı buluyordu. Yarın gençlere karşı ateş açacak, kendini sonsuzluğa kadar ünlü kılacak birkaç yazıyla hepsini yere sererek edebiyatı bu son zaman yıkıcılarından kurtaracaktı.

Hemen hemen coşup kendinden geçti. Titrek elleriyle dört beş cümle karaladı. Birini bitirmeden ötekine atladı. Hiç birinde anlam, tutarlılık yok gibiydi.

Zayıf midesi artık iştet de kaldırmıyordu. Birkaç kadehten sonra edebiyat ülkesinde kendini bir Napoleon görmek kurnutu ve rüyası içinde sızdı. Karısı onu sefil yatağı içine yattıracağı zaman artık vücudundaki ispirto sobası sönmüş, zavalıyı hafif bir titreme almıştı. Ayaklarına sıcak mangal kapağı koydu. Yorganını sıkıştırdı.

Ertesi günü uyandı. Dünkü olan biteni biraz alaca hatırlıyordu. Hiç unutamadığı bir gerçek vardı. Her günün geçim ihtiyacı... Bu sıkıntının karanlık sütunu karşısına dikildi. Yaşamak için yiyecek ve onu sağlamak için de para gerekti.

Zihni gibi, değersiz şeylerle dolu karma karışık, sefil odada akşamdan kalmış iki kadeh içkiyle sobaya kömür attı. Önce dişlerini taktı, biraz kırıntı geveledi. Sonra gözlüğünü geçirdi.

Kısa yazmaya, bir kova suya bir yüksük süt karıştırmaya, küçük cümlelere derin anlamlar sıkıştırmaya, kaba açıklıktan kaçmaya, sembolik ve engin olmaya, kalemini bayağı, ağır tamlamalardan, klişelerden silkmeye, sözün kısası, altmış beşinden sonra yeni ekolün öğretmenleri torunlarından aldığı derslere göre fikirce, kalemce gençleşmeye uğraşacaktı.

Yarım yüzyılın sisleri çökmüş düşünüş ve yazış üslubuyle geniş geniş cümlelerin içinde aklına gelen bağlantısız, pataatsız, temiz yürekli, köhne düşünceler savurmaya alışık kalem bu şartlar altında bunaldı.

Damarlarından satırlarına titremeler akıtmak istedi. Fakat nabızları ağır ve aralıklıydı. Kanından sözlerine sıcaklık vermeye uğraştı, ama canlılık özsuğu vücudunda sürüngenler gibi soğumuştı.

Dehayı işletme aracı sandığı sinirlerinden fırtınalar kormaya çalıştı. Hayır, artık onlar, esnekliği gitmiş, yıpranmış sicimlere dönmüşlerdi. Bu kurada insan makinesinde artık hiç bir coşma yeteneği kalmamıştı.

Bir yaz günü dikenler, baldıranlar bürümüş mecsit mezarlığına dönmüş bakımsız, tozlu bahçelerinin bir köşesinde, birbirine yakın, iki armut ağacının gölgesinde karı koca otururlarken tepelerinden aşağı çürük bir armut düştü.

Karısı meyveyi ayağıyla iterek :

— Bey, bu yaşlı armut ağacı genç fidanın babasıdır. Bakınız taze ağacın yaprakları körpelikten nasıl yemyeşil parlıyor. Yaşlınkiler paslanmış demir gibi nasıl renksiz, neşesiz duruyor. Meyveleri de öyle... Oğul ağacın armutları ne güzel, pembe yanaklı, dolgun, tatlı, hoş kokulu... Baba ağacın meyveleri olmadan kurtlanıyor, çürüyüp dökülüyor.

Her ağacın yaşına göre meyve verdiğini anlayan yazarın, bir mezar sıkıntısıyla bebeklerinin nurunu yutan göz çukurlarında iki damla kaydadı :

— Doğa çok zalimdir ama eşitçidir. Yaşayan her yaratık bu sonuca doğru yürüyor. Biz sıramızı savıyoruz. Bugünün gençleri yarının yaşlılarıdır. Her şey geçici, her iki devir de bir ışık yanılmacı. Başka bir şey değil.

Çok zamandan beri onun zihni böyle bir söz söyleyebilmek uyanıklığını göstermemişti.

Birkaç ay sonra, soluk çarşafı ihtiyar bir kadın İstikbal gazetesinin idare odasından içeri girerek yaşlı gözleriyle memurun önünde durdu.

Niçin baş vurduğunu soran sert bir sesin nezaketsizliği karşısında ne diyeceğini biraz derleyip toplamaya uğraşarak :

— Üstünüze iyilik sağlık, Umran Âli Beyin bir kolu, bir bacağı tutmuyor, dili söylemiyor.

— Üzüldüm. Fakat Hanım, burası doktor muayehanesi değil... Bir doktora baş vursanız...

— Affedersiniz, doktora gidebilmek için buraya gelmek zorunda kaldım.

— Anlayamadım?

— Buradan otuz lira kadar alacağı var da...

— Haberim yok.

— Kocamın cep defterinde öyle yazıyor.

Memur defterini karıştırarak :

— Bizimkinde öyle bir şey yazmıyor.

— Kocam yalan yazmaz.

— Garip iddia. Yazar olsun da yalan yazmasın... Umran Âli'nin uğradığı bu hastalık içki sonucudur. Aslında o çoktan beri ne yazdığını, ne söylediğini bilmiyordu. Bir sarhoşun defterindeki yazıya inanıyorsunuz da benim sözüme güvenmiyorsunuz. Epey zamandır ona sadaka gibi para veriliyordu. Onlar hiç bir yerdeki alacaklarından on para bırakmazlar. Ölüm-leri, dirimleri, hastalıkları, sarhoşlukları hep matbaa hesabıdır. Hiç biri çul tutmaz. Şimdi matbaalar kriz içinde, yazanlara bile para yetiştiremiyoruz, yazmayanlara, hastalara, işten kalmışlara nereden vereceğiz?

★

Kadıncağız bir iki matbaa daha dolaştı. Onlar hiç sözünü dinlemeden kapıyı suratına kapayıverdiler. İstikbal idare memurunun bir dereceye kadar nezaketi meydana çıktı.

★

Bir kitapçıya uğradı. Kitabçı Umran Âli adı önünde birden parlayarak :

— Bana üç kere madik etti. Kitapları mahzende gömülü. Onlar kendinden önce öldü. Beş tane satamadım.

— Satamadınızsa yarısını bana verin. Toptan müşteri bu-

lurum. İsteyen kitapçılar var.

— Bin beş yüz lira baskı masrafı getir, kitapları vereyim.

— Canım insaf et, bu adamın yüzünden hiç para kazanmadın mı?

— Kazanmadım. Umran Âli beni mahvetti. Onun eserlerinden kazanmış kitapçı varsa git, onlardan iste...

Umran Âli'nin ölümündeki sefalet damlar altında örtülü kalan facialara karıştı. Birakç gazete yaptıklarını, beğenilen üstünlüklerini saymak için yarımşar sütun ayırmak lütfunda bulundular.

Ölü yıkayıcıdan mezar kazıcıya kadar bütün mortocuların kulaklarına :

— Paranın azlığına bakmayınız, fukara cenazesidir! sözü fısıldanıyordu.

Emektar yazarın son hizmetleri bile angarya biçiminde görüldü. Pek az bir cemaatle askın suratlar, isteksiz dualar arasında gömüldü.

Parmakları nasırlanmış kırk beş yıllık bu kalem savaşçısının son durağına bir küçük nişane dikilmedi, mezarı düzlendi, belirsiz oldu.

Nef'iy'i boğan, Şinasi'nin mezarını kaybeden insanlar onu mu düşüneceklerdi?

Heybeliada, 29 Mayıs 1924

İKİ LOGUSA

Hesabın başını pek iyi bulamıyorlardı ama belirtilere bakılırsa Nevres Hanımın ayı, günü tamam gibiydi. Benzi soldu, gözlerinin etrafı aylalandı, boynu incelerek uzamış gibi görünüyor. vücudunun ortası geniş giyeceklerinden taşıyordu. Bütün davranışlarına bir ağırlık çöktü.

İlki olduğundan pek merak ediyordu. Nasıl olacak? Gece, gündüz düşünerek kendi kendine şöyle diyordu: «Karnımın içinde çırılçıplak küçücük bir insan var. Bu sıkıntılı yaratılış yerinin pek dar kapısından bu geniş dünyaya nasıl çıkacak? Akıl alacak şey değil. Çıldıracağım...»

Doğurmuş, dokumuş kadınlarla görüştüğçe soruyordu :

— Hanımcığım, kaç çocuk anasısınız?

— Üç.

— Maşallah. Kolay mı doğurdunuz?

— Rab'bim izin verdikten sonra bir şey değil, kardeş...

— Geçen hafta komşumuzda oldu. Zavallının menzil üzerindeki bağırtılarına dayanamadım. İştimesin diye beni uzak odalara kaçırdılar. (Gözlerinden sızan damlaları minimini mendiline içirerek) Sonra nasıl oldu bilmem, hâlâ sormaya korkuyorum.

— A, kardeşçğim, merak etme, üzüntü iyi değildir. Bak etrafına, dünya insan dolu, hepimiz o yoldan geldik, kurtulursun inşallah.

Akşam üstü Zihni Bey gelince karısını dünkünden biraz daha ağır ve solgunca buldu. Kocasını yanına oturttu. Ateşli başını onun omzuna dayayarak :

— Zihni...

— Efendim.

— Doğanın bu hususta kadınlar için ne kadar haksızlık

ve insafsızlık ettiğini biliyor musun? Bütün acıları bize çektiriyor. Size düşen yalnız tat almak...

— Evet. Ama bunda benim suçum, günahım ne? Emin ol, canımın içi Nevres'çiğim, sana bir saniye acı çektirmemek için her ağrıya dayanmaya büyük bir sevinçle hazırım. Ah, bu gerçeği ispat edebilsem...

— Doktora sordun mu?

— Neyi?

— Haniya sen, önceden karnımı dinlerdin de çocuğun kalbi vurduğunu duyardın. Bu vuruşlar bazı dinleyişlerinde çeşitli noktalardan işitilirdi. Şimdi iki aya yaklaşıyor ki (parmağıyla karnında bir nokta göstererek) en kuvvetli olarak buradan işitiliyor. Oradan yanlara dağıldıkça hafifliyor. Sonradan olan bu duraganlık neden acaba?

— Sordum, sordum, merak etme. Bir şey değil. Çünkü doğumun sekizinci ayına kadar bebeğin belli bir yeri olmaz, oraya buraya oynarmış. Ama bu aydan başlayarak belli bir durumda olmuş.

— Öyle ise dokuzu dolduruyorum demek. Belki de dolurup geçtim... Belki yarın, ah belki bu akşam...

Zihni Bey karısının hafif ve soğuk bir terle tanelenen şakaklarını okşaya okşaya alnından öperek :

— Üzülme Nevres, ben senden çok bitiyorum.

— Annem Eyüp'e kurban, yedi evliyaya mum adadı.

— Sen kurtul da türbelere sandık sandık mum taşımak bana borç olsun. Şimdi ne duyuyorsun?

— Belimden doğru ağrılar vurup vurup geçiyor. Karnım yukarı taraftan sağa doğru çarpıldı. Rahat nefes alıyorum, ama yürümem o kadar ağırlaştı ki... Bidüziye idrar sıkıştırıyor... Of, Zihni of... Doğanın geçmek için kadını görevlendirdiği o tehlikeli geçide geliyorum.

— Nevres'çiğim, hep bu merak ve sıkıntıları gül yanaklı bir yavrunun avutmasıyla unutacaksın.

Konakta telâş ve hazırlıklar başladı.

Evin içinde doğurma saati gelmiş bir gebe daha vardı. Ama buna kimse dikkat etmiyordu. Şirin'de de bütün belirtiler baş göstermişti. Şirin; gözleri sürmeli, alnı elifli, sırtı beş pençe koyu tekir, fıstık gibi dolgun, ama ufak tefek, pek sevimli bir kedydi. O da genç, onun da ilk doğumu, ilk ağrısıydı. O gün hayvancağızın karnı dolgun bir torba gibi sarktı. İçeride vicır vicır bir şeyler kımaldadığı duyuluyordu.

Şirin, derin yardım isteyen bir anlatışla rast geldiği insanın yüzüne bakarak köşe bucağı koklaya koklaya ağır, terazili adımlarla dolaşıyor, doğuracak yük içi, dolap, merdiven, karyola altı gibi kuytu, yarı karanlık bir yer seçmeye uğraşıyordu. Birkaç kere Nevres Hanımın oda kapısından içeri baktı. Oradaki büyük dolabın altını içi pek çekiyor, ama kovulmaktan korktuğu için cesaret edemiyordu. Nevres Hanım hizmetçiden sordu :

— Bu hayvanda ne var? Gözleri büyümüş. bir şey ister gibi gelip gelip yüzüme bakarak çekiliyor.

— Hanımcığım galiba vakti tamam. Geziniyor, iki bacağı'nın arasından bir su akıyor, merdivenleri kirletiyor. Gözü sizin dolabın altında.

— Çabuk, çabuk... Bir çamaşır sepetinin içine eski pamuklular, hırka parçaları falan koyup getiriniz.

İstenilen şekilde hazırlanmış bir sepet getirilir. Dolabın alt gözü köşesine yerleştirilir. Şirin ince hırıltularla sepetin her yanını koklaya koklaya birkaç kere içine girip çıkarak bu loğusa döşeginden pek memnun olduğunu anlatır.

Nevres Hanımın vücudunda duyduğu ağrılar yine seyreldi, hafifledi. O şimdi kendini unutmak için her durumuyla etrafına bir şey anlatmaya uğraşır gibi dolaşan kedinin davranışlarını incelemekte bir eğlence arıyordu. O gün erken gelmesi için tembih etmiş olduğu Beyi geldi. Karı koca kanepenin üzerinde yan yana, her ikisinin dört eli birbirinin avcunda Şirin'i seyrediyorlardı.

Hayvan birkaç kere dolaba girdi, çıktı. Acıklı acıklı oda kapısına, tavana, Hanımının, Beyinin yüzlerine bakıyor, içinde bir dakika bir yerde durmasına izin vermez bir dert olduğunu

anlatıyor, bundan kurtarılması için sanki yardımlarını diliyordu. Kedi birdenbire odanın ortasında dört ayağı üzerine gerildi. Gözleri dışarıya fırlayacak bir can korkusuyla büyüyerek iki üç kere dolgun dolgun haykırdı. O ne derin bir acıyı dile getiren miyavlamalardı.

Nevres Hanım bütün sinirliliğiyle Beyinin ellerini sıkarak :

— Of... Zihni, ne zor... Kedi ölüyor. Hayvancağıza nasıl yardım edelim? Söyle, bir çaresini bul.

Şirin ezgin, bitik sustu. Bütün vücudu bir titreme geçiriyordu. İki yanına sallana sallana, arka ayaklarını yarı sürükler bir sarsaklıkla ağır ağır dolaba girdi. Doğanın esrar hazinesinden dünyaya yaratıklar göndermesi olayını sanki gözlerden gizlemek için karanlığa çekildi. Yürüdüğü yerlere sarımtırak bir su akıtarak gitti.

İçeride aynı can yangınlığı ve acı dolgunluğuyla yırtıla yırtıla bir iki nöbet daha haykırdı. Nevres Hanım kedinin çektiği bu doğum acısını bütün şiddetiyle kendi sinirlerinde duyarak inim inim inliyordu. Sonra ses kesildi. On beş, yirmi dakika beklediler. Dolaptan artık çıt işitilmiyordu. Zihni Bey merakla dolabın kapısını araladı. İçeriye bakarak :

— Hanımcığım müjde, Şirin anne olmuş! dedi.

Şimdi Nevres Hanım da kalktı. İkisi yanak yanağa aralıktan sepete bakıyorlardı. Şirin, bacaklarının arasında sivrisinek gibi ince vızıltılarla kaynaşan ıslak, şekilsiz bir şeyler yalıyordu.

Hayvanı rahatsız etmemek için çekilip kapıyı örttüler. Nevres Hanım hâlâ ürpertiler geçirerek avuçlarının içinde tuttuğu kocasının ellerini bütün hıncıyla eziyor, eziyordu.

Zihni Bey :

— Şirin kurtuldu. Darısı senin başına.

Nevres Hanım :

— Böyle bir iki nara ile kurtulacağımı bilsem...

— Ne var ya... Doğurmak işte bundan başka bir şey değil.

Bir iki saat sonra dolaptaki loğusaya bir daha baktılar. Şirin, yavrular birer birer geldikçe göbeklerini kesmiş, meydana son, kordon hiç bir şey bırakmamış, her şeyi yemiş, yalamış, temizlemiş. Kendisi de geçen yılın yavrusu olduğu halde birinci derecede diplomalı bir ebe ustalığıyla bütün bu pek önemli ve fenni işleri nasıl becerebilmiş? Şimdi ağızları memelerde ana kucağına sıralanmış üç yavruyla sepet içinde bir aile sessiz, uyuyor.

Ertesi günü hemen aynı saatta birkaç acı haykırıştan sonra Nevres Hanım da dünyaya tombul bir oğlan getirdi. Şirin'in sepetini kendi loğusa döşegenin yanına koydurttu. Ona da al kurdelelerden bir rozet üzerinde şap mazalı bir nazar takımı astılar.

Kocasına :

— Oğlumuzun doğum tarihini yazarken Şirin'in yavrularından yirmi dört saat sonra doğduğunu yazmayı unutmayınız, dedi.

Göz aydına, hatır sormaya gelen hanımlar, her iki loğusaya da :

— Maşallah! diyerek çıkıyorlardı.

ÖLÜ DİRİ GETİRİR

Bir yaz sabahı. Hava güzel. Güneşin vurmasıyla birer yeşil atlas parçası parıltısını alan yaprakları rüzgâr hışır hışır okşuyor. Gün, bayramın ilki, yer mezarlık...

Yarbay üniformalı, ağır başlı, boylu boslu, dalyan gibi, ama üzgün bakışlı kırkık bir subay, sekiz - dokuz yaşında bir kızcağzının elinden tutmuş, mezarların, çalıkların, büyük enginar fidanları gibi fıskırmış deve dikenlerinin, baldıranların arasından ağır ağır yürüyorlar. Otlu ve engebeli yer üzerinde çocuk ikide birde sendeliyor. Babası elinden onu biraz havaya kaldırarak adımlarını düzeltiyor.

Kızın arkasında sarı Bursa bürümcüğünden, pek kötü, çapaçul biçilmiş elbisesinin yakası bir tarafa sarkmış, kolları bir yana çarpılmış, kulakları arkasından giydiğinin rengi kurdele ile boğulmuş kumral saçları iyi düzeltilmemiş, diz çoraplarından biri bağından kurtulmuş...

Baba, ikide - birde durarak bu sarkan, çarpılan, çözülen şeyleri düzeltmeğe uğraşiyor. Ama acemice, usulsüz iliştiirdiği şey birkaç adım sonra bağından kurtuluyor, mümkün değil, kızın kıyafetini bir düzene koyamıyordu.

Yarbay Hıfzı Bey dört yıl savaşın en ateşli ve tehlikeli cep-helerinde dolaştıktan sonra İstanbul'a dönüşünde sevgili eşini evinde değil, mezarlık servilerinin yaslı gölgeleri altında, sonsuz uykuda bulmuştu.

Bu sonsuz ayrılığı şimdi, bıraktığından dört yaş büyümüş bir tanecik kızı Nuriye'nin sevgisiyle hafifletmeye uğraşiyor, yavrucuğu kucakladığı vakit onun minimini yanaklarını acıklı damlalarla nemlendiriyor, böyle sevgi sevinci arasında bu ince yaşların niçin döküldüğünü pek anlamayan çocuğa da bir üzgünlük çöküyor, o da kaygı damlalarını tutamayarak babasının kilere karıştıyordu.

Evde yaşlı zenci Ferah Bacı'dan başka kadın yoktu. Pişi-

ren, silen, süpüren, düğüm düğüm nasırlı elleriyle Nuriye'nin tuvaletini yapan, kalın camlı gözlüğüyle söküklüklerini diken, her hizmetini gören oydu.

Baba, kız kandillerde, bayramlarda her akrabadan önce bu mezarı görmeye gelirlerdi. Kuşların cıvıltısı, otların hisirtisi arasından yürüdüler, yürüdüler. Pehlesinin üzerinde ufak bir kuş yalağı bulunan yeşil yazılı bir kadın mezarının önünde durdular.

Çocuk gele gide anasının bu ahretlik mermer evceğini öğrenmişti. Durur durmaz :

— Beybabacığım, işte annemin mezarı! dedi.

İki yaşlı servinin arasına sokulmuş bu taze mezarın önünde Hıfzı Bey, iki avcunu kaldırdı. Rahmetlinin ruhuna üç İhlâs bir Fatıha hediyesinden sonra saygıyla eğildi. Sonu gelmez hasretle yanan dudaklarını mermerin serin yüzüne yapıştırdı, derin bir göğüs geçirmesiyle ağır bir öpücük aldı.

Nuriye'cik de babasına benzeterek minimini, beyaz ve tom-bulca ellerini kaldırdı. Ciddi bir dua durumu almaya uğraştı. Pıs pıs bir şeyler okudu, okudu. Avuçlarını yüzüne sıvadı. Yavrucak, özlemle eğildi, kırmızı konca, körpecik dudaklarıyla taşı birkaç kere öptü.

Baba, kız bu kısa fakat pek içten dua ve çok hazin bayram öpüşlerinden sonra taşın derin sessizlik ve yaşlı esrarı önünde bir süre sanki o üzüntülerine karşılık beklediler. Mermer söylemiyor, mezar sır vermiyordu.

Baba, bütün hayatın akıp geldiği bu içi kara kavşağa, hiçliğe karışan bu amaca daldı. Ama bu duymaz, ses vermez katı taşların altında şefkatli, yumuşak bir ana kalbi uyuduğuna inanan yavrucamız küçük aklının sade ve saf sorularıyla onu uyandırmaya uğraşarak :

— Beybaba...

— Yavrucuğum...

— Annem şimdi bizi görür mü?

— Görür kızım.

— Ya biz onu niçin görmüyoruz?

— Kızım, onun cesedi burada yatıyor. ruhu cennet bahçelerinde geziyor.

— Ruh nedir, Beybabacığım?

— Ah kızcağızım, en büyük akılların eremediği Allah'ın bir sırrıdır. Bu yaşa kadar anlayamadığım bir şeyi sana nasıl anlatayım?

— Annemi çok göreceğim geldi. Ya onu alalım, eve götürelim. ya biz cennet bahçesine onun yanına gidelim.

— Ölmeden onun yanına gidilmez.

— Biz de ölecek miyiz. Beybabacığım?

— Öleceğiz, kızım.

— Oh, ben ölmek istemem. Ne vakit öleceğiz?

— Ne vakit yaşamamız biterse.

— Benim yaşamam daha çok sürer mi?

— Sen daha çocuksun. Daha altmış, yetmiş yıl yaşayacaksın.

— Beybabacığım, siz daha kaç yıl yaşayacaksınız?

— Allah bilir, kızım.

— Beni bırakıp da siz de annemin yanına gitmeyiniz. Sonra ben evde Ferah Bacı'yla yalnız ne yaparım?

En küçük yaşlarımızdan beri zihinlerimizi saran, ama en geçkin zamanlarımızda da bilinemeyen doğanın çözülmez, sonsuz bilmeceleri karşısında baba yine düşünceye vardı.

Yaşam, ölüm, mezar, ahret gibi kelimelerin sıkıcı ağırlıklarıyla yalın ve körpe aklı bunalan kızcağız, yanlarına bakınarak sağdan, soldan biraz hava, biraz iç açıklığı, eğlence ararken, karşıda, mezarlar arasında ve hemen kendi yaşında bir çocuk gördü. Bu, beyaz, değirmi yüzlü, kırmızı gül yanaklı, fıldır fıldır zeki bakışlı tosun gibi güzel bir oğlandı...

İki çocuk biraz sıkılğan birer gülümsemeyle birbirine yaklaştılar. Oyun hevesi ikisini de çekti. Kız, o yana birkaç adım yürüdü. Oğlan, tombul yanaklarının bütün dolgunluğuyla sordu :

— Senin adın ne?

— Nuriye. Ya senin?

— Ali Muzaffer.

— Buraya yalnız mı geldin?

— Annemle geldim.

— Niçin geldiniz?

— Beybabam öldü de.

İki yavrunun gülücükleri söndü, bakışlarına bir acı çöktü. Şimdi kendi pek çocukça anlayışlarına göre dünyayı, ahreti, ölümü, yaşamayı düşünüyorlardı. Ufacık yürekleri yaslarla şişiyor, minimini gözleri acıyla sulanıyordu. Dünyadan gidenlerin, sağ kalanların yüreklerine nasıl derin ayrılık sızıları bıraktıklarını o yaşta anlıyorlardı.

Dalgın dalgın bir süre yürüdükten sonra başlarından geçen acıklı hali birbirine anlatmak için karşı karşıya bir mezarın kenarına oturdular. Oğlan parmağıyla ufkun üzerinde eğriler çizerek tıknaz yanaklarından boşanan tokça bir sesle anlatıyordu :

— Beybabam savaştan, ta uzaktan yaralı geldi. Beni ilk öptüğü vakit göğsünden kırmızı kırmızı kan akıyordu. Bana bulaştı.

Küçük anlatıcının gözlerinden birkaç pırlanta yuvarlandı. Bu üzüntü hemen kıza da geçti. Nuriye cebinden ipekli küçücük bayramlık mendilini çıkardı, kendi gözlerini sildikten sonra Ali Muzaffer'in yaşlarını da kuruttu.

Oğlan karşısında kendi gibi küçük bir dert ortağı bulunca coştı. O gece yaralı babasının nasıl inleyerek öldüğünü, ölünün başı ucunda anasının ne kadar ağladığını ve sonra ertesi günü Beybabasının tabutunu kocaman bir al bayrağa sararak alıp götürdüklerini çocukça, bütün gerçek anlatış düzgünlüğü ve açıklığıyla anlattı.

Nuriye de ona annesinin yatakta yata yata nasıl sarardığını, Beybabasından mektup gelmediği için gece gündüz ağladığını, sonunda bir gün artık hiç kımıldanmadığını, yüzüne bir tülbent örttüklerini, komşu hanımların başı ucunda Mushaf okuduklarını, ertesi günü evin avlusuna kalabalık erkekler dolduğunu, annesini alıp götürdüklerini, o zamandan beri, artık hiç, hiç onun sevgili yüzünü görmediğini yüreciğinin bütün acısıyla anlattı.

Hıfzı Bey dünyanın geçiciliği, ölümün sonsuz ayrılığı, ahretin kara bilinmezliği ve bu maddi cihandan manevi âleme geçerek ne kadar insanın yoktan var, vardan yok olduğunu ve daha hesapsız insanın gelecek zamandan şimdiye, şimdiden geçmişe durmaz. dinlenmez sonsuz bir akışla gideceğini di-

şünmek dalgınlığı içinde Nuriye'nin yanından savuştuğunu fark edememişti. Yanlarına bakındı. Çocuğunu göremeyince onu aramak için beş on adım ilerleyerek oraya buraya bakındı. En sonunda, kızın kendi yaşında, pek sevimli bir oğlan çocukla yıkık bir mezarın kenarına oturarak dalgın, içtenlikle konuştuğunu gördü.

İki çocuğun konuştuklarını dinlemek merakıyla ağır ağır ilerledi. İri gövdeli bir servinin arkasına sinerek kulağını çocuklara verdi.

Aynı durum Ali Muzaffer'in annesi Ulviye Hanımda da oldu. O da bir mezar taşını siper alarak yavrucukların sözlerini işitmeye gelmişti.

Anne, çocukluğun bu derin acılı konuşmasını, üzüntü hıçkırıklarıyla yüreği katıla katıla dinledi. En sonunda kız, bayramlık ipek mendiliyle oğlanın hüznün yaşlarını silince kadında sabır kalmadı. Yetimlerin yanına koştu. Kendi yaşlarını onlarınkine katarak ikisini de sevdi, büyük bir sevgiyle öptü. Şimdi bu acılı anne, öksüz Nuriye'nin de başından geçeni biliyordu. Onu birçok defa bağrına bastırdı. Başının fena bağlanmış kurdelesini çözdü, saçlarını düzeltti, kendi üzerinden birkaç ağraf çıkardı. Kızın elbisesinde çulpa duran yerleri düzeltti, ilişirdi.

Servi arkasındaki baba, bu levha karşısında göz yaşlarını tutamadı. Mendiliyle ağır ağır gözlerini silerek bu acıklı sahneye çıktı. Nuriye, babasını görünce içini çekerek :

— A. Beybabam!.. dedi.

İki çocuk el ele ana ve baba karşı karşıya bir süre sessiz, acı içinde durdular.

Hıfzı Bey, uzun kirpikleri pırlanta çiğli bu genç ve güzel annenin önüne doğru saygıyla birkaç adım yürüyerek :

— Hanımefendi, şimdi şurada kızım Nuriye bayramlık mendiliyle oğlunuz Ali Muzaffer'in gözlerini sildi. Çocuğun bu davranışına mükâfat olarak Cenabı Hak dertli bir babanın keder yaşlarını kurutmak için gökten sizin gibi bir koruyucu melek indirdi.

Kadın acıklı bir susuşla başını önüne eğdi. Bu, bir kabul anlattığı demektir.

BUGÜN NE YİYECEĞİZ?

Nasuhi Bey sabahleyin döşeginden pek sessizce sıyrıldı. Bir hırsız gibi kimseye görünmeden evden kaçmak istiyordu. Bir kenara atılmış gömleği, yakalığı kimsenin karşısına çıkamayacak bir rençper kiriyle girmişti. İskemle üzerinde dünkü kara tozlarıyla duran partal giyeceklerini acele acele hokkabaz çabukluğuyla giyindi. Delik deşik, bu sıcakta birkaç günlük kullanmadan kolalanmış gibi bir katılık almış mundar çoraplarının kokularından kaçmak için başını yana çevirerek hemen üzerlerine potinlerini çekti. Kravatını el yordamıyla bağladı. Çünkü kendini aynada görmekten iğreniyordu. Parmaklarının ucuna basarak oda kapısından zıvlayacağı sırada karısı döşekte gözlerini açarak :

— Bey, nereye savuşuyorsun?

— Eyvah, uyandın mı?

— Ah, ne insafsızsın Bey, yine usulca sıvışacaksın.

— Bana hâlâ Bey demeye sıkılmıyor musun Hanım? Şu kıyafetimle beni temiz bir evden uşaklığa bile almazlar. Kendi kokumdan kendim iğreniyorum.

— Sen de bana Hanım demeye utanmıyor musun?

— Benim gibi Beyin Hanımı da elbette senin gibi olur.

— Şimdi Beyliği, Hanımlığı bir yana bırakalım, bu cici sözler çoktan senden de gitti, benden de... Dil alışmış da söylüyoruz yoksa... Şimdi beni dinle, pek önemli söyleyeceklerim var.

— Benim dinlemeye gücüm yok.

— Ay, neden?

— Çünkü hepsini biliyorum. Bildiğim şeyleri niye dinleyeyim? Senin ağzına, benim kulaklarıma yazık değil mi?

— Olmaz, mutlaka dinleyeceksin.

— İnnallahe maassabirin...

— Canım, ben bu evin dertlerini, ihtiyaçlarını kime söyleyeyim? Mahalle bekçisine mi?

— Allah'a yalvar Allah'a! Başka yerden umudumuz kalmadı.

— Ben onu, bunu bilmem. Dinleyeceksin. Bir çaresini de bulacaksın. Evin içinde ot yok, ocak yok. Başımda dört tane çocuk. Bunak kaynanam, aptal görümcem... Sabahları usullacık evden sıvışyorsun. Hepsi yiyecek diye beni didikliyorlar. Ne bulup da vereceğim? Kendimi yedirecek değilim ya!.. (Ağlayarak) Ne talihsiz başım varmış.

— Ağlama, yüreğim yufkadır. Açlıktan da pek yufkalaştı, sinir zayıflığına uğradım. Gülünecek şeylere şimdi ağlıyorum. Geçen akşam Komik-i Şehir'e gittim de ağlamadan içim katıldı.

— Biz burada evcek aç oturalım da sen Komik-i Şehir'e git.

— Vallahi parasını ben vermedim.

— Dinle! Fazla lakırdı istemem. Aşağıda bir kıymık odun yok, kömür tozlarının içinden elmas arar gibi kırıntılarını seçtim. Çoluk çocuk hepimiz koktuk. Bakla kadar sabun yok.

— Yağ yok, pirinç yok, şeker yok, kahve yok, gaz yok...

— Sus canım, lakırdımı kesme.

— Sözü çabuk bitsin diye sana yardım ediyorum. Senin söyleyeceğin de bunlar değil mi? Her sabah dinleye dinleye bu açlık diskurunun hafızı oldum.

— Ah, sözü hokkabazlığa getirme... Dört çocuk, kaynanam, görümcem, bugün ne yiyeceğiz?

— Hanım, sen genç yaşında bunadın. Ben bizim evin nufusunu bilmiyor muyum? Neye döne döne sayar dökersin? Ah, vaktiyle ahmaklık ettim. Martta, kabakta yavrulayan bizim Tekir'in doğurmasını kesmek için hayvana nişadır içirir, terlikle beline vururduk. Ah, pek yanlış yapmışız. Meğerse o nişadırı sana içirmeli, sonra da bir güzel sopa çekmeliymişim.

— Utanmaz... Söylediğin lakırdıya bak. Sopyayı sana çekmeli! Benim ne suçum var? Ben onları doğurduğum zaman ekmeğin okkası kırk paraydı.

— Ah, şöyle biraz insafa gel, filozof ol, karıcığım. Ben de ucuzluğa aldandım da bu haltı ettim. Bundan sonra helâ-linden çocuk yapmaya cesaret edecek erkeğin ben alnını karışlarım.

— Allah verince ne yapacaksın?

— Sus. ağzını hayıra aç. Yoksa öyle bir şey mi duyuyorsun?

(Buradan beş satırı vaktiyle sansür çıkarmıştı.)

— İttihatçılar hangi şeyi memleketin bütçesine, gerçek ihtiyacına, sağ duyuya uydurarak yaptılar?

— Nüfus çoğalmamış, hükümet öyle istiyormuş.

(Üç satır çıkarılmıştır.)

— Çocukların ne ayaklarında var, ne başlarında.

— Benim de hemen hemen orta yerim görünecek.

— Oğlanların başlarına kaynanamın güve yemiş eski kürkünden birer kalpak yaptım. Zavallılar fukara çoban çocuklarına döndüler.

— Vah vah vah... Aç, çıplak oturuyoruz da hâlâ fukaralığı üzerimize konduramıyoruz.

— Küçük oğlan evde otura otura arsız oldu.

— Ötekiler okula gidiyorlar da bilgin mi oldular?

Büyük oğlan soluk beniz ve perişan kıyafetle odaya girerek :

— Beybaba...

— Sus, biliyorum.

Aynı düşkün durumda ortanca çocuk görünerek :

— Beybaba, ona var da bana yok mu?

— Ulan ona ne var da sana yok?.. Sus!

Küçük kız sefalet içinde bir neşeyle koşarak :

— Beybabacığım, ben de isterim.

En arkadan değneğini kakıştıra kakıştıra babaanne gelerek titrek sesiyle :

— Rab'bim cümlemin eksikliğini göstermesin. Eey yavrum, onlar karı, evlât, ben ana, önce onları düşüneceksin, sonra beni. Sağ ol da zararı yok.

— Ah anacığım, böyle bilir bilmez kinaye ile niye söze başlarsın? Hiç birinize on kuruşluk fazla masraf edecek bir halde bulunmadığım gerçeğini size anlatamadım gitti...

— Oğlum, fazla masraf değil, çamaşırlarım kirli, vücudumu ısıtmıyor. Eh, ne yapalım, böyle olduk. Düşmez kalkmaz bir Allah. Yırtık, yamalı ne ise, yarı aç yarı tok... Ona da sesimi çıkarmıyorum. Ama yavrum, belimin sızısına dayanmıyorum. Eczacıdan hazır bir ilâç alırdık, fanila parçasıyla onu

gelinim belceğizime sürerdi. Kutusu elliye çıkmış. Senden istemeyip de kimden isteyeceğim? Gelirim yok, kocam yok, dostum yok. Artık bundan sonra yüzüme bakan kaldı mı?

— Ah anne, bunlar ne yersiz sözler. Bir gerçeğe yüz sağma katarsın. Her gün karşımda böyle yersiz, mantıksız bir divan kurulmazdan önce bu evden kaçmak isterim. O kadar acele ettiğim halde yine yakalanırım.

Hanım :

— Boş lakırdı lâzım değil. Bu gün ne yiyeceğiz?

Nasuhi :

— Aynı sual cevap, aynı nakarat.

Hanım :

— Bugün lakırdı değil, para istiyorum.

— Peki... (Büyük oğluna söyleyerek) Al şu kâğıtla kurşun kalemi, bak bu büyük, küçük hanımlara. beylere sor. Ne istiyorlarsa yaz.

— Eğlenme! Yazdırıp da ne yapacaksın?

— İlgili makama başvuracağım. Lütfen bir de (Genel Yardımevi) kursunlar. Bundan sonra evlenecekler şöyle dursun, evlenmiş olanların boşanmalarını önlemek için böyle kutsal bir kuruluşa kesinlikle ihtiyaç vardır.

Bey pencereye gidip gözlerini havaya dikerek :

— Çocuklar, çocuklar, bakınız, kocaman bir uçak gidiyor.

Hepsi pencereye üşüşerek :

— Nerede? Nerede?

Onların bu dalgınlıklarından yararlanarak Bey, yaydan fırlayan ok gibi kendini sokağa atar, görünmez olur.

Hanım dövünerek :

— Hay kurnaz hay... Bugün de elimden kurtuldu.

Çocuklar hep birden :

— Anne, biz bugün ne yiyeceğiz?

— Ziftin pekini...

Kocakarı baygın baygın geçirerek :

— Ziftin pekini mi? Onu da bulamayız kızım! Şimdi kim bilir okkası kaçadır?

TEHLİKE KARŞISINDA KEÇİ FİL OLUYOR (1)

ÜÇ ÖRNEK

Birinci örnek :

On iki yaşında vardım. Ama cılız bir çocuktum. Şeker bayramının üçüncü gecesiydi. Bütün ev halkı derin uykudayken mahallede acı çığlıklar koptu. Döşeklerimizden hep fırladık, pencerelere üşüştük.

Karşımızdaki sırada, köşe başındaki evin cumba saçağından, arasına kan karışmış yoğun bir duman sütunu kıvrıla kıvrıla gök yüzüne yükseliyordu.

— Ümmeti Muhammed, yanıyoruz! çığlıkları da birlikte.

Beş, on dakika içinde sokaklar mahşer kesildi. Uzaktan, yakından gelen tulumbacı naraları bu şenliğin acıklı bir musiki-si gibi kalplerimizi titretiyordu.

Bizim evin içi karıştı. Hızlı hızlı kapımız çalınıyor, eşya kurtarmak için eş, dost yardıma koşuyordu. Nemiz varsa Bit-pazarı gibi ortaya döküldü, herkes buradan eline bir şey alıyor, öteki odaya götürüp bırakıyordu. Şaşırmiştık, ne yaptığımızı bilmiyorduk.

(1) İstiklâl Savaşının ateşli günlerinde İstanbul gençliği bir kitap çıkarmak ve onu orduya armağan etmek istiyordu. Bunun için bütün yazarlara baş vuruldu. Yazılar toplandı, ama bazı nedenler bu işe engel olmuştu. Kitap çıkarılamadı. Bu yazıların içinde üstat Hüseyin Rahmi Beyefendinin yazısını dergimize koymaktan kendimizi alamadık. O zamana, o şartlara göre yazılan bu yazıyı olduğu gibi yayıyoruz.

Benim de birdenbire kitaplarım aklıma geldi. Ders defterlerimden başka en kıymetli ciltlerim şunlardı: Monte Kristo, Lord Hope, Hasan Mellah, Paris'te Bir Türk... Hepsini topladım, küçük bir sepete doldurdum.

Asılıp asılıp pencerelerden çatır çatır perdeleri koparıyorlar, şangır şungur camlar kırılıyor, aynanın önündeki lambalar, bardaklar yerlere dökülüp tuzla buz oluyordu.

Arada bir pencerelere koşuyorduk. Kızıl alevin ışığı altında kaynaşan halk... Sokaklara uzatılmış kara hortumlardan sızan sular...

Eli kırbaçlı memurlar... Koltuklarına girilip ateşten uzaklaştırılan bir kocakarı... Elindeki sepetin içinden kediler haykıran ve nereye gideceğini bilmez bir kızın telâşi... Daha neler, neler! Ne acıklı, gülünç görünüşler.

Yangın ilerledi. Bu, mahalleleri yutan kızıl ağızlı ejder, karşımıza gelmiş, cehennem soluğuyla camlarımızı patlatıyor, kaplamalarımızı alazlıyordu. Saçaklara ıslak halılar asıyorlardı.

Dört yanıma bakındım. Kendimi yapayalnız buldum. Üst katta benden başka kimse kalmamıştı. Galiba unutulmuştum. Bilmem niçin, sandık odasına koştum. Orada üzerleri kara meşin kaplı iki büyük sandık gördüm. Kuşkusuz bunlar da unutulmuştu. Çağırdım, bağırdım, sesime cevap veren olmadı. Bu kara sandıkların içinde büyük annemin en değerli eşyası bulunduğunu biliyordum. Yangının soluğu odalarımızı hamam halvetine benzetmişti. Tehlikenin bu kadar yaklaşması bana ansızın bir heyecan getirdi. Vücudum ürperdi. Gözlerim büyüdü. Sinirlerime, kaslarıma belki on kat fazla kuvvet geldi. Bir şeyler oldum. Hemen sandıklardan birinin kulpuna yapıştım. Bütün gayretimle çektim. Mabeyin odasına kadar sürükledim. Orada tıkanıyordum. Yarım dakika soluk aldıktan sonra yine sürükleyerek selâmlık sofasına çıkardım. İkinci sandığa koştum. Onu da ötekinin yanına getirdim. Ama ben de bittim.

Yangın evimizin yüzünde birçok zarar yaptıktan sonra söndü. Kapıları kapadık. Hepimiz yorgun, bitkin birer yana serildik.

Sabahleyin uyandık. Yeniden yerleşiyorduk. O iki dolu sandığı selâmlık sofasına kadar kimin çekip getirmiş olduğunu herkes birbirinden sorarken büyük bir kahraman böbürlenme-siyle ortaya çıkarak :

— Ben! dedim.

Hemen bir kahkaha sağanağı içinde kaldım. Sözüme kimse inanmıyordu. Nihayet amcam :

— Rahmi, senin yalana alıştığını hiç istemem. Hele böyle kubbesi tamam gelmeyen yalan...

Gözlerim sulanarak yine dedim ki :

— Amcacığım, vallahi ben getirdim.

— Sus, yemin etme... Şu sandıklardan birinin kulpundan tut, iki adım öteye sürükle, sözüne inanayım.

Hemen sandığın kulpuna yapıştım. Olanca kuvvetimle asıldım, kıvılcıktan ne mümkün? Yere perçinlenmiş bir kurşun parçası. Sinirlerimin, bütün utangaçlığıyla kıvranan onurumdan aldığı son kuvvet ve çabamla bir daha yapıştım. Hayır... hayır... Yangın kulesi belki yerinden oynatılabilirdi, bu sandık kıpırdamıyordu.

Bu beceriksizliğimin karşısında yalanımın büyüklüğüne gülen amcamın yüzüne bakarak artık onu inandırmak için ağız açmak değil, gece bu koca sandıkları sürükleyen acaba ben miydim? Kendi kendimden şüpheye düştüm.

Şimdi kutsal vatanın bağrında ateş tütüyor. Düşman her yere od koymuş. Bundaki tehlike mahalle yangınına hiç benzemez. Yitireceğimiz şeyler ev, mal değil, bütün varlığımız, Türklüğümüz, dinimiz, imanımız, atalarımızın mezarlarına kadar bütün kutsal şeylerimizdir.

Tehlikenin büyüklüğü ruhumuzu sarsarsa kudretimizin on kat üstünde mucizelere atılır, Allah'ın yardımıyla başarırız. Çünkü çelimsiz bir çocuk ateşin karşısında bütün ruhuyla heycana gelince iki hamalın işini tek başına görebiliyor. Cenabı Hak, huzurunda inançla titreyen ruhun dileğini geri döndürmez. Kalplerimizi bu kutsal titremeye kadar yükseltmeliyiz. Bizi kurtaracak ibadet budur.

İkinci Örnek :

Bir gün Heybeli'deki evimin penceresi önünde oturuyordum. İlkbahar, karşımızdaki arsaya yeşil renginin tazeliğine örnek olacak bir halı sermiş, gözleri, gönülleri okşuyor. Üzerinde analı yavrulu koyunlar, keçiler otluyor. Sekiz on civcivli bir kuluçka çok çalımla gutgutlayarak ailesini gezdiriyor.

Orada bu mutlu ananın mutluluğuna göz diken iri bir köpek meydana çıktı. Aç köpek hain, vahşi bakışlarıyla yavaş yavaş, civcivlere yaklaşmaya başladı. Kuluçka hemen tehlikeyi duydu. Bir iki gut gut komutasıyla dağınık yavrularını çevresine topladı.

Şimdi köpekle tavuğun karşı karşıya aldıkları saldırı ve savunma durumlarını görmeli. Yırtıcı düşmanın gözleri ateş gibi parlıyor, aralık ağzından iştah salyaları akıyor. Tavuğun ibiği kızardı, tüyleri kabardı. Bu bildiğimiz korkak hayvan korkulur bir kartal kesildi. Gücsüz bir tavuk kendisinden yüz kat kuvvetli bir düşmana karşı koyuyordu.

Ana sevgisinin bu coşkunuğu sinirlerimi sarstı. Pencere önünde titriyorum. Ama aramızdaki açıklığa göre yardıma koşmak olacak şey değildi. Çünkü ne olacaksa birkaç saniye içinde olacaktı. Sonunda köpek bir hamlede civcivin birini ağzına aldı. Bir de ne göreyim? Kuluçka iki kanat çırpıntısıyla düşmanın başına sıçradı. Çırpınıp haykırarak saldırganın kafasına, gözlerine gagasını çivi gibi batırıyordu.

Bu çok ibret alınacak boğuşma da hemen yarım dakika sürdü. Sonunda köpek ağzından lokmayı bıraktı, kaçtı. Her ne kadar civciv bitmişti, düştüğü yerde artık kımıldamıyordu, ama fedakâr ana akılları durduracak o büyük cesaretiyle öteki yavrularını kurtarmıştı.

Üçüncü örnek :

Bunu yedi, sekiz yıl önce Fransızca bir dergide okudum. Paris'te Hayvanat Bahçesindeki boalara on, on beş günde canlı bir keçi verirlermiş. Boynuzları çıkmış iri bir oğlak. Ziyafet

günü kafesin önü seyircilerle dolarmış. Bu iri yılan keçiyi nasıl yiyecek? Medeni halk sürü sürü bunu görmeye gelirmiş.

Seyircilerden biri gördüğünü şöyle anlatıyor :

Zavallı keçi kafese salıverilip de yılanla karşı karşıya gelince pek çok korkarak titremeler içinde bağırmağa başlıyor. Yılan, ilkin amansız çekiciliğiyle avını mıknaatlamak için gözlerini ona diyor. Sonra çatal dilini oynatarak ağır ağır üzerine yürüyor, yutkuna yutkuna sanki keçinin tadını anlamaya uğraşiyor. Ama birden bire geri çekiliyor. Bir süre kımıldamadan duruyor. Yine ansızın atılıyor. Korkunç ağzını açıyor, oğlağı yakalıyor, korkunç halkalarıyla sıkıyor. Çatır çatır kemiklerini kırarken zavallı hayvan sönen hayatının acılarıyla acı acı meliyor. Son sarsıntularla ayaklarını titrete titrete boğuluyor. Boa avının öldüğünü anladıktan sonra katil kangallarını çözüyor. Onu yukarıdan aşağı kokluyor. Sonunda baş tarafından yutmaya başlıyor. Ama yılan ölü keçinin başını buluncaya kadar elli dakika uğraştı. Koca yılanın bu ağırlığı zekâca sönuklüğünü gösteriyor.

Yine bir gün bu kanlı şöleni görmek için halk kafesin önüne yığılır. Oğlağı içeri salıverirler. Boa başını diker, korkunç ağzını açar. Avının üzerine yürür. Ama hayret, keçide ne titreme, ne haykırma, hiç bir korku izi görülmez. Yiğit hayvan sırtını kafesin uygun bir yerine vererek bir savunma durumu alır. Düşmanını bekler. Boa titreme veren bütün korkunçluğuyla çatal dilini oynata oynata yaklaşıncaya çevik oğlak gerilir, gerilir, düşmanın avurduna şiddetli bir boynuz yerleştirir. Kangalları allak bullak olarak koca yılan geri çekilir, büzülür. Avı karşıdan bir süre öfkeyle süzdükten sonra ikinci saldırıya atılır. Keçi bu sefer öncekinden şiddetli, hızlı birkaç boynuz vuruşuyla düşmanını zedeler. Yılan yine aralığı çoğaltarak çekilir. Ama aç boa kısmetini yutmak için bir süre sonra yine atılır. Aynı sert ve çevik karşı koymayı görür.

Vahşi ormanlarda aslanların, kaplanların kemiklerini kıran boayı oğlak tamam üç saat uğraştırır, kendini yedirmez. Kapalı kafesin içinde eşitsiz iki kuvvetin çarpışmasını soluk soluğa heyecanla izleyen halk bağırışmaya başlar :

— Yetişir artık... Keçi, hayatını inanılmaz bir dayanma ve yiğitlikle kazandı...

Memurlar gelir. Oğlağı kafesten alırlar. Boynuna bu görölmedik yiğitlik hikâyesini anlatan bir madalyon asarak bahçeye salıverirler.

Oğlak, günün en ünlü dövüşçüleri sırasına girer. Artık halk boalardan çok bu şaşılacak keçiyi görmeye koşar. Bu eşsiz yiğidin resmi dergilere basılır.

Önce kendine güveniş,
Sonra tam bir direniş...

Bütün mucizeler işte bu iki güzel huydan doğar.

Zamane Töre Biliminden :

EŞKIYA OYUNU

En büyüğü on dört, en küçüğü yedi yaşında altı yaramaz çocuk, koca yalıyı hop kaldırır, hop oturturlar. Sigara mı içmezler. Kiler kapısını açık buldukça meze mi çalmazlar. Konyak, rakı, şarap mı tatmazlar. Yakınlardaki bahçelere çapula mı çıkmazlar. Oraya buraya para, yemiş ve başka ufak tefek şeyler bırakanların dalgınlıklarından mı yararlanmazlar. Yedi mahalleyi susa durduran ufak bir çete, vesselâm...

Hemen hepsinin kapsollu tabancaları vardır. Üstelik en büyükleri Azmi'nin gizli taşıdığı sustalı çakısı... Bu yaralama aletinini adını gazetelerdeki polis olaylarında okuya okuya merak etmiş, İstanbul'a indiği bir günde Galata'dan bir tane satın almayı becermişti.

Bu küçük çete adamlarından ikincisi Talat'tır. On ikisinde, sarışın, çakır gözlü, gürbüz, bir çocuk. Üçüncüsü yine on iki yaşında Nedim. Esmer, kalın dudaklı, kara kartal gözlü, koca kafalı, inatçı bir yaramaz. Dördüncüsü, beşincisi Şevket, Nihat... Altıncısı Ulviye, dokuzunda bir kız. Bu küçük hanım çeteden değildir, ama her vakit oğlanların peşinde gezer. Onların yaptıklarını seyretmekle yetinir. Kavga, gürültü pek kıızıştığı zamanlarda korkar, hemen sıvışır. Bu afacanların ikisi Ali İzzet Paşanın kendi çocukları. Ötekiler kardeşlerinin, kız kardeşinin çocukları...

Paşa, Abdülhamit zamanı vükelâsından. O göçen zamanın son örneklerinden. Sırmalı formalara, büyük kordonlara pek ululama gözüyle bakmayan bu son vaktin acılıklarını talihin yolunda gittiği zamanında aldığı rütbelerin, nişanların, imtiyazların fermanlarını okumak övüncüyle tatlılaştırmaya uğraşan bir geçmiş zamancı.

Yalı, soluk yüzlü kırık, yırtık kanapeleri, topal koltuklarıyla temelden saçağa kadar yıkılmaya yüz tutmuş, çürüyen eski şatafatın mezarı halini almış. Geçmiş devletin yadigarı ihtiyar, sakat birkaç hizmetçiyle hemen bomboş. Geniş sofalarında cinler top oynuyor. Koca binanın köşe bucağını

çıgıllıklarıyle, gümbürtüleriyle dolduran o beş, altı yaramaz olmasa yalı bırakılmış, perili eski zaman hanlarına benzeyecek.

Kapsollu tabancaların patladığı, patlangıç taşlarının kaldirımlı yollarda gümlediği zaman ortalığı bir çatırtıdır alır, yalıda ateş talimi oluyor sanırsınız.

Bu haylazlara ara sıra komşu çocukları da katıştır. O zaman bahçede, sokakta bir taş kavgasıdır gider. Yumruk gibi kalyaları birbirinin kafasına fırlatırlar. Ara sıra yolunu şaşırın taşlar komşuların kiremitlerini paramparça eder, camlarını patlatır. Mahallenin köpekleri topal, kedileri kör, tavukları yoluktur. Çevreden her gün şikâyet yağar.

Çocuklar okulsuz, terbiyesiz ve yaşlarının gerektirdiği bütün haşarlıklarının başıboşluğu içinde yaşarlar.

Büsbütün okumaz değillerdir. Basılmış cinayet romanlarının çoğunu dikkatle izlerler. Hele gazetelerde gördükleri polis olaylarını büyük bir merak ve çarpıntılı bir hevesle, içleri titreye titreye okurlar. Söz gelişi, filan efendiyi çiftliğinden eşkıya dağa kaldırmış, filanca bakkalın dükkânına akşamdan sonra bilinmeyen üç kişi girerek tabancaları çıkarıp: «Çıkar paralarını» demişler.

Azmi gazeteyi eline alır. Çevresine toplanan ötekilere el, kol, yüz işaretleriyle olayı canlandırarak, haydutluğa bütün canlı okuyuş kuvvetini vererek yüksek sesle okur. Küçükler şaşakalmış, heyecanla dinlerler. Böyle olayların kahramanı olmak hevesi yüreklerinde tatlı tatlı gümbürder.

Yalıda eski emektarlardan bir Hayriye Bacı vardır. Romatizmalı, ağrılı sızılı, altmışlık bir kadın. Odasındaki köşe minderine mihlanmış gibi yer değiştirmeyip oturan bir sakat. Yanı başında eski usul, yeşil boyalı kocaman bir servi sandık durur. Bu, onun kasası, kileri, sözün kisası bütün varlığının mahfazasıdır. Yalıdan, çok kimse Bacı'nın romatizmasına inanmazlar. Kasasının başından ayrılmamak için bu ağrıları, sızılı bahane ettiğini söylerler. Bacı'nın parası hakkında söylentiler birbirini tutmaz. Kimine göre altın para iki yüz lira ve kimine göre üç yüz ve daha çok... Hayriye Bacı'nın Anadolu'da akrabası vardır. Mevsimine göre kendisine kuru üzüm, pestil, dut, el-

ma, armut kurusu, yuvarlak tahta kutularla hediye gelir. Kadın boğazına düşkündür. İstanbul'a inenlere her zaman çikolata, kurabiye, badem ve daha çeşitli şekerler, pastalar ısmarlar. Ağzına bir sıraya yaptırdığı inci dişlerle, oturduğu köşede bunları tatlı tatlı kemirir. Hep bu tatlı şeyler yeşil sandıkta kilitlidir. Cimri kadın kimseye bir lokma tattırmaz. Yalnız saatlerinde kendi kendine öğütür. İşte bunun için düşmanları çoktur. Odaya biri girince hemen ağzındakini çiğnemedi yutar, elindekini saklar, hele çocuklar kendini beslemekten başka kimseye bir yararlığı olmayan bu bencil kocakarıya çok kin beslerler.

Azmi bir gün küçük çete adamlarını başına toplar, Hayriye Bacı'yı dağa kaldırmak, sandığın içindekilerini paylaşmak teklifinde bulunur. Küçük haydutların sevinçten gözleri parlar. Bu öneriyi alkışlarla kabul ederler.

Yalın tenha bir gününde kömürlüğe inerler. Yüzlerini kömür tozuyla karartırlar. Kimi üstüne giydiğini ters çevirir, kimi başına keçe külâh geçirir, kimi eski bir kalpak. Mutfaktan, kilerden bulabildikleri bıçakları bellerine sokarlar. Kapsollu tabancalarını ellerine alırlar. Hayriye Bacı'nın avurtları dolu olduğu bir zamanda odaya baskın ederler.

Kadın şaşırır, önce :

— A a a bu ne? Karnaval mı var? Maskaralığa mı çıktınız?

Azmi hemen belinden ekmek bıçağını sıyrıp Bacı'nın iki gözü ortasında parıldatarak :

— Sus... Teslim ol... Ver sandığın anahtarını...

Bacı kısık sesinin en kaba perdesinden en tizine kadar bir gam yaparak :

— Yetişin imdadıma a dostlar. Beni öldürüyorlar!

Azmi bıçağını zedeleyecek kadar kadının yüzüne yaklaştı-
rarak :

— Bağırma diyorum sana... Şimdi işini bitiririm. Söyle. altınların nerede?

Bacı titreyerek :

— Böyle oyun yaraşır mı size? Vallahi Paşa efendimize söylerim. Hepinizi tanıdım. Yüzlerinizi boyamışsınız, başlarınıza külâh giymişsiniz ama boyunuz bosunuz, her haliniz meydana. Sen Azmi'sin. İşte öteki Talat, öbürleri Nedim, Şevket, Nihat. Hep elimde büyüdünüz, sizi tanımaz mıyım?

Nedim tabancasının namlusunu kadının burnuna yapıştırır, sesini korkunç bir şekilde kalınlaştırmaya uğraşarak :

— Ver anahtarı... Biz Azmi, Nedim, Şevket, Nihat değiliz, biz eşkiyayız.

Şevket aynı kabadayılıkla :

— Ver yemişleri. Kurtar canını!..

Bacı :

— Aman Allah, ne günlere kaldık. Sekiz yaşındaki çocuklar haydut oldu. Biz küçüklüğümüzde körebe, saklambaç, köşe kapmaca, misafirlik oynardık. Şimdikiler eşkiyalığa özeniyorlar.

Nihat :

— Bu oyun değil Bacı... Şimdi seni ateşte kızartıp külleme yaparız. Çikolata tabletlerin, tatlı pestillerin nerede?

Azmi :

— Sus... Reis varken küçükler lafa karışmaz. Pazarlığı ben yapacağım. Bizi hükümete haber vermemek şartıyla iki yüz lira can kurtarmalığı isteriz.

Bacı :

— Benim param yok, pestilim yok. Bu kadar haydudun önünde ben sandık açamam. Anahtarı kaybetmişim.

Azmi korkunç bir komutan davranışıyle :

— Bu karyı kargatulumba edip koruya kaldıralım. Sonra sandığını kiralım, ne varsa paylaşalım. (Kapının önünde duran Ulviye'ye) Kız, sen de ileriye gözet! Etrafta jandarma olmasın.

Bu komuta üzerine çocuklar üşüşür. Her biri o hasta, ihtiyar vücudun bir yanından kavrır. Zavallı Bacı'yı dışarıya sürüklemeye başlarlar.

Bu küçük, fakat hoyrat ellerde fena halde tartaklanan kadın avaz avaz bağırır :

— Can kurtaran yok mu?!. Bu çocuklar dağ haydutlarından daha kötü olmuşlar. Hepsi silâhlı... Ay... ay... ay... Kollarım, kalçalarım, belim, bacaklarım bitti.

Çete reisi Azmi :

— Çabuk, mendillerinizi çıkarınız, ağzını bağlayalım. Bağırmasın. teslim olsun.

Hepsi mendillerini çıkarırlar. Bir tanesini kadının ağzının üzerine yerleştirdikten sonra ötekileri birbirine ekleyerek kulağın kulağına zavallının yüzünü sararlar.

Hayriye Bacı çırpına çırpına, boğuk boğuk mosmor suratla haykırıp dururken Nedim :

— Ben bilirim, anahtar bir kara şeritle onun boynuna asılıdır.

Bu küçük eller Bacı'nın boynunu, koynunu, göğsünü alan taran ederek anahtar bulurlar, sandığı açarlar. Çikolatalar, pestiller, kurabiyeler, armut, elma, dut kuruları, şekerlemeler, pastalar orta yere saçılır. Haydutlar hep birden yemişlere saldırırlar. Gözler parlayarak çeneler oynar. Bu ilk vurgunun neşe ve lezzetiyle başları döner.

Yanında kimse kalmayan Hayriye Bacı elleriyle ağzının bağına açarak imdat istemeye başlar :

— Ümmeti Muhammed, koşunuz! Vücudumu harap, sandığımı yağma ettiler. Ne varsa bitirdiler.

Kapı önünde duran Ulviye, bu yaşlı çığlıklara dayanamaz. Koşar, olayı yalı halkına anlatır. Her yandan yetişirler. Ama çeteciler ceplerine, koyunlarına doldurabildikleri çapullarla yalının korusuna kaçarlar.

İşi Paşa duyar. Elinde kırbaçla olay yerine iner. Can çekişir gibi, yarı baygın bir durumda yatan zavallı Bacı'nın hatırını sorar, gönlünü alır.

Bütün zamanını «yenilik» kelimesinden yakınmakla geçiren bu eski zaman adamı, ellerini havaya kaldırır :

— Çocuklarımız bütün uygarlık cihanından yok olan terbiye, hak, adalet, fazilet ve olgunluk yerine bu zamanın olaylarıyla haşır neşir olan kitaplardan, gazetelerden, sinemalardan eşkıyalık dersi alıyorlar. Her zaman kötü örnek görüyorlar. Torunlarımızın bir gün beni dağa kaldırmayacaklarından güvenli değilim. Bu yirminci yüzyıl, birkaç yıl sonra eşkıyalığı gerekli bir spor şeklinde programlarına koyacağı benziyor. Hayriye Hanım, biz o günleri görmeden ölelim. Aslında çok yaşadık. Kurtların içinde ceylan masumluğuyla yaşanmaz. Bundan sonra tırnakları bileyip, dişleri sivrilterek sağa, sola sırtlan gibi kabarak yaşanacak.

Kafası eski zamanın ürkekliğiyle bulaşmış olan bu Sultan Hamit paşası çok söylemiş olmak korkusuyla çevresine bakınarak çekingen adımlarla odasına çekildi.

Heybeliada. 5 Eylül. 1923

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPİNAR

ÖLÜM BİR KURTULUŞ MUDUR?

ROMAN

Üçüncü Baskı

ATLAS KİTABEVİ—İSTANBUL

ÖLÜM BİR KURTULUŞ MUDUR? adlı roman ilk defa 1954 yılında yayınlanmıştı 1971'de yapılan ikinci baskısında **Mükerrem Kamil Su** elyle bugünün diline aktarılmıştır.

ÖLÜM BİR KURTULUŞ MUDUR?

1

Ağız, kulak, burun, göz, akıl hastalıklarının uzmanları var. Niçin intihar salgınına karşı bir uzmanlık şubesi kurulmasın? Bu âfetin bir yıl içinde yokluk ülkesine gönderdiği zavallıların sayıları başka tehlikeli hastalıklara rahmet okutturacak bir düzeye varmaktadır. Bu konudaki istatistikler gittikçe gözlere ürkiüntü getirecek bir acıklı hal alıyor.

★

Hekimliğe yeni başlamışların içinde müşterisizlikten yakınan doktorlar çoktur. Kabahat kimde? Başlarına henüz şöhret kuşu konmamış olanların yapacakları çok şeyler vardır. Bu devlet kuşunu çağırmak için sokak kapısının üzerine gelip geçenlere kuru bir ad söyleyen bir plak yapıştırıp beklemekle istenilen sağlanmış olmaz. Kendini «en vedette» bir biçimde âlemin gözüne sokmanın çarelerini düşünmeli, benzersiz olmanın, tanınmanın, sivrilmemenin yollarını bulmalıdır...

Gazetelere meslekle ilgili kimliği belirten basit ilânlar vermenin yarardan çok zararları görülür. Çünkü havadis sayfalarında kendi kendini öven doktorun ustalığına kimse inanmaz. Bu reklâmların açıktan açığa değil de dolayısıyla anlamı: «Müşterisizim. Acıyıp bana da geliniz.» demektir. Çünkü gerçek değerler reklâmdan çekinen, reklâmı gerekli bulmayanlardır.

★

Ne yapmalı? Hasta yakalamak için nasıl ökseler kurmalı? Doktor Nusret Hulki Bey haftalarca, aylarca bunu düşündü. Çünkü Divanyolu'ndaki muayenehanesinin çingırağı haftada iki kere bile şingırdamıyordu. Uzun bir süre henüz tanınmamış bir hekimin bütün bilinmezlik acılarını yaşadı.

Sokak kapısında çizilmiş iki elin şahadet parmaklarıyla ustalığını işaret ettikleri siyah üzerine yaldızlı plağa önem veren yoktu.

Bu muayenehanede gerçek hasta olan kapının ziliydi. Bu felçli çan, yolunu şaşırılmış bir müşterinin parmakları altında haftada, ayda bir harekete gelince doktorun hizmetçisi Münire Hanım hemen koşuyor, Nusret Hulki kendisine ağır, gözü tok bir hekim çekidüzeni veriyor, evin içine bir umut ve neşe havası yayılıyordu. Ama günler geçiyor, bu birinci hastayı bir ikincisi izlemiyor, kazanç şöyle dursun, doktorun eline geçen para apartıman kirasına, hizmetçi aylığına, elektriğe, suya yetişmiyordu.

Nusret Hulki bu alışveriş durgunluğu karşısında mesleğinden çıkararak manifaturacı veya bakkal olamazdı. Kendi gibi müşterisiz yeni doktorlardan bazılarının komünist bir davranışla ünlülerin insaflarına baş vurarak :

— Siz hastalardan baş alamıyorsunuz. Biz, iki eli göğründe, bomboş hasta bekliyoruz. Nöbet değmeyen hastalarınızdan birazını da bize gönderiniz. Biz genciz, dinciz, bitkin değiliz. Her gün otuz, kırk hastanın göğsünü, sırtını dinlemekten kulaklarınız uyuşmuş, sinirleriniz aşınmıştır. Biz yeni başladığımız sanatımızın aşkıyla ateşli bir çalışma halindeyiz...

Demişlerdi.

Nusret Hulki Bu işe güldü. Tanınmış geçkin doktorlar ne kadar bitkin olsalar hastalarına gençlerin ustalıklarını söyleyemez, onları salık veremezler. Bu davranış yorgunluklarını ortaya vurarak mesleklerinden bezginlik getirmek demektir. Bunun için, gerçek bu durumda da olsa böyle bir açıklamada bulunamazlar. Bu çok nazik bir meseledir. Şöhret kışını konduğu yerden tedirgin etmeye gelmez. Bir kere havalanırsa bir daha eski yerine dönmez...

Hem her türlü meslek sakıncalarından geçtik, paraya doyulur mu?

«Bu âna kadar ben çok kazandım. Bundan sonra kasamın kapısını gelir kaynağına karşı kapayarak kazancımın akıntısını size çevireceğim.» diyebilecek ağızlara, böyle zamanda cömertliğini beğenmeden çok saflığına gülünür. Bu istek âdeta cebindeki paranın yarısını bana ver demektir. Şöhret rica ile değil, benzerleriyle yarışmadan üstün çıkmakla kazanılır. Ün-

lülere nasıl başarıya ulaştıklarını sorunuz. Onlar yüzlerce rakiplerinin leşlerini yere sererek o mevkilere yükselmişlerdir. Bir meslekte «mediyokr» kalanlar bile pek sağ sayılamazlar.

Şöhret yavaş yavaş kazanılır. Bazen birdenbire gelir. Pek seyrek olarak da birkaç mutlu rastlantının yardımı dokunmakla olur. Bazen kolay gelen bir şanstır. Bazen de çok çetin çekişmelerle elde edilir. Yalnız haklı ve sürekli şöhret gerçek yetenekle kazanılmış olanıdır.

Müşterisiz doktor bu mesele üzerinde hayal sarayları kuruyordu. Umulanın dışında bir şansın gelivermesini beklemek... Bu hiç doğru değil. Bütün tıp teorilerini altüst edecek bir buluşu ortaya atmak, bu da olanak sınırından çok uzak bir kuruntu... Olacak şey değil ya, diyelim ki böyle bir başarıya ulaşılsa bile, bizim memlekette buna metelik veren bulunmaz. Dediğini kime anlatırsın? Meslek arkadaşları arasında hemen bir yarışma hırsı uyanır. Tıbbı hıyanetle suçlanarak sövülür, sayılır, belki de dövülürsün. Buluş kâğıtlarını parçalayıp sobaya atarak sana karşı olanların saldırılarından, gürültü patırtılarından kurtulmak için koşacak yer ararsın.

İşte size gizlemeyip açıkça söylenmesi biraz zor bir gerçek... Bizde herhangi bir bilgi dalında pek koyu bir yeterlilik, teknik ve ciddilik para etmez. Hoşafa şeker kor gibi buna biraz da lo lo lo karıştırmalıdır. Halkın dimağı o zaman sizden tat alır. Bu biçimde yüzde doksan işiniz yürür. Kendini değerinden fazlaya satabilmek, bunu halka yolu, yordamıyla aşılabilme de ustalık isteyen bir şeydir. Bu badem ezmesini rastgeldiğinizin ağzına incelikle sunmalı. Her halde yutanlar çıkarandan fazla olur.

Doktor Nusret Hulki Bey işi biraz şişirip süsleyerek ortaya kendi hesabına bir uzmanlık çıkarma yolunu düşündü. Uzmanlık, evet ama hangi bölümde? Bütün geniş yollar tutulmuştu. O şimdi fennin tenha bir sokağını işlek bir hale getirecekti.

İntihar bütün öteki dertlerden en çabuk öldüren bir araç... Doktor çok çekici, olağanüstü şeyler vaat edecekti. Az insan kurtarabilirse insanlık için bu da bir kazanç olacaktı.

Uzmanlığını intihar üzerine kurmak için incelemelere girişti.

2

İncelemelere şimdi nereden başlayacaktı? İntiharın başlıca bir türü delilik olduğu henüz fence kabul edilmiş olumlu bir şey değildi. Bu konuyla ilgili doktorlar, intihar üzerinde tartışıp duruyorlardı.

Nusret Hulki, konuya ait kataloglar topladı. Yeni yayımlanmış bir bibliyografyada konuyla ilgili çeşitli dillerde yazılmış (3771) kitap yığını ile karşılaştı. Bu sayının da gerçekten çok eksik olduğu özellikle yazılmış bulunuyordu.

Peki ya bizde intihar üzerine ne yazılmıştır? Birbirinin dediğini tekrarlayan klişemsi birkaç makale...

Her gün gazetelerimizde bir iki acıklı olay okunuyor. Zihinlerimiz bu ölüm acılarıyla öylesine dolmuştur ki, bu felâketleri doğanın zorunlu ve devasız ölümlerinden biri sayarak hiç bir çare düşünmeden bu uğursuz haberleri bir vah vah üzüntüsüyle okuyup geçeriz.

Nusret Hulki Bey çevremizde hiç el sürülmemiş bir iş, işlenmemiş bir tarla üzerinde bulunduğunu görüyordu. Her şeyi yeniden yaparak tezgâhı kendisi kuracaktı. Bu da kolay bir şey değildi. Çevresinde güven ve inanç uyandırmak için kendisinden yana ustalıklı telkinler yapmayı ve hattâ çokça büyütmelelere kaçmayı gerekli buluyordu. Ustalıkla, kuvvetle yapılırsa telkin, zamanın her ilâçtan şifalı bir devası haline gelmişti.

Bir hastaya «Ustalığıma dört elle sarıl, mutlaka kurtulacaksınız!» inancını verebilmekle çok başarılarla ulaşılabilirdi. Ama intihar manya'sı ucundan, kulpundan tutulabilir bir hastalık sınıfına sokulabilir miydi?

Nusret Hulki Bey konu hakkında şimdiye kadar her yazılıp söyleneni anlamak için 3771 cildi okumak zorunda mı kalacaktı? Bu da olacak şey değildi. Bu sayıyı haber veren bibliyografya yazarlarının da yalnız sayı üzerinde kalem yürüttüklerine kuşku yoktu.

Bu konunun tarihte, ahlâk kitaplarında, edebiyatta, sanatta, tıpta, hukukta, dinde, ilâhiyatta önemli yerleri vardır. İntihar en çok acıma ile merakla izlenecek bir olaydır. Bizi dün-

yaya gönderenin geriye çağırmasını beklemeden yapılan bir baş kaldırma hareketidir. Yaratılışa darılıp da ona veremediğimiz cezayı kendi nefsimize uygulamaya kalkışmak sapıklığı...

Doktor Nusret Hulki Bey içinde bulunduğumuz yüzyılın son inceleme ve buluşlarından esinlenerek intiharlar hakkında gazetelere dikkate değer makaleler göndermekle işe başladı. Bu suretle yayının çevresinde epey bir ilgi uyandırdıktan sonra intihar etmek zorunluğunu duyanlara doğrudan doğruya seslenmeğe girişti. Bu zavallılara insanlığın, tıbbın koruyucu kucağını açan işte ilk yazıları :

«Umutsuz insan,

«Kalbinin vuruşlarını dindirmezden önce gel, beni dinle. Ve derdini söyle. Birbirimizi inandırmaya uğraşalım. Hak kimde ise onu kesinlikle kabul edelim. Sözlerini geçerli bulursam, inan, ben de seninle birlikte öleceğim. Tartışma üstünlüğü bende kalırsa sen de bu uğursuz düşünceyi kafandan sökerek yaşayacaksın...»

«Sağlam kafalı mert bir insan, geçici dünya acılarıyla ne kadar sarsılsa bir deva olarak ölüme atılamaz. Tabii vadenin gelişinden önce meydana gelen kaza ölümleri her kişi için felâketlerin en büyüğüdür. İntihar da kuşkusuz bu kazalardan biri sayılabilir. Çünkü intihar edenler, aleve aldanarak, kendilerini ne olduğunu bilmedikleri ateşe atan pervanelere benzerler. Onlara hayat karanlık, ölüm kurtarıcı, şifa verici görünür.»

«Hayat caddesinde her insanın ölümden kaçındığını görürüz. Bu sığınma en küçük yaratığa varıncaya kadar yaşayanlara özgü bir duygu, bir içgüdüdür. Tabiatın bu genel yaşama kuralından ayrılan akıllar, kayalık denizlerde dolaşan pusuları bozuk gemileri andırırlar.»

«Sıkıntın ne? Yaşamaktan neye bıktın? Kimden kaçıyor sun? Sığınacak bir yer sandığın ölümün ne olduğunu biliyor musun? Hayata küstün. O da sana somurttu. Hayatı sevmeyi bileydin ondan göreceğin güler yüzle mutlu olurdun. Onunla güzel geçinmenin sırrını öğrenmeye çalış. Evrende sağlıkla bir nefes yaşamaktan daha büyük mutluluk yoktur.»

«Ölü bir aslan olmaksansa yaşar bir sinek olmayı üstün sayarım» diyen o tuhaf fikir adamının bu sözünü hiç işitmedin mi? Hiç olmak... Bu kolay bir şey... Ama kendi kendini yenden yaratabilir misin?»

«Bazen intihar gerektiren ortada bir neden yokken kendilerini öldürenlerin serüvenlerini işitiyoruz. O halde bu nedenin görünür bir varlıkta değil, gizli bir şeyde, manevilikte aranılması gerekir. Her bakımdan akıllıca bir sapıtmanın kabulü zorunda kalıyoruz. Bunun için hasta kendisini tedavi ihtiyacından kurtulmuş görebilise bile hekim, şiddetle bu gereğe inanmıştır. Böyleleri için her türlü konsültasyona hazırım.»

«Bazı nedenlerin sonucu olan intiharlara gelince, bunlarda da incelenmeye değer önemli noktalar vardır. İçinde debelendiğiniz sosyal ve çözümlenmesi mümkün olmayan zorlukları kendinize özgü işkencelerden sanmayınız. Hayatta bu zorluklara uğrayanlar çoktur. Ama kuvvetli bir iradeye sahip olanlar bu felâketlerle göğüs göğüse güreşirler, her zorluğu yenerek üstün gelmeğe çalışırlar. Zorluklardan kaçmak için yalnız zayıfların yüzleri öteki âleme döner. Bu zavallılar, kurtuluşu, rahatı mezarın karanlığında ararlar.»

«Bütün aşklar, sevdalar, şiirler, insanca, hayvanca sesler hep hayat operasının uvertürleridir. Her şey canlanmaya uğraşırken sen ölüme koşuyorsun. Sende, seni genel hayat neşesinden ayıran yanlış, sakat bir duygu var. Bu yanlış düzeltmeliyiz. Bu ters görüş ve yanlış düşünüşü kendi kendine düzeltmeyeceksen bana gel. Yüzünden o kara gözlüğü çekip alayım. Zihninden o kapkara düşünceleri söküp atayım...»

«İnsan anasından bir kere doğar ve bir kere ölür. En büyük felsefe hayatın bu tabii akışını izlemekte ve bu âlemden ötekine geçmek için yine bizi bu hayata gönderenin çağırmasını beklemektedir. Zorun ne? Borçlu musun? Aç mısın? Açıkta mısın? Ailece yokluk ve bunalm içinde misiniz? Sabret. Seni açıklık, yokluktan çekilen sıkıntılar öldürmüyor. Sen kendi kendine kıyıyorsun. Çünkü henüz bir zehir yutacak, kendini bir iple sallandıracak, beynine bir tabanca sıkacak kadar kuvvet ve cesaretin var. Bu gücü yaşamak için göster.»

«Mezarla senin arana kollarımı uzatıyorum. Güvenerek, inançla ellerime sarıl. Seni uçurumun kenarından kaçırayım...»

Divanyolu, 53
İntihar Uzmanı
Doktor Nusret Hulki

3

Bu ilândan sonra Doktor Nusret Hulki'nin ateşli çağırısına tek tük ilgi gösterenler oldu. Ama bunlar muayene ücreti için pek de cüzdana el atabilen boydan değillerdi. Bunun için yeni uzmanımız içinde bulunduğu zorlukları aşmak amacıyla daha bir süre zihin yormak zorunda kaldı.

İçkili yerlerde gazinocuyla müşteri arasında sonradan anlaşmazlık çıkmasını önlemek için içki ve meze fiyatlarını gösterir levhalar asıldığı bilinir. Bunun gibi, doktorların bekleme salonlarında hastalara muayene, konsültasyon, rapor ve benzeri şeylerin ücretlerini kesinlikle bildirir ilânlar bulunur. Doktor Nusret Hulki Bey, muayene ücreti için şimdilik üç lira koymuş, salı günlerini de parasız kabullere ayırmıştı.

Parasız muayene günlerinde gittikçe fazla kalabalık basmaya başladı. Doktorun hastalarla ilişkisi arttıkça ustalığı da gerçekten ilerliyordu. Bu kalabalığı meydana getirenlerden bazılarının yalancı hasta olduklarını anlamakta Nusret Hulki Bey gecikmedi. Yokluk sıkıntısı çektikleri için intihar etmek zorunda kaldıklarını acıklı sözlerle anlatarak biraz para koparmaya veyahut bir iş bulmak için doktorun aracılığını ricaya geliyordu.

Para almadıktan başka üstelik bir de para vermek insanlığı, kendisine başvuranları kurtarmak değil, Nusret Hulki'yi intihara sürükleyebilecek bir tehlike idi. Ama her ne yolda olursa olsun doktorun bu parasızlarla uğraşması, çevresinde birtakım çığırkanlıklara fırsat vererek en büyük reklâm niteliğini alıyordu.

Çoğunluğu bilinçsiz denecek kadar görgüsüz, saygısız bir davranışla uğraşmanın, her gün bir türlü tuhaflıkla karşılaşmanın bunalımı içinde doktor bazı bazı öfkelenmek mi, gül-

mek mi gerektiğini anlamakta şaşırıyordu.

Salımın parasızlığını öteki günlere de geçirenler oluyor, intihar tehlikesinden çok basur, ekzama, romatizma ve benzeri hastalıklar için gelenler de oluyordu.

Bir gün muayene odasından içeriye, perde köşesinden Hacivat çıkar gibi zıdırın biri daldı. Orta çapta bir külhanbeyi... Her biri Bitpazarı'ndan birer kelepirci olarak ayrı ayrı sağlanmış benzeyen ceket, yelek, pantolon. Birbirini tutmaz, kirlice bir kıyafet... Bir metre uzaklıktan insana aksırma getirecek kadar mayhoş bir ter kokusu... Gözlerde ara sıra hafifçe şaşılma şıp yine düzelen baygınlığa benzer bir hal...

Doktoru yukarıdan aşağıya ölçüp biçen çarpık bir boyun kırışından başka bir şey olmayan bir selâmdan sonra ziyaretçi çökecek yer arar gibi yorgun bir durumda öylece durdu.

Doktor :

— Nemiz var?

Hasta, yapma bir bitkinlik içinde :

— Nem mi var?

— Evet.

— Nem olduğunu ben de bilmiyorum. Onu siz anlayacaksınız.

— Buraya niçin geldiniz? Elbette bir sıkıntınız var!

— Bir değil, çok sıkıntım var.

— Bu sıkıntılarınızı sayınız.

— Sayıya gelmez ki... Tepemden topuklarıma kadar sıkıntı içindeyim.

— En şiddetlileri hangileridir?

— En şiddetlisi para cüzdanımın boşluğundan gelen sıkıntıdır.

— Ne iş yaparsınız?

— Bir iş buldum mu, yankesicilikten başka ne olursa olsun yaparım.

— Belli başlı bir sanatınız yok mudur?

— Belgesiz, ehliyetsiz şoförlük ettim. Bir kocakarı çiğnedim, hüküm giydim. Yattım, çıktım. Kılburnu'nda garsonluk yaptım. Bir hesap yüzünden patronla aramızda çingar çıktı. O bana bir tokat attı. Ben kara şişeyi onun başında parçaladım. Yine kodese konuk olduk. Her olay sonunda Hapishane Palas'ta bir süre dinleniyorum. Hapishaneye girmesinden çok oradan

çıkması acıklıdır. Kodeste yiyecek, içecek, yatacak yer düşünmezsin. Ama çıkınca yine iş bulmak gerek. Orayı burayı kolaçan edersin. Sana ekşi suratla hep şu karşılığı verirler: «İş yok!» Yok... Yok... Şimdi bir tek sanatla geçinilmiyor ki... Bilgine, huyuna suyuna uysun, uymasın ne hizmet bulursan ona soyunacaksın. Baş nöbetçilikle birlikte hamam natırlığı teklif ettiler. İki rütbe bir arada... Kollarımı kaldırarak kabul ettim. Peştamalı kuşandım. Yüksek nalınları giydim. Şak, şak, şak el kakarak bağıriyorum: «Beyefendiye çıkma getiriniz.» ... Tellaklar arı gibi. Silecek değiştirme ve oğuşturma sırasındaki bazı taşkınlıklar kanıma dokunurken bir gün müşterilerden biri: «Bana kart tellak gönderiyorsun.» azarlamasıyla beteldi, ağzını bozdu. Kavga büyüdü. Yine kamalar kınlarından fora edildi. Herifi birkaç yerinden hacamatladım. Yine Prizon Palas'a yanladık. Bedava yeme, içme ve dinlenme... Günümüzü doldurup çıktık... Felâket. İş ara dur. O hale geldim ki, artık ne olursa olsun rasgele birini kolundan, baldırından dürtüşleyerek parasız otele geri dönmeyi düşünüyordum. Ben bu peleşeyken yine şansım açıldı. Tuhaf bir iş teklif ettiler. Beykoz dalyanında balık gözcülüğü etmek... Sırığa tırmandım. Taa tepede tünedim. Tepemde güneş, altımda su... Bu sıkıntılı işten hapishane çok rahat. Orada enine boyuna gezinebilirsin. Burada kıvıldamak yok. Neyse, bir gün sıcağın sinirlerim gevşemiş, Sırığın ucunda afyonlanmış tiryaki gibi sızmışım. Dengemi kaybedince haydi, cup suya inmişim... Ağlar birbirine karışmış. Benim sarktığıma görmeyen balıkçılar da dalyana canavar düş-tü sanarak düşmüşler telâşa...

Sabırsızlanmaya başlayan doktor:

- Bu kadar uzatmanın gereği yok... Ayrıntıları geç...
- Sordunuz da söylüyorum.
- Kısa söyleyiniz.
- Fazlasını İş Bankası'na ciro ediniz. Elbette harcayacak bir yerini bulurlar.
- Adınız?
- Arif...
- Sadece Arif mi?
- Önceden kıymalıydım ama et pahalıya çikalı sadeleş-

tim. Doktor Bey, bana adlan sanılan Çatana Arif derler. Önceden Ayakapısı'na, Fener'e, Yemiş'e çok uğurdum da bu adı kazandım.

— Evli misin?

— İşte öyle bir hâlt ettik. Atalarımızdan kalma bir söz vardır: Bekârlık sultanlıktır, derler. Artık sultanlık kalmadı. Şimdi bekârlık milletvekilliği diyeceğim...

— Çocuğunuz oldu mu?

— Yazık ki, sıska, sarartma bir kabak yavrusu... Mız, mız, mız, tıpkı aç kedi gibi ağlar. Anasına «Meme ver de sustur şunu!» derim. Bizim karının memeleri Terkos muslukları gibi günde ancak bir buçuk saat akar. Çocuk bir yanda ağlayadursun, biz şimdi, benzetmek gibi olmasın, bizim Hanımla marazaya tutuşuruz. O hemen: «Ben ne yiyorum ki, memelerimde süt bulunsun?!» yakınmaları ile başlar. Bu nankörlük karşısında ben de kariya yedirdiklerimi sayıp dökmeğe girişirim. Ve aramızda hırlaşma şöyle alevlenir: Ben: «Ulan üç akşam önce getirdiğim koca bir kâse işkembe çorbasını unuttun mu?» O: «Oh, sus... Söyleme, söyleme. Bulantıya tutuluyorum. Hâlâ ekşiliği, kokusu midemden gitmedi. Yirmi dört saat kazan dibinde durmuş, günün artığı, köpeklerin hakkı, yeşil tortulu çorba...» Ben: «Fena mı? Sirke, sarmısağı kendinden... Şimdi sokaklarda bizden başka köpek kaldı mı?» O: «Kendi payına söyle... Hâşâ, ben köpek değilim. Ben Kapı Çuhadarı Hacı Veli Efendi soyundanım...» Ben: «Vay soyunun, sopunun temelini suladığının karısı... Kocasını köpek yapıyor da kendini daraya çıkarıyor.» O: «Elbet... Elbet... Ben insan evlâdım.» Ben: «Ya ben?» O: «Ne idiği bellisiz!.. Sen köpekten de aşağısın. Çünkü iyi havlayamıyorsun... İyi saldıramıyorsun...» Ben: «İyi saldıramıyor muyum? İşte gör bakayım!..» Bir nâra atar, karının üstüne çullanırım. Gerçekten de köpekliliğim tutar. Ağzıma neresi gelirse dişlemeğe başlarım. O, çığılığı basar. Ben böğürürüm. Aç çocuk gürültüden korkar, susar. Konu komşu eve dolar, bizi ayırırlar. Eee işte böyle... Şimdi boştayım. Bazı iş çıkıyor. Bundan önce nerede, kimin hizmetinde bulunmuş olduğuma dair benden belge soruyorlar. Geçmişimi karıştırmaya gelmez. Girdiğim işlerin hiç birinden gönül hoşluğuyla çıktığımı bilmiyorum. Çingar, maraza, yaralama, hapishane... Kötülükleri sıralayan polis zabıtları, mahkeme kaçışları hangi pat-

rona gösterilebilir? Niçin böyleyim? Kabahat bende mi? Beni yaratanda mı? Aklım ermiyor... Karı hasta. Kucağındaki çocuk can çekiyor. Bir haftadır eve uğradığım yok. Hangisi öldü, hangisi kaldı? Bilmiyorum... Kendi çektiğim sıkıntılardan, onların açıklarını düşünmeye vaktim yok. Pehlivan gibi bir adamdım. Eridim, eridim, kilise mumuna döndüm. Allah Cumhuriyete zeval vermesin, Fakülte'ye gittim, muayene olundum. Zavallı vücudumda tamam beş çeşit hastalık buldular. Kanalizasyonum bozuk. Su yollarım iyi işlemiyor. Çatım akıyor. Rezelerim tutmuyor. Kısacası gençlikte en çok kullanılan yanlarım acınmağa muhtaç... Kolumu sıktılar, sıktılar, ben kan alacaklar sandım. Bulurlarsa alsınlar... Meğerse damarımı ölçeceklermiş... Köpoğlu, tamam üç buçuk fazla atıyormuş.

-- Kaç yaşındasın?

-- Otuz bir... Bu netameli, yürek çarpıntılı sayıyı da atlatabilirsem belki yaşarım... Ama yaşamak istemiyorum. Doğrusu bu... İntihara karar verdim.

Çatana Arif, yapma bir üzüntü jestiyle dudaklarını ısırıp gözlerini şaşılatacak sağa sola başını çarpıta çarpıta ekledi :

-- Ama candır bu... Ölmesi de kolay değil! Gazetelerde ilânınızı gördüm. «İntihar edecekler bu uğursuz kararlarını uygulamaya geçmeden önce gelip bir kere beni görsünler. Kurtarmak için elimden gelen insanlığı göstermekten geri kalmam.» buyurmuşsunuz. İşte geldim. Halimi de baş ağrıtabilecek ayrıntılarıyla uzun boylu anlattım.

Doktor kuşkulu bir bakışla hastayı süzerek :

-- Arif Efendi, intihar eğlence değildir. Hasta karını, çocuğunu bırakıp da dünyadan savuşmayı düşünmek mertlik sayılmaz. Şaka söylüyorsan o başka.

Çatana Arif, dudaklarının ucuna toplanan tuhaf bir gülümsemeyi yutarak :

-- Şaka mı? Hayır efendim... Şakalaşacak bir durumda olmadığımı görüyorsunuz. Şakalaşan ben değilim. Galiba sizsiniz. İlanlarımızda başka türlü söylüyorsunuz, burada ağız değiştiriyorsunuz. Koskoca bir doktor yalan söylemez dedim, sözlerinize inandım. Beni nasıl kurtaracağınızı anlamak için buraya geldim.

Doktor, Çatana Arifi dikkatle muayene ettikten sonra :

-- Beş çeşit değil, sende bir tek hastalık bile bulamadım.

Sana doktorca bazı öğütler vereceğim. Ona göre hareket et. Hekimlere baş vurmağa ihtiyacın kalmaz.

— Beybaba, ben öğüt almam. Eğer intihara karşı kullanacağınız ilaç sade öğüt, yani kuru laftan başka bir şey değilse, inanın, kimseyi kurtaramazsınız...

— Ya ne istiyorsun? Hekimin bazı öğütlerle reçeteden başka kullanacağı tedavi sistemi var mıdır?

— Ben orasını bilmem. Bu metotia siz hiç bir intihar hevelisini ölümden kurtaramazsınız.

— Ya ne yapmalıyız?

Çatana Arif omuzlarını dikip tuhaf bir süzgünlükle :

— Benim gibilerine ya iş bulmalı, yahut ceplerine biraz dünyalık koymalı...

— İstanbul'da senin gibi daha ne kadar düşkün kimse vardır?

— Çoook...

— Binlerce, binlerce...

— Biliyorum.

— Bir doktorun parası bu kadar aç doyurmaya yeter mi?

— Yetmez... Ama bu binlerce açların çoğu ahmaktır. İntihar fikrine sapıtıp doktorlara baş vurmazlar. Sürüne sürüne öürler.

— İntihar düşüncesine sapıtmak zekilik midir?

— Kuşkusuz...

— Demek sen çok akıllı bir adamsın?

— Herkes gibi ben de aklımı beğenirim.

— Sende bir parçacık akıl olsa intihar düşüncesini zihnine getirmezsün. Çünkü akıllı insan ölüme atılan değil yaşamayı seven ve bilendir.

— Ben kesin olarak kararımı verdim. Doktor Bey, ben kendimi öldüreceğim. Böyle beylik laflarla beni kararımdan döndüremezsiniz.

Nusret Hulki Bey, Çatana Arif'in intiharı bahane ederek kendisinden biraz para koparabilmek hileciliğiyle geldiğini çoktan anlamıştı. Doktorun da böylelerine karşı kullandığı kurnazlıkları vardı.

Bir süre karşı karşıya çatik kaşlarla sustular. Sonunda Arif ağlamaklı bir jestle gözlerini sulandırmaya uğrşarak :

— Doktor Beyefendi, beni ölümden kurtaramadınız. Az

bir parayla daha birkaç gün yaşayabilirdim. Bu birkaç gün içinde de belki Allah bir sebep yaratır, büsbütün kurtulurdum. Ama şimdi buradan çıkınca doğru ölüme gidiyorum.

— Ne gibi bir araçla intihar edeceksin?

— Ölüm kararım kesindir. Ama ne biçimde olacağını daha bilmiyorum. Önüme ne çıkarsa... İp mi? Deniz mi? Bıçak mı? Zehir mi? Kurşun mu?

— Bunların hepsi de çok acı çektiren ölümlerdir. Böyle intihar edenler dirilip de ölünceye kadar ne korkunç azaplar çektiklerini anlatabilseler korkudan tüylerin ürperir.

Çatana Arif biraz şaşalayarak :

— Doktorsunuz. Acısız bir ölüm yolu biliyorsanız, söyleyiniz.

— Arif, ben sana böyle bir iyilikte bulunabilirim.

Çatana'nın dili dolaşarak :

— Te te te teşekkür ederim...

— Şimdi sana yarım bardak iksir içireceğim.

— Ey y y y?...

— Bir saat sonra derin bir uykuya dalacaksın. Ve bir daha da uyanmayacaksın... Hiç bir acı duymayacaksın.

— Bir kupa ecel şerbetini ha?

— İçimi de hoştur. Biraz buruk kızılılık şerbetine benzer.

— Tatlı bir ölüm...

— Ölüme böyle denebilirse... Öyle.

— Bu şerbeti bana verseniz de gece evde içsem olmaz mı?

— Olmaz. Burada, gözümün önünde içeceksin.

Çatana Arif dalgalı bir denizde yalpa vurur gibi iki yana sallana sallana gözlerini büzüştürüp ensesini kaşıyarak :

— İntihar ha? Hayattan kaçmak iyi ama insan dünyadan ayrılırken onun tadını anlar gibi oluyor. Bundan başka mademki bize insan deniyor, biraz da insanlığı düşünmek gerek. Arkaya kalacakları da unutmamalı. Yoluna koyacak bir iki işim var. Onları tezgâhlayayım. Yarın, öbür gün gelirim. Allaha ısmarladık Doktor Beyefendi...

Çatana Arifte arkasından kendisini ölüm kovalıyormuş gibi folispit bir kaçış var ama ne kaçış!..

Doktorun içireceği tabii biraz karbonat karıştırılmış kızılılık şerbetinden başka bir şey değildi.

Kaçanın aceleden gümlenen ayak seslerini duyan Nusret

Hulki, başını sallayarak :

— İntihar komedyasıyla bir doktoru dolandırmaya kalkışan aklını beğenmiş ahmak... Vereceğim şerbeti içeydin yüreğin serinlerdi. İşte bu kadar... Martavalcı külhani seni!..

4

Doktor Nusret Hulki Bey parasız günün pek fazla hücumuna biraz set çekebilmek için numara sistemini uygulamak zorunda kaldı. Yedi sekiz saat içinde ancak yirmi hasta muayene edebiliyordu. Türlü çeşit hastalar görünmeye, gelmeye başladı.

Bir yandan da çoğu takma ada benzeyen imzalarla acıklı, tuhaf mektuplar alıyordu. Sonunda ince eski harflerle yazılmış, işte en orijinallerden bir tanesi :

«Muhterem Doktor Beyefendi,

«İfânlarınızı büyük bir ilgiyle okuyorum. Çünkü tedavi vaat ettiğiniz canından bezmişlerden biri de ben'im... Gücenmeyiniz ama tuhaf bir meslek tutmuşsunuz. Hayat kaçaklarını polise vermek ister gibi davranışlarda bulunuyorsunuz.

«İntihar manyasına tutulmuş olanları bu uğursuz isteklerinden çevirmezseniz kendiniz de birlikte öleceğinizi söylüyorsunuz. Bu fedakârlığımıza diyecek yok. Ama sözün tuhaflığı satırlarınızı okuyanlar sizin benden fazla tedaviye muhtaç olduğunuz hakkında kuşkular veriyor.

«Bizdenseniz daha iyi ya, birbirimizi çabuk anlarız. Çok usta doktorlara nabzımı uzattım. Banal ilâçlardan, beylik öğütlerden bir yarar görmedim. Daha bir hafta önce sinirlerimi bir uzmana akort ettirdim. Kafamın içinde «şanjan» kumaşları andırır durmadan değişen bir şey var. Ben her gün, her saat aynı adam değilim. Lodosta sinirlerimin düzeni bozulur. Poyrazda, gün doğusunda, yaldızda, meltemde hep başka bir yaratık olurum.

«Doktor, parmağıyla çekiç gibi vurarak önümü, arkamı dinledi. Besbelli gevrek miyim, hışır mıyım, kabak mıyım? Anlamak istiyordu. Yüzünü buruşturdu. Sessiz, yalnız dudakları

kıpırdadı, sözlerini yuttu.

«Meğerse eski bir piyano gibi tellerim gevşemiş. Çivilerim aşınmış. Akort, öğüt tutmaz bir duruma gelmişim. Bu âhengi bozuk aklımla artık akıllılar arasında yaşayamıyorum. Zaten çoktandır halk içinde sesimin falso çıktığını anlıyorum. Onlar bana sus dedikçe ben daha çok bağıyorum. Bu dünyayı dolduran dertlilerin çılgınlıklarına karışarak topal bacakla, çolak elle, kör gözle, sağır kulakla, sersem kafayla yaşanır. Ama, genel âhenkten aykırılan bir makamın şarkıcısına hapisane ile tımarhaneden başka sığınak yoktur.

«İnsan, akordu çabuk bozulan bir tür canlı sazdır. Bazen türlü sesler çıkaran masal kuşu gibi öter, bazen keman ağlayısıyla inler, bazen ney, fülüt ıslığı çalar, bazen boru kabalığıyla böğürür. Bu sazın fabrikatörü Allah'tır. Onun yaratıcılığı hakkında iddia olunan olgunluğa karşın bütün yapıtlarında aynı özen yoktur.

«İşte ben bu yaratıcının bozuk yapılarından biriyim. Bütün şifa yurtlarındaki benzerlerim de hep bu fabrikanın yüksek damgasını taşırlar. Yoksa deli yapımında usta olan o tek Yaradan'dan başka benim gibi mükemmel bir deliyi kim yaratabilirdi?

«Yokken var olmak, varken yok olmak... Ana dölyatağın-dan mezara taşınıp duruyoruz. Kimi eğlendirmek için bu sonsuz dramın acılarını çekmekle görevlendirilmiş bulunuyoruz?

«Anana, babana bütün dünyaya darılabilirsin. Ama tabiata gücenenemezsin. Onunla hırlaşmak kendi kendini ısırarak demektir. O, seni akıllı, budala, uzun, kısa, şişman, sıska, istediği çapta, beğendiği tipte yaratır. Onunla dalaşıp curcunaya kalkışmak çıldırmaktır.

«Kendini akıllı gibi satmak istiyorsan gereğine göre ağız kullan. Gerektiğinde iyiye fena, fenaya iyi de... Sana çıkar sağlamayan iyiliklerin, fenalıklardan ne farkı olur?

«İnsanların canavarlıklarını uygarlığın kahramanlıkları biçiminde öv. Beynini törpüleyen tabiatın zalimce falsolarında büyük bir olgunluk eseri seçtiğini söyleyerek beğenmiş görün.

«Bu dünyada sözüm ona akıllı çok, deli azdır. Değer çoğunluğa değil, azınlığa verilir. Bunun için şeref deliliğidir. Delilik büyük bir ayrıcalıktır. Çünkü tımarhanenin gömleğini, takkesini, terliğini giydikten sonra ahmak insanlığın dünyanın ve

öteki dünyanın bütün geleneksel sorumluluklarından soyunmuş bir cihan şahı olursun. Giyilmesi gerekli bu sade forma, dünyanın akıllılara mahsus boş düzenlerinden, resmîliklerinden, iğrenç iki yüzlülüklerinden, insafsız yargı ve cezalarından kurtarır. Kanun, demir parmaklıklı, kâgir pencerenin önüne kadar gelir, seni dinler, öfkelerini, suçlamalarını görür, işitir, homurdanarak gider. Çünkü sen onun yüzüne hiç bir akıllının söylemeye cesaret edemeyeceği şiddetli sitemleri haykırabilirsin. Çünkü sen ondan ve her şeyden daha kuvvetli ve mantıklısın. Yine çünkü sen insanca budalalıklardan doğma ve istibdatın akıllıları kısıktırak bağlamak için yarattığı bütün geleneksel zincirleri, kelepçeleri kırmış, akıllıca denilen bütün tuhafıkların üstüne çıkmış bir divanesin. Her sorumluluk ve bağlantılardan uzaksın, bağımsızlık kazanmışsın. Günahlılara karşı ateş püsküren dinler bile seni cehenneme sokabilmekten âcizdirler. Sen iki cihanda özgür, bağımsız, mutlu ve kutsalsın. Yalnız kullara değil, Allah'a bile itaatle bağlı değilsin.

«Kulaç kulaç her şeyin enginine dalmaya uğraşarak derin düşünmek delilikse ben öyleyim. Hayatın yüzünde yaşamak akıllılık demekse ben bu takıma katılmamakla kıvançlıyım.

«İlanınız hoşuma gitti. Sizinle görüşmeye geleceğim. Kendimi muayene ve tedavi ettirmek için değil... Sizi de kendi inançlarıma getirmek için. Tartışma kabul ettiğinizi yazıyorsunuz. Kafalarımızı bir tokuşturalım. Hangisi sağlam çıkarsa o üstün sayılır. Benim de aradığım bundan başka bir şey değil.

«Yüz yüze saygılarımı buluşmamıza saklayarak şimdilik yazıyla saygılarımı sunarım efendim...»

Hâlikoğlu Hâlik

Doktor bir süre elinden bırakmadığı bu dumanı bacadan aşkın mektuba bakarak şöyle düşünüyordu: Mektup tuhaf... Hele imza daha da tuhaf... Hâlik'in oğlu Hâlik... Bundaki sembolü anlamak için yalnız doktorluk yetmez. Çok duyarlı bir simbolist olmalı. Hâlik bizi yaratandır. Yaratana, yarattıklarına da yaratma gücünü vermiştir. Yaratış makinesi öyle kurulmuş ki, Hâlik birbirini yaratmak hizmetini cinslere bırakarak kendisi varlığından kuşkulandıracak sırlara, gizliliklere bürünmüş bulunuyor.

Hâlikoğlu Hâlik, seni muayene etmezden önce kim olduğu-

nu anlar gibi oldum. Sen Lombroso'nun, Maupassant, Paul Hervieu, Michel Corday gibi romancıların hikâyelerini hazımsızlıkla okuyarak pesimistliğe düşmüş bir dengesizsin, bir kaçkınsın. Hangi türden intihar âşıkısın? Onu muayeneye geldiğin zaman anılamaya çalışacağım. Seni de faturamı sıralamasına geçireceğim...

5

Doktor hastalarını muayene ile uğraştığı bir sırada telefon çaldı. Kulaklığı alarak sordu :

— Neresi efendim?

— Tanımadığınız bir yer.

— Ne istiyorsunuz?

— Sizinle görüşmek üzere bir seans rica edeceğim.

— Ne üzerine görüşülecek?

— Uzmanlığınız çerçevesinde...

— İntiharla ilgili sorularda mı bulunacaksınız?

— Evet... Mahallemizde birbiri arkasına üç intihar olayı oldu. Bu durum çok merakımı çekti. Kolera gibi bu da bulaşıcı yaygın bir âfet midir? Bu bulaşıcılığı engellemek için düşünülmüş bir çare var mıdır?

— Bu akşam saat yedide gelebilirsiniz. Sekize kadar olan zamanımı size ayırabilirim.

— Teşekkür ederim Doktor Beyefendi... Beni minnettar bıraktınız.

Telefon kapandı.

Nusret Hulki Bey günün çalışmalarını bitirip ufak tefek özel işleriyle uğraşırken Münire Hanım bir kart getirdi. Üstünde (Ahmet Sami) adı ve boş tarafında şu yazı vardı : «Vaat buyurulan seanstan yararlanmaya geldim.»

Doktor :

— Buyursun, dedi.

Odadan içeriye yeni tıraş olmuş, kırmızı yüzlü, şişmanca ve orta yaşlı bir adam girdi. Selâmlaştıktan sonra gösterilen koltuğa oturdu.

Nusret Hulki Bey soracağı şeyleri dinlemek için suskunlukla yüzüne bakmaktayken ziyaretçi söze başladı :

— Efendim, ben kulunuz Çarşamba semti ahalisindenim. Bilirsiniz ya, buraları aristokratik mahallelerden değildir. İstanbul'da kibar, orta halli, biraz düşkün semtler arasındaki yaşayış farkları büyüktür. Ortada bir halk ve halkçılık sözü dönüyorsa da bütün insanları görgü, gelenek, ahlâk, eğitim ve düşünüş bakımından aynı düzeye getirebilmenin imkânı yoktur. Bunun için kibar mahalleler ahalisi birbirleriyle uğraşmaya pek vakit bulamazlar. Bazen aynı yapının, aynı apartmanın katlarında oturan iki aile bile birbirini tanımaya merak göstermez. Birer uzaklık içinde yaşarlar. Beriki semtlerde ise tersine, durum büsbütün bunun karşıtıdır. Oralarda herhangi bir evde bir çıt olsa bu kımıldanma bütün öteki evlerde tezine yankılar yapar. Bu gece hangi evde ve ne yüzden bir kavga olmuştur, kimlerin iç çamaşırları yamalıdır, kimin bakkala, kasaba ne kadar borcu vardır, hangi kadının namusundan şüphe ediliyor, hangi erkek karısını aldatıyor, hangi kız hangi delikanlıyla sevişiyor, işte bütün bu dedikodular dolaştıkları ailelerin heyecanlarıyla beslenip, süslenip, şişirildikten sonra mahalle kahvelerine geçer. Oralarda konuşulur, tartışılır. Kiminden yana, kimine karşı, taraflı tarafsız partiler ortaya çıkar. Ve bu küçük parlâmentolarda dedikoduların aldıkları olumlu olumsuz akımlar sonunda bazen gülünç, bazen üzüntülü olaylar olur. Size kısaca söyleyeyim ki, bakkal Osman Efendinin oğlu Sadettin, yağlıklarının kızı Nezahat'i seviyor. Bu bir... İkinci karısının sıkırdaklığından kıskançlık acılarıyla yanan Muammer Efendi, yeni doğmuş çocuğunun kendinden olup olmadığı kuşkusuna kapılmış, hesaplara dalmıştır. Bu da iki... Marangoz Şakir Ustanın evinde kaybolmuş bir altın bilezik hırsızlığı üzerine bütün gözler hizmetçi Hayriye'ye çevrilmiştir. Bu da üç... O hafta mahalle parlamentosunda dosyaları tartışma sırasına alınan olaylar bunlardı... Kahveci en çok dedikodu yapan gazetelerden birine abonedir. Gazeteyi bir kişi okur, dördü, beşi arkadan, önden, omuz üstlerinden satırlara göz atarak «akompanyıman» yaparlar. Herkesin anlayışı birbirini tutmaz. Hemen politik, sosyal, ahlâk üzerine, ekonomik ve benzeri konularda ateşli bir tartışma başlar. Bazen kafa, göz yarılacak kadar iddialar azışır... Geçen hafta gazetelerde üç dört intihar olayı okundu. Tuhaf rastlantı, ikisi, üçü bizim mahallede dedikodusu yapılan konuları andırıyor. Kıskançlık, aşk umutsuzluğu, iftiraya uğrama üzüntüsü... Ga-

zetelerin bu tabii olmayan ölüm haberleri üzerinden iki gün geçmiyor, yeni doğan çocuğun kendinden olduğunu bir türlü zihnine sığdıramayan Muammer Efendi ateşler içinde kalan bey-nini bir tabanca kurşunuyla büsbütün yakarak kuşkularının acısından, işkencesinden kurtuluyor. Sevgilisi Sadettin'in başka bir kızla nişanlanmak üzere olduğunu duyan Nezahat üzüntüsüne derin bir kuyunun karanlık suları içinde son veriyor. Altın bilezik hırsızlığının iftirası altında ezilen zavallı Hayriye bir iple kendini erik ağacına sallandırıyor.

Ziyaretçi saatını çıkarıp bakarak :

— Doktor Beyefendi, bu nazik müsaadenizi kötüye kullanmayayım. Şimdi asıl konuya geliyorum. Nasıl oluyor da uzak semtin uğursuz bir rüzgâr soğukluğuyla esen bu ölüm haberleri hassas bir radyo gibi bizim mahallede yaptığı yankılarla aynı olayları yaratabiliyor? Sakat, hasta ruhlardan tasalı ruhlara çarpan dalgalar mı var?

Doktor Nusret Hulki Bey, cebinden çıkardığı küçük bir kurşun kalemiyle oynayarak :

— Bu hal bazen zorunlu bir taklit biçimini alıyor.

— Taklit?

— Evet... Birini esnerken, gülerken, ağlarken gördüğünüz zaman elinizde olmayan bir geçişle siz de aynı jestleri tekrar-larsınız değil mi? Bunu hep yaparız, denenmiştir. Ölüm de böyledir. Bir bilinçten ötekine geçer. Çevreye yayılan bir ölüm olayından sonra benzeri olaylar çoğalır. Frenkler bu anlamsız taklitlere «senjeri» yani maymunluk derler. Taklidi sadece taklit yapmış olmak için yapmak...

— Peki efendim, ama eğer bu geçiş, bu bulaşıcılık genel-se bir intihar olayından sonra sürüyle insanların aynı işi yapmaları gerekmez mi? Niçin bu bulaşma kısa akıllı bir zümrenin tekelinde kalıyor?

— Tarih sürüyle intihar olayları yazar. Tutuldukları genel-siddetli bir heyecanla başları dönerek hep birden dengelerini kaybeden insanlar gibi... Bu tür olayların genellikle bir elebaşının kışkırtmasıyla meydana geldiği söylenirse de bu nokta hiç bir kanıtla kesin bir sonuca bağlanmamıştır. Tersine, bunun karşıtını gösteren işaretler vardır. Elebaşının halkı değil halkın elebaşısını harekete getirdiği söylenmektedir. Bu karışık iddiaların çıkmazına girerek meseleyi bulandırmayalım. Amacı-

mızın tek tek intiharlardan söz etmek olduğunu sanıyorum.

— Evet efendim. Ama bir intihar olayından sonra başkalarının onu izlemesi, bu bulaşma bir taklit eseri midir? Nedir bunun aslı? Nasıl oluyor? İşte ben bunu anlamak istiyorum.

— Hiç bir bilim ve fikir adamı bunu size kesinlikle, açık seçik, derinliğine anlatamaz. Çünkü olayı yaratan sosyal, bünyeye ait, akılla ilgili, iklim etkisi gibi çeşitli nedenler vardır. Taklit kelimesinden ne anlıyoruz? Önce bunu araştırmalıyız. Meseleyi en sade yönünden ele alırsak, toplum içinde hemen her şeyin bir taklit eseri olduğunu anlarız. Herhangi bir konuda bilgi edinmek, güzel yazı yazmak için alıştırmalar yapmak belirli bir amaca varmak için yapılan çalışmalar değil midir? Bu yoldan insanların birbiri üzerinde ve birbirini değiştirmek noktasında etkileri büyüktür. Orijinal olmayan her şey taklittir. Orijinali özel ve kişisel bir buluş kavramına alırsak bu olayın pek az, pek seyrek meydana gelmekte olmasına karşı öteki şeylerin hep taklit olduğu anlaşılır. Ama burada da birbirinden ayıracağımız noktalar var. Her şeyi taklitle anlatmağa kalkarsak artık belirleyeceğimiz, ayıracağımız öteki terimlere yer bırakmamış oluruz ki, bu yönden doğacak karışıklıkların sonu gelmez. Bazı taklit ettiğimiz hareketleri taklitçi olduğumuzu bilmeyerek sürdürürüz. Bu hal, içinde yaşadığımız toplumun sultası «otoritesi» itisiyle meydana gelir ki, bu alışkanlıklara atalarımızdan vâris olmuşuzdur. Bunun için alışkanlıklarımıza bağımlı olduğumuz zaman bizden öncekileri ve moda uyduğumuz vakit de çağdaşlarımızı taklit etmiş oluruz.

— Efendim, geçme, bulaşma, yayılma bir taklit midir?

— Doktor Paul Moreau'nun fikrince bu konuda yetenek. Tanrı vergisi gereklidir. Meselâ bir öldürme veya intihar olayı gazetelerde okunur. Her yana yayılır, her yerde duyulur. Bundan heyecanlanarak aynı işi yapmaya kalkanlar önceden bu harekete olağanüstü bir yatkınlık kazanmış olanlardır. Nitekim salgın hastalıklar çıktığında bünyesi zayıf ve hastalığa hazır olanların en önce yakalandıkları gibi... Fırtınalı havalarda çürük gemiler batır.

— Doktor Beyefendi, hayat tatlıdır. Ölüm acıdır. Genel kural budur. Nasıl oluyor da bazı insanlar bu acılığı, o tatlılığa üstün tutarak canlarına kıyıyorlar?

Doktor elindeki kurşun kalemını birkaç kere evirip çevir-

dikten sonra dalgın bir bakışla :

— Acıklı bir intihar olayı ile karşılaştığımız zaman zihine hücum eden ilk soru budur. Normal, akli başında bir insan en kötü bir hastalıktan ölmeyi intihara tercih eder. Her ne sebepten dünyaya darılıp da öfkesini kendi canından çıkarmak... Kendi kendisinin katili olmak... Bu, isyanların en korkuncudur. Bir katil intikam veya alçakça bir çıkar nedeniyle cinayete atılır. Cinayeti işledikten sonra ondan beklediği şeyi elde etmeğe çalışır. Bunu da ya başarır ya başaramaz. Ama her halde aklına koyduğu bir istek, yöneldiği bir amaç vardır. Onu elde etmek, onun tadına varmak ister. İntiharda ise hayatla birlikte her şey söneceğinden tadılacak zevk ölümün karanlığına karışır gider. Ama onlar böyle düşünmezler. Onlar için hayat zehir gibi acıdır. Tat, zevk sözleri anlamsızdır. Onların istedikleri şey, yok olmak yani hiçliğe geçmek, kaybolmaktır. Ya da, hiç bir amaç gütmeyen zihin bulanıklığından gelen bir düşüncesizlikle bunu yapmaktır.

— İnsan ölmekle hiç olabilir mi?

— Her halde bu, yeryüzündeki hayatı, kimliği büsbütün kaybeder. Ondan öteye, ruha yükleyerek söylenen fende, bilimde tutamak yeri yoktur.

— Ben intihar sevdasını bir çeşit delilik saymakta ısrar ediyorum.

— Herhangi bir hastalıktan acı çeken hastalar hemen genellikle bu acılardan kurtulmak için doktorlara, ilâçlara sarılırlar. Yani çareyi ölümden aramazlar. Mümkün olduğu kadar ondan kaçmak isterler. Bunun için bu genel kuraldan ayrılmakla doğaya aykırı bir duruma düşenleri ben kendi hesabıma akılcı hasta buluyorum.

— Efendim, bizi bu dünyada yaşatan bu vücut makinelerimiz çok ince denge hesapları üzerine kurulmuşlardır ve sonra bu makinelerin içinde ömür sürdükleri çevrelerle çok nazik ve duyarlı ilişkileri ve bağlantıları vardır. Yani araçların yeteri kadar ihtiyaçları karşılayabilme dengesi... İşte bu dengelerden biri veya birkaçı bozulunca insanın düşüncesi hayatın genel kurallarından sapar. Vücudumuzun ihtiyaçları, ruhumuzun ihtiyaçları vardır. Hayat yolunda hemen her gün, her saat bunların hepsinin birden yerine getirilmesi mümkün değil gi-

bidir. Bazen pek çetin engeller, bozukluklar, yoksuzluklar, mutsuzluklarla güreşmek zorunda kalırız. İşte intihar edenler bu güreşte yenik düşenlerdir. Bu makinenin normal biçimde işlemesini sağlamak için herhangi bir organına maddî, manevî gerekli besini veremezsek o organ acıya düşer. Sanki hayatta küser. Önce yavaş yavaş işlemez hale gelir, sonra kansızlığa, hareketsizliğe uğrar ve gitgide bu bozukluk makinenin öteki organlarına da geçer. İçinde çalkandığı birçok eğilimleri doyuma erdirmeyen insanın sonunda hayattan da zevki, isteği kesilir. Hayatta çok şiddetli yoksuzluklar felâket olduğu gibi karasevda, melankoli doğuran, tembellikler verecek pek fazla bolluk da zararlıdır. İnsanların çoğu kendilerine elverişli veya elverişsiz bir hayat havası içinde yuvarlandıkları zaman geçimlerini tabiatın sınırları içinde düzenleyebilmekten âcizdirler.

Ahmet Sami Bey kısa bir yüz buruşukluğu ile birkaç sa-niyelik bir düşünceden sonra :

— Demek ki, insan benzinle işleyen motorlar gibi ihtiyaç duyduğu şeyleri sağlayarak yaşayabilen bir çeşit otomatik makinedir. İradei külliye ve iradei cüz'iyeye (1) deyimleri laftan ibaret şeylerdir. Yani çevrenin ve geçim şartlarının etkisine bağlı bir hayvandır.

— Kuşkusuz insan yeryüzünde yaşayan hayvanların bir türüdür ama ihtiyaçları kendinden aşağı tabakalardaki hayvanlardan çok fazladır. Hayvan harcadığı kuvvetin vücudunda bıraktığı boşluğu yeniden doldurmak için gerekli besini bulunca ötesini düşünmeden yaşar. Onların ihtiyaçları vücutlarıyla ilgili ihtiyaçlardır.

— Evet, bir dişiye ilgi duyup da canına kıyan ata, eşeğe, köpeğe rastlanmamıştır...

6

Ahmet Sami Bey doktora karşı çok saygılı bir jestle :

— Efendim, bu nazik ve iyi kabulünüzü kötüye kullanmaktan korkuyorum.

(1) İradei külliye : Tanrı isteği. İradei cüz'iyeye : Tanrı tarafından insanın elinde bırakılmış istek.

— Estağfurullah... Mesleğimle ilgili konular üzerinde konuşuyoruz.

— Teşekkür ederim. Söylediklerim, uzunca bir önsözle geçti. Asıl maksada daha girişemedim.

— Buyurunuz, dinliyorum.

— Efendim, ben tütün tiryakisiyim. Bir sigaraya müsaade buyurulur mu?

— Ben içmem. Bu odada kimseye de içirmem. Ama sizin için bu kuralı bozar, size olağanüstü bir davranışta bulunabilirim... İçebilirsiniz.

Doktor zile basarak iki de kahve ısmarladı.

Misafir katmertli teşekkürlerden sonra sordu :

— Şimdiye kadar hiç içmediniz mi?

— Gençlik, cahillik zamanlarımda içtim. Ama diplomamı aldıktan sonra bir doktorun bu düşkünlüğünü doğru bulmadım.

— Niçin efendim?

— Nikotin, alkol gibi, morfin gibi, esrar gibi zehir türlerinden biridir. Bunu yapmakla, yani sigara içmekle kendi kendini zehirleyen bir hekim başkalarına nasıl doktorluk edebilir?

— Aman efendim, büyültüyorsunuz. Sigaradan zehirlenip de ölen görülmüş müdür?

— Çoook... Tütünden yana genellikle gösterilen hoşgörü, içilmesine razı olma, izin verme, bu zararlı şeyin fenalıklarını örtüyor. Tütünü her zaman tabii ve çok zorunlu ihtiyaçlarımızı sağlayan maddeler, besinler arasında gördüğümüz için bunu da onlardan biri sanıyoruz. Oysa çok yanılıyorz. Size fen diliyle söyleyeyim ki, nikotinin zehiri baldıran otunda bulunan «coniine» koniinin zehirinden tamam on beş kat daha kuvvetlidir. Tütünü çok kullanmanın sebep olduğu dimağ, göğüs, mide, karaciğer hastalıkları çoktur. Ama etkisi ağır olduğundan tütün tiryakisi genellikle neye uğradığının pek farkında olamaz. Bazen tehlike çok artar. Çanlar çalar. Ölümü haber verir. Zavalı tiryakiyi bu düşkünlüğünden vaz geçiremeyiz. Ama sözümüz tütün üzerine değildi. Konumuza gelelim...

— Evet efendim. Konumuz tütünün zararlarından çok daha acıklıdır. Evlenme çağında bir kızım var. Uygun bir isteyeni beklerken uygunsuzun biri ortaya çıktı. Geçmişini, şimdiki durumunu araştırdım. İşe yaramaz, aylak, hafif mizaç bir genç olduğunu anladım. Tabii ret cevabı verdim. Oysa işin iç-

yüzü benim araştırmalarımın çok daha başka türlüymiş. Kızla oğlan bizim fikrimizi almak gereğini duymadan aralarında işi pişirmişler. Bu âna kadar babasına karşı itaatli, saygılı olan Vasfiye bu noktada pervasızca baş kaldırır bir kabarışla dineldi. Kısaca bir kesinlikle : «Ölürüm, Nüzhet'ten başkasına varmam.» dedi... Gücünüz oranında bir özenle eviâcı büyütünüz. Sonunda bu itaatsizliklerle karşılaşınız. Çok gücüne gitti doğrusu... Öfkeyle haykırdım : «Ölürsen öl. Ben de seni o haytaya vermeyeceğim.» Kızım cevapsız ve mosmor bir yüzle karşımdan çekildi. Sizinle konuşmaya, akıl danışmaya geldim. Anlatığım gibi, çok zor durumdayım. Siz bu işin uzmanısınız. Bu konudaki deneylerinizden yararlanmağa, yardım istemeğe geldim. Bana bir akıl öğretiniz. Kızımın bu sözü kuru sıkı bir korkutma mıdır? Yoksa tutulduğu aşta kendisini ölüme götürecektik kadar kör bir kuvvet var mıdır?

Doktor kahve fincanından ilk yudunu alırken burnunun ucuna bakar gibi bir düşünce dalgınlığı göstererek birdenbire cevap vermedi. Yarım dakika sessizlikle geçti. Nusret Hulki'nin bu durgunluğundan cevabın sarpa sardığını anlayan baba, daba kaygılı bir sesle sorusunu yeniledi :

— Kızımın bu korkutmasında bir gençlik fantazisi mi görüyorsunuz? Yoksa bir ciddilik mi?

— İşte ben de zihnimde bu iki ihtimalin arasını bulmaya çalışıyorum.

— Her iki ihtimal dengede mi? Yoksa bir yan biraz olsun ağır basıyor mu?

— Efendim. Babasınız. Fikrimi size bütün açıklığıyla söylemeye çekindiğim gibi gerçeği saklamayı da doğru bulmuyorum. Çünkü her iki ihtimalin üzerinde kesinlikle bu böyledir diye bir yargıya varmak mümkün değildir. Size vereceğim sözün tersi çıktığında ağır bir sorumluluk altında kalmış olacağım.

— Demek kızım bu aşk yüzünden kendine kıyabilir?

— Üzülerek söyleyeyim, evet... Ama bu hükmü de kesin olarak veriyor değilim. Maceranın ölümsüz bir sonuca varması da düşünülebilir.

— Peki efendim, pirincin taşını nasıl ayıklayalım?

— Bu tür aşk olaylarından bazılarının umutsuzluk yüzünden intiharla sonuçlandığını çok defa gazetelerde okumuşsu-

nuzdur. Çünkü aşk da intihar nedenlerinin kuvvetlilerinden biridir.

— İşte beni telâşa düşüren de budur. Aman Doktor Bey, her halde tecrübenize, öğütlerinize ve uyarlamalarınıza muhtacıım. Siz bana lütfen fen ve aklın kestirebileceği noktaları anlatınız da yargınızın, kararınızın tersi çıkarsa kabahati size değil talihime bulurum.

— Size kızınızın ölümünü kesin olarak söylesem yine reddinizde direnecek misiniz?

— Doktor Bey, vallahi beynim karıncalanıyor. Kızımı o delikanlıya vermekle mezara göndermek arasında büyük bir fark göremiyorum.

— Böyle söylemeyiniz. Fark büyüktür.

— Nasıl efendim?

— Ölümüyle kızınızı büsbütün kaybetmiş olursunuz. Ama bu evlenmeden sonra Vasfiye Hanımı kocasından ayırtmak mümkündür.

— Ah Doktor Bey, ayaklarınızı öpeyim.

— Estağfurullah efendim. Bu yolda ricaların gereği yok.

— Kızımın ölümüne sebep olmadan onu bu evlilik belâsından kurtarmak mümkün değil midir? Bu uğurda pek çok paraca fedakârlıklara hazırım.

Doktor, ziyaretçinin bol para vaat edip kendini kandırmak, gözünü parayla boyamak istemesinden bir onur sarsıntısı duyarak :

— Affedersiniz. Biz büyücü değil, hekimiz. Fennin, bilimin sınırları içinde çalışırız. Olmayacak şeylere söz veremeyiz.

— Ricamın, yalvarmalarımın denenmeğe ve kabule elverişli hiç bir noktası yok mu?

— Belki vardır. İşte onu düşünüyorum.

— Aman efendim, yardım sizden...

— Kızınızı bir görüp muayene etmeliyim. Onu görmeden her ne söylesem karanlığa kubur sıkınak (1) gibi bir şey olur? Kızınızı buraya getirebilir misiniz?

— Niçin getirmeyeyim efendim?

— Muayene sırasında siz hazır bulunmamalısınız. Baba-

(1) Kubur : Bir çeşit eski tip tabanca.

sısınız. Sizden sıkılır, sorularıma serbest cevap verebilmesine belki sizin bulunuşunuz engel olur.

— Bu emriniz başım üzerine...

— Kızınızın bünyece, akılca, tıpça durumunu bir anladıktan sonra belki bu sıkıntıınıza bir çare bulabiliriz. Kendi kendilerini öldüreceklerini söyleyenlerin hepsinden korkulmaz... Vasfiye Hanım kaç yaşındadır?

— On sekiz.

— Eskiden beri melankolik bir kız mıydı?

— Hayır efendim. Pek şen bir çocuktur.

— Şimdi nasıldır?

— Durgun...

— Ne zamandan beri?

— Nüzhet'le evlenmeye kalkıp da bizden şiddetli ret gördüğü günden beri.

— Ailenizde intihar eden veya kendini öldürmeye kalkan kimse var mıydı?

— Asla...

— Siz veya eşiniz asabi yahut öteki türlü kanda kültür yapan hastalıklar geçirdiniz miydi?

— Allah göstermesin... Bizim ailece geçirdiğimiz rahatsızlıklar nezle, boğaz gibi ufak tefek soğuk algınlığından meydana gelen hafif şeylerdir. Akılınıza gelenleri anlıyorum Doktor Beyefendi. Allah'a şükür ailemizden hiç bir kimse o şüphelendiğiniz korkunç illete yakalanmamıştır. Siz sormadan ben söyleyeyim ki, soyumuzda deli de yoktur, ayyaş da... İşte karşınızda turp gibi kırmızı ve sağlam bir vücutla duruyorum.

— Görüyorum. Kızınızı da göreyim. Düşüncesini, ruh halini, eğilimlerini, zaafalarını da anlayayım...

— Peki efendim. Yarından tezi yok...

Gerçekten ertesi günü muayenehane nöbetine erken girenlerden biri de Vasfiye Sami Hanım olmuştu. Gürbüz, pembe, yeni çiçek açmış bahar fidanı kadar taze bir sevda perisi... Gençliğin daha el değmemiş bu turfanda yüzü üzerinde bazı

hayı bulutlarının gölgeleri dolaştığını Doktor Nusret Hulki hemen anladı. Yer göstererek onu karşısına oturttu. Hekim ağız açmazdan önce söze hanım kız başlayarak :

— Babamın ısrarıyla buraya geldim ama niçin geldiğimi bilmiyorum. Çünkü hasta değilim.

Doktor gülümseyerek :

-- Hekim muayenehanesine bazen hasta olmayanlar da gelirler.

— Niçin efendim?

— İleride çıkabilecek bir bozukluğun önünü almak için...

--- Bende korkulacak bir hastalık belirtisi mi var?

-- Hayır efendim. hayır... Sadece koruyucu bir önlem...

— Hiç yoktan böyle sağlıkla ilgili bir önlemin ne gereği var?

— Herkes için ve daima sağlık önlemleri alınabilir. Meselâ hiç hasta değilken aşılardan korkmuyor musunuz?

Müsaadesini alarak kızı önce şöyle bir muayene etti. Doktorun dikkati onun vücudundan çok ruhuna yönelmişti. Kızda maniaque, melancolique, obsessif, impulsif haller bulunup bulunmadığını araştırıyordu. Bazen en sağlam görünen vücutlarda gizlenmiş «tar» lar vardır. Ama kızda dikkate değer bir şey bulamadı.

Kızın yüzünde derin bir üzüntünün dalgaları dolaşmıyor değildi. Bu da ülküsüne kavuşmak isteyen kadınlık duygularının ilk hareketlerinden gelen, adına sevda dediğimiz tabii bir cinsel haldi.

Muayenenin sonunda kız sordu :

--- Ne buldunuz?

— Hiç bir şey...

-- O halde müsaadenizle gidebilirim.

--- Hayır... Sizinle biraz özel konuşmak ihtiyacındayım.

Vasfiye Hanım deyimi tekrarlayarak :

— Özel mi?

— Evet...

-- Bir hastalık belirtisi bulmadığınızı söyledikten sonra?..

— Vücutça bir rahatsızlığınız yok... Ama manevî bir acının etkisi altında olduğunuzu bir uzman doktora karşı inkâr edebilir misiniz?

Kızcağzın pembe yüzü büsbütün ateşlenerek :

— Oh, anladım... Ah bu babam... Ah bu babam!..

— Evet, babanız... Bütün üzüntülerinize üzülen, acılanan bu adam sağlığınızın, mutluluğunuzun birinci gözcüsüdür.

— Onun üzerimdeki babalık hakkını inkâr etmiyorum. Ama gizli kalması gereken bir aile sırrını böyle ortaya dökmekte ne anlam var?

— Doktora açılan bir sır ortaya dökülmüş olmaz. Biz açık açık görülen hastalıklardan çok, gizli dertlerin hekimiyiz. Burası birer «konfesiona» dir. Burada dert, devasını bulmak için açılır. Ve bu dört duvarın arasında sonsuzluğa kadar kapalı kalır.

— Efendim, benim devasını bulmak için doktorlara açacak bir derdim yoktur.

— Peki... Ama babanızın karşısında ağzınızdan kaçırmış olduğunuz korkunç kelimeyi size hatırlatmak isterim.

— Zaman o kelimeyi yumuşattı. İlk korkunçluğu kalmadı.

— Bir baba için evlâdının ağzından bu sözü işitmek kadar bir korkunçluk düşünülemez...

— Efendim, işitmemek onun elindeydi. Beni öyle isyana zorlamasaydı...

— İsyân... Of... Baba, kız arasında bu deymi hiç hoş göremiyorum.

— Bu dünyada isyanları ayıplamadan önce nedenlerini araştırmalıdır. Babam kırk beş yaşındadır. Ben on sekizindeyim. Duyguca, fikirce nasıl tastamam birbirimizin benzeri olabiliriz? Kendi görüşüne göre hesaplı bir patron çizerek beni bu kırk beş yıllık örneğin üzerinden yürümeye çağırıyor.

— Hayat deneylerinde bu kırk beşle on sekizin farkını düşünürsek babanız hak kazanır.

— Yaşlı babalar genç kızlarının kalplerine, duygularına, eğilimlerine hiç önem vermeyerek her zaman bir ticaret evlenmesi yapmak isterler.

— Sevda, yoğun bir bulut gibi gençliğin gözlerini perdeler. İstenilenden başka bir şey göstermez, düşündürmez. Ama bu yoğunluk dağıldıktan, ortadan kalktıktan sonra meydanda genellikle çok acı gerçekler belirir. Bugünün hayatı zor şartlarla bağlıdır. Babanızın size karşı gösterdiği bu şefkatli koruyuculuğu niçin isyanla karşılıyorsunuz?

— Efendim, varacağım adamı ben seçmeliyim. Ve seçtim

de... Babam buna şiddetle karşı çıkıyor. Evlilikte her şeyden önce gerekli olan sempatidir. Buna önem verilmeyince geçim olmaz. Bana sempatik olan babama antipatik geliyor. Onun beğendiğinden de ben hoşlanmıyorum.

— İkinize de sempatik gelecek nitelikte bir delikanlı bulunamaz mı?

Sevdalı kız göz pınarlarına biriken duru damlaların pembe yanaklarından aşağı yuvarlanmasını önleyemeyerek :

— Ben bir kere bütün ruhumla gönlümü verdim. Bir daha geri alamam. Sizi ruh doktoru, büyük bir insan dostu bilerek masum kalbimi olduğu gibi açıyorum. Ben Nüzhet'ten başkasına varmam... Varamam... Babamla benim aramda iyi bir iş görmek istiyorsanız onu bu evliliğe kandırmaya çalışınız. Bu lütfunuzla iki canı birden kurtarmış olursunuz.

— Küçük Hanım, heyecanla doğru düşünülemez. Siz şimdi bir nöbet ateşi içindesiniz... Bu geçecek.

— Evet geçecek ama nasıl geçeceğini söyleyeyim.

— Dinliyorum.

— Biz Nüzhet'le kararımızı verdik. Hayatın bu yakıcı ateşi ölümün soğukluğuyla sönünce...

— Döndük, dolaştık, yine bu uğursuz kelime üzerine mi geldik?

— Uğursuz değil, kurtarıcı kelime...

— Hayır.

— Ölerinde hayatın bütün umut ışıkları sönmüş mutsuzlar, kurtuluşu ancak bu üç heceli kelimenin girdabına atılmakta bulurlar.

— Siz söylüyorsunuz, mutsuzlar diye.

— Evet efendim, mutsuzlar... Mutlu kişiler neden ölüm istesinler?

— Dünyada mutsuzluğun en büyüğü vakitsiz ölümdür Hanım kızım. Bu dünyada ondan büyük bir felâket olamaz ki, tutduğunuzu sandığınız bir talihsizliği onunla değiştirmek mümkün olsun. Her insan ölmek için çalışır. Genellikle hayatın yürürlükteki en büyük, en önemli yasası budur. Sürüden ayrılanı kurt kapar...

— Doktor Beyefendi, hayat, yasalarını herkesin kulağına bir tellal gibi bağırmasın. Benim yaşayış yasalarım kendi tabiatıma, duyguma, zevkime, isteğime uygun gelen şeylerdir. Ne-

yime gerek sürü benim?!. Ona uymak için kendi içten istek ve duygularıyla zıtlaşmam...

Doktor geniş bir gülümsemeyle :

— Affedersiniz, küçük hanım, hayatı anlamamış on sekiz yaşında bir kızcağızın fantezi düşünceleri ancak bu kadar olabilir.

— Fantezi değil efendim. Bu söylediklerim geçirdiğim kendi acı deneylerim üzerine kurulmuştur.

— Önce aşk üzerine doğru bir fikir taşıyorsunuz. Bugün birbirinizin yoluna ölmek istediğiniz gençle birleştikten birkaç yıl değil, birkaç ay sonra birbirinizden bıkarak ayrılmaya kalkışmayacağınız ne belli? Bu sözümün yüzlerce benzerini reddedebilir misiniz? İkincisi, sürüden yani toplumun yasalarından ayrı yaşamak hakkındaki iddianız büsbütün yanlıştır. Ana dölyatağına düştüğünüz andan beri toplum yasalarının koruyuculuğundasınız. Onsuz yaşanmaz.. Onun bu şefkatine karşılık kendinizi hiç bir itaat ve şükranla görevli bilmemek pek yanlış bir yola sapıtmaktır.

— Efendim, ben doğmazdan önce ne tabiat, ne toplum benim düşüncemi, dünyaya gelip gelmemek konusunda iznimi almamış oldukları için onlara karşı kendimde hiç bir görev borcu düşünemiyorum.

— Ah, bütün bunlar çocuk sözleri... Doğmazdan önce sizinle bir sözleşme yapılabilmesi olasılığı var mıdır?

— Bu olasılık olmayınca benim fikrime, isteğime aykırı birtakım görevlere başımı nasıl bağlayabilirsiniz? Bana sormadan beni bu hayata getirdiler. Ben de onlardan izin almadan geri dönebilirim.

— Hayır... Kullarından fikir sorup izin kâğıdı alarak insan yaratan Tanrı'ya veya tabiata, nasıl isterseniz öyle ad verin, nasıl Allah denebilir? Başlangıcı olmayışını, sonsuzluğunu kabul etmek zorunda kaldığımız bu evren sizin ve benim isteğimizle var veya yok olamaz. Bir kere var olmuşuz. O iş bitmiş. Bu büyük sırrın akışına ters gitmek hataların en büyüğü, evet söylemekten çekinmeyeceğim, en katilcesidir. Tabiat ve insanlıkla ilgili birtakım yasaların ortasına doğmuşuz. Bunların bizi koruyan hükümlerini teşekkürle kabul zorundasınız. Sürü deyimiyle anlatmak istediğiniz geniş halk toplulukları sizin gibi düşünmüyorlar. Azınlık çoğunluğa uymak zorundadır.

Yanlış düşünen sizsiniz. Hayat bir mutluluktur. Bunun için hayat kutsaldır. Ona bıçak çekmek cinayettir.

Gittikçe pembeliği uçan Vasfiye Hanım üşümüş sıtmalı göğüsten titreyerek çıkan bir sesle :

— Efendim, herkese hoş gelen bu hayat genç yaşında beni çekilmez acılara düşürdü. Nereye sığınacağımı, kime el uzatacağımı bilmiyorum. Çevremde her şey hayal çeşidinden... Yalnız azaplar canlı ve belirli... Göğsümü bıçaklayarak bütün hıncımı kendimden alacağım... Can benim... Acısını ben çekeceğim. Buna kim karışır?

Kızın solgunluğuna karşılık Doktor ateşlenerek haykırır gibi :

— Toplum karışır. Çünkü onun için her insanın hayatı kutsaldır. Siz canınızı tepelemekle bir parçası bulunduğunuz genel hayatı alçaltmış, ona hakaret etmiş oluyorsunuz. Halk topluluğu bu azgın saygısızlığınızı affedemez. İntiharlar hayatın genel vücudunda birer kangren gibidirler. Halkın bilinci bu yaradan tiksindir. Çünkü siz genel bilincin otoritesinden çıkmış, insanlığa çok kötü bir örnek göstermiş ve ona âdeta kıyıcılık etmiş oluyorsunuz. Hayatın genel düzenini bozacak her isyancılıktan kuşkulandırmakta toplum haklıdır. Ve bunu yok etme, ortadan kaldırma çarelerini düşünmek zorundadır. İnsanca, kişisel, ne toplumun ve ne de bireyin onu keyfine göre kullanmasına imkân bırakmayacak biçimde kutsal sayılmalıdır. Bunun için siz kendinizi öldürmekle toplumun kutsal tanıdığı bir hakkı, bir yapıyı yıkmış ve cinayetinizin kötü etkisini çevrenize yaymış oluyorsunuz.

— Kötü etki diyorsunuz. Ben meseleyi öyle görmüyorum. İntihar benim için bir kurtuluş olduğuna göre yine benim için yararlı demektir.

— İntihar bir kurtuluş ve asla bir yarar olamaz. Hepimiz normal ömrümüzü yaşamak için yaratılmışızdır. Tabiatın bu genel yasasından sapmakla herhangi bir pürüzlü meselenin işkencesinden kurtulmak için ölüme atılmak büyük hatadır. Çünkü çözümlenmesine uğraştığımız meseleye ölümle en fena bir sonucu vermiş oluyoruz. Buna yarar denilebilir mi? Her insan yararlı saydığı şeyleri sadece kendi nefsinde toplamağa uğraşmamalıdır. Kişi için yarar, toplumunkilerle uygun gelenlere denir. Toplum içinde öldürme en iğrenç bir harekettir. Öldü-

renle öldürülenin aynı insanda birleşmiş olması, bu davranışı cinayet niteliğinden çıkarmış olmaz. Öldürme, kendi nefsimize veya başkasına karşı yapılmış olsun, daima cinayet sayılır. Her öldürene karşı her zaman yüreğimizde şiddetli bir tiksinti kabırır.

Vasfiye Sami Hanım, doktora cevaplar yetiştirmek için yutkunup üzülürken dışarıdan tık tık tık kabinenin kapısı vuruldu.

Doktor :

— Kimdir o?

Dışarıdan heyecanlı bir ses :

— Ben'im, Nüzhet kulunuz...

— Nüzhet kim? Tanımıyorum.

Bu sert karşılıkla heyecanı artıp cesareti kırılan ses anlaşılmaz bir şeyler mırıldanırken Vasfiye hemen telâşlı bir söyleyişle :

— Efendim... Nüzhet... İşte o... Müsaade buyurunuz, içeriye girsin.

— Ha... Sevgiliniz delikanlı?

Kız yalnız bir baş işaretiyle soruyu doğruladı.

Nusret Hulki Bey birkaç saniye duraksamadan sonra :

— Babanızın isteğine aykırı ben sizi burada nasıl birleştirebilirim?

Vasfiye'nin biraz önce solan yüzü şimdi kıpkırmızı bir güle döndü. Hırçın bir sesle :

— Efendim, biz kendi kendimizi idama mahkûm etmiş iki zavallıyız. Siz takındığınız fence bir yetkiyle bizi sorguya çekiyorsunuz. Karşınızda ikimizin karşı karşıya gelmiş olmamızdan ne fenalık çıkabilir? Üstünüze aldığınız bu tehlikeli görevde mademki vicdanlıca hareket ettiğinizi söylüyorsunuz. Davanın en çok gadre uğramış ilgisini de dinlemek zorundasınız sanırım. Yoksa bu ikinci davacının haklı sözlerine karşılık bulamamak tehlikesinden mi korkuyorsunuz?

Bu iddia karşısında biraz soğukkanlılığı sarsılan Doktor :

— Hayır... Hayır... İntihar sevdasına düşmüşlerin sözleri hiç bir vakit haklı olamaz.

— Bir kere görünüz bakalım. Babamın onu size anlattığı biçimde fena bir çocuk mudur?

— Peki, gelsin. Onu da dinleyelim.

Vasfiye ruhundan sızan titrek bir sesle :

— Nüzhet, gir içeriye! dedi.

Uzun kirpik ve sık kaşları, tabiattan ondüle gür saçları, soluk yüzü üzerinde ona bir hasta hüznü veren narin, sevimli bir genç, nazik bir reveransla kabinenin ortasında durdu.

Bu çok sempatik delikanlıya ilk bakışta doktorun yüreği yumuşadı. Bu iki genç sevgili, bakışlarının birbirinden ateş alan ilk şimşeginde birer süzgülük geçirdiler. Sonra delikanlı ne olursa olsun sizden olur anlamına derin bir yalvarışla gözlerini doktora çevirdi ve gösterilen yere oturdu.

Doktor ilk lakırdı perdesini yırtmak için :

— Ey, söyleyiniz bakalım Nüzhet Bey...

Nüzhet kurumuş ağzını nemlendirmek için birkaç kere yutkunduktan sonra gözlerini doktorla kızın arasında dolaştırarak :

— Efendim, ya ölüm ya hayat... Söyleyeceğim kısaca budur...

Doktor şaşırarak :

— Ya ölüm, ya hayat ne demek?

— Biz Vasfiye Sami Hanımla birbirimizin olursak yaşayabiliriz. Olmazsak...

— Ölürsünüz.

Delikanlı umutsuz bir baş eğişiyle :

— Evet!

Cevabını verdi.

Doktor, hemen çocuk denecek bir masumlukta bulunduğu bu iki gence içi incelererek bakarak :

— Ben ikinizi de çocukluktan daha çıkmamış birer saflıkta buluyorum.

Nüzhet :

— Niçin efendim?

Doktor :

— Ya ölüm ya hayat, işte çocukça bir söz.

Nüzhet :

— Tersine... Biz pek derin düşünerek söylüyoruz bunu.

Doktor :

— Hayat böyle nazları, kaprisleri çekmez...

Nüzhet :

— Çekmediği için biz de onunla ilgimizi kesmeye karar

verdik.

Doktor üzüntüyle başını iki yana çevirerek :

— Dinleyiniz çocuklar... Onunla ilk çarpışmada yılarak «Biz sana darıldık. Allaha ısmarladık, öbür dünyaya gidiyoruz.» demek akıllıca bir davranış değildir.

Nüzhet :

— Efendim, bizi bu karara zorlayan aşktır. Akılla, fikirle, zincirle zapt edilmez.

Doktor :

— Bunlar hep çocuk sözleri... Tabiat insanlara aşkı, buna tutulanlar hemen kendilerini öldürsünler diye vermemiş. Aşk bir kuvvettir. Delilik değil, zekâdır. En miskinleri bile cesarete, atılganlığa getirir, iter. Eski masalarda bile aşkla insanoglunun dağları devirdiğini görüyoruz. Aşk gençliğin meşalesi. harekete getirici gücü, neşesi, ateşi, kolu, kanadı, beyni, kısacası her şeyidir. Tabiatın bunu bize armağan edişindeki sebep ve düşünceyi bilerek onu kötüye kullanmaktan sakınmalıdır. Tabiatın buna benzer daha birçok kuvvetleri var ki, kullanmasını bilmemekten felâketler, ölümler çıkar.

Nüzhet sevimli yüzünü kaplayan hüznü bir gülümsemeyle :

— Efendim, insanın aklını başından alan, iradesini yok eden bozukluklar içinde sanırım ki, sevda en güçlüsüdür.

— Peki. sözünüzü kabul edelim. Ama bu gücü iyiye kullanmak da mümkün değil midir? Bunu da siz inkâr edemezsiniz.

— Çok defa olamıyor Doktor Beyefendi Hazretleri...

— Olamıyorsa karar verince, elbette olamaz.

— Bizimki gibi umutsuz aşk olaylarının çoğunlukla aldıkları acı sonuçları siz bizden iyi bilirsiniz.

— Bu iddianızın genelleştirilemeyeceğini de siz bilirsiniz. Gerektiğinde sabır, katlanma, dayanıklılık gösterme ve bazı şeylerden vaz geçmekle her şeye üstün gelinir. Bütün fırtınaların bir süre sürdükten sonra geçtiğini, sessizliğin ve durgunluğun geri geldiğini görüyorsunuz.

Nüzhet'in yüzündeki hüznü gülümseme masum bir çocuğun ağlaması biçimini alarak :

— Bıçak kemiğe dayanırsa ne yaparsınız efendim?

— Oğlum, ortada ne bıçak var, ne kemik... Durur durur-

ken ortaya böyle kendi kendinizi fitilleyecek sözler çıkarmayınız.

— Efendim, bu dediklerimin hepsi var. İşi bitirmek için sadece bir kol hareketi gerek...

— Var dediğiniz bu şeyleri bana gösteriniz. Sözlerinizi ispat ediniz bakayım.

— Efendim, Ahmet Sami Bey kızını satmak için yaşlı, ama zengin bir adamla pazarlığını bitirmek üzeredir.

Nusret Hulki Bey kelimelerin hecelerini kuvvetlendirip uzatarak :

— Kızını satmak için?

— Evet... Para hırsıyla, isteğine aykırı olarak, zorla evlendirilmek istenilen bir kızın evlenmesine satmak kelimesinden başka ne denebilir, nasıl bir deyim kullanılır? Ahmet Sami Bey bilmelidirler ki, benim aşkım kızının mutluluğu için en zengin hazinelerden daha büyük bir değerdir. Karı, koca ikimiz de çalışıp geçiniriz. İşte aşk o zaman demin buyurduğunuz gibi kolumuzu, kanadımızı, beynimizi işletecek mutlu bir mucize gücünü alır...

Bu sırada rezeleri üzerinde şiddetle birdenbire sarsılan kapı açıldı. Mosmor bir yüzle Ahmet Sami Bey görüldü. Bu ansızın girişten doğan birkaç saniyelik bir şaşkınlık geçtikten sonra kız babası sert bir âmir jestiyle elini Nüzhet'e uzatarak böğürdü :

— Çapkın, çabuk defol buradan...

Delikanlı bu alçaltıcı emre hemen itaat edip etmemek gereğini zihninde kararlaştırmaya uğraşır gibi duraksamayla birkaç saniye Vasfiye'nin yüzüne baktıktan sonra hemen dışarı fırladı. Çünkü sinirli adamın kan beynine sıçramıştı. Onun emrine karşı gelmekle yüreğine indirmek veyahut kabine içinde allak bullak bir olay çıkmasına sebep olmaktan korkulurdu.

Ama bu kovma hareketinden pek çok sarsılan, duruma üzülen Vasfiye kısa bir süre şaşaladıktan sonra o da sevgilisinin arkasından ok gibi kendini dışarıya atarken babasının boğula boğula :

— Sen gitme, dur, dur sen...

Emrine asla önem vermeyerek gözden kayboldu.

Öfkeli baba bir bohça gibi koltuklardan birine yayıldı kaldı. Doktor hemen apartmanın başka bir odasına koştu. Orada oturan bir kadınla erkeğe acele acele emirler verdikten sonra kabinesine döndü.

8

Doktor hemen kabinenin pencerelerini açarak içerisini havalandırdı. Heyecanlı baba üzerinde tıpça ilk tedaviye bu yoldan başladı. Akli biraz başına gelen Ahmet Sami Bey azıcık ağırlaşmış dilinin sitemli konuşmasıyla :

— Doktor Beyefendi, kızım buradayken niçin o çapkını içeriye aldınız?

— Bu önemli meselede ben bir baba gibi değil, bir doktor olarak düşünmek zorundayım. Kızınızı sevgilisiyle birlikte görmekten ve söyletmekten çok sonuçlar çıkarabileceğim için Nüzhet'i içeriye aldım. Şunu da açıkça söyleyeyim ki, ilkönce ben de sizin gibi düşünmüştüm. Delikanlının içeriye girmesini engellemeye çalıştığım sırada kızınızın kuvvetli karşı koymalarıyla benim de gözlerim açıldı. Vasfiye Hanım içerideyken delikanlıyı kabul etmek gereğini duydum.

— Peki efendim, mesele hakkında çıkardığınız önemli sonuçları bildirmek lütfunda bulunur musunuz?

Doktor heyecan yorgunu babanın yüzüne doğru eğilerek ağır, içten bir sesle :

- Beyefendi, macera tehlikelidir.

- Ne kadar tehlikeli, olursa olsun gerçeği söylemenizi rica ederim.

Bu yorgun halinizde sizi büsbütün üzmemek, sarsmak istemiyorum ama üzerine göz yummakla hiç bir zorluk ortadan kalkmış olmaz. Bu türlü hayat fırtınalarına açık gözle bakıp onlardan en az üzüntü duymak direnişine alışmalıdır.

— Olacak şey mi, Beyefendi, olacak şey mi bu?

— Bir zararın, bir felâketin en ehven yanını seçmek mümkündür.

— Bu işin ehven yanını neresidir?

— Kızınızı sevgilisine vermek...

— İşte asıl felâket o zaman başlayacaktır.

— Maceraya böyle bir gözle bakmak, bu işi böyle nitelemek doğruysa felâket şimdiden başlamıştır. Kızınızı Nüzhet'e vermekle bütün bütün kaybetmenin arasını düşününüz Beyefendi.

— Düşünüyorum. İş bir kaba kotaramıyorum.

— Öyle pek uzun boylu düşünmeye de vakit yoktur. Bu iki sevdalının ağızlarında dolaşan intihar sözünü de çocuk lafı sanmamalıdır. Nüzhet, iddia ettiğiniz kadar fena bir tipe benzemiyor. Yakışıklı, sempatik, zeki bir genç... Onu damatlığınıza kabule engel olan şöyle böyle sebepler varsa kızınızın hayatı ve mutluluğu adına onları da hoş görüveriniz. Birbirini çok, pek çok seviyorlar. Bu aşkı iyilikle karşılayınız. İşin sonu da iyi olsun. Zavallıları ölüm uçurumuna atılacak kadar umutsuz bir duruma düşürmek, üzüntüyle kıvrandırmak da iyi bir şey olmaz...

Bitkin baba ağlar gibi doktorun yüzüne bakarak bir iki oflayıp pufladıktan sonra :

— O hızla acaba nereye gittiler?

— İşte mesele burada...

— Yüreğim bayılıyor. Dizlerim kesiliyor. Arkalarından koşacak halim yok.

— Siz rahat oturunuz. Ben kaçakların arkalarından koşabilecek olanları koşturdum.

Doktor öteki hastalarla uğraşmak için Ahmet Sami Beyi başka bir odaya oturtarak şunları söyleyip yanından ayrıldı :

— Siz burada bekleyiniz. Kaçaklar hakkında bana şimdi telefonla haber gelir. Ben de size durumu bildiririm.

Nusret Hulki Bey, böyle işlerde araştırmalar, izlemeler yaptırmak için iki kişi yetiştirmişti. Bu işin görevlileri, Şefika Hüsnü Hanımla Ali Tayfur Efendi... Bunların işleri güçleri intihar olayları arkasından koşmaktı. Bugün kaç kişi, nerelerde, ne sebeplerle ve ne biçimde kendilerini öldürdüler? Doktora her akşam bu olayların oldukça geniş, ayrıntılı raporları gelirdi. Denizden çıkarılmış, ipten indirilmiş, şakağı delinmiş bu insanların imkân bulurlarsa hemen fotoğraflarını çekerlerdi. Doktor bu resimleri türlerine göre sıraya koyarak bir koleksiyon yapıyordu. Bazı pek acıklı, korkunç bir görünüşü olan cesetlerin yağlı boya tablolarını yapıyor, bunları intihar manyasına

tutulmuş kimselere göstererek :

— İşte bak, sen de böyle olacaksın. Bundan ders al, aklını başına topla! korkutmasıyla zavallıları uğursuz düşüncelerinden caydırmaya uğraşıyordu.

Sevdalıların kaçıları üzerinden bir saattan fazla bir vakit geçti. Ama arkalarından gidenlerden daha bir ses çıkmadı. Telefon birkaç kere çaldı ama başka işler için...

Ahmet Sami Bey yerinde oturamaz oldu. Doktorun şu : «Sevdalıların ağızlarında dolaşan intihar sözünü çocuk lafı sanmamalıdır.» cümlesi şimdi korkunç bir nakarat gibi zihnini tırmalıyordu. Kızıyla sevgilisi nereye kaçtılar? Bu iki sevdalıyı genç o anda ne yapıyorlardı? Yoksa umutsuzluğun verdiği son bir atılğanlıkla dediklerini yaptılar mı?

Eski inatlarından sonra bu yeni kaygıya düşen baba ikide birde doktorun kapısını açarak :

— Ne haber var? diye soruyordu.

-- Hiç bir şey...

Karşılığını alınca kaygılı kaygılı oturduğu odaya dönüyordu.

Doktorun öğle yemeği tatilinde yanına girip oturdu. İkisi de telefonda haber bekliyorlardı. Sonunda çan öttü. Nusret Hulki Bey kulaklığı kaldırdı?

-- Alo... Kimsiniz?

-- Biziz Beyefendi...

Doktor kız babasına dönerek :

- İşte onlar, dedi.

Zavallı adam doktorun elindeki kulaklığa olabildiğince kulaklığını yaklaştırarak kendi de dinlemeğe çalışırken Nusret Hulki konuşmasını sürdürüyordu :

-- Ne yaptınız, söyleyiniz.

— Hiç bir iz bulamadık.

-- İki üç saattir ne ile vakit geçiriyorsunuz?

-- Oraya buraya koşmakla.

-- Boş yere koşmaktan ne çıkar?

-- Efendim, biz sokağa fırladığımız zaman onlardan eser göremedik. Hangi yana gittiler? Aşağı mı, yukarıya mı? Kim kime? Cadde kalabalık... Çevrede sorduğumuz, olumlu bir karşılık alamadık. Sonra bir söylenti yayıldı. Araştırmaya koyulduk.

— Ne söylentisi?

— Fındıklı önlerinde yeni boğulmuş genç bir kadın cesedi karaya vurmuş.

— Kimliği?

— Kimliği hakkında polisçe araştırma, kovuşturma devam ediyor. Biz de araştırmamızı şimdi derinleştireceğiz.

Telefon kapandı.

Ahmet Sami Bey ikinci defa yine bir yığın haline geldi. Doktor yine tedaviye girişerek :

— Beyefendi, gereksiz bir direnme yüzünden böyle bir olayın meydana gelmesine sebep oldunuz. Mademki kızınızın ölümüne bu kadar üzülecektiniz, niçin felâketi öncesinden düşünmediniz? Gerçek daha kesinlikle belli değil. Eğer uğursuz bir haber alırsak bu sefer de ikinci bir felâketten kendinizi korumalısınız...

Zavallı baba tasalı bir bakışla :

— İkinci felâket de hangisi oluyor?

— Bu sefer de kendi kendinize kıymak felâketi... Olmuşa fazla üzüntü ne yarar sağlar?

Doktor da üzgün... Şimdi ikisi de heyecan içinde araştırmaların sonucunu bekliyorlar...

Yarım saat sürmeden telefon yine çaldı :

— Alo, neresi?

— Biziz efendim,

— Ne haber?

— Ceset Vasfiye Hanıma ait değil... Fotini adında bir Rum kızı... Bu da bir aşk dramı...

— Ötekilerden bilgi?

— Daha belli bir şey yok.

— Belli belirsiz bir şey yok mu?

— Zayıf bir iz üzerinde gibiyiz.

— Ama dikkat... Gözünüzü dört açın. İyi bir haber bekliyoruz.

Telefon kapanır. Ahmet Sami Beyin gözlerinden iki damla yuvarlanır.

Doktor :

— Beyefendi, umutsuzluğa düşmenin yeri yok. Haber iyi gibi görünüyor.

— Vallahi üzüntüden mi, umutsuzluktan mı, sevinçten mi

bilmiyorum. Bu yaşlar elimde olmadan dökülüyor.

— Birkaç saat önce ölürse ölsün, ben kızımı o çapkına vermem, diyordunuz. Ama şimdi üzüntünüz arttı.

— Gerçeğin korkunçluğuyla karşılaşınca insan başka türlü oluyor.

— İntihar, ölüm çok acıklıdır. İstanbul her gün böyle birkaç kurban veriyor. Onlar da ana baba evladı... Bu felâketle bazı mutsuz ailelerin uğradıkları dayanılmaz acıları düşününüz.

— Allah sabırlar versin, çok zor şey...

— Bu iki genci kurtarabilirsem ben de sizin kadar sevinecek kendi kendimi kutlayacağım. Ama Beyefendi, sizden bir vaat istiyorum.

— Buyurunuz.

— Sağ ve salim ikisini de yeniden bu kabinde göreceğ olursak hemen nikâhlarını kıydırıp vermek vaadi...

— Vasfiye'nin ben babasıyım. Siz de kurtarıcısı olacaksınız. İstedığınız sözü veriyorum. Ama asıl mesele onları burada sağ görebilmektedir.

— Umudum büyüktür.

— Zayıf bir iz haberinden bu büyük umudu nasıl çıkarıyorsunuz?

— Onların zayıf dedikleri umudun kuvvetini ben anlarım. Üzülmeiniz.

— Çok heyecan geçirdim Doktor Beyefendi. Bu duruma düşmüş olan analar, babalar benden örnek alsınlar. Bir baba herhangi bir nedenle evlâdına ölürse ölsün diyor, ama ölüm ciddileşince büyük bir üzüntünün işkencesine tutulmaktan kendini alamıyor.

— Bir koca ne kadar fena olsa, Azrail'den daha korkunç olmaz. Dünya hesaplarını bir yana bırakarak gençliğin temiz aşkına da saygı gerektir. Böyle sevgilerden dramlar değil, neşeli düğünler çıkarmalıdır.

İkisi böyle konuşurlarken telefonun sonerisi çınçınladı.

Doktor kulaklığa koşarak :

— Alo, kimsiniz?

— Biziz Beyefendi...

— Ne haber?

— İstanbul'un bu eşsiz kıyılarını okşayan güzel denizlerine kendilerini boğdurmak iki katlı bir cinayettir Beyefendi.

— Çabuk söyleyiniz, intihar mı ettiler?

— Hayır, daha bilmiyoruz.

— Bilmiyorsunuz da boğdurmaktan, boğulmaktan nasıl söz ediyorsunuz?

— Şimdi sağlam bir iz üzerindeyiz.

— Sağlam?

— Evet... Otomobille gittikleri yeri haber aldık. Genç sevdalılar birbirlerinin kolları arasında ölmek için şairane bir yer seçmek arzusuna düşmüşse benziyorlar. Bir taksi ile biz de şimdiki arkalarından uçacağız.

— Kurtarabilecek misiniz?

— Biz yetişmeden önce canlarına kıymazlarsa... Bir saniye kaybedecek zamanımız yoktur.

— Haydi çabuk... İyi bir haber bekliyoruz.

Telefon kapandı.

Bu şüpheli haberlerin işkencesi altında ezilen baba :

— Ah, bu ne büyük işkence... Onlardan önce ben öleceğim.

— Ah efendim, hiç yoktan kendi kendinizi bu duruma siz düşürdünüz.

— Doktor Beyefendi, bir şeydir oldu. Şimdi hatayı düzemeğe çalışalım.

— Olabildiği kadar... «Öfke ile kalkan, zararlar oturur» atasözünü hiç unutmamalıyız. Öfkelerimizin ilk kabarışlarını, parlayışlarını yendikten sonra hareket etmeye alışabilmiş olsak çok fenalıkların önünü almış olurduk. Yaşanan hayatı, sözdeki, kitaptaki hayattan ayırt edecek bir okul açılmış olsa...

— Doktor Bey, bin okul açılrsa benim bu şimdiki şüphe acımı hafifletemez. Üzüntüden bitiyorum. İyi, kötü, ama doğru bir haber almak istiyorum. Bu ne acı verici bir hal... Kızım kim bilir nerelerde kendini öldürüyor? Onu kurtarmaya koşamayarak ben burada iki elim böğrümde haber bekleyip duruyorum.

— Bekleyiniz... Şimdi iyi veya kötü kesin bir haber almamız muhakkaktır.

İki saattan fazla bir süre şüphe ile gerçeği ayıracak bir haber bekleyerek konuştular. Telefonun sonerisi çalıyor ama başka konularda konuşmalar yapıyordu.

Nihayet çan yine çingirdadı. Doktor kulaklığı kavrayarak :

— Neresi?

— Biziz Beyefendi.

Doktora bile küçük bir kalp çarpıntısı geldi. Acı çeken baba, kıpkırmızı kesildi. Kim bilir hangi uzaklıklardan gelerek şimdi kulaklıktan fırlayacak kelimeler kurtuluş veya ölüm haberini vereceklerdi.

Doktor hafifçe titrek bir sesle :

— Çabuk söyle.

— Müjde...

— Aferin ikinize de...

— Kurtardık ama biz de neler çektik.

Sevinçten şaşırın baba yine duygulu duygulu göz yaşları dökerek :

— Doktor Bey, bu iki genç, bundan sonraki hayatlarını size borçludurlar. Detektif gibi yetiştirdiğiniz bu kadınla erkek olmasaydı, bu çocukları şimdi ölüm yutmuş bulunacaktı. Ah. ahhh... Anlıyorum ki, kuduz dalgalar arasından can kurtaran Tahlisiye İdaresi gibi intiharlar için de bir kurul açılmış bulunsa, mezarlardan dünyaya çok hayat çevrilmiş olacak.

Doktor :

— Müsaade buyurunuz efentim, olayın arkasını anlayayım.

Kulaklığı dinleyerek :

— Anlatınız, nasıl oldu?

— Biz Fındıklı'da, polis karakollarında falan dolaşıp Rum kızı Fotini'nin intiharını araştırıp soruşturduktan sonra, başka bir ip ucu bulamayarak yine Divanyolu'na döndük. Soruşturmayı kaynağından yürütmekten başka çıkar yol yoktu. Biz telâşla şurada burada soruşturup dururken oralarda dolaşan bir genç suçu anlattığımız gibi iki gencin Şehremaneti önünden bir süre önce sarı bir otomobile binip gittiklerini haber verdi. Bu rengi biz belli bir işaret gibi tutarak Emanet çevresinde bulunan başka taksilerin şoförlerinden işi araştırmağa giriştik. Sarı otoy kullanın şoförün adının Sait olduğunu ve bir saat kadar önce Kilyos'a genç bir çift müşteri aldığını öğrendik. Üzüntülerini, umutsuzluklarını ölümle geçirmeğe uğraşın bu iki sevdalının Kilyos plajına sadece bir deniz banyosu yapmak için uzanmadıkları belliydi. Kim bilir nasıl bir karpis-le ölümü böyle uzaklarda aramaya gitmişlerdi. Saniye geçir-

meden biz de aynı yerin adını vererek hemen bir taksiye atladık. Son vitesle Kilyos'a geldik. Arabamız plaja giden yokuştan indi. Sola döndü, plajın önündeki küçük alana girdi. Kadın, erkek denizde yüzenler, kumlara uzananlar, sundurmaların altında çıplak giyimli birkaç aile vardı... Aradıklarımız nerede? Onlara benzer kimseyi göremedik. Orada masaların etrafında toplu ve kıyıda dağılık ne kadar insan varsa hepsine göz gezdirdik. Yoklardı... Nereye kayboldular? Yanlış bir iz sürdürerek acaba onlardan büsbütün uzak mı düşmüştük? Durumun böyle uzun boylu hesaplara tahammülü yoktu.

9

— Böyle kararsızlıklar içinde plajı dolaşırken otomobilleri bir sıraya çektikleri sundurmanın önüne geldik. Sırada beşinci duran sarı otomobil gözümüze ilişti. Aman dedik, işte ip ucunu yakaladık. Haber bunda...

Şimdi şoförü bulmak gerekti. Oralarda dolaşan şoförlerden birine sorduk :

«Sarı otomobilin sahibi Sait Efendi hangisidir?»

İçlerinden biri elini uzattı. Sundurmaların sonunu göstererek :

«İşte bakınız, orada karpuz yiyen delikanlıdır.»

Hemen oraya koştuk. Soruşturmaya başladık :

«Keyifler Sait Efendi?»

O, biraz şaşırmisslikle bizi süzerek :

«Teşekkür ederim Hanımefendi, siz benim adımı biliyorsunuz ama affedersiniz ben sizi tanımıyorum.»

«Zararı yok. Siz bizi tanımayınız. Bizim sizi tanımamız dost olmak için yetmez mi?»

O gülümseyerek :

«Hay hayy...» dedi.

Bu başlangıçtan sonra soruşturmaya başladık :

«Arıyoruz, bulamıyoruz Vasfiye Hanımla Nüzhet Bey acaba nereye gittiler?»

«Erkek, kadın buraya iki müşteri getirdim ama adlarını bilmiyorum.»

«Adları işte bizim söylediğimiz gibidir.»

«Genç oldukları halde doğrusu hiç de neşeli kimseler değiller. Arabamda epey bir vakit geçirdiler. Güldüklerini değil söyle hafifçe bir sırttıklarını bile görmedim. Ağızdan kulağa hep gizli konuştular. Bana bir tek laflarını bile işittirmediler. Bir dertleri var ama nedir anlayamadım.»

«Yakında birbirleriyle evlenecekler de onu konuşuyorlar. Dertleri bu... Ne yana gittiler?»

Şoför Sait Efendi parmağıyla plajın sola uzanan bölümünü göstererek :

«İşte oraya doğru yürüdüler... Galiba banyo yapacaklar.»

«Her halde...»

Şoför manalı bir gülümsemeyle ekledi :

«Eskiden yüzlerini görmeden, analarımızın görücü gittiği kızlarla evlenirdik. Şimdi birbirlerini banyoda çıplak seçiyorlar. Hiç aldanış yok... Eski sıkı perhiz de yakışksız, şimdiki lahana turşusu da...»

Şoförden artık başka bir öğreneceğimiz yoktu. İşaret edilen yöne doğru yürüdük. Plajın batıya doğru uzanarak denizi kucaklayan geniş yayı üzerinde ayaklarımız yumuşak kumlara gömüle gömüle gidiyorduk. Dalgalar hafif bir şıprıtıyla saydam birer silindir gibi kıyıya yuvarlanarak kumları dümdüz ettikten sonra köpüklerini bırakıp çekiliyorlardı.

Karadeniz koyu ve vahşi genişliğiyle gözlerimizi alıp uzak ufuklara götürüyordu. Açıkta birbirinden aralıklı dizilmiş kırmızı dubalar dalgaların çarpmasıyla başlarını sallayarak yüzücülere bu işaretlerden öteye açılmanın tehlikesini anlatıyordu.

Ayakkabılarımızın arasına dolan kumları ara sıra silerek yürüyorduk. Bazen coşkun bir dalga paçalarımızı ıslatacak bir saldırıyla üzerimize geliyordu. Sundurmalardan epey uzaklaştık. Plajın ıssız taraflarından dönen kadın, erkek banyo kıyafetli insanlarla karşılaşıyor, bazen çok nazikleriyle selâmlaşıyorduk.

Yürüdük, yürüdük, artık kimseleri göremez olduk.

Ali Tayfur bana soruyor :

«Şefika Abla, nereye gidiyoruz?»

«Aradıklarımızı bulmaya...»

«Ama biliyor musun? Bu yol Bulgaristan'a kadar uzanır.»

«Her nereye varırsa...»

«Hiç sola sapmadan hep bu kıyıyı izlediklerini ne biliyor-sun?»

«Dur bakalım arkadaş, düşünerek işi bir düzene koyalım.» diyordum... Düşünüyorduk.

Düşüncelerimiz şunlardı :

«Bu sonsuz görünen açık sularda ölüm aramaya çıkan iki genç kendilerini basit bir intiharın kahramanı göstermekten sıkılarak başka bir usul uygulamaya çalışıyorlar.»

«Nasıl?»

«İntiharlarını bir kazaya yükleyerek... Yani herkes gibi yalnız banyo yapmak için soyunup denize girdikleri halde kazara tehlike bölgesini geçerek boğulmuş olduklarına herkesi inandırmak manevrası...»

«Niçin böyle yapacaklar?»

«Arkalarından kopacak dedikoduları kısa kesmek için.»

«Onların neler söyleyip, ne maksatla muayenehaneden çıktıklarını, ok gibi dışarı fırladıklarını Doktor bilmiyor mu? Kız babası bilmiyor mu? Sen bilmiyor musun? Ben bilmiyor muyum? Ve daha çevreden maceraya göz kulak olanlar bilmiyorlar mı?»

«Bilsinler... Onların istekleri böyle olduğu için görürsün, eğer boğulmuşlarsa bile, soyundukları sahile «biz filân sebepten dolayı intihar ettik» diye yazılı bir kâğıt bırakmamış olacaktıdır.»

«Böyle bir kâğıt bırakmış ya da bırakmamış olsunlar. Bizim için bundan bir şey çıkmaz. Asıl önem verilecek nokta, şu anda onların boğulmuş veya boğulmamış olmalarındadır. Acaba vaktinde yetişemedik mi? Şimdi nerededirler? Ne yana koşarsak onları ölü veya diri bulabileceğiz?»

Böyle aklımıza gelen her ihtimal üzerinde dura dura konuşarak, sağa sola dikkatle bakına bakına uzun kıyı yolunu tutturmuştuk. Dalgaların ölü bir ceset gibi sahile atmış olduğu küçük bir gemi kaburgası gördük. Ali Tayfur bundan uğursuzluk anlamı çıkararak :

«Abla, dedi. Adımlarımızın önüne çıkan bu gemi ölüsünü ben iyiye yormuyorum.»

«İyi, kötü, ölü, diri, aradıklarımızı mutlaka bulmak zorundayız.»

Cevabını verdim. O ara kıyının kolayca seçilmeyen bir

uzaklığında yan yana oturmuş insana benzer belirsiz iki şekil gördük. Adımlarımızı sıklaştırdık. Yaklaştıkça, görünenlerin insan oldukları anlaşılıyordu. Tayfur, küçük bir heyecanla :

«Onlar mı acaba?»

«Pek benzetiyorum.»

Biz gayrete gelerek tırıstan âdeta eşkine kalktık.

Şimdi onlar da bizi gördüler. Banyo kıyafetindeydiler. Karşıdan karşıya artık birbirimizi iyi seçiyorduk.

Telâşlandılar. Diri diri bize yakalanmak istemeyerek çırpınıyor gibiydiler.

Biz şimdi eşkenden dört nala kalktık. Nefes nefese koşarken Ali Tayfur soruyordu :

«Onlar, değil mi?»

«Kuşkusuz!»

Tamam yaklaşacağımız sırada karadan suya kurbağa sıçrar gibi ikisi birden denize atıldılar. Ama yüzme bilmiyorlar, tehlike bölgesine doğru ayakta koşuyorlardı. Boğulmak için acele ettikleri apaçık görünüyordu.

Besbelli aşklarının son sayfalarını Karadeniz'in insafsız dalgalarıyla örtmezden önce birbirlerine kaynayan yüreklerinin dudaktan dudağa acıklı vedalarını yapıyorlardı. Bir türlü sona erdirmek istemedikleri bu sohbetlerini bizi görünce kısa kesmek zorunda kaldılar. Denizin içinde koşarlarken onları görüyorduk. Sular göğüslerinden omuzlarına, sonra boyunlarına, daha sonra çenelerine doğru yükseliyordu.

Nihayet Karadeniz'in insana doymayan aç ağzı bu iki genç başı da bütün bütün yuttu. Artık tehlike bölgesinin sularına kapılmışlardı.

İntihar edenlerin elbiselerini bırakmış oldukları yere geldik. Tayfur'la ben İstanbul'un birinci sınıf yüzücülerindeniz. Hemen üzerimizden fazla elbiseleri atmaya başladık. Yarı soyunuk bir durumda suya dalarken Tayfur'a :

«Haydi, dedim. Sen erkeği kurtar, ben de kadını...»

İkimiz de suda torpil gibi kulaçlama gidiyorduk. Onlar boylarının birkaç kulaç derinliğinde, açıklarda bir batıp bir çıkıyorlardı. Yaklaştık. Üzerlerine atıldık. Vücutlarından kavradık. Bize teslim olmak istemeyerek kollarımızın arasında hâlâ boğulmak isteğiyle didişiyorlardı. Bu çırpınmalardan sonunda yenik çıktılar, yorgun düştüler. Kolları, ayakları hareketten

kaldı. İsyanı sürdüremediler. Bin zorlukla onları sularda sürükleyerek karaya çıkardık.

İkisini de kumların üzerine uzattık. Kollarını, bacaklarını hafifçe harekete getirdik. Vücutlarını oğuşturduk. Kusarak epay su çıkardılar. İki de kavuşmak istedikleri ölüme hemen hemen değinmekle, tutuldukları heyecandan artık güçsüz kalmışlardı.

İkisini de kuruladık, giydirdik. Bir süre sessizce kendilerini bize bıraktıktan sonra akılları başlarına geldi. Yeniden isyan etmeğe kalkıştılar.

Vasfiye Hanım diyordu ki :

«Atıldığımız sulardan çekerek bizi niçin buraya getirdiniz?»

«Ölümden kurtarmak için.»

«Biz kazara denize düşmedik. Ölmek için, isteyerek dalgaların arasına atıldık.»

«Vatanın iki genç evladı suların içinde fıkır fıkır boğulurken biz bu kıyıda seyirci kalamazdık.»

«Ama efendim biz ölmek istiyoruz.»

«Biz kurtarabilmek gücüne sahip oldukça sizi ölmeğe bırakmayız.»

«Hayatımızın sahipleri biz miyiz? Yoksa siz misiniz? Kim-siniz? Nereden ve ne maksatla arkamızdan bu ıssız yerlere ka-dar geldiniz?»

«Biz, Doktor Nusret Hulki Beyin intihar olaylarında kul-landığı can kurtaran memurlarıyız.»

«Tuhaf bir memurluk... Arkamızdan koşmak için boşuna zahmet etmişsiniz.»

«Boşuna değil... İşte kurtardık.»

«Bugün kurtardınız. Yarın, öbür gün... Bir hafta... Bir ay sonra? Böyle veya bir başka türlü biz yine ölüme atılacağız. Kararımız kesindir. Üşenmez bir dadı veya lala gibi Allah'ın günü peşimizden koşamazsınız ya...»

«Böyle kesin bir kararla niçin ölüme atılıyorsunuz?»

«Size cevap vermek zorunda değiliz.»

«Ölüme sebep olarak düşündüğünüz şey artık bir sır ola-bilmek niteliğini kaybetmiştir.»

«Biliyorsanız öyleyse niçin soruyorsunuz?»

«Ölüm kararınızı bozacak size kesin bir şey söylemek için...»

«Neymiş o şey?»

«İntiharınızın gereği kalmadı. Çünkü intihar nedeni ortadan kalktı.»

«Ne demek?»

«Babanız Ahmet Sami Bey, evlenmenize izin veriyor. Müjdelemek için bizi arkanızdan koşturdu.»

«O kadar şiddetli bir inattan sonra babamın böyle birdenbire gönlünün olacağına inanamam doğrusu... Bu işte yine gizli bir oyun var.»

«Peki, telefonla babanızın ağzından bunu işitirseniz inanır mısınız?»

«Bir deneriz. Meselenin sonu cılk çıkarsa kararımız yine karardır. Bizi yapmak istediğimiz şeyden kimse çeviremez.»

Şefika Hüsnü telefonda devam ediyor :

— Doktor Bey, Kilyos'ta geçen kurtarma olayını size Büyükdere'de bir eczane telefonundan bildiriyorum. Bu serüvenleri geçirdikten sonra hepimiz bir otomobile dolarak Büyükdere'ye indik. Şimdi telefonun başında Ahmet Sami Bey'den bu üzügün çocuklara verilecek sevinçli sözü bekliyoruz.

Telefonla cevap, Doktor :

— Ahmet Sami Bey çok heyecanlıdır. Onun yerine ben konuşuyorum. Onun vekili olarak evlenmelerine kesinlikle ben söz veriyorum.

Şefika Hanım :

— Bu sözü ille de babalarının ağzından işitmek istiyorlar.

Telefonda Ahmet Sami Beyin üzüntüden titreyen çatlak sesi :

— Kızcağızım, Vasfiye! Seni kaybetmek felâketinin verdiği yürek çarpıntılarıyla ağlıyorum. Çok üzgünüm. Seni Nüzhet Faik'a verdim. Nikâhınızı olmuş, bitmiş biliniz.

Vasfiye bir hüngürtüyle kulaklığı Şefika'nın elinden kaparak :

— Ah babacığım!..

— Yavrucuğum!..

Bir saat sonra otomobil onları Divanyolu'na uçurdu. Şimdi hepsi doktorun muayene kabinesindeydiler. Vasfiye ile Nüzhet Faik, Ahmet Sami Beyin biri sağ, biri sol dizine kapanmış sevinçten ağlıyorlardı. Baba, iki titrek eliyle onların sevdalı başlarını okşayarak öpüyordu.

Doktor Nusret Hulki Bey, başarının neşesiyle söze girişerek :

— Ahmet Sami Beyefendi, siz kızınızın sonsuz kaybına ağlarken işte Tanrı size biri de erkek olarak iki evlât armağan etti. Doktorlar psikolog da olurlar. Ben damadınızın yüzünden iyi ahlâkını okuyorum. Mutlu olacaklarından kuşku yok. Sizinle birlikte ben kendi kendimi de kutluyorum. Denizlerin dibinde sönecek bir gençlik ateşinin insanlığa vaat edilmiş meyvalarını vermek için normal akışına döndüğüne yalnız siz ve biz değil bütün çevre memnundur. Toplum hesabına verimli iki genç hayat kazanılmıştır. Şefika Hüsnü Abla, Ali Tayfur Efendi, siz de bu başarının dayanağı iki önemli kuvvetsiniz. Cankurtaran madalyalarının en yükseğine hak kazanmış bulunuyorsunuz. Ama bu gibi işlerde çalışanların çabalarını değerlendirmek için kurulmuş bir topluluğumuz olmadığından size karşı yüreklerimizden kopan büyük aferinlerle yetineceksiniz... Umutsuzluklarına intiharla çare arayanlar bilmelilerdir ki, bu dünyada sürüp gelen bir şey yoktur. Neşe, üzüntü hepsi gelir, geçer. Yalnız mutluluk ve felâket dediğimiz şeylerin olumlu, olumsuz anlarında ne birincisinin zevkine gereğinden fazla değer vererek şımarmalı, ne de ikincisinin kahrına karşı zayıflık göstererek mezar yolunu boylamak korkaklığına kalkışmalıdır... İstediklerimiz her girişimde kolaylık, daima başarı, refah, bolluk, zevk ve safa mıdır? Bu biçim bir mutluluk daha kimseye nasip olmamıştır. Mutluluğun bu biçimde düşünülmesi de yanlıştır. Bu türlü ancak düğün deyince dağları taşları koyunlar, keçilerle dolduran peri masallarında görülür. Gerçekte ise başarılı olanlar çarpıştıkları zorlukları, karşılaştıkları engelleri, düştükleri sıkıntıları yenebilenlerdir. Asıl hüner kendini değil, kahrı öldürmektedir. Ölen, karanlığa gömülür; yaşayan çok şeyler görür. Açtırmak istediğiniz iki mezarı örttük. Onların yerine şimdi bir gelin döçüğü süsleyeceğiz.

Doktor Nusret Hulki Bey, kendi kendinin cellâdı olmak isteyenlerden birkaçını daha kurtardı. Ama yorulmak bilmeyen çalışmalarına karşın kendisine baş vuranlardan ne yazık ki, kurtaramadıkları da oluyordu. Ancak olumlu, olumsuz bu çalışmaları sonucu uzmanlığı da artıyordu.

İntiharı doğuran nedenlerin çokluğu, çeşidi yüzünden bazen bunlara üstün gelmeyi olanaksız bir hale getiren zorluklarla karşılaşılıyordu. Bunun için bu işte başarı sağlayabilmek amacıyla Şefika Hüsnü Hanımla Ali Tayfur Efendiden başka bazı meslek arkadaşlarının da yardımlarına ihtiyaç duydu.

Durumu birkaç doktora açtı. Hemen ilgi gösterenler oldu. Doktor Nusret Hulki Beyin Divanyolu'ndaki apartmanında on beş günde bir toplanmaya karar verildi. Böylece İntihardan Koruma adında bir derneğin ileride dal, budak salıverecek çekirdeği tarlaya ekilmiş oldu.

Bu yıl girişime şimdilik Hasan Müeyyet, Pertev İhsan, Nedim Muammer, Fahir Nazmi adlarında dört doktor katılmıştı. Bu saygıdeğer doktorlar on beş günlük toplantılarından başka ölüm konuları üzerine arasıra halka konferanslar da vereceklerdi.

İlk toplantılarında Doktor Nusret Hulki Bey bu küçük derneğin açılış konuşmasını şöyle yaptı :

«Aziz meslektaşlarım,

«Bu toplantımızı sanırım ki, medeni memleketlerin hiç birinde daha denenmemiş yararlı kuruluşlardan birinin başlangıcı olacaktır. İntihar, öldürenle öldürüleni aynı kişide birleştiren bu doğa dışı olay üzerinde yanılanları uyarmak için fence ve insanca görevimizi yerine getireceğiz.

«Uygurluk, bilim, fen, sanat, insanlığa ait yaratışların hepsi bünye ve bilincimizi kuvvetlendirmek, ruhumuza neşe vermek, bizi bugünkünden daha ileri bir refaha yükseltmek için bütün çalışmalarını hayat üzerinde toplamağa uğraşırken genel düzenden çıkarak vakitsiz ölüme atılmak isteyenlerin bu

isyancılıkları birinci derecede incelemeğe değer bir problem niteliğini alır. Kökünden ele alıp etüt edebilmek için olayın esas noktalarını belirtmek zordur.

«İntihar, bir delilik eseri midir? Yani kendilerini öldürenler bu işi yapmadan önce çıldırmış mı bulunuyorlar? Bazı bilginler bu soruya şöyle bir karşılık vererek: «Evet, intiharda deliliğin bütün karakterleri görülmektedir. Bir insan sapıtma-dıkça kendini öldürmeye kalkmaz. Bunun için intihar edenler delilerdir.» diyorlar.

«İşte bu prensipten hareketle intiharın elde olmadan işlenmiş bir şey olduğunu söyleyerek kendini öldürenlere bir ceza verilemeyeceğini iddia edenler vardır.

«Tartışma bu yolda iki şeklin de üzerinde bazen birbirinden yana, bazen birbirinin karşısında sürüp gitmektedir. İlk bakışta zihinler, intihar edenlerin akıl hastası olduklarından yana görünüyorsa da, mesele bu açıdan çözümlenmiş olmaktan çok uzaktır.

«Eğer intiharların özel karakterlerini taşıyan ve süreleri belli bir delilik olduğu isbat edilebilirse mesele çözümlenmiş olur. Ama intihar deliliği diye bir hastalık var mıdır?

«İntihar eğilimi delilik türlerinden birini oluşturuyorsa, bunun yalnız bir fiile bağlı kalan sınırlı ve kısmi bir delilik olması gerekir. Bu deliliğin bir sapıtma, saçmalama karakteri alması için yalnız bir tek amacı olması gerekmektedir. Eğilimler çok yönlü yani çeşitli olaydı, bunun böyle intihar deliliği adıyla tek bir nitelikte tanımlanmasına bir sebep gösterilemezdi.

«Bilirsiniz ki, geleneksel akıl hastalıkları terimlerinde bu belli saçma sapan söylemelere monomani derler. Monoman, saplanmış olduğu bir nokta dışındaki bilinci tamamıyla yerinde bir hastadır. Yalnız açıkça bir yere mahsus bir kötülük gösterir. Meselâ monoman, zaman zaman hiç düşünmeden içki, hırsızlık, küfrediş gibi kötülüklere atılır. Ama bunların dışındaki hareketleri ve düşünceleri dosdoğrudur. Eğer bir intihar deliliği varsa bu olsa olsa bir monomani olabilir. Ve yine eğer monomani diye adlandırılan özel türden hastalıklar varsa, intiharın da kolayca bunlar arasına alınması mümkün olur.

«Bu hastaların zihinsel çalışmalarında esaslı bir bozukluğu yoktur. Bir monomanla sağlam akıllı bir adam esasta ikisi de

bir gibidirler. Yalnız, monoman öfkelerine kapılmakta aşırılığa kaçır, şiddete kapılır. Düşünüşlerinde yanlış bir fikre saplanır. O derecede ki, bu haller hızıyla iradesini kaybeder. Normal öfkeden hastalıklı bir hale döner. Monomaniye dönüşür. Üzerinde bütün yetkilerini topladığı şey dimağının öteki faaliyetlerini felce uğratacak ölçüde büyür, kabına sığmaz olur. İşte o zaman denge bozularak ufak bir sebep, büyük bir âfet korkunçluğunu alabilir. Bunun için intiharların genellikle anormal bir öfkenin etkisi altında meydana geldiğini kabul etmek gerekir. Bu etki ya birdenbire olur, veyahut yavaş yavaş kendini ortaya çıkarır. Böylece ya birdenbire yahut ağır ağır enerji zayıflar, hastamız büsbütün asthenique bir hale gelir. İşte o zaman beyin bütün canlılara özgü en esaslı bir kural olan hayatı koruma içgüdüsünü kaybeder. Hasta canına kıyar.

«Bütün intiharların böyle bir monomani çerçevesine sokulamayacağı belli bir şeydir. Bu ayrıntılar üzerinde durup geniş bir bilgi vermek isteyişim, monomani dolayısıyla intiharı nasıl akıl hastalığı sırasına geçirmek istediklerini göstermektir. Uzun uzadıya görüş ve düşünüşleri ileriye sürdükten sonra bazıları bir intihar deliliği diye bir şey bulunmadığı sonucuna varıyorlar.

«Delilik uzmanları, tanımış oldukları intihar edenlerden çoğunun delilik belirtileri gösterdiklerini kabul etmekteyseler de bu tanıklık ve durumu doğrulamaları meselenin çözümlenebilmesi için yeterli görülememektedir. Çünkü bu izlenimleri çok kısa tutulmuş araştırmalardan başka bir şey değildir. Böyle ek-sik denemelerden genel bir kural çıkarılamaz. Bu uzmanların tanıdıkları intihar etmiş kişilerin deli oldukları doğaldır. İnceleme yoluyla tanımadıkları kimselerin elbette tanıdıklarından çok daha fazla olacağı bir gerçektir. Bir azınlık üzerinde yapılmış bir etüde dayanarak genel bir hükme varılamayacağı kesindir.

«Bu konuda tek gözlem sistemi şöyle olabilir: Delirerek intihar edenleri özelliklerine göre sınıflandırarak başlıca intihar tiplerini ayırmalı ve sonra insanın isteğiyle meydana gelen ölümlerin topyekün bu hastalıklılar kadrosuna girip giremeyeceğini incelemelidir. Yani intiharı delilere özgü bir iş olduğunu anlamak üzere bunun delilikte aldığı şekilleri belirterek kendini öldürebilmek için mutlaka deli olmak gerekeceği hususunu ortaya çıkarmalıdır.

«Uzmanlar, hastalıkla ilgili intiharların sınıflandırılmasına genellikle pek önem vermemişlerdir. Bununla birlikte, aşağıda göstereceğim dört tip, hastalığa bağlı intiharların en önemlilerini içine almaktadır :

«I. Manyak intihar (Suicide maniaque) : Bu, bir işitme veyahut tasarlama hezeyanı etkisiyle meydana gelir. Hasta, hayali bir tehlike veya ayıplanacak şeylerden kaçmak için veyahut gökten aldığı sırlı bir emre uymak üzere kendini öldürür. Ama bu intiharın nedenleri ve gelişme biçimi hastalığın genel karakterlerini yansıtır ki, bu da (manya) dır. Bu hastalığı ayırt ettiren belirtilerden birincisi kolaylıkla harekete gelmek çabukluğu ve hızlı bir değişme halidir. Manyalıların zihinlerinde pek değişik, çok çeşitli ve hattâ birbirine benzemez, birbirine karşıt, birbirini çürüten düşünceler olağanüstü bir hızla birbirini izler. Bu hal sürekli bir kasırğa gibidir. Hasta da herhangi bir bilinç hali doğar doğmaz hemen ardından bunun yerini başka bir düşünce alır. Manyakların intiharlarına karar verdiren nedenler işte bu türdendir. Bu karar doğar, kaybolur, veyahut şaşılacak bir hızla başka bir şekle döner. Hastayı intihara sürükleyen bir işitme veya saçma sapan söylenme hali birdenbire görünür. Kendini öldürmek girişimi bundan meydana gelir. Bir anda sahne değişir. Eğer girişim gerçekleşmemişse artık bu iş hiç olmazsa o an içinde tekrarlanmaz. Eğer bir süre sonra aynı hareket tekrarlanırsa bu sefer intiharı gerektiren sebep başkadır. Çok, çok önemsiz bir olay işte bu hızlı değişmeleri meydana getirebilir.

«Durkheim İntihar adlı eserinde şu tuhaf olayı yazıyor : «Bu türden bir hasta hayatına son vermek isteyerek kendini pek derin olmayan bir ırmağa atar. Boğulabilmek için suların derin yanını aramaya uğraşır dururken, onun bu hareketini gören bir gümrükçü kuşkulananarak tüfeğini bu adama yöneltir : «Eğer sudan çıkmazsan şimdi seni öldürürüm.» korkutmasıyla bağırır. Ölüm arayan adam ölümden korkarak hemen sessizce sudan çıkar. evine döner ve artık kendini öldürmeyi düşünmez.»

«II. Karasevdalı intihar (Suicide Melancolique) : Bu, son derece bir baskı, sıkıntı, aşırı bir umutsuzluk ve üzüntünün genel haliyle ilişigi olan bir intihar türüdür. Artık hasta yanındakileri, çevresini, kişiler ve cşya ile olan bağlantısını ve ilişki-

lerini akla uygun ve sağlıklı biçimde değerlendirmekten, bunları kavramaktan âciz kalır. Artık onun için hiç bir zevk ve eğlencenin çekiciliği yoktur. Her şey simsiyah karanlıktır. Artık hayat onun için can sıkıcı ve ıstıraplıdır. Hastada bu hal sürekli olduğundan intihar düşüncesi de böyle değişmez bir haldedir. Bu düşünceler saplantı halindedir. Bu düşünceleri meydana getiren genel sebeplerse, hemen daima hissedilir surette aynı şeylerdir.

«Sağlam ana babadan doğmuş bir genç kız, çocukluğunu köyde geçirdikten sonra öğrenimini tamamlamak için on dört yaşına doğru kırlardan ayrılmak zorunda kalır. Tenhaliğe alıştığı için o zamandan başlayarak büyük bir umutsuzluk ve üzüntüyle, bir yaşama yorgunluğuna uğrayarak hiç bir şeyin dağıtmayacağı bir intihar düşüncesine düşer. Gözleri saatlarca yerlere dikili ve göğsü sıkıntıyla dolu olarak öylece hareketsiz durup bir felâketin gelişinden korkar bir insan gibi korkunç bir halde hep düşünür. Kendini ırmağa atmak kararıyla ve kimse-nin kurtarmaya gelememesi için en تنها yerleri arar. Sonra yapmağı tasarladığı hareketin bir cinayet olduğunu düşünerek bir zaman için bu kararından vazgeçer. Ama bir yıl sonunda intihar eğilimi öncekinden çok daha şiddetli bir saldırıyla yine zihnini sarmaya başlar. Vakit vakit bu girişimini uygulamaya kalkışır.

«Çok kere bu genel umutsuzluğa, hastayı doğruca intihara götürecek saçma sapan düşünceler eklenir. Yalnız bu düşünceler manyaklarda görmüş olduğumuz gibi oynak değil, tersine yarattıkları genel hal gibi değişmezdir.

«Hastayı saran korkular, kendi kendine ettiği sitemler, azarlamalar, duyduğu üzüntü ve umutsuzluklar hep aynı şeylerdir. Eğer bu intihara önceden olduğu gibi birtakım hayal ürünü nedenlerle karar verilmişse bunun onlardan farkı, müzmin bir karakter haline geçmiş olmasıdır. Ve bu hal çok inatçıdır. Bu tür hastalar intihar araçlarını sakinlikle hazırlarlar. Maksatlarını gütmekte büyük bir kararlılık gösterirler. Ve bazen inanılmayacak hilelere baş vururlar. Karasevdalıların bu ısrar halleri manyakların kararsızlıklarına hiç benzemez. Birinde devamlı nedenlerden uzak, gelip geçici bir dürtüştürme, ötekinde ise hastanın genel karakterine bağlı sürekli bir hal vardır.

«III. Zihine ölüm isteğinin musallat olması (Suicide obsessif) : Bu türde, intihar ne gerçek ne de hayale ait hiç bir neden yokken hastanın zihnini şiddetle kaplamıştır. O zavallı ortada akla yatkın hiçbir neden bulunmadığını kendisi de bilmekle birlikte bu ölüm isteğinin saplantısından zihnini bir türlü kurtaramaz. Monomaniler sırasına geçirilmiş çalmak, öldürmek, yangın yapmak türünden bazı delilikler gibi intihar düşüncesi de hastada hiç bir düşünce ve muhakemenin engelleyemeyeceği içgüdüye bağlı bir ihtiyaç halini alır. Hasta bu isteğinin pek boş karakterde bir merak olduğunu anlayarak önce kendisiyle savaşmaya kalkarsa da bu direnişinin sürdüğü sürece kendisi umutsuz, üzüntülü, içten bir ağırlığın baskısı altında yorgun düşer. Bu nedenle bu türe bazen melâli intihar (suicide anxieux - Bıkkınlık - usanç) adını verirler.

«İşte bu türden bir hastanın itirafları :

«Bir ticaret evinde memurum. Hizmetimle ilgili görevlerimi iyi bir şekilde yapıyorum. Ama otomatik bir makine gibi çalışıyorum. Bana söylenen lakırdılar kafama girmiyor. Bir boşluk içinde dağılıp gidiyor. Bu ıstırap verici dalgınlık bana intihar düşüncesinden geliyor. Zihnimi bu düşünceden bir an bile kurtarmak mümkün olmuyor. Bir yıl var ki, işte bu dertle çekişme halindeyim. Başlangıçta bu hal bu kadar şiddetli değildi. Ama iki aydan beridir ki, nereye gitsem bu düşünce beni izliyor. Bununla birlikte kendimi öldürmek için ortada hiç bir neden göremiyorum. Sağlığım yerindedir. Ailemden hiç birinde böyle bir hastalık görülmemiştir. Hiç bir kayba uğramış değilim. Aldığım aylık yaşımın eğlencelerini karşılamaya yetiyor.»

«Ama hasta bu savaşından vaz geçmekle kendini öldürmeye karar verince bu merak ve ıstırap geçiyor. Huzur vs sükûnet geri geliyor. Girişim uygulamaya çıkmasa da bunu yapmaya kalkışmak bu sağlıksız isteği bir süre için yatıştırıyor. San ki hasta isteğini birazcık olsun yerine getirmiş gibi oluyor.

«IV. Zorla, coşkunlukla yahut irade dışı intihar (Suicide impulsif ou automatique) : Bu da önceki gibi bir nedene bağlı değil gibidir. Bunda da ne gerçekte ve ne de hastanın hayalinde hiç bir neden yoktur. Yalnız bunun ötekilerden farkı birdenbire olmasıdır. Meselâ bu tür intihar iradeyi yavaş yavaş sarıp kısa veya uzun süre devam eden bir değişmez dü-

şünce, saplantı sonucu meydana gelmez. Bu birdenbire çıkan, dayanılmaz ani bir parlamayla olur. Bu hemen göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir süre içinde belirip hastayı intihara veya intihar girişimine sürükler. Bu birdenbire oluş yukarıda anlattığımız manya hakkındaki gözlemlerimizi hatırlatır. Şu farkla ki, manyak intiharda akıldışı bir davranışta bulunmakla birlikte yine de daima ortada bir neden vardır. Bu, hastanın saçma sapan düşünceleri ve tasarılarından ileri gelmiştir. Zorla, elde olmadan parlamayla ilgili intiharlarda ise intihar eğilimi, tersine, önce geçmiş hiç bir zorlayıcı olay, akıl ve muhakemeden doğmuş hiç bir neden olmadığı halde birdenbire patlak vererek gerçek bir otomatizm (automatisme) yoluyla etkilerini gösterir. Bir bıçak görmek, bir uçurum kenarında gezinmek ve benzeri türlerden şeyler ani olarak intihar düşüncesini doğurur ve bu anı düşünceleri hemen intihar fiili izler. O derecede bilinçsiz bir çabuklukla ki, genellikle hastalar kendileri de neye uğradıklarını anlayamazlar. Bir adam dostlarıyla sakin, yumuşak, güzel güzel konuşup dururken birdenbire yerinden fırlayarak korkuluğu atlar, kendini suya atar. Hemen yardımına koşulup kurtarılır. Kendisinden bu davranışının nedeni sorulunca: «Ne yaptığımı kendim de bilmiyorum. Beni bu harekete iten bir kuvvete elimde olmadan, istek dışı sürüklendim.» karşılığını verir.

«Bir başkasından da şu karşılığı alırsınız: «İşin tuhaf yanı şu ki, kendimi aşağıya atmak için pencereye nasıl tırmandığımı ve beni bu işe sürükleyen düşüncenin beynimi nasıl sardığını hatırlayamıyorum. Asla kendimi öldürmek niyetinde değildim. Bu olayın nasıl olduğuna şimdi ben, kendim de şaşırıyorum.»

«Hastaların bu zorla, istek dışı, elde olmadan bir coşup kaynama hissedip de gördükleri ölüm araçlarının çekiciliğinden, büyüünden hemen kaçma yoluyla kurtulabilme hususundaki bilinçleri zayıftır.

«Kıyası bütün intiharlar ya nedensiz yahut büsbütün hayale bağlı nedenlerle meydana gelir. Bunun için bu tür ölümlerin çoğunu filân sınıf veya kategoriye almak mümkün olamaz. Bu intiharlardan birçoğunun gerçekte esassız olmayan nedenleri de vardır. Her intiharda bir deli görmek kelimeyi kötüye kullanmak demektir.

«Karakterlendirdiğimiz dört tür intiharlardan en zor ayırt edilebileni akılca sağlıklı insanlar arasında meydana gelen (me-

lancolique) karasevdalı intihardır. Çünkü normal halde kendini öldüren insan da çoğunlukla deliler gibi bir bezginlik, sıkıntı ve yaşama yorgunluğu içinde bulunmaktadır. Ama aralarında şu esaslı fark vardır ki, birincinin hali ve bu halin yarattığı fiil objektif (nesnel) sebeplerden kurtulmuş değildir. İkincinin ise dış olaylarla hiç bir ilişkisi yoktur. Hayal ve birsamla normal bilincin ve zorunlu otomatikle düşünüp taşınılarak yapılan fiillerin aralarındaki fark ne ise marazî (hastalıklı) intiharla öteki tür intiharların aralarındaki farklar da odur.

«Her ne olursa olsun, bu araştırma ve incelemelerden anlaşılan gerçek şudur: Bu intiharların bir türünden ötekine devamlı bir hal ve bağlantı ile geçilmiyor. Yani bir tür, tamamıyla çözümlendikten sonra ötekinin incelenmesine girilmiyor. Bu hal, ikisini bir saymak için bir sebep sayılabılırsa genellikle sağlıklı hastalığı da birbirine karıştırmak gerekir. Çünkü hastalık sağlığın bir değişikliğidir. Biri ötekinden çıkar. İntiharın anormallik gösterenlere özgü bir hal olduğu, orta derecedeki insanların kendilerini öldürmedikleri gerçeği kabul edilmiş olsa bile deliliği, intihar için gerekli bir şart gibi göstermeye hakkımız olamaz. Çünkü kafasının dengesi bozulmuş bir insan orta derecedekilerden biraz başka türlü düşünen bir yaratık değil, işin içinde çok karışıklıklar vardır.

«Birçok mutsuzları intihara sürükleyen neden arasında topluma bu yüzden en çok kurban veren nörasteni (neurasthenie) hastalığıdır. Delilik sinir gerginliğinin, sinir sistemi bozulmasının ilerlemiş şeklidir. Gerçekten bir karasevdalıyı, bir nörasteniği (neurasthenique) göz önüne getirelim. Hasta, ruhça, bedence yorgunluklar, ıstıraplarla bitiktir. Hep kendini dinleyerek acılarını, üzüntülerini kuruntularla dolu korkulu bir bü-yültmenin pertavsızı altında görür. Zekâda, cinsel duygularda güçsüzlük, hazımsızlık, uykusuzluk, sancılar... İyi olamamak korkusu. Son umutsuzluk, sonunda intihar girişimi...

«Devamlı bir ölüm tehlikesinin sarsıntıları içinde yaşayan bu hastalar, aşırı karşı koyuşlarıyla kaçtıkları şeye büsbütün yaklaşmış olurlar. Ve nihayet gelmeyen ölümün kucağına atılırlar. O korku, o kaçış ve sonra geciken ölümü çabuklaştırma hareketi...

«Bu zavallılar yalnız doktorların değil, bütün insanlığın merhametine muhtaçtırlar. Hem maddî hem manevî bakım isterler. Sıkıntılar altında ezilen ruhları geçimsizdir. Hastalıklarının hemen yarı azabını da içinde yaşadıkları aile kişilerine çektirirler. Kıldan nem kaparlar. Her söz onlar için acı sitemler, dokundurularla doludur. En hoş lakırdı onlara diken gibi batar. Bir şeyi beğendirmek mümkün değil gibidir. Tekrarlıyorum, bu tip hastalara kızmamalı. Onlara acımalı. Ama her aile insanları bir hekim anlayışında olamaz. Bazen bu nörasteniklerin sözleri ciddiye alınır. Damarına basılan hasta büsbütün harap olur.

«Fen, her intiharın delilik sonucu olarak meydana geldiğini henüz ispat edemiyor. Bu nörasteniklere, asteniklere acımalı; fakat zihinleri, sınırları sağlamların intiharlarına daha fazla acımalı değil mi? Birinciler akılcı uğradıkları karışıklık ve bozukluklarının buhranlı bir ânında belki de yaptıklarını bilmeden kendilerini öldürüyorlar. Ama beyin ve sinirce sağlıkları kabul edilenlerin ne büyük bir gönül azabı ve umutsuzluk acılarıyla bu işe kalkışmış olacakları düşünmeğe değer.

«Hastaların, sakatların tedavisini tıbbı bırakalım. Fenni, onların başına bekçi, gözcü koyalım. Ama ekonomik veya başka nedenlerle kendilerini öldürmek zorunda kalan sağlıklı kişilerin korunması, kurtarılması da topluma düşer. Bu gibilerin dertleri felâketin meydana gelmesinden önce bilinse, bu son korkunç çareye baş vurmadan önce onlara sığınabilecekleri bir yer gösterilebilse ve özellikle hileci ile ciddiye hemen ayırt edebilme imkânı elde edilse şöyle böyle, büyük küçük yardımlarla kim bilir ne kadar canlar ölümden kurtarılmış olurdu. Yangından çıkanlara yardıma, deprem, kasırga ve benzeri âfetlere uğrayanlara yardım etmeyi toplum kendine borç biliyor da niçin kendi kendinin mezarını kazanları yakalarından tutarak geri çekmeyi bir görev saymıyor? Böyle olaylarla uğraşmaya başladığımdan beri beş on liranın yokluğu yüzünden meydana gelmiş çok acıklı intihar olaylarıyla karşılaştım. Hayvanları Koruma Derneği olsun da, insanları intihardan çevirmek için neden bir dernek kurulmamış olsun?

«Doktor kardeşlerim, işte bu kurul için biz önyak oluyoruz. Bu kurtarma konusunu kendime iş, güç ettiğimin henüz uzun bir geçmişi yoktur. Ama şimdiye kadar yirmiden fazla in-

san kurtardım. Bu yirmi sayısını her yıl iki, üç rakamıyla çarparsak dünyanın on dörtte ve onu izleyecek sayısız yıllarda topluma ne kadar adam kazandırmış olacağını bir düşününüz.

«Şimdilik üyemiz az, araçlarımız eksik, bütçemiz fakirdir. Ama, bu iyi girişimimizin yararları halkın gözünde gerçekleştikçe elbette önemi de artacaktır. O zaman bu kuruluşa katılanlar çoğalır. Yalnız İstanbul nüfusunda maddi durumları elverişli olanlardan yüz bin kişi yılda birer lira bağışlasalar toplanacak parayla açlık, yoksulluk intiharlarından çoğunun ölü alınmış olur. Cüzdanları dolu olanlar için yılda bir lira nedir? Dört kadeh rakı parası... Bu zikkımın dört yudumundan alınacak neşe yılda birkaç yüz canı kurtarmak zevkinden daha büyük olabilir mi?

«Bu girişimimizin ileride alacağı önem pek büyük olacaktır. Bu gerçeği size birkaç cümle ile ispat edebilirim. İki yıl önce kurtardıklarımın birkaçı minnet ve teşekkürlerini söylemek için bana geldiler. Hepsinin az çok birbirine benzeyen sözleri aşağı yukarı şöyledir: «Üzüntü ve umutsuzluktan gözlerimiz tamamıyla kararmıştı. Hiç bir yerde bir iyilik, bir kurtuluş ışığı seçemiyorduk. Artık hayattan büsbütün ölüme dönmüştük. Uğursuz âna atılacağımız dakikada siz yardımımıza yetiştiniz. Verdiğiniz öğütlerle, ettiğiniz vaatlere o umutsuz saatlarımızda bile gülüyorduk. Ama sizin yaşamadan yana söylediğiniz kuvvetli sözler, ölümün bizi sarmış olan büyüüne sonunda üstün geldi. Mezarın kenarından yeniden evimize döndük. Savmasını imkânsız sandığımız güçlüklerin bağları, gösterdiğimiz son gücümüzün ciddi sağlamlığı önünde yavaş yavaş çözüldü. Kararlı bir insanın inatçı savaşımlı karşısında hiç bir engelin tutunamayacağını anladık. Hayatımızın ufuklarında yeniden hiç ummadığımız şafaklar attı. Öleydik şimdi mezarda çürümüş olacaktık. Ama yardım ve uyarmalarınızla bütün canlılara dağıtılmış olan hayat payımızı şu ânın güneşi altında yaşıyoruz. İntiharın yanlış, sakat bir duygu, bir davranış olduğunu öğrendik. Şimdi biz de bu gerçeği bilmeyen zavallılara öğretmeyi bir görev sayıyoruz. Ölüm ziyan, hayat kazançtır. Bu gerçek üzerinde niçin şaşırılıyor? Kaybedilen veya kazanılan şey candır. Dünyada da bundan daha değerli ne vardır?»

Saat daha sabahın altısı... Doktorun hasta kabulüne epey vakit var. Telefon çağırdı. Nusret Hulki Bey kulaklığı alarak :

— Alo, neresi efendim?

Heyecanlı bir kadın sesi :

— Hiç tanımadığınız bir aile.

— Bir emriniz mi var?

— Estagfurullah... Büyük bir ricam var efendim.

— Buyurunuz.

— Hemen yetişiniz Beyefendi, Kurtarılacak bir can var. Bir dakikalık gecikme büyük bir felâket doğurabilir. Tabancayı aldı, odaya kapandı. Kapıyı içeriden kilitledi. Bir ev halkı başa çıkmadık.

— Bir çilingire çarçabuk kapıyı açtırıp silâhını elinden almaz mısınız?

— İmkânı yok... Açmak için kapıyı kurcalarsanız hemen kurşunu beynime sıkırım, diyor.

— Peki ama sıkılmak için ne bekliyor?

— Bize söyleyecek son sözleri varmış. Ah Beyefendi, ne saçma sapan şeyler, bir işitseniz... Sözleri bitince kendini öldürecek. Biz de lakırdıyı uzatmak için manalı manasız şeyler soruyoruz. Lütfediniz, pek zor bir durumdayız efendim...

— Adresiniz?

— Beşiktaş, Yüksek Sokak, 24 numara...

— Hanımefendi, bu intihar teşebbüsü ilk midir? Yoksa hastanız bu oyunu önceleri de birkaç kere daha yapmış mıydı?

— Efendim, bu üçüncüdür. Çabuk yetişerek ilk önceki tehlikenin önünü aldık. Ama bu sefer aramızda kilitli bir kapı var.

— Peki, geliyorum.

Doktor Nusret Hulki Bey gitmek üzere hazırlanırken zihninden şöyle düşünüyordu : «Uzmanlar gelsinler de bakalım bu türlüünü de intihar türlerinden birine koysunlar. Gerçekten kendilerini öldürmek dileğinde bulunacaklar bu niyetlerini çok defa gizli tutarlar. Daha yüzünü görmedim ama bu adam öyle

bir şey yapacağını söyleyerek arasına ailesini korkutmayı kendine eğlence edinmiş bir soysuzlaşmış kişi olmalı.

Doktor, gerekmesi ihtimaline karşı ecza çantasını yanına alarak Şefika Hüsnü Hanım ve Ali Tayfur Efendi ile birlikte otomobiline bindi. Yarım saat sürmeden araba Beşiktaş'ın Yüksek Sokağındaki 24 numaranın önünde durdu.

Konağın açık kapısı önünde genç, yakışıklı bir uşak bekliyordu. Doktor iki yardımcısını arabada bırakarak kendisi indi. Uşağın aracılığıyla konağa girdi. Bu eski stildeki evin geniş mermerliklerinden geçip çifte merdivenlerden çıktıktan sonra karşılıklı yüksek, yaldızlı aynalarla süslü büyük bir sofaya geldi. Bu koca berhane insanların soylu, zengin ataların varisleri olduklarını doktor anladı. Soysuzlaşmanın her türlüünü böyle kibar babalardan, dedelerden gelen oğullarda, torunlarda görmeye alışmıştı. Para çok, iş yok... Ne ile vakit geçecek? Uğraşacak, yapacak bir işi olmayan kafalar için ağır geçen ömür saatlerinin boşluklarını dolduracak eğlenceler gerek. Hareketsizlikten yorulan sinirleri depreştirecek şeylere baş vurmak ister.

Böyleleri için bu eğlence araçları ne olabilir? Kadın, kumar, içki, morfin, kokain, eter ve benzeri şeyler... Beyinleri zihinlerinin cennetleri içinde yanlış duygulara, saçma sapan davranışlara iten şeyler...

Doktor Nusret Hulki Bey, her gördüğü şeyden gereken anlamı araştırıp hemen çıkarıyordu. Konak sahibi Hümayun Paşaoğlu Âdil Cevri Bey'de servet epeycene suyunu çekmişti. Eskisine oranla şimdi fakir gibiydiler. Ama atalardan kalma bir söz vardır: Bir zengin kırk yılda fakir düşmez. Bir fakir de kırk yılda zengin olamaz, derler. Gerçi bu sözün zamanımızda hiç bir değeri kalmamıştır. Bugün bir zengin beş dakikada bütün varlığını kaybedebilir. Ve bir fakir de o süre içinde servet sahibi olabilir.

Âdil Cevri Bey ailesi daha konağı satmamışlardı ve eski parlak zamanından kalma lüks eşyanın bir kısmını da hâlâ muhafaza edebiliyorlardı.

Bütün konak halkı üst kat sofasının oda kapılarından birinin önünde birikmişlerdi.

Kesik kumral saçlarının biraz perişan çerçevesi içinde aristokratik solgun bir yüz gösteren orta boylu, nazik tavırlı, geç-

kince bir hanım hemen doktoru karşılamağa koşarak :

— Aman efendim, buyurunuz. Hızır bekler gibi sizi bekliyorduk.

Doktor bu kibar jestli kadının önünde biraz eğilerek :

— Pek geç kalmadım sanırım Hanımefendimiz.

— Teşekkür ederiz Beyefendimiz.

Oda kapısının önündeki insan birikintisi doktora yol vermek için açıldı.

Hanımefendi doktoru biraz durdurarak :

— Beyefendi, siz bu hastayı azıcık tanıyacaksınız.

Nusret Hulki Bey küçük bir şaşkınlıkla :

— Hayır efendim. Konağınıza ilk defa geliyorum. Hastanızın yüzünü ise hiç bir yerde görmüş değilim.

— Daha yüzünü görmediniz. Ama size bir mektup gönderdi.

— Çok mektup alırım. İmza ne idi?

— Hâlikoğlu Hâlik...

— Ha evet. hatırladım. Taşkın bir kötümserlik felsefesiyle güneşe, aya karşı çıkan bir mektup...

İkisi de oda kapısının önüne geldiler. Hâlikoğlu Hâlik içerden dengesiz felsefesini şöyle bağırıp duruyordu :

— Ey Azrail aleyhisselâm, Tanrı'nın kurduğu çürük yapıları yıkan kutsal melek, nerdesin? Önceleri insanları aşırı semizlikten, mide kanamasından öldürürdün. Nefis şarapların, şampanyaların yakutlarıyla parıldayan zengin sofraların başındaki!eri yıldırırdın. Şimdi ölümü özleyenler, seni ucuz tentürdiyot şerbetiyle çağırıyorlar. Gelmeye nazlanıyorsun. Zehirin bütün acılarını çektirerek işkenceyle can alıyorsun. Her çaresizliğe eyvallah demek zorunda kaldık. Ama ölümün nazı çekilmiyor. Tentürdiyot... Bu sıvı alevi yut, ama «Tutuştum!» çılgınlığını koparma... Can evin çatır çatır parlasın. Ruh denen bu fesatçı, içinden bir yere kaçamadan yansın, kül olsun. Vücut ölür, ruh yaşarmış. Oh ne bayat inanç... Her türlü efsanenin kaynağı bu melunu yok et... Âlem saldırisından kurtulsun. Allah, peygamberler, dinler, insanlar, işkence etmek için artık tutunacak bir kulp bulamasınlar... Biz dünya insanları hep öteki dünya için her gün kurasını bekleyen yolcularız. Nereden geldik? Nereye gidiyoruz? Bu sonsuz gidiş-dönüşün işkencesini neden çekiyoruz? Bize bu korkunç bilmeceyi kim çözümlenebilecek?.. Ana-

nı bağırtı çağırta dünyaya geldin. Bu geniş âlemin kapısı o kadar dar ki... Çevrene bakındın. Kendini senden önce gelmiş bir kalabalığın ortasında buldun. Hep ağızlar açık, «Yiyecek!» diye bağırsıyor, itişiyor, didişiyor, kırılışıyorlar. Bir gül bahçesinin bolbulamathlığı içine doğmadığını anladın. Sen acı acı ağlamadıkça ananın bile ağzına memeyi sunmadığını gördün. Bu yuvarlak dünyayı yerde, gökte dolaşmaya uğraşan zavallı insanlar, siz hep birer lokma ekmek için yumruklanmış bok-sörlersiniz. Bu vuruşmanın, kaynaşmanın asıl iç yüzü nedir bilir misiniz? Zekâ ile ahmaklığın güreşi... Üstün gelen kim? Birinciler mi? Ne safça bir soru? Dünyanın her hali bunun tersini ispat etmiyor mu? Ortada bönlük kadar kuvvetli, etkili, yaygın bir faktör görebiliyor musunuz? Akan suları durduran bu çoğunluğun hayvanca gürültüsü arasında hiç birkaç akıllının yeşil ışığı, görülür, esef etmesi, alaylı ışıkları işitilir mi?.. Bazı memleketlerde doğumların azlığından şikâyet ediliyor. Oh, tersine, doğanların çokluğu beni ürkütüyor. Yeryüzü aşkın kızdırdığı âşıklarla sevgililerle dolu. Hayat pazarında bundan daha işlek daha ateşli bir alışveriş var mı?.. Her ne vakit bir kalabalık karşısında bulunsam önümde kaynaşan her bir kafanın kadınla erkek arasındaki sürçmenin ürünü olduğunu düşünerek kendi kendimden utanırım, sıkılırım... Ey merhametli, acıması bol Tanrı'm, sana bin şükür. Bir yumurtanın üzerine oturarak yirmi günde iki düzine yavruya sahip olan tavuğun döl bereketini insanlara da vermiş olsaydın ne yapardık?.. Evlilikte insanların horoza, tavuğa benzetilmesi yabana atılacak bir benzetme değildir. Aşk yarışmasında insanoglu hayvanlarla yarışabilir mi? Üçüzlü, dördüzlü yavru lamalarıyla Maltız keçilerini utandıran kadınlar yok mu? İnsanlardan bazen buzağıya, bazen kurbağaya andırır kötü yaratıklar doğmuyor mu? Bu insan dışı şüpheli doğumlar ne acıklı şeyler düşündürüyor... Kadın tek doğursun, çift doğursun, her ülkede nüfus artışı ekonomik gücün ve tahammülün üstüne çıkıyor. Savaşlar, vebalar, türlü tehlikeli hastalıklar yardıma yetişmese kuşkusuz birbirimizi yiyeceğiz... İntiharlar da işte, yaşama emniyet supabı fırlayışını göstermiyor mu? Dünyaya elimizde olmadan, kendi isteğimiz dışında geldik. Ama bizi öldürecek hastalığı, derdi beklemeden buradan kendi isteğimizle gitmek insanlığa daha yaraşır bir yüreklilik, yiğitlik değil midir? İntihar bir karasev-

dadır. Kapkara... Tabiatla aslanan gecedir. Her varlık sınırsız bir karanlıkta son bulmuyor mu? Zavallı intihar âşıkları. Bu, sıla hastalığı gibi bir iletir. Bir kere insanın yüreğinde geldiği yere gitmek isteği uyanınca dünya gözüne görünmez olur.

12

İnsanca düşünce bacasının son numara yüksekliğinden tüten bu sözleri dinlemektedirken Doktor Nusret Hulki Bey yan taraftaki kapı aralığından genç bir kızla deminden kendisine yol gösteren delikanlı uşağın fıkırdaşmakta olduklarına dikkat etti.

Kapalı odadaki intihar sevdalısı hep duyulan tempodaki söylevine bir süre daha devam ettikten sonra nakarat edindiği Azrail'i çağırmağa başladı :

— Ey Azrail aleyhisselâm, ey Allah'ın cellâdı, kutsal ölüm meleği... Yaradan'ın kurduğu çürük yapıları yıkan katillerin piri, neredesin? Niçin çağırılan yere gelmez de senden korkan evlere tirpan atarsın? Fransızlar sana yardım etmek için giyotini icat ettiler. Amerikalılar elektrikli sandalyeyi. Günlerce can çekişmek... O eski usul ölüm... Her şeyde olduğu gibi şimdi can almakta da hız gerek... İnsanlar mahkûmları en çabuk araçlarla öldürmek için neler icat ediyorlar da Yahudilerin Allah'ı, mahkûm olmamış birçok suçsuzlara niçin bazen haftalarca can çekiştiriyor?

Doktor Nusret Hulki Bey aşınmış bir akıl zıvanasından çıkan bu dengesiz felsefeyi boyuna dinlemeye gelmemişti. İçerideki adam dolup dolup boşanırken doktor tık tık kapıyı vurdu. Odada kısa bir süre ses kesildi :

Doktor :

— Açınız kapıyı, ben geldim.

Hasta :

— Sen mi geldin?

Doktor :

— Evet...

Hasta :

— Azrail aleyhisselâm?..

Doktor :

— Hayır.

Hasta :

— Saklama canım... Çok nazlandın. Sonunda geldin. Teşekkür ederim. Ama sana kapı, baca olmaz. Niçin konağın sofasından dolaşıp da kapıdan geldin? Benden önce karımın canını almak için mi?

Doktor :

— Beyefendi, şakayı bırakınız. Ben mektup göndermiş olduğunuz Doktor Nusret Hulki'yim... Tanışmaya geldim.

Hasta :

— Doktor mu? Ha... Azrail kendi gelmedi de yardımcısını mı gönderdi?

Doktor :

— Ben Azrail'in yardımcısı değil, en büyük düşmanıyım.

Hasta :

— İnkâr etme canım. aranız pek o kadar açık değildir.

Doktor :

— Benim girdiğim yerden o kaçır.

Hasta :

— Büyük şöhretini tehlikeye düşürmemek için onun girdiği yerden de sen kaçarsın.

Doktor :

— Efendim, yüksek şahsınızı yakından tanımak, sizinle uzun boylu görüşüp konuşmak için geldim. Lütfen açınız kapıyı, yüz yüze inceden inceye görüşelim.

Hasta :

— Benim bu yalancı dünya ile bir ilişkiğim kalmadı. Senin öteki dünya ile ilgili yapacağın siparişler varsa görüşelim.

Doktor :

— Çok ricalarım var.

Nihayet oda kapısı açılır. İçerisi alan taran... Sanki oda da iki kişi dövüşüp de birçok eşya yerinden öteye beriye fırlatılmış. Bazıları devrilmiş gibi bir karışıklık... Asıl korkuncu, Âdil Cevri Beyin elinde koca bir tabancayla misafirini karşılamasındadır.

Hastada beniz soluk, gözler donuk, saç sakal birbirine karışmış, çelimsiz, orta çapta, zayıf, ellilik altmışlık, belki de hastalıktan yaşından fazla gösteren bir adam... Delilerle uğraşan doktorlar bazen karşılaştıkları böyle tehlikeleri idare et-

meyi bilirler. Onlara korktuğunuzu asla hissettirmeye gelmez. Sizi daha fazla korkuya düşürmek isterler.

Doktorun'gözü tabancaya kaydığını hisseden hasta hemen sorar :

— Tabancaya ne bakıyorsunuz? Korkuyor musunuz?

— Hayır... Tabancaya çok meraklıyım da markasına bakıyorum.

— Bu tabanca bende hayli zamandır gizli durur. Markasına dikkat etmek hiç aklıma gelmedi. Çünkü bunların hepsi öldürür. Sizin ilâçlarınızdan daha çabuk öldürür. Görüşeceklerimizi görüşelim. Şimdi karşınızda bununla beynimi deleceğim.

Doktor bu uğursuz sözden ürküntü yerine tersine hafif bir gülümsemeyle :

— Sanırım ki. elinizdeki 6 milimetre kalibre otomatik bir Brovning'dir.

Âdil Cevri Bey tabancayı doktora uzatarak :

— O kadar meraklıysanız alınız, bakınız.

Doktor eline tabancayı aldı. Markasına dikkat eder gibi bulunduğu bir anda içeriye Mevrure Âdil Hanım girdi. Çünkü zavallı kadın içeride geçen tehlikeli son konuşmayı kapı arkasından dinlemişti.

Karısının odaya geldiğini gören hasta birdenbire parladı :

— Bu ne saygısızlık? Terbiyeyi gökyüzüne mi çektiler? Kapıyı vurup da izin istemeden içeriye nasıl giriyorsun? İşte hayatımın önemli bir ânındayım. Yakında benden kurtulacaksınız. Doktorla son sözlerimi etmeye de rahat bırakmayacak mısınız?

Hanım :

— Ben, son sözlerinizi işitmekte bir sakınca görülecek kadar yabancı bir kadın mıyım? Sizin ölümünüzden sonra bırakacağınız ailenin felâketinden en çok ilgi duyacak benden başka kim var?

Karı koca böyle atışırken hastanın bu oyalanışından yararlanarak doktor tabancanın dolu şarjörünü çekti, aldı, cebine sakladı.

Âdil Cevri şimdi doktora dönerek :

— Veriniz silâhımı.

Doktor boş tabancayı verdi. Hasta hiç bir şeyin farkında olmayarak :

— Nasıl, beğendiniz mi?

— Mükemmel...

— Bunu icat edene yüz bin rahmet... Bu araç şimdiye kadar ne kadar dertli, ne kadar borçlu, ne kadar hayat yığını, kısaca ne kadar mutsuz insanı kurtarmış, ne kadar düşman öldürmüştür. Çözümlemesi mümkün olmayacakmış gibi görünen ne kadar zor meseleleri bir anda çözümleyivermiştir. Ben de kurtuluşumu ondan bekliyorum. Bir tık... İşte bu kadar... Bu âlemin acılarından öteki dünyanın dinlenişine bir anda geçivermiş olursun. Arkandan kovalayanlardan hiç biri artık seni tutamaz. Kaba bir cisimken maddi olmayan bir ruh oluverirsin. Maddeyi yöneten kuvvete Allah diyorlar. Sen de maddelikten çıkıp Allah'ın görünmez varlığına karışmış olursun.

Doktor sakın, ağır bir konuşmayla :

— Peki Beyim ama bu tabancayla düşman öldürüldüğünü şimdi siz kendiniz söylüyordunuz. Siz kendi kendinizin düşmanı mısınız?

— Ben bütün âlemle ve kendi kendimle dost olmaya çalıştım ama olamadım. Bütün iyi niyetlerimin tersine, emeklerim boşa gitti.

— Bu iyi niyete benimle birlikte bir daha geri dönseniz olmaz mı?

— Boşunadır. Beni kimse tedavi edemedi. Siz de edemezsiniz.

— Bir deneyelim.

— Beni tedaviye uğraşmaya kalkarsanız büsbütün çıldırtırsınız.

— Kendi kendinize iftira ediyorsunuz. Sizde uzun tedaviye ihtiyaç gösterecek bir hastalık bulamıyorum.

— İşte siz de anlamadınız doktor. Benim derdimi hekimler tanılamıyorlar.

— Peki, hekimler tanılamada başarı gösteremiyorlarsa siz kendi rahatsızlığınızı anlatamaz mısınız?

— Doktor, benim ruhumda iki yaratılış vardır.

Doktor için açıklamasını isteyen bir jestle :

— İki yaratılış?

— Evet, Tanrı bende şeytanla insanı bir araya getirmiştir.

— Siz yüksek kültürlü bir insansınız. Şeytanın masallaş-

miş varlığına inanıyor musunuz?

— Nasıl inanmam? İşte bazı bazı ben o'yum. Şeytanım. Bir vücutta iki kişilikle yaşıyorum. Biri gelir, biri gider.

— Şimdi hangi kişiliktesiniz?

— İnsanım...

— Ne zaman şeytan olursunuz?

Bu soruya Bey'den önce Hanım karşılık vererek :

— O beyaz tozu çektiği vakit...

Hasta adam karısına doğru bir saldırış hareketi yaparak.

— İşte bu kadının gözleri bana iğne gibi batır. Birlikte geçinebilmemiz ihtimali kalmamıştır. Vakti geçti, pörsüdü gitti. Ben daha genç bir kadına muhtaç ateşte bir erkeğim. Konakta güzel bir hizmetçi kız vardır, bu Hanım onu benden kıskanır.

Hanım büyük bir güceniklik jestiyle :

— Nesini kıskanayım? Kız senden bucak bucak kaçıyor. Gönlünü edebilersen Allah mübarek eylesin.

Hasta :

— Kız senden korkusundan benim yanıma uğayamıyor ki...

Hanım :

— Seni beğenecek olduktan sonra benden neye korksun? Kabahat kimsede değil hep sende... Kendini büyük bir filozof, güçlü bir erkek, bazen insan, bazen şeytan sanıyorsun. Böyle bir adamın kahrını benden başka kim çeker? Hangi kadın çeker? Kullandığı o beyaz toza bizi de alıştırarak için oğlunu, kızını, bütün ev halkını zorlayıp duruyor.

Hasta :

— Hocaların vaat ettikleri öteki dünya cennetinden önce sizi bu dünya cennetine sokmak istiyorum. «Şol cennetin ırmaqları akar Allah deyu deyu.»

Âdil Cevri Bey öfkeli öfkeli kaşınarak ekledi :

— İşte bu kadının bana yaptığı fenalıklar... Kutuların içine tahtakurularını doldurup doldurup haberim yokken getirir, benim döseğime, üzerime boşaltır. Bir an beni rahat uyutmaz.

Hanım :

— Allah Allah, iftiranın bu türlüüne de dayanılır mı? Evimizde bir tek tahtakurusu yoktur.

Hasta :

— İnkâr et bakalım. İnkâr et... Benden çok siz de kaşınıyorsunuz. Kaç kere üzerinizden toplayıp toplayıp sobaya at-

tım. Yalnız tahtabiti mi ya? Haşerelerin her türlü... Bu âlemdede herkes bana düşmandır. Elektrik Şirketi bile düşmandır. Bizim sokaktan geçen cereyan bazı bazı benim vücudumdan dolaşır. Saralara tutulup kıvranıram. Ben yalan, riya bilmem. Erkeklik hissimin coşkunuğuyle tutulduğum şiddetli isteklerimi bağırıram. Gülfem'e sarılmak, onun kemiklerini kollarımın arasında çatırdatmak isterim.

Hanım :

— Sus, yetişir, ayıptır, ötesini söyleme... Çoluğun çocuğun yanında ağza alınmaz saygısızlıklar yapıyorsun. Bu yere batası toz, kullananlarda edep, hayâ diye bir şey bırakmıyor.

Hasta gülere :

— Edep, hayâ... Bana ondan da ver on paralık... Sana bunun psikolojisini söyleyeyim mi?

Hanım :

— Söyleme sakın... Sus!..

— Benim gibi büyük bir filozof dünyaya her zaman gelmez. Sözlerim mermerler üzerine altın kalemle kazılacak bir yüksekliktedir. Kaba, nobran, terbiyesiz insanlar arasına düşüm. Vecizelerim değerlendirilemiyor.

Hanım :

— Arzunuz üzere biz de o uğursuz toza alışırsak o zaman birbirimizin sözlerini iyice anlarız.

Hasta :

— Senin edep dediğin perdenin dış tarafında ayıp, iç tarafında mubah ve insan soyunun tükenmemesi için Allah'ın emri. Peygamberin kavliyle yapılması gereken şeydir. Hanım sen yaşlandın. Bu sebeple ben niçin erkekliğimde tembel kalayım? Seni bırakacağım. Gülfem'i alacağım. Biliyorum, oğlum Fahir'in o kızda gözü var. Kıskaçlık beni cayır cayır yakıyor. Sevgilime göz atanı, gözbebeğim bile olsa, hiç acımam, çıkarırım. Gerekirse gebertirim, anlıyor musun?!

Hastanın yüzünde bir hınc kasılması oldu. Ve yine sözlerine devam etti :

— İşte insan kimliğinden çıkıp şeytan yaratılışıma giriyorum. Şeytan benliğim kulağıma diyor ki, önce insan benliğini öldür, bütünü şeytan kal. Sonra sevgiline göz atanlardan intikamını al...

Hanım :

— Tanrı'm göstermesin. Oğlumu mu öldüreceksin?

Hasta :

— Evet, aşkımın yoluna hepinizi... Hepinizi kurban edeceğim. Bana şuradan bir bıçak, bir makas, bir demir parçası bulunuz. Kollarımın derisi içine haşereler gömüldü. Etlerimi kazıyacağım, oyacağım...

Hasta sert sert kaşınır. Doktora dönerek :

— Ailemin yani bu ev halkının ahlâkı bozuldu. Ben düşündüğüm gibi söylüyorum. Onlar iki yüzlülük ediyorlar. Kalpleri başka, ağızları başka... Çocuklarım bir ayak önce mirasımı yemek için beni intihara kışkırtıyorlar. Hele oğlum... Hele oğlum... O melun hem mirasımı yiyecek, hem Gülfem'le evlenecek. Tabancayı alıp da bu odaya kapandığım zaman gösterdikleri telâşlar hep sahtedir.

O sırada kapıyı biraz gürültüyle iterek odaya narin yapılı solgun bir genç girdi. Kırgınlığının şiddetinden yüzünün çizgileri sertleşmişti. Önemli bir rol için sahneye çıkan bir aktör gibi kollarını çapraz göğsüne kavuşturarak gözlerini sessizce babasına dikti.

Hasta, vücudunu kemiren hayal haşerelerin azabından kurtulmak için elbisesinin içinde silkinerek oğluna attığı nefret dolu bir bakışla :

— Hah, işte geldi en büyük düşmanım...

Fahir aynı nefret dolu bakışını babasınıninkiyle çarpıştırarak :

— Gösterdiğiniz nefret karşılığında elbette benden saygı beklemeğe hakkınız olamaz.

— Keşke anan seni dünyaya getireceğine bir yılan doğurmuş olaydı...

— Gerçekten doğru... Sizin soyunuzdan yılandan, canavardan başka bir yaratık beklenemez. Nasıl olmuş da bilmem ben bir yaratış yanılışla insan doğmuşum?!

— Biçim olarak insan ama, içte canavar...

— Baba, ben size ne yapıyorum?

— Abdülhamit'e oğlu Selim Efendi ne yaptıysa sen de bana onu yapıyorsun.

— Ben sultanların tarihlerini okumadım, bilmiyorum. Şehzadenin babasına yaptığından haberim yok. Ama sizin soyunuzdan bir soylu kişi geleceğime keşke göçebe Çingenelerin çergelerinden birinde doğmuş olaydım daha mutlu olurum.

— Benim soyumdan geldiğin de ne belli?.. Bu da annenle Allah'ın arasında bir sır...

Kadının soluk yüzü pembeleşerek oğluna bağırdı :

— Fahir, babanı böyle kötü kötü söyletmek için mi buraya geldin?

Delikanlı gittikçe tutmakta zorluk çektiği bir öfkeyle :

— Anne, darılma, bu adamın meşru oğlu olmaktansa bir yabancının meşru olmayan çocuğu olmayı tercih ederim.

Mebruke Hanım boğuk bir sesle :

— Sus, utanmaz!.. Babana hasta diyoruz. Sen de mi çıldırmaya başladın? Nasıl söz onlar? Doktor Bey, işitiyor musunuz, bu edepsizlikleri? Bunların arasında benim neler çektiğimi anlayınız.

Doktor :

— Beyefendi biraz sinir halindedir. Onun sözlerine bakıp da böyle şiddetle karşılık vermemelisiniz.

Fahir :

— Bizim vücutlarımız sınırsız yaratılmamıştır. Biz de sınırlıyız. Babam söylediklerinden büsbütün sorumsuz, tam bir delilik halinde değildir. Eğer deli ise niçin onu burada tutuyoruz? Değilse niçin bizi her an ağza alınmaz acı sözlerle yaralıyor?

Doktor susması için Fahir Beye işaret etti. Ama baba ve oğlu aynı kadının sevdası yüzünden birbirine barış kabul etmez birer şiddetle kin bağlamışlardı.

Delikanlı sözünü kesti :

— Babama deli diyenin aklına şaşayım. O her şeyi bilir, inadına yapar. Bizi en hassas damarlarımızdan vurmak fennini iyi bilir. İkide birde bizi korkutmak için intihara kalkar. Annem saftır, onun bu korkutmalarına inanır. Telâşa düşer. Onun istediği şey bizi öldürmektir, kendini değil... Korkmayınız, bu adam intihar etmez, edemez. O, daha çok kuzu başı yiyecektir...

Hasta bir davranış durumuyla :

— Ben mi intihar edemem?

Fahir :

— Evet sen... Bu sözü eğlence edinmişsin. Gerçekten intihar düşüncesinde olaydın şimdiye kadar çoktan öbür dünyayı boylamış olacaktın.

Hasta doktora dönerek :

— İşte, bakınız. Beni intihara nasıl kıskırttıklarını kulağınızla işittiniz, dedi. Ve sonra yanındaki boş tabancayı kapıp oğluna doğrultarak :

— İlkönce seni, sonra kendimi melun...

Diyerek tetiği çekti. Ama şarjörü çıkarılmış tabanca ateş almadı. Henüz gerçeği bilmeyen anne yarı baygın bir atılışla kocasının elinden silâhı kavramaya saldırdı. Fahir dışarıya kaçtı.

Âdil Cevri Bey tabancanın patlamadığına şaşarak haykırıyordu :

— Bu yezit oğlan fişeklerimi çaldı. Yerlerine boş kovanları doldurdu.

Tabancayı zorla bu kokainmanın elinden aldılar, krizi yatıştırmağa uğraştılar.

Doktor Nusret Hulki Bey yatıştırıcı, sakinlik verici bir reçete yazarak hastanın yanından çıkınca aileden başlıcalarını toplayarak öğüt vermeğe girişti :

— Ne yapıyorsunuz? Böyle hastaların damarına basılmaz. Bunları güzellikle idare etmeli. Siz bunun her sözüne akılı sağlıklı bir adam gibi karşılık veriyorsunuz.

Evin kadını Mebrure Hanım mendilini gözlerine bastıra bastıra :

— Ne yapalım Beyefendi, biz de şaşırдық. Hastanın bir günü bir gününe uymaz. Bugün neyse ki, siz oldukça iyi zamanında rastladınız. Bazı halleri vardır, tam deli midir, akıllı mıdır anlaşılmaz. Kendi çektiğinden fazla bize çektirir. İyi söyler-sin, fena anlar. Her şeyden akla gelmez kötü anlamlar çıkarır. Kendisiyle geçinmek çok zordur, âdeta imkânsızdır. Bazı günler, öyle dalgın, suskun oturur. Yanında kimseyi istemez. Bazı zamanlar da kabına sığmaz. Afacan bir çocuktan beter olur. Affedersiniz, gördüğü genç kadınlara saldırır. Günden güne iştahı da azalıyor. Uyku uyumuyor. Zayıflıyor. Sararıp soluyor. Çok hekimler çağırıp gösterdik, yararsız...

Doktor :

— Hekimler ne dediler?

Hanım :

— Ruhça hırpalanmış. İdrar azalmış. Kalp fena işliyor-muş. Bazen renkleri birbirinden ayırt edemez. Bazen teki çift görür. Lakırdı ederken bazen dili dolaşır, bekler. Ne söyleye-

ceğini unuttur, sözün alt tarafını getiremez. Bazen en yakın şeyleri hatırlayamaz. Gülünmeyecek lakırdıya sırıtır, kahkaha koparır. Doğru söze öfkelenir. Mosmor burnu üfürür, şişer. Çıbanlar çıkarır. Vücudunda egzamanın her türlüşü vardır. İyi kokular kendisine bazen fena gelir. Çok defa hiç bir koku olmadığı halde kokulardan şikâyet eder. Bilmem nerelerden kulaklarına acayip acayip sesler gelir. Gözlerine olmadık hayaller görünür. Gerçeği hayal, hayali gerçek sanır. Hangi birini anlatayım Beyefendi? Kocam günden güne vücutça ve ruhça çökmektedir. Ciddi bir işle uğraşmak yeteneği kalmadı. Ev idaresi, aile ihtiyaçları, hiç bir şey umurunda değil. O yolunu tutturdu, gidiyor. Ne yazık ki, biz de hiç bir şey yapamıyoruz.

Doktor :

— Bu durumda yapılacak yalnız bir şey vardır Hanımefendi.

Hanım :

— Nedir efendim? Söyleyiniz.

Doktor :

— Hastayı kokain kullanmaktan kesinlikle alıkoymak...

Hanım :

— Bunu nasıl yapalım Beyefendi? O tozu bulamadığı zamanlarda büsbütün çıldırıyor.

Doktor :

— Onu bu düşkünlükten çarçabuk kesemeyip de işi uzatırsanız sonra hastalığı hiç bir suretle tedavi imkânı kalmaz.

Hanım :

— Ne yapalım Doktor Beyefendi? Bize bir akıl öğretiniz.

Doktor :

— Siz bu düşkünlüğün önünü alamayacaksanız hastayı bir şifa yurduna kaldırınız. Birinci tavsiyem bu... İkincisi nasıl oluyor da böyle bir akıl hastasının eli altında tabanca bulunduruyorsunuz? Buna şaşmaktan kendimi alamıyorum. Üçüncüsü Fahir Beye söyleyiniz. Babasına karşı gösterdiği çok sert saygısızlığı doğrusu hiç uygun bulmadım. Bu davranışını değiştirsin.

Mebrure Hanım yeniden göz yaşlarını silerek :

— Ah Beyefendi, kabahat yine kocamda...

Doktor :

— Nasıl efendim?

— Nasıl olacak? Oğlunu da o beyaz toza alıstırdı. Şimdi ikisi de çekip çekip birbirleriyle dalaşıyorlar.

Biraz öteden ağlama hıçkırıkları geldi. Doktor o yana başını çevirerek :

— Kimdir o katıla katıla ağlayan?

Bu soruya yine Mebrure Hanım karşılık vererek :

— Kızım Nazmiye...

— Niye ağlıyor?

— Ah efendim, bizim dert bir değil ki... Ona demişler ki, baban delidir. Delilik anadan babadan çocuklara da geçer. Üzeride bir gün sen de çıldıracaksın.

— Manasız şey... Babası aileden geçme bir deliliğe tutulmuş değil ki. Kullandığı keyif tozunun etkisiyle kanını, beynini, sinirlerini yavaş yavaş zehirleye zehirleye böyle olmuştur. Soydan gelme bütün hastalıklardan uzak en sağlam bir adam da kokain çekmekle bu duruma düşebilir. Söyleyiniz Hanımefendi, yoksa kızınız da mı bu korkunç düşkünlüğün tehlikesine düşmüş bulunuyor?

— Ah Beyefendi, ah, ben size bir şey söylemeden siz durumu anıadınız. Bu tozdan bir iki defa çeken artık kendini bundan kurtaramazmış.

— Evet, yazık ki, böyle gibidir. Ağrıyı dindirmek için pamukla çürük dişlere konulan kokainden duydukları zevk ve neşe etkisiyle bu korkunç şeye alışanlar olmuştur. Hanımefendi, size daha tuhafını söyleyeyim. Bu zehiri kullanmağa alışmış bir madamın sevgili bir maymunu varmış. Bu taklitçi hayvan hanımını taklit merakıyla eline geçirebildiği bu nesneyi gördüğü gibi kullana kullana o da mükemmel bir kokainman olmuş. Acele acele hanımın ceplerini yoklar, dolapları, çekmece-leri karıştırır, almadan duramadığı şeyi bulamayınca bağırır, çağırır, delilikler gösterirmiş.

Bu sırada doktorun çevresini alanların arasından bir kocakarı, konağın eski kâhya kadını erkekleşmiş, çatlak sesiyle :

-- Bakınız hele bir kere, yalnız insanlar değil, hayvanlar

bile bu kötü şeye dadanıyorlar. Hepimizi Tanrı'm korusun. Zaten bu konakta da onu kullanmayan kim kaldı ki?.. Bir Hanımefendi, bir de ben...

Mebrure Hanım :

-- Zahide Hanım, lakırdıya karışma. sen çekil. Doktor Beyefendiyie önemli şeyler konuşuyoruz.

Zahide Hanım :

-- Hanımefendiciğim, zaten benim neye karıştığım var? Ama adım kâhya kadın... Doktor Beyefendinin buyurdıkları gibi bu kör olası enfıyeyi çekenleri hep hastanelere kaldırmak gerekirse bu koca konakta Hanımefendiciğim, yapayalnız ikimiz kalacağız.

Doktor birtakım öğütlerde daha bulunduktan sonra gidiyor-ken Hanımefendi ona bir hayli vizite parası sunarak :

— Doktor Beyefendi, lütfunuza nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Siz yetişip de tabancadan kurşunları çıkarmamış olsaydınız kim bilir bugün başımıza ne felâketler gelmiş olacaktı?!

Yine o genç uşak doktorun önüne düştü. Onu sofalardan geçirip merdivenlerden indirirken kâhya kadın Zahide Hanım yaklaştı. Hekimin kulağına eğilmek fırsatını bularak :

-- Ah Doktor Beyciğim, ah... Boş bir vaktiniz olsa da bu konakta olup bitenleri gelip de size bir anlatsam... Vallahi parmağınız ağzınızda kalır. Beni işe karıştırmazlar. Bana ağız açtırmazlar. Birisi bana gelip de : «Nene gerek deli kahpe dese!» İşte içim durmaz... Burada dönen rezaletler elbet bir gün patlak verecektir. (Eliyle biraz önden giden uşağı göstererek) Bu Veysi oğlanı görüyor musunuz? İşte o, bu konağın horozudur. Şimdilik acele olarak bu kadar söyleyebilirim. Siz anlayışlı, akıllı bir doktorsunuz. Her şeyi anlayabilirsiniz.

Doktor otomobilde bekleyen Şefika Hüsnü ile Ali Tayfur'un yanlarına gelince sıkıntılı bir yüzle :

-- Bugün sizlerin yardımınıza ihtiyaç olmadı. İşî pamuk ipliğiyle bağlayıp çıktım. Morali çok karışık bir aile... Kırmızı kiremitlerle örtülü bu çatıların altında ne'ler oluyor. Her evde özel bir aile târihi yaşanıyor. Ne komedyalar, ne dramlar... Dertlerini eksiltmek için hayatı tedavi etmek gerekiyor.

Gerçekten Âdil Cevri Bey ailesinin morali, Doktor Nusret Hulki Beyin sandığından da daha çok karışıktı. Konakta iki sevda Tanrısı vardı, biri erkek, biri kadın... Veysi ile Gülfem... Bütün kadınlar Veysi'ye tutkundu. Erkekler de Gülfem'e vur-gundu. Bu iki put da çevrelerinden üzerlerine yağdırılan sev-da oklarına karşı tamamıyla duygusuzdular. Çünkü ikisi de şid-detle birbirini seviyorlardı. Bu duruma bir de kokain deliliği karışınca halin alacağı tehlike kolayca anlaşılır.

Oğlan, dört yaşındayken konağa alınmış bir Arnavut ço-cuğuydu. Kız da esirliğin kaldırılmış olmasına karşın anası tarafından para karşılığında küçük bir yaşta konağa satılmış bir halayıktı. Ama eski esirlik şartları altında değil. Gülfem kendini hür bir evlâtlık biliyordu.

Veysi, ihtiyar kokainmanın kıza karşı olan pek atılgan saldırılarından ruhsal bir baş kaldırmayla sarsılıyor ve Fahir'in gizlemek gereğini duymadığı ateşli düşkünlüğünden azap çeki-yor, Fahir ise sevgilisini kendi babasından ve Arnavut oğlanın-dan kıskanıyor, Gülfem de Nazmiye'nin Veysi için kızışan sev-gi gösterilerine katlanamıyordu. Arap saçı bir sevda dolambaç-lığı...

Gecenin karanlığında âşıkların ruhlarını sevgiye iten üzün-çülü bir sır vardır. Yalnız ruhlar aradıkları eşlere kavuşmak için çırpınırlar.

Âdil Cevri Bey kokaini çekti. Âlemini değiştirdi. Şimdi cen-net bahçelerinin güzel kokulu çiçek ve çimen tarhları arasın-dan tûba ağacının gökleri kaplayan dalları altında kendine eş bir huri arayarak tek başına dolaşıyordu. Bazen saydam elbi-seleri içinde bütün vücutlarının nurlu dolgunlukları sabahleyin oraya buraya serpilmiş meleklerle rastlıyordu. Ama bunların hiç birini hayalindeki Gülfem'i unutturacak kadar çekici bul-muyordu.

Hizmetçiyi çağırmak için zile bastı. Ellilik Nevres Bacı bu-ruşuk yüzü, biraz tümsekleşmiş vücuduyla karşısına çıkarak :

— Efem, kulunuzu mu çağırdınız?

Gülfem'i beklerken bu acuzenin boy göstermesi Âdil Cevri Beyin kokainini beynine sıçrattı. Öfkeyle bağırdı :

— Sen kulumu çağırmadım. Seni yakında Allah çağıracak.

İhtiyar halayık sinirlenerek :

— Tanrı'm çağırırsa ne yapayım, «Lebbeyk!» der, giderim.

— Allah çağırırsa lebbeyk de, git... Ama zil çalınırsa buraya gelme.

— Hizmetçiniz değil miyim efem? Çağırırsanız niçin gelmeyeyim?

— Gelme... İhtiyarsın, Gördürülecek hizmeti sana söylemeye sıkılıyorum.

— Sıkılmayınız efem... Kulunuz buyuracağınız her hizmeti görebilirim.

— Olmaz. Sen git, Gülfem'i gönder.

Nevres dışarı çıktı. Kâhya kadın Zahide Hanım kulağını anahtar deliğine vermiş, içeride söylenenleri dinliyordu. İhtiyar halayığa sordu :

— Ne var? Ne dedi?

Nevres tuhaf bir jestle :

— Bu adamın içinde bana söyleyecek bir lafı var ama söylemeye sıkılıyor, dedi.

Kâhya kadın küçük bir hoplamaıyla ellerini dizlerine vurarak :

— Bu adam nihayet sana da mı göz attı? O tozu çektikten sonra genç, ihtiyar bütün kadınlar gözlerine huri gibi görünürmüş. Doğrusu ben yanına girmeye çekiniyorum. Dünyadır bu... Neler olmaz.

Zil yine çalındı. Bu sefer Hanımefendi yetişti. Kokainlenmiş adam, çağrılarına hep hoşlanmadığı yüzlerin karşılık vermelerinden bıkkınlık duyarak :

-- Hanım, seni çağırmadım. Ama mademki geldin. Sana önemli söyleyeceklerim var. Çabuk anlaşalım, iş bitsin.

Kadın kocasına acıyan bir gözle bakarak :

— Otuz beş yıldır bir türlü anlaşamamış olduğumuz halde bugün mü anlaşacağız?

-- Benden önce işte sen söylüyorsun. Otuz beş yıllık karılık kocalık... Yetişmez mi artık? Bu yılların kırk, elliye varmasında ne tat, ne mutluluk düşünelebilir. Sinirlerimiz aşındı.

bitti. Ben seni artık karım gibi değil, annenin gibi görüyorum.

Kocasının zihin bozukluğunu bilmekle birlikte bu hakarete dayanamayan Hanım şöyle bir alaycı jestle :

— Ben de seni babam gibi görüyorum.

— Ne yanlış görüş... Ben cennet hayatına erdim. Gittikçe gençleşiyorum. Güzelleşiyorum. Hoşlaşıyorum. Şuhlaşıyorum

— Yanlış duygu, yanlış görüş ikimizden birinin beynini sarmış ama hangimizin?

— Kuşkusuz senin... Sen sözlerimi anlayabilecek bir kadın mısın? Benim zihnim helezonlar çizerek gökyüzünün üst katlarına yükselen bir kartal gibi maddeden uzaklaşıyor. Sense durmadan iniyor, durmadan düşüyorsun.

— Bu kokain sana hasta çocuk rüyaları gösteriyor. Hep sandıklarının tersi hallere uğruyorsun ama bundan haberin yok... Hep hayaller içinde yaşıyorsun. Artık gerçekle bir alışverişin kalmadı. Benimse çok şükür ne alçaldığım var ne de yükseldiğim... Hep olduğum yeryüzünde bulunuyorum. Güzelliğe gelince, suratın kirli toprak rengi rençber elbisesine döndü. Bu renk palyaçoların kâh kızarıp kâh solan organlarına döndü. Vicdanlı bir hakemin önünde durup da hangimizin baba, hangimizin ana görüntüsünde olduğumuzu bir sorsak... Otuz beş yıllık bir karı kocalığın üzerimize yığıldığı çekilmez bir yük varsa bu yükün altında ezilip mahvolan ben'im. Sen bütün vakitlerini bilinçsiz bir halde geçiriyorsun. Bıkmak, kaçmak gerekirse ben senden kaçmalıyım.

-- Haydi kaç, git... Gözümün önünden çekil. Kafdağı'nın arkasına kadar kaç. Belki oradaki cinlerden, şeytanlardan kendine bir koca bulursun.

— Benim koca aradığım yok. Ömrümde bir kere varmış olduğuma bin kere pişmanım.

— Senin koca aradığın yoksa bilesin ki, ben Hint horozu gibi eşinerek karı arıyorum.

— Senin aramana engel olan var mı? Çık ara... Karagöz oyununu taklit ederek «Yar bana bir eğlence!» diye bağır. Sokaklarda tellal çağırt. Gazetelere ilân ver. Köşe başlarına afiş yapıştırt.

— Yeni kanun uyarınca sen nikâhımdayken başka kadınla evlenemem ki...

— Birbirimize perçinli değiliz ya, beni bırak.

— Bırakma işlemini uzun sürer. Benim o vakte kadar sabretmeye gücüm yok.

-- Öyleyse ne yapalım efendim?

— Gülfem'i gönder, biraz dizlerimi ovdurayım.

— Benim sözümle gelmiyor. Sen kalk, kendin çağır.

Bu karı koca çekişmesini kapı arkasından dinleyen kâhya kadın Zahide Hanım konağın içine bir arayıcı fişeği gibi şu sözü salıverir :

— Beyefendi Gülfem'i çağırıyor. Dizlerini ovduracakmış.

Veysi alt katta kızı bir kapı arasına sıkıştırarak :

-- Gitmeyeceksin Gülfem... O bunağın dizlerini Azrail oğsun. Dün Azrail. Azrail diye bağırıyordu. Bugün neden seni çağırıyor?

Fahir merdivenlerden aşağıya yıldırım hızıyla inerek taşlıkta rastladığı Veysi'ye :

— Gülfem nerede?

Veysi somurtkan bir suratla :

— Bilmiyorum.

Ferhat'la Şirin'in cadısı gibi hemen oracıkta beliren kâhya kaçın buruşuk ağzıyla Veysi'yi yalancı çıkararak :

— Neden bilmiyormuşsun? Şimdi ağız ağza burada konuşuyordunuz. Kız, nereye saklandı? Yahut onu nereye sakladın, söyle?..

Veysi damarlarında dolaşan soyu Arnavut kanının ateşini gözlerinden kocakarının suratına boşaltarak bir lâhavle çekti. Karşılık vermedi.

Bu sefer Fahir parlayarak :

— Söylesene ulan kızı nereye sakladın?

Veysi şimdi huylanmış kaplan bakışlarını Fahir'e çevirerek :

— Tabakamın içine sakladım, cebime koydum.

Fahir boynunu uzattı. Yüzünü Veysi'nin suratına yaklaştırarak gözlerinin içine yakından baka baka :

— Benimle eğleniyor musun terbiyesiz?!

Arnavut haşarılığını azdırarak :

— Sende insan eğlendirecek surat var mı ki eğleneyim?

Küçük Bey öfkeden köpürerek düşmanına bir yumruk indirmek için kolunu kaldırdı. Ama daha tetik davranan Veysi onu iki bileğinden sımsıkı yakalayarak bir sarstı ve geriye iti-

verdi. Arkasında kâhya kadın bulunmamış olsaydı Fahir yere yuvarlanacaktı. Küçük Beyi kucaklayan kocakarı, kulağına yavaşça :

— Aman Beyim, bu haydut oğlanla uğraşma. Cebinde silâh taşıyor, dedi.

Zahide kadın şimdi sözünü Veysi'ye çevirerek :

— Velinimetine el kaldırmaya utanmıyor musun? Dünya kötü oldu kötü... Ne saygı kaldı, ne korku kaldı. Ne uşak belli, ne efendi... Sen sen, ben ben. Yumruk yumruğa bir kör dövüşüdür gidiyor. Altta kalanın canı çıksın. Kışlar baş oldu, başlar kış oldu... Allah sonumuzu iyi eyleye... Her şey tersine döndü vesselâm...

Fahir kokainin verdiği kaba cesaret ve sahte bir kuvvetle davranarak :

— Silâh mı taşıyor? Ben onun silâhını alır da şimdi bilmem neresine sokarım, dedi.

Sövmeler, saymalarla karışık epey bir gürültü yapmaya başladı. Bu şamataya ev halkından birkaç kişi daha koştu. Özellikle Nazmiye Hanım, ağabeysinin yardımına yetiştii. Yardımcıların çoğaldığını gören Küçük Bey çevresine şöyle emirler savurmaya başladı :

— Gülfen saklanmış. Yer yarılıp da yedi kat toprağın altına girmedi ya. Elbette bu konağın bir kıyısına bucağına sınımış olacak. İğne deliğine bile gizlenmiş olsa şimdi onu bulup bana getirmeli...

Nazmiye :

— Ağabeyciğim, sen merak etme. Hınzır uğursuzu ben şimdi bulup meydana çıkarırım, dedi.

Hınçlı bir sesle Veysi'ye göz attı. Arnavut oğlanı soğuk bir bakışla karşılık verdi. Arayıcılar konağın saklanmaya elverişli kuytu yerlerine dağıldılar. Sonunda Gülfem kömürlüğün en karanlık köşesinden çıkarıldı. Fahir'in karşısına getirildi.

Küçük Bey, sevgilisinin yüzünü görünce yumuşayarak sordu :

— Gülfem, kimden kaçırıyorsun?

Kız, üstüne başına sürünmüş kömür tozlarını silkerek önüne baktı. Karşılık vermedi.

Bey sorusunu daha ateşli bir sesle tekrarladi :

— Niçin ve kimden kaçırıyorsun?

Kız aynı suskunluğu koruyunca kâhya kadın lafa atılarak :
— Kız, sana lakırdı soruyorlar. Cevap versene... Dilini sıçan mı yedi?

Gülfem tiksintiyle kocakarıya bakarak :

— Dilimi niçin sıçan yesin? Sıçanlara yiyecek olmaya daha elverişli diller varken benimkini mi yiyecekler?

Kâhya kadın bu kinayeye dayanamayarak :

— Senin dilini ısırın büyük sıçanı ben bilirim de onun içindir.

Bir kapı sövesine dayanarak duran Veysi bu gizli anlam taşıyan sözün taşkınlığıyla homurdandı ve kocakarıya bakarak dişlerini gıcırdattı. Bir iki baş bu homurtudan yana döndü.

Kocakarı bu sevdalı iki gencin hassas damarlarına basmış olduğunu anlamaktan gelen bir memnunlukla sözü sürdürerek :

— Çok şükür kızım dilin açıldı. Beyefendiye cevap ver. niye kaçtın?

Gülfem kocakarıya da Beyefendiye de şöyle tiksintili bir bakış fırlattıktan sonra ezgin, alaylı bir şöyleyişle :

— Bunda söylenecek bir şey yok. Bu gereksiz soruya ne cevap vereyim?

Kâhya kadın :

— Hele de şu yelloza bakınız... Neden oluyormuş gereksiz?

Gülfem :

— Kimden kaçtığım, niçin kaçtığım belli. Bunu ayrıca sormakta ne mana var?

Şimdi Nazmiye söze atılarak :

— Allah Allah, biz sizin efendileriniz değil miyiz? Emrimizi alınca koşmak zorunda olduğunuzu bilmiyor musunuz? Bu söz dinlemeyişinizin nedenini sormak hakkımızdır. Cevap vermek de sizin en birinci ödeviniz olmak gerekir. Söyle bakalım niye kaçtın?

Nazmiye, Gülfem'i böyle sıkıştırırken öç alıcı gözlerini Veysi'ye kaldırarak ince gülümsemesinin acılığıyla onu ezmek istiyordu.

Bu sefer Arnavutta dayanacak güç kalmadı. O da keskin bir süzülüşle karşılık vermeye girişerek :

— Küçük Hanım, bu öyle bir macera ki, bunun aramızda hiç bir gizli noktası kalmamıştır. Sizin gönlünüzü biz biliyoruz, bizim gönlümüzü siz biliyorsunuz. Bu gerçekte her iki ta-

raf için bu kadar bir açıklıkla bilinmekteyken bilmem nasıl bir inatla bilmezlikten gelerek bu acı şeyleri tekrar tekrar söylemeye uğraşıyorsunuz?

Nazmiye tuhaf bir kabartıyla :

— Veysi, sana söz soran yok. Sen bu kızın avukatı mısın?

Veysi erkekçe bir böbürlenmeyle gerdan kırarak :

— Ben o kızın her şeyiyim.

Nazmiye tekrarladı :

— Her şeyden önce zamparası...

— Hayır... Bütün gönlümün saf ateşiyle candan âşığı...

Kokainman babanın kokainli oğlu gürültülü bir kahkaha salıvererek :

— Siz kendi kendinize sahip misiniz ki, birbirinizin âşığı, sevgilisi oluyorsunuz?

Kâhya kadın dedikoducu ağzının kirli nefesiyle :

— Oğlum Veysi, kendine gel. Bu kızı sana vermezler. Onu bu aile kendi biricik oğlu için büyüttü.

O sırada Büyük Beyefendi kokainden aldığı umulmaz bir çeviklikle merdivenlerden paldır küldür inerek kâhya kadına :

— Halt etmişsin kocakarı... O gül ağzlı kızı ancak ben kendi özüm için büyüttüm, dedi.

Bu iddiaya Veysi ekşi bir suratla güldü. Gülfem'in gözlelerinden birkaç damla yaş yuvarlandı.

İki gencin aşkına karşı ihtiyarın bu meydan okuyuşuna en fazla Fahir ateşlenerek :

— Baba, bizimle bu sevda yarışması sizin için bir şeref değildir. Bu macerada bir üstünlük ummanız da âdeta bir deliliktir.

Âdil Cevri Bey :

— Haydi ahmak... Bu kız benim imzalı esirimdir. Anasına paraları saydığım zaman almış olduğum senet hâlâ çekmeceimde duruyor. Haydutlar, kimin malını paylaşamıyorsunuz? Ben sizi kendime rakip görmeye tenezzül bile etmem ki, karşıma çıkıp da âşık atıyorsunuz.

Fahir :

— Baba, bugün hangi mahkemeye senet gösterip herhangi bir kimse üzerinde esirlik iddia edebilirsiniz? Gülfem'in anasından almış olduğunuz kâğıdın bu anda günü geçmiş bir borç senedinden başka bir hükmü olamaz. Siz bu yaşınızda ve has-

talıklı halinizde bu kızdı gönünüzü alamıyorsunuz. Mademki aynı puta tapıyoruz, bizim gençlik ateşlerimizi düşünerek insaf etmelisiniz. Siz aradan çekiliniz. (Veysi'yi göstererek) Ben bu zorbayla kozumu pay ederim.

Baba, oğul arasında bu paylaşamama çekişmesi olurken Gülfem'le Veysi birbirine derin derin göz kaydırarak yine hemen önlerine bakıyorlar, aralarında bakışlarla bir şeyler kararlaştırır gibi haller gösteriyorlardı.

Kokainli adam birdenbire çıldırmış gibi taşkınlıkla haykırdı :

— Ölüm isteyen karşıma çıksın.

Aynı zamanda havaya kaldırdığı elinin arasında bir tabanca namlusunun parıltısı görüldü. Karşısındakiler çil yavrusu gibi dağıldılar. Gülfem bu akıl hastası âşıkının elinden kaçmak için kömürlükten daha karanlık bir yer arıyordu.

Koşuşanlardan birkaçı hızla kâhya kadına çarparak onu iki kapı arasına yuvarladılar. Bir ikisi de çiğneyerek üstünden geçti. Kocakarı şirret ağzının bütün şamatasıyla yaygaraya başlayarak :

— Hay topunuzun da bok canına olsun mart kedileri... Genci, ihtiyarı, bu ne kızgınlık? Bu konağa geldiği zaman o pis kızın kelini, uyuzunu, bitini, kehlesini ben temizledim. Yüzüne bakılır gibi değildi. Şimdi neden bu kadar kıymetli oldu? Can evime bastılar. A dostlar ölüyorum... Hangi bacağı kırılanın tekmesine uğradığımı bilemiyorum ki! Kaburgalarını çökerttiler...

14

Nusret Hulki Beyin telefonu çaldı. Doktor kulaklığı alarak :

— Alo, neresi efendim?

— Ben'im efendim... Mebrure Âdil.

— İyisiniz inşallah Hanımefendimiz?

— Ah Doktor Beyefendi, sormayınız halimizi...

— Hayrola efendim?

— Veysi ile Gülfem kaçtılar.

— Nereye?

— Belli değil... Aratıyoruz, bulamıyoruz. Üzerlerinde ya hiç paraları yoktur ya varsa da pek az bir şeydir. Akrabasızdırlar. Kimseyi tanımazlar. Büyüdükleri konaktan başka bir yer bilmezler. Bir sabah kalktık, onları evde bulamadık. Gece mi, gündüz mü, saat kaçta kaçtılar? Hiç bir şey bilmiyoruz.

— Kaçmalarına bir sebep göstermek için bir yazı falan bırakmadılar mı?

— Hayır... Yalnız Veysi, kaçışlarından iki gün önce hizmetçilerden birine: «Ben Gülfem'le beraber bir günde öleceğim» demiş. Hizmetçi sağlam bir anlam çıkaramadığı için bu söze hiç önem vermemiş. Biz şimdi onun bu sözünden bir intihar isteği çıkarıyoruz. Her günün gazetelerini dikkatle izliyoruz. Ama böyle iki gencin birden intiharı olayına daha rastlamadık. Siz günlük havadislerin bu bölümüyle uğraşıyorsunuz. Böyle bir şey duydunuzsa lütfen söyleyiniz.

— Hayır efendim. Bu hafta altmışlık ihtiyar bir adam yok-sulluktan kendini astı. Denizden iki ceset çıktı. Birinin kimliği anlaşılacak intihar saptandı. Ötekinin kimliği ve olayın kaza sonucu bir boğulma mı, yoksa intihar mı olduğu daha anlaşılamadı. Ama bütün bu olaylardaki mutsuz kişilerin Veysi ile Gülfem'i andırır bir yönleri yoktur.

— Beyefendi, kocamla oğlum, kızın kaybından dolayı pek fena oldular. Coşup taşdılar. Bu nasıl muhabbet bilmem? Oğlanla kızı bir ele geçirirlerse ikisini de öldüreceklerini yeminlerle söylüyorlar. Kokain sarhoşluğuyla savrulan lakırdılar önem taşıyan sözler değil. Ama bu iki kaçağa olan öfkelerinin şiddetinden zabıtaya verdikleri ifadede onları konaktan bazı kıymetli eşya çalarak kaçmış olmakla suçladılar. Ben Allah'tan korkarım. Zavallılar bir çöpe dokunmadan gittiler. Kız toydur. Oğlan da mert bir çocuktur. Pek meraklıyım. Zavallıların ölümlerinden dirimlerinden bir haber alıncaya kadar çok üzüleceğim.

— Mademki intihar ettiklerine dair şimdilik hiç bir yerde kesin bir iz, bir belirti yoktur. Daha sağ buldukları kuvvetle umulabilir. Üzülmeyiniz efendim. Ben bugünden araştırmalara girişirim. Benim iki arayıcım vardır. Onları şimdi konağınıza gönderirim. Araştırmaya konaktan başlarlar. Yakında iyi bir haberle sizi memnun edeceğimi sanıyorum efendim.

— Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum Beyefendi. Bu dünya sizin gibi iyiliksever kimselerin yüzü suyu hürmetine duruyor.

— Bu işi meslek edindik. Görevimiz efendim.

— Herkes görevini böyle sizin gibi vicdanlıca, özenle yapmış olsaydı her şey düzelirdi.

— Adamlarımı hemen gönderiyorum. Sordukları sorulara doğru karşılıklar verilmesini de siz sağlarsınız efendim.

— Elimden geldiği kadar çalışırım efendim.

Telefon kapandı.

Yarım saat sonra Şefika Hüsnü ile Ali Tayfur, Nusret Hulki Beyin bu iki dedektifi Âdil Cevri'nin Beşiktaş'taki konağında buldular.

Büyük kokainmanın uyuşuk bir günüydü. Besinini çekmiş, odasında bir köşeye büzülmüş, zehirin etkisiyle hasta beyninin yarattığı bilinç sınırının öte yanındaki doğa üstü âlemlerin hayallerine dalmıştı.

Küçük kokainmansa kaçak sevgilisinin aşkıyla bir yanardağ kesilmişti. Onun Veysi ile birlikte kaçmış olmasının kıskançlığına bir türlü dayanamıyordu. Bu üzüntüyle morfinden, eterden, kokainden başka kendini içkiye de vurmuştu. Bu dumanlı kafayla Aslı'sını arayan Kerem gibi semt semt dolaşıyor, en çok zamanını kızın bulunması kesinlikle olanak dışı olan yerlerde, yani meyhanelerde geçiriyordu.

Eskilerden uslu akıllı bir iki yaşlı kalfayla Hanımefendi, kendisi bu araştırma memurlarının önlerine düştü.

Şefika Hüsnü sordu :

— Ne günü, saat kaçta kaçtılar?

Peymane Kalfa cevap verdi :

— Ayın dokuzuncu salı sabahı uyandık. Onları konakta bulamadık. Gece mi, yoksa ortalık ağardıktan sonra sabahleyin erken mi kaçtılar, bilmiyoruz.

— Konağın kapıları geceleri gilitlenmez mi?

— Hayır... Eski usul sürgüleri vardır, onlar sürülür. Ama her kim isterse bu sürgüleri içeriden açabilir.

— Oğlan nerede yatardı? Kız nerede yatardı?

— Kız haremdeki küçük odasında. Oğlan selâmlıkta...

— Kız odasında yalnız mı yatarsı?

— Evet.

— Bu odayı görmek isterim.

Odaya doğru yürüdüler. Kâhya kadın da arkalarına takıldı. Hanımefendiden çekinmesinden pek ağız açamıyordu. Veysi'nin sevdasından sararıp solan Nazmiye de saçı başı dağınık, gözleri yaşlı, tam bir umutsuzluk içinde bu araştırma heyetine katılmıştı.

İçeri girdiler. Burası duvarları salkım salkım sarı güller açmış kâğıtla kaplı, tavanı gök mavisi, ferah, sevimli, bahçe üzerinde küçük bir odaydı.

Eski stilde bir köşe minderi, aynalı, mermerli küçük bir tuvalet, öteki köşede ufak bir demir karyola, iki sandalye, bir masacık, bu genç kız odasının başlıca eşyasını meydana getiriyordu. Duvarın hemen bir kenarını kaplayan bir yük de gardrop hizmetini görüyordu. Bardak kapağı, resim çerçevesi, masa örtüsü, yastık gibi Gülfem'in bazı elişleri de göze çarpıyordu.

Tuvalet aynasının kenarına sıkıştırılmış birkaç kadın ve çocuk fotoğrafları vardı. Arayıcılar bunları birer birer alıp incelerlerken Nazmiye Âdil Hanım üzüntülü sesiyle :

— Burada Veysi'nin de birkaç fotoğrafı vardı, ben aldım. Bakınız, hain kahpe babamın, ağabeyimin, benim hiç bir resmimizi odasına koyar mı?

Şefika Hüsnü ilk sözüyle Veysi'ye olan aşkını ilân eden bu perişan yüzlü, umutsuz sözlü kızın dikkatle suratına baktı.

Arayıcı kadın pencerelerden birinin camını sürerek dışarıyı gözden geçirmeye başladı. Dışarıdan içeriye girilip girilemeyeceğini inceliyordu. Onun bu maksadını anlayan kâhya kadın artık kendini tutamayarak :

— Hırsızla aşıkla kapı, baca olur mu? Onlar isteyince duvarlardan atlarlar. Yüksek pencerelere sığarlar. Demir kapıları kırarlar.

Hanımefendi çatkın bir yüzle :

— Zahide Hanım, böyle gereksiz sözlerle Hanımın zihnini karıştıрма.

Kâhya kadın sırttan bir teklifsizlikle :

— Hanım çok akıllı şey maşallah. O bizim gibi epkemcüş değil. Pek çokbilmiş benziyor. Yüzüne bakmaya korkuyorum vallahi... Gençliğimde yaptığımı hoppalıkları anlayıverecek di-

ye yüreğim oynuyor.

Hanımefendi :

— Allah Allah, ne münasebetsiz lakırdılar bunlar.

Şefika Hüsnü Hanım çevresinde dönen bu sözlerle hiç al-dırmıyor, incelemelerini sürdürüyor... Ali Tayfur Efendi de ağız açmayarak bir çırak durumunda bulunuyor, Şefika'nın ko-mutasıyla hareket ediyordu.

Her yanı, deliği deşiği karıştırdılar. Gülfem'in yükte bı-rakmış olduğu elbiselerinin ceplerine varıncaya kadar yokladılar. Zavallı kızın aşifteliğini gösterir en ufak bir şey bulamadılar. Sanki yokladıkları her şeyde hüzünlü bir masumluk ko-kusu alınıyor gibiydi.

Sonunda karyolanın ayak ucuyle perdenin arasına sıkışmış bir nota püüpütrisi gördüler.

Şefika sordu :

— Bu kız çalgıya çalışır mıydı?

Hanımefendi :

— Evet. Uta çalışırdı.

Şefika :

— Kimden ders alırdı?

Hanımefendi :

— Bedriye adında bir kadın ustadan.

Aracı kadın püüpütrinin altına dökülmüş nota defterini, kâ-ğıtlarını karıştırırken en üstte eski harflerle ve elle yazılmış bir şarkı buldu. Her nota satırının altına söz dizilmişti. İlk dizeler şunlardı :

Ezelden sen benimsin.

Cammsın, hemdemimsin.

Benimsin, sen benimsin.

Gül yüzlü dilberimsin.

Nazmiye Âdil hemen eğilip nota kâğıdına bakarak :

— Bu şarkının sözleri Veysi'nindir. Ut öğretmenine verip Hicazdan bestelettiler. Gülfem, gözleri yaşara yaşara, tımbır tımbır her gün bu şarkıyı çalardı.

Şarkıdaki saf dilek Şefika'nın bile içine dokundu. Zavallı Veysi sevgilisini elinden alacakları korkusuyla yüreği titreyerek ona tekrar tekrar : «Benimsin» diyor, candan inliyordu. Mutsuz çocuklar... Şimdi neredeler acaba? Bu topırağın altında

mı? Üstünde mi? Ancak öteki dünyada mı birbirlerinin olabildiler?

Şefika zihninden geçen bu şeylerden Hanımefendiye hiç bir renk vermeyerek :

— Hanımefendimiz, bu çocukların hayatta olduklarından umutluyuz. Eğer kesinlikle intihara karar verip buradan çıkmış olsalardı bir iki satırla bu korkunç niyetlerinden size haber verirdiler. Onların bu konaktan ne yapacaklarını bilmez bir kararsızlıkla çıktıkları anlaşılıyor. Bir sığınacak yer bulmakta umutları olmalı. Bu umutları boşa çıkarsa felâketlerinden korkular. Hanımefendi, siz o ut ustası Bedriye Hanımın lütfen adresini verir misiniz?

— Başüstüne efendim. Ondan kolay ne var? Zeyrek'te Set üstünde, 19 numara.

— Teşekkür ederiz Hanımefendimiz. Gerekirse buraya yine geliriz, diyerek konaktan çıktılar.

15

Yarım saat geçmeden erkek, dişi bu bir çift özel dedektif Zeyrek'te 19 numaranın zilini öttürüyorlardı. Sarışın, küçük bir kız kapıyı açtı ve sordu :

— Kimi istiyorsunuz?

— Ut ustası Bedriye Hanımı... Burası değil mi?

— Evet, ama halam meşktedir. (Derste)

— Başka evde mi?

— Hayır. Yukarıda.

— Kendisini görmek istiyoruz. Haber ver kızım.

Çocuk yukarı çıkıp indikten sonra :

— Buyurunuz, dedi.

Misafirleri üst katta derli toplu bir odaya aldı. Burası ustanın kabul salonu olacak. Kıymetli ağır eşya yoktu. Ama her şey temiz ve yerli yerindeydi. Duvarlar hep müzikle ilgili çerçeveli resimlerle doldurulmuştu.

Şefika çevresine göz gezdirerek :

— Bedriye Hanım iyi bir aile kadınına benziyor. Ucuz eşya ile oca düzeltmesi... O da bir hünerdir.

Ali Tayfur duvarda bir erkek fotoğrafı göstererek :

— Bakar kör gibi bir duruşu var. Bu da kim?

— Kim bilir hangi meşhur ut ustasıdır?

Bitişik odadan meşuk tımbırtıları geliyordu. Kulak kabartı-
lılar.

Bir ses :

— Yavrum, iyi dikkat et. Uç mızrap, bir ara... Kirişi ko-
paracak gibi vurma. Yavaş... Tatlı... Hem (do) yu hep falso
basıyorsun. Parmağını biraz daha aşağı al. (Sağlam bir do ve-
rerek) İşte bak böyle.

Bir süre dinledikten sonra Ali Tayfur :

— Ut da sanki çalgı mıdır?

— Eh, herkesin piyano almağa gücü var mı? Ut hem ucuz
hem de kolay öğrenilir. Hüzünlü bir çalgıdır.

— Ch, hüzünlü çalgı... Pencere önünde çalarken kapının
yanından işitilmez.

— Ustalık da kolay bir iş değil. Bak zavallı kadın ne ka-
dar yürek tüketiyor.

— Bu dersi kafası alan var, almayan var.

— Ne yapsın? Geçim dünyası bu... Biz de canlarından bı-
kmışları ölümden kurtarmaya uğraşmıyor muyuz?

— Evet, yeni sanat... Bakalım sonu ne olacak? Bu işle
uğraşa uğraşa bir gün bizim de intihar manyasına tutulmamız-
dan korkuyorum.

-- Olabilir.

— Ama arkadaş, aradıklarımızı burada bulabileceğimizi hiç
ummuyorum. Bu evde ut tımbırtılarından başka ses yok.

— Bedriye Hanım şimdi bizi ders almaya gelmiş ut heves-
lileri sanacak.

Öteki odadan işitilen ut tımbırtılarını dinleye dinleye böy-
le bir saattan fazla konuşarak vakit geçirdiler. Nihayet Bedri-
ye Hanım çıraklarının bir kısmını savarak yanlarına geldi. Or-
ta yaşta, kısa boylu, tombalakça, güler yüzlü bir kadın... Kla-
sik, safa geldiniz ikramından sonra karşılıklarına oturdu. Hiç ta-
nımadığı bu insanların geliş nedenini anlamak için soran ba-
kışlarla onları süzmeye başladı.

Kurnaz Şefika işin farkına vararak :

— Üstat Hanım, uttaki üstün bilginiz ve sanatınızdan yararlanabilmek için pek geç kalmış olduğumuzu görüyorsunuz. Değil mi?

Bedriye Hanım gülümsemesini genişleterek :

— Hayır efendim. Kırkıktan sonra saz çalmak atasözünün ben tamamıyla karşısındayım. Çalgı her yaşta öğrenilebilir. Ama Tanrı vergisine, yeteneğe bakar.

— Böyle bir Tanrı vergisi kırkına kadar kendini göstermezse çok geç kalınmış olmaz mı efendim?

— Öyle pek genelleştirerek söyleyemem. Ama bu konuda bazı üstünlere de rastlamadım değil. Ben bir hanıma ut öğrettim. Kırk değil vallahi ellisini de geçmişti. Gençlerden çabuk aldı. Ve beni geride bıraktı.

— Şaşılacak şey.

— Evet... Bilmem ki o yaştan sonra kadının gönlüne nasıl verimli bir aşk doğmuştu? Gece döşeğinde sevgili bir evlât gibi utu koynuna alıp öyle yatıyordu. Aşk olmayınca meşk olmaz derler.

Üstat Hanım sustu. Karşısındaki bu erkek, kadın misafiri dikkatli dikkatli bir daha gözden geçirdi. Besbelli onları iki sevgili sanıyordu.

Şefika, kadının kalbinden geçen bu kuşku gölgesini de sezerek :

— Hanımcığım, biz geçimimizi sağlamak derdiyle didişiyoruz. Sevgiye de, çalgıya da ayıracak vaktimiz yok. Ziyaretimizin nedeni başkadır.

Biraz şaşırın ut ustası şimdi bakışını değiştirerek :

— Buyurunuz efendim.

— Mebrure Âdil Hanımefendinin çok çok selâmları var.

— Teşekkür ederim efendim. Gönderen, getiren sağ olsun. Sevgili çırağım Gülfem ne yapıyor? Asabi bir hal geçirdi. Meşke biraz ara verdik. Epeyce bir zamandır elim değip de gide-medim. Cıkar da gelmediler. Merak edip duruyordum.

Kadının bu habersizliği yapmacık mıydı? Gerçek miydi? Şefika ile Tayfur soran bakışlarla birbirlerine baktılar.

Ali Tayfur, bu anlamlı bakışmalar üzerine şaşalayan ut ustasına dönerek birdenbire :

— Hiç bir şeyden haberiniz yok mu?

— Hayır... Ne var? Bir felâket mi oldu?

— Felâket daha tamamıyla gerçekleşmedi. Önünü almaya çalışıyoruz.

Bedriye Hanım sesinde titreyen ufak bir yürek çarpıntısıyla :

— Bana merak verdiniz, ne olduysa çabuk söyleyiniz.

Şefika Hüsnü konuşmasına hüzünlü bir ahenk vermeye çalışarak :

— Veysi ile Gülfem, ikisi de meydanda yok. Kendilerini öldürmelerinden korkuluyor.

Bedriye Hanım iki avcuyle yanaklarını sıkarak bir üzüntü jesti gösterdikten sonra :

— Vah zavallı çocuklar... Onlar birbirlerini çılgınca seviyorlardı. Ben çoktan anladım. Oysa ki kızın üzerinde Âdil Cevri Beyin büyük emelleri vardı. Beri yandan Küçük Bey de yanıp tutuşuyordu. Nihayet macera bu kötü sonuca mı vardı? Kızcağz ne o ihtiyar adama lâyıktı ne de o ahlâksız oğlana... Onlar birbirlerinin olmak için yemin etmişlerdi. Ve yaraşığı da zaten böyleydi. Veysi bir şarkı sözü yazmıştı. Bana bestelettiler. Onlara şarkıyı çaldığım ilk günü oğlan bir yanımda, kız öbür yanımda birbirine sevdalı sevdalı bakıp da akıttıkları yaşlarının hüznüne vallahi benim de gözlerim sulandı. Veysi durmadan bana yalvarıyordu : «Ustacığım, bir daha çal, haydi... Benimsin sen benimsin...» Birbirinin olmak için acaba hangi tenha bucağın ıssızlığına sığındılar?

Ali Tayfur :

— Bu çocukları bulmak için bize yardım etmeye söz verir misiniz?

Bedriye Hanım :

— Vereyim efendim ama bu kötü haberi ben şimdi sizden aldım. Hiç bir şey bilmiyorum ki, ne yolda yardım edebileceğimi söyleyeyim. Bunu bana siz anlatınız.

Ali Tayfur :

— Bunların gizlenebilecekleri yerler hakkında bir tahmin yürütemez misiniz?

Bedriye Hanım :

— Yürütemem.

Ali Tayfur :

— Bunların tanıştıkları insanlar hakkında azıcık olsun bir bilginiz yok mu?

Bedriye Hanım :

— Hemen yok gibi...

Şefika :

— Siz derse konağa mı giderdiniz? Onlar mı buraya gelirlerdi?

Bedriye Hanım :

— Bazen ben giderdim, bazen onlar gelirlerdi.

Şefika :

— Onlar geldikleri zaman meşk odanızda tabii başka çıraklarınız da bulunurdu.

Bedriye Hanım :

— Evet... Başkaları da bulunurdu.

Şefika :

— Bu başka çıraklarınızdan hangisiyle Gülfem en fazla konuşurdu? Hangisiyle dost olmuştu?

Bedriye Hanım düşünerek :

— Ha, durunuz bakayım. Gülfem nazik, sevimli bir kızdı. Ama çıraklarımın içinde en fazla Nihat Fevzi Hanımla dost olmuştu.

Şefika :

— Bu Nihat Fevzi Hanım kimdir efendim?

Bedriye Hanım :

— Bir eczacı kızıdır.

— Buraya hâlâ derse geliyor mu?

— Birkaç aydır geldiği yok. Annesi mi hastaymış neymiş, pek iyi bilmiyorum.

— Evleri nerededir efendim?

— Tavşantaşı'nda... Yokuşun alt başındaki çeşmeyle karşı karşıya. Numarasının farkında değilim.

— Teşekkür ederiz efendim. Şimdi müsaade buyurunuz, gerekirse buraya yine geliriz.

— Hay hay efendim. Başımla beraber... İnşallah iyi bir haber alırsanız lütfen bana da bildiriniz.

— İnşallah efendim.

Hemen oradan çıktılar. Doğru Tavşantaşı, yokuşun alt başı, çeşme ve tahini boyalı ev... Çıngırağı çektiler. Kapı açıldı. Karşlarına yaşlıca bir hizmetçi kadın çıktı.

- Eczacı Beyin evi burası mı?
- Evet.
- Nihat Fevzi Hanımı görmek isteriz.
- Nihat Fevzi Hanım burada yoktur.
- Nerededir?
- Annesi rahatsız. Birlikte Bursa'ya, kaplıcalara gittiler.
- Eyvah...
- Pek mi lâzımdı?
- Evet... Evde başka kimse yok mu?
- Nihat Fevzi Hanımın halası var. Daha başkaları da

var.

Şefika Ali, Tayfur'la ufak bir fiskostan sonra :

- Hala Hanımefendiyi göremez miyiz?
- Kendisinden bir sorayım.

Hizmetçi gider, üç dört dakika sonra geri gelerek kapı dışında bekleyenlere :

- İçeriye buyurunuz efendim, der.

Misafirleri pek de hatırlı kimseler için olmayan alt katta bir odaya alırlar. Hala Hanım çok bekletmez, yanlarına iner. Uzun boylu, zayıf, geçkin bir hanım. Belki eczacı Fevzi Beyin ablası. Çizgileri derinleşmiş yüzünün solgunluğuna oranla saçları kuşku uyandıracak gibi siyah... Başının aklarını kaybetmek için kardeşinin sanatından yararlanmış olmalı.

Şefika Hüsnü alışılmış yaltaklığıyla söze başlayarak :

- Hanımefendi, affedersiniz, rahatsız ettik.

Hala Hanım beylik nezaketle karşılık vererek :

— Estağfurullah. Sizleri tanıyamadım, Acaba önceleri bir yerde görüşülmüş müydü?

— Hayır efendim. Sizinle ilk defa karşılaşıyoruz. Acıklı bir biçime giren bir mesele üzerinde sizden bazı şeyler sormaya geldik. Lütfederseniz minnettar kalırız.

Hala Hanım biraz şaşırarak :

— İyi, ama acıklı ya da neşeli benim hiç bir meseleden haberim yok.

— Biz bir defa işi anlatalım da bilip bilemediğinizi o zaman anlarsınız.

- Peki, dinliyorum.

— Efendim biz buraya Nihat Fevzi Hanımı görmeye geldik. Kendisi burada değilmiş.

— Evet. Annesiyle beraber Bursa'ya gittiler.

— Ondan soracağımız bir şeyi sizden de anlayabileceğimizi düşündük.

— Sorunuz, biliyorsam söylerim.

— Ut ustası Bedriye Hanımı tanırırsınız.

— Tanırım. Çünkü yeğenim Nihat ondan ut meşkedirdi.

— Nihat Fevzi Hanım bu meşk sıralarında elbette oraya giden başka çıraklarla da tanışmıştır.

Hala Hanım elini dizine vurarak :

— Durunuz. Meseleyi anladım. Gülfem'le Veysi macerası değil mi?

Bu sefer şaşırma sırası Şefika ile Tayfur'a düştü. İp ucunun bulunduğuna sevinerek ve halanın anlayış inceliğini överek Şefika ufak bir çığlıkla :

— Evet efendim. evet. Tamam... İşte o macera.

— Ben bu işin altından kötülük çıkacağını zaten anlamıştım. Onlar hakkında araştırma yapmak için buraya polisler de geldiler. Konaktan birtakım kıymetli eşya aşırarak savuşmuşlar. Bedriye Hanımın meşk evinde yeğenimle kurulan dostluk münasebetiyle buraya geldiler. İki gece bizde kaldılar. Biz onların Âdil Cevri Beyin konağından hırsızlık yaparak kaçtıklarını bilmiyoruz. bize şöyle bir misafirlik yapmak üzere geldiklerini sanıyorduk. Kızın da oğlanın da yüzlerinde derin bir üzüntü ve umutsuzluk vardı. Gülfem kardeşimin kitaplığından zehirlerle ilgili bir kitap çıkarmış, durmadan onu karıştırıyordu. Hatta ben şaka olarak : «Kızım, o kitabı ne okuyup duruyorsun? Eczacı mı olacaksın?» dedim. «Hayır. Bazı zehirlerin tuhaf etkileri var da merak edip roman gibi okuyorum.» dedi.

— Onların burada bulduklarını zabıta nasıl haber almış?

— Vallahi işte ben işin bu yanını bilmiyorum.

— Buradan çıktıktan sonra nereye gittiler?

— İşte ondan da hiç haberimiz yok.

— Nihat Fevzi Hanım burada bulunmuş olsaydı bu konuda acaba bize bazı bilgiler verebilir miydi?

— Hiç sanmam. Çünkü nereye savuştukları üzerine yeğenimin de bizden fazla bir bilgisi yoktur.

— Hanımefendi, o çocuklara karşı hırsızlık yüklemek vicdansızca büyük bir iftiradır. Bir tek şeye el sürmeden kaçtıklarına inanınız. Onların birbirini şiddetle sevmelerinden başka

kabahatları yoktur.

— Ne olduğunu bilmiyorum. Ben duyduğumu söylüyorum. O masum yüzlü çocuklardan böyle kötü bir davranış ben de ummam.

16

Kayıplar için bundan fazla bir şey öğrenemeyerek eczacının evinden çıktılar. Zabıtaya baş vurarak bu işle uğraşan şubeyi buldular. Oradan bilgi edinmeye çalıştılar. Bir şey söylemeden önce şubede onlara bazı şeyler sordular :

— Siz kimsiniz? Nereden aldığınız yetkiyle kayıpların arkasından araştırmalara, kovuşturmalara kalkışıyorsunuz?

İşin iç yüzünü anlattılar. İntihar uzmanı Doktor Hulki Beyin özel dedektifleri olduklarını bildirerek bir de sertifika gösterdiler.

Zabıtanın şu cevabı aldılar :

— Bu iş üzerindeki araştırmalarımız daha bitmemiştir. Her kim olursanız olunuz, aramalarımızı zorlaştırmamak için bu konuda size şimdilik bir şey söyleyemeyiz.

İster iyi deyiniz, ister kötü... Bu tür dedektiflerle gazete muhabirleri için bilinmesi gerekli bir hal vardır. Aldıkları olumsuz cevaplardan asla yılmayarak ardına düştükleri işin arkasını bırakmamak...

İşte erkek, dişi bu iki arayıcı da öyle yaptılar. Polis şubelerine gide gele, ortalığı döne dolaşa sonunda şu bilgiyi edindiler :

Veysi ile Gülfem'in eczacı Fevzi Beyin evinden çıktıktan sonra nerelerde geceledikleri belli değil... Ama son defa olarak onlara benzeyen bir çift genç Sarayburnu parkında görülmüştür. Zahirre ambarı taraflarında, rıhtım iskelesiyle gazino iskelesi arasında bir süre dolaştıktan sonra büyücek bir taşın altına bir kâğıt saklayarak ortadan kaybolmuşlardı.

O sırada oralarda iki çocuğu ile birlikte gezinen bir Musevi kadının tanıklığı bu yoldadır. Ve gerçekten gösterilen taş kaldırılarak altında şu kâğıt bulunmuştur :

«Muhterem Zabıtaya,

«Bu dünyada Allah'tan başka kimsemiz yoktur. İçine doğduğumuz ve ölümümüzden sonra döndüğümüz iki dünya da bir

tek Tanrı'nın evidir. Ona daha yakın olmak için bu maddî âlemden manevisine geç ediyoruz. Bize hırsızlık iftirası atanlar kulları inandırabilirler, ama Allah'ı aldatamazlar.

«Masumca seviştik. Ne yazık ki, birbirimizin olamadık. Medeniyetin kalp birliklerine engel insafsızca o kadar tuhaf gelenekleri var ki... Sevmeyi hak tanımayan insan yasalarının baskısından kaçıyoruz. Kurtarılmak tehlikesine uğramamak için sahilin en tenha bir yerini seçeceğiz. Pek çok aşkları örten büyük mezarın mavi suları, kurtarıcı dalgalarının kucagında bizi de uyutmak lütfunu gösterecektir.»

Ölümleri kimsenin yüreğini sızlatmayacak
işte iki imza : **Veysi, Gülfem**

Bu satırlar bulunup okunduktan sonra oralarda, bütün kıyılarda yapılan sıkı araştırmalardan ancak şu acıklı sonuca varıldı : Denize arabasını boşaltan bir temizlik işçisi gördüğünü şöyle anlatıyor :

— Şu yüksek duvarın üzerinden kuş gibi uçtular. Havada birbirine sarılmış iki vücut gördüm. Denize indiler. Ayaklarının altında su kaynadı. Köpürdü. Açıldı. Kayboldular gitti. Daha başka bir şey görmedim.

Harcamaları Âdil Cevri Bey tarafından ödenerek denize dalgıçlar indirildi. Sular karış karış arandı. Ama deniz yuttuğu bu iki körpe vücudu geri vermedi. Avını yemek için inine sürükleyen bir canavar gibi akıntı onları çekip derinlere götürmüştü.

Kokainman, besinini aldıktan sonra şöyle bağırıyordu :

— Bu iki cesedi bulana bütün servetimi bağışlayacağım. Gülfem'le Veysi'nin deniz altında birbiriyle sarmaş dolaş yatışlarına dayanamayacağım. Kıskançlık beni yıkıyor. Konağın bahçesinde iki mezar kazdırıp onları gömeceğim. Aralarına da ben yatacağım. Vasiyetim budur.

Bu baba, oğulun aşklarından suların altına kaçan mutsuz Gülfem hâlâ bu ikisinin yarışmasından kurtulamamıştı. Âdil Cevri Bey böyle sayıklayıp dururken oğlu Fahir karşısına geçerek :

— Hayır baba, seni onların arasında yatırmam. Orası be-

nim döşegimdir. Sularda boğulan Veysi'yi parmaklarımla bir daha boğduktan sonra Gülfem'e sarılacağım. Kıyamet koptuğu zaman da kimse sevgilimi kollarımın arasından alamayacaktır.

Bir ölünün paylaşamayan hayali yüzünden ikisi arasında çıkan kavga büyüye büyüye sonunda bir akşam oğulun babayı tabancayla yaralaması sonucuna vardı. Olay zabıtaya, gazetelere yansıdı. Macerayı işitenlerden kimi babaya, kimi oğula hak verdi. Ama çocukları ikisine de lânet okudu.

Acıklı, gülünç, böyle havadisler âlem için vakit geçirmeye ortam hazırlayan bir çeşit eğlence konusudur. Bu ikili intihardan gerçekten üzülen biri vardı : Nusret Hulki Bey... Mutsuzların yardımına vaktinde yetişemedikleri için dedektiflerini çok azarladı. Bu ikisinin üzüntüleri de şeflerininkinden aşağı değildi. Hiç ihmalleri yoktu. Elllerinden geleni yapmışlardı. Ama kadere hükmetmek kimin elindedir? Olacağa çare bulunur mu? Olayları parmağının üzerinde oynatan inatçı enerji sahiplerinin varlığını söyleyenler vardır. Bu konuda tarihten bir örnek almak gerekirse Nopoleon birinci gelir :

Her şeyi uzun zamanlar öncesinden gördü. Savaş alanlarında mucizeler yarattı. Politikada Tanrı kesildi. Ama sonu ne oldu? Sürgünde bir İngiliz kâhyasının emirleri altında yattı, kalktı. Adi bir mahpusun bütün acılarını, aşağılıklarını çekerek, duyarak can verdi gitti. Her şeyi bilen bu dâhi, kendi sonunu neye görmemişti? Bütün insanca enerjilerimizin üstünde, tepemizde oynayan bir hokkabaz değneği var. Onu göremiyoruz. Bütün dikkatlerimize, önlemlerimize, bütün çabalarımıza ve her şeyin sonunu önceden düşünmelerimize karşın iyi veya kötü raslantıların etkisi altındayız. Vasfiye Sami, Nüzhet Faik olayında bu iki dedektife gülen şans, bu son olayda onlara yardım etmemiştir.

İleride olabilecek benzeri olayda daha açık göz ve tetik olmaları söylenerek mesele kapandı :

— Koca İstanbul bu... Herkesin tuzu kuru değil. O kırmızı kiremit kapaklı çatıların altında şu anda kim bilir neler oluyor? Aştan, açlıktan, umutsuzluktan, öfkeden delilikten intihar faturası önünde örnek seçmeye uğraşanların sayıları kaç olduğunu biliyor muyuz? Bu dargınları hayatla nasıl barıştırmalı? Hayatın gerekli yasalarına nasıl alıştırmalı? Hayatın bize kıyar gibi görünen sert yasalarını kendi zevkimize göre değişt-

linde...

Doktor Nusret Hulki Bey, ziyaretçisini bir koltuğa oturtuktan sonra :

— Neniz var efendim?

— Siz intihar uzmanıymışsınız.

— Evet. Öyle bir branş uyandıрмаğa çalışıyorum.

— Güç sanat.

— Niçin?

— Canından usanmışlarla uğraşması kolay mı?

— Beyefendi, tabii hallerde can tatlıdır, usanılmaz.

— Ama bu iddianızın tersini ispat eder nitelikte bunca kanıtlar var.

— Hayatın tadını bozdukları sanılan acılıklar vardır. Ama hayatın gerekli bir parçası olan bu acıları da karşılamayı, hoş görmeyi bilmelidir. Acılık olmasaydı tatlılık tam anlamıyla kendini hissettirir miydi? Yani o zaman tatlıdan bir şey anlaşılabilir miydi?

— Dünyanın sefaletine bilinçli bir göz atarsanız bu ikisinin arasındaki farkı pek ölçsüz bulursunuz.

— Hayır Beyefendi, canını sevenlerle ondan bıkmış olanların arasında sayıca bir orantı kurmak istersek bu sayıda o ikincileri ağıza alınmayacak bir azlıkta buluruz. Açlığın, yoksulluğun, sıkıntıların büyük bir çoğunluğu sarmış bulunmasına bakınca, canlarından bıkanların da o ölçü içinde artmış olmaları gerekirdi. Oysa, öyle mi? Bir milyon nüfusta üç dört yüz intihar olayı, sefalete düşenlerin bu tür ölüme en çok vergi vermekte olmalarını ispattan çok uzaktır. İntiharların yalnız sefalet yüzünden meydana gelmediği de bilinmektedir. Geçim derdinden başka bir de ruh bunalımı vardır. İntiharlarda en büyük neden bu ikincisidir.

— Doktor Beyefendi, ıstıraplara düştüğüm anlarda intihar, ufukta yanan bir can kurtaran feneri gibi gözlerimin önünde parladı durdu.

— İstirabınız nedir?

— Belki şimdi buyurmuş olduğunuz gibi ruh bunalımı...

— Evli misiniz?

— İkisini boşadım. Üçüncüsüyle de dargınım.

— Bu sıkıntılarınız karılarınızla olan geçimsizliklerden mi ileri geliyor?

— Vallahi bilmiyorum. Bu sinirli halim mi geçimsizlikleri yaratıyor? Yoksa geçimsizlikler, uyumsuzluklar mı bu sinirliliği meydana getiriyor? Erken evlenmiş olduğum için bunu pek fark edemiyorum.

— Evliliğinizin ilk günlerinde karılarınızı çok sevdiniz miydi? Araya kıskançlık olayları falan girmiş miydi?

— Bir kadın kaç gün sevilir? Doğrusunu isterseniz hepsinden bıktım. Duygularımızda bir uygunluk, bir ahenk oluşmadı. Ben tabiatın derinliklerine dalmaya uğraşırken onların bir çocuk gibi her şeyin düzeyinde kalmaları beni çok sıktı.

Doktor saf bir jestle tekrarladı :

— Tabiatın derinlikleri...

— Evet...

— Ben tabiatın oluşumunu biraz karışık, anlaşılmaz buluyorum. Bu derinliklere nasıl bakılır?

— Yüzden derinliğe doğru...

— Her şey bir maden ocağı niteliğinde değildir ki, yüzden derinliğe doğru bir kuyu kazılarak tabakaları incelenebilsin? Tabiatın sırları serttir. Çoğuna kazık, burgu, küskü işlemez.

— Ama mademki siz intiharda uzmanlık iddiasındasınız. Bu olay üzerine herkesin düşünüşünü yüzde bırakarak derinleşmelisiniz.

— Sözlerinizde bir belirlilik göremiyorum. Bu, yüzden içe doğru derinleşmek modası da yeni çıktı. Bunu söyleyen çok ama gerçek bir anlamda uygulayabilen yok gibidir. Birisi böyle bir lakırdı çıkarır. Bu deyim artık kubbeyi çınlatır. Sözü ilk çıkarana orijinal derler. Ötekilere taklitçi. Nasıl derinleşmeliyim, söyleyiniz.

— Ben intihar etmek istiyorum. Niçin istiyorum? Bunu bana söyleyeceksiniz.

— İstemek elinizde olduğu gibi istememeye de gücünüz yetmez mi?

— Hayır. Gücüm yetmez.

— Kendinizde araştırıp ortaya çıkaramadığınız bir iç problemin çözümlenmesini yabancı bir adamdan soruyorsunuz.

— Evet... Hasta kendi derdini tanılayamaz. Bu nokta doktorun işidir. Hekimin aynı hastalığa tutulmuş olmayışının tanılamaya engel sayılmadığını her gün görüp duruyoruz.

Doktor dikkatini yoğunlaştırarak ziyaretçisinin yüzüne baktı. Bu dikkatli bakışlar kendini biraz sınırlendirmiş gibi bir ateşle hasta sözlerine devam etti :

— Bana dikkatle bakınız. Ama bende bir deli tipi görmek isteğiyle, peşin hükümle değil... Ben kendi kendimin ne olduğumu anlayamadım. Bakalım bunu siz anlayabilecek misiniz? Akıllı kimdir? Akılsız kimdir? Önce bana bunu bildiriniz.

— Beynin iyi veya kötü oluşumu ve dış âlemden olan etkilenme yeteneğinin hastalıklı yahut sağlıklı oluşuna göre bir nisbet yapılabilir.

— Bırakınız efendim fen örtüsü altındaki bu kof lakırdıları... Pratik konuşalım, pratik...

— Ne gibi pratik?

— Dinleyiniz. Akıllı adam her şeyin üstünde her zaman kendi çıkarını düşünmeyi bilen ve âleme gerçek bir dostmuş gibi görünerek doymak bilmez bir hırsıyla kütüğü durmadan önüne yontan adamdır. Ve akıllılığın yüksek derecesi «egometre» ile ölçülür.

— Egometre nedir?

— Bencillik ölçüsü...

— İddianızı ispat için terimler de icat ediyorsunuz.

— Aman efendim, bu dünyada icat ürünü olmayıp da bütün Tanrısal katkısızlığıyla gökten inmiş ne vardır?

— Görüşünüze göre akılsız adam da bunun tersi olacaktır.

— Evet, akılsız adam boyuna akıllıya sömürülür. Akılsız aklımın hem en büyük velinimetini, hem en aşağılık uşağıdır. İşte dünyadaki bu dengesizlik benim aklımı sarsıyor.

— İntihar düşüncesi size bu kaygıdan mı geliyor?

— Bilmiyorum. Bunu siz anlayacaksınız.

— Soyunuzda intihar etmiş olanlar var mı?

— Evet. Büyükbabam.

— Asıl babanız sağ mı?

— Hayır.

— Neden öldü?

— Kötü alışkanlıklardan.

— Hangi tür?

— İçki, kadın, kumar...

— Size bu intihar isteği nasıl geldi? Vakit vakit gelip ge-

çiyor mu?

— Doktor Bey, rica ederim beni hem bir hasta, hem de bir konsültan (colsultant) gibi kabul ediniz. Bu istek bana nasıl geldi? Galiba ilk defa can sıkıntısından... «Kendini öldür, kendini öldür!» diye kulağıma bilinmeyen yerlerden bir ses gelir gibi oldu. Ölmek nasıldır, bilmiyorum. Tatlı mı, acı mı? Ama bir önseziyle ben ölümden şehvetli, büyük bir zevk ve son baygınlığa varacak ölçüde bir tat seziyorum. Ağzı kıvrık, ucu sivri bir kama, dolu bir tabanca gördüğüm zaman âdeta büyülenip titrerim. Bir uçurum kenarında aynı tatlı yürek çarpıntısıyla sarsılırım. Bir ufak el veya beden hareketiyle hiç bir kimsenin daha sırlarına eremediği bir büyük olay olup bitiverecek. Bir vapur bordasından pervanenin köpürttüğü sulara bakarken, raylarda yerleri sarsarak bir katar geçerken ölüm beni şehvetiyle çeker. Yine bilemem nasıl, kurtarıcı bir el beni çeker, geriye iter.

— Demek ki, siz dünyada çektiğinizi sandığınızı, kurduğunuz azaplardan kurtulmaktan çok tadını tatmak için ölüme atılmak istiyorsunuz?

— Ah evet, ölümlü buluşmanın özlemini çekiyorum.

— Kendinizi bana bir hastadan çok bir konsültan olarak kabul ettirmek istiyorsunuz. Ama bu son sözlerinizle zihnimi nerelere çekip şaşırttığınızı biliyor musunuz?

— Efendim, ben size hissettiklerimi söylüyorum. Bunların incelenmesi, ayrıntılarının anlaşılması sizin işiniz. İşte hep bunlar zihnimden büsbütün kovup kurtulamadığım şeylerdir.

— Sizi bu «obsession» dan kurtarmak için çalışacağım. Ama sorumu tuhaf bulmayarak bana doğru cevap veriniz.

— Peki, sorunuz.

— Vuslat özlemini çektiğiniz ölüme kavuşmaktan sizi alıkoyan kuvvet nedir?

— Hah, işte şimdi meselenin can damarına basacak bir soru sordunuz. Ölümü istediğim halde niçin ölemiyorum?

— Sorum yanlış anlaşılmasın? Niçin ölemiyorsunuz değil. Bu isteğinizin yerine gelmesine engel olan kuvvetin üzerinizdeki etkisi ne biçimde kendini duyuruyor?

— İsteğimin yerine gelmesine engel olan değil, maksadımın uygulanmasını geciktiren kuvvet deyiniz.

— Niçin böyle diyelim?

— Çünkü bu kuvvet isteğimin yerine gelmesinden beni büsbütün alıkoyamıyor. Ancak birkaç zaman için gecikmesine neden oluyor.

— Acıklayınız.

— Bir gün ben muhakkak intihar edeceğim... Bu kesin...

-- Bu kesinlik neden?

— Çünkü veraset yoluyla ben bu ölüme mahkûmum.

— İşte bu noktada çok yanılıyorsunuz Beyefendi. Çünkü bu kalıtım fence daha kesinlikle gerçekleşmemiştir.

— O halde ölüme karşı tutulmuş olduğum bu aşk bana nereden geliyor?

— Hayat ve ölüm üzerine saplandığınız bazı yanlış düşüncelerden...

— Bazı hastalıkların soydan, anadan babadan geçtiğini siz bana karşı inkâr etseniz de tıp bunu kesinlikle reddedebilir mi? Bazı ailelerde babadan evlâda zincirleme geçen intihar olaylarını göz yumarak geçmek kabil midir?

— Beyefendi, konumuz karışıktır. Gerçi böyle kalıtım şeklinde görülen olayları patoloji kitapları da yazarlar. Bu soydan geçisi nasıl saptayacağız? Fiziğin anadan, babadan evlâda geçen bir özelliği şeklinde mi? Kesinlikle böyle bir şey olsa intihar eden babanın çocuklarının da sebepsiz hep otomatikman (automatiquement) kendilerini öldürmeleri gerekirdi... Bir intihar olayından sonra artık o ailede zincirleme felâketin sürüp gitmesini beklemeliydi. Çok şükür ki, böyle bir şey yoktur. Olaydı, insanlığın hali nereye varırdı? İntihar hakkında bir istidat geçişi üzerinde tartışılmıştır. Ama istidatla olay arasında bir mesafe vardır. Bazı kuvvetli sebepler bu istidadı geliştirebilir diyelim. Ama bu sebeplerden kaçmak mümkündür. Bakınız, siz büyükbabanızın intihar ederek, babanızın da ece-liyle öldüklerini söylüyorsunuz.

-- Evet, ama kalıtım bir kuşak atlayabilir. Bu atlama başka hastalıklarda da görülüyor. Ben kendimde patalojik bir soya çekimin, aileden bir şeyler geçişinin belirtilerini görüyorum.

— Nasıl?

Hasta zihnini toplamağa uğraşır gibi bir düşünme duraması geçirirken doktor tekrarladı :

— Beyefendi, bu intihar düşüncesi size ilk defa nasıl geldi?

— Durunuz, söyleyeyim. İstinye'de bir yalımız vardı. Denizde boğulmuş bir adamın ölüsünü dalgalar bizim rıhtıma getirmişti. Ölü şişmiş, gözünün biri patlamış, öbürü karanlık bir çukur kalmış. Dudaklar mosmor ve parça parça oyuk. Bir kısım dişler açıktı, kisası görülecek şey değil. Yapılan araştırma ve inceleme sonunda boğularak intihar ettiği anlaşıldı. Bir süre bu korkunç manzarayı gözlerimin önünden uzaklaştırmadım. Şiddetli bir ürküntü içinde zihnim hep bununla uğraşıyordu. Düşünüyordum: Birkaç gün önce bu zavallı da hayatın sağlam bir insanıydı. Ama hayat... O ne kadar geçici bir zaman kullanılmak üzere alınmış bir şey... Hayvan leşiyle insan leşinin hiç farkı yok. İkisini de balıklar, böcekler, canavarlar aynı iştahla yiyorlar. İkisinin de çürümüşlüğünden aynı bulantı getirici kokular çıkıyor. İkisinden de havaya aynı zehirli gazlar yayılıyor. Benim vücudum da tıpkı böyle iğrenç bir biçimde çürümeye mahkûm maddelerden yapılmış değil mi? Vücudumda taşıdığım kalp tulumbası, ciğer körüklerim işlemeyince soluğum kesilerek ben de işte onun gibi olacağım. Biz insanlar bu dünyada sonsuz olarak neye malikiz? Hiç bir şeye... Bu bacaklar, bu kollar, bu kafa, kısacası vücudumun organlarından hiç biri benim değil. Tabiat bunları bana bir süre kullanmak için iğreti vermiş. Vakti gelince geri alacak. Yani açık anlamıyla ben benim değilim. Benim mayamda da o gördüğüm leşe dönmek zorunluğu var. Yaşayanlardan hiç biri bu korkunç gerçeği inkâr edemez. Bu korkunç düşüncelerle o hale geldim ki, âdeta kendi kendimden kaçmak istiyordum. Ama ne yazık ki, bu mümkün mü? Bu korku zihnimi sara sara beni çıldırttı. Ben neden korkuyordum? Ölümüne o biçimi veren intihardan... Ama kendimi öldürmemek elimde değil miydi? Bu soru önünde beynim çatlayıncaya kadar düşündüm. Ve sonunda kendi kendime şu cevabı verdim: «Hayır, değildir. Büyükbabam intihar etmiş. Bu kalıtıma ben de kurban gideceğim.»... Bu korkunç düşünceler sıkıntıdan ıstıraba ve sonra inatçı sinirsel bir hastalığa döndü. Bu azap içinde yaşayamayacağımı anlıyorum. Beni bu işkenceden ancak korktuğum ölüm kurtarabilir. Ama onu bekliyorum, gelmiyor. Madem ki, alınımın yazısı budur. Ölümüne ben kendim gitmeli, onu kendim bulmalıyım. Olacak şey bir ayak önce olup bitsin... Şimdi ölümü kavuşma (vuslat) şeklinde görmemin nedeni budur.

-- Beyefendi, korktuğunuz şeye kendi ayağınızla gitmeye uğraşıyorsunuz. İnanın bana, sizin hiç bir şeyiniz yok. Öğütlerime dikkatle kulak verirsiniz bu sıkıntılardan kurtulursunuz.

-- Bir şeyimin olmadığını bana kesinlikle, beni inandırmaya çalışarak söylemek, apaçık benimle eğlenmektir.

-- Biz kimseyle eğlenmeyiz. Ciddiliğimiz size geçirdiğiniz bunalım yüzünden öyle görünüyor.

-- Hem bir şeyin yok diyorsunuz hem de bunalımdan söz ediyorsunuz.

-- Bunalım... Evet. Ama sizde derinden derine ruhsal bir tehlike görmüyorum.

-- Peki, nem var?

-- İntihar hakkında değişmez bir düşünceye saplanmışsınız. Bunu zihninizden koparıp atmaya çalışacağınıza kendi kendinizi kötü düşüncelerle hırpalıyor, kendinize telkin yapıyorsunuz. Kafanızı kuruntularla, intihara nedenler aramakla dolduruyorsunuz.

-- Kalıtıma ne buyuracaksınız?

-- Bu sizin için olacak şey değildir.

-- Bu türlü sözlerle beni inandırmanız da mümkün değildir Doktor.

-- Büyükbabanız intihar etmiş. Ama asıl babanız etmemiş.

--- Evet.

-- Dedenizin babası, daha onun babası, babasının babası hep bunlar sıra sıra intihar etmişler mi?

-- Bilmiyorum.

-- Bunu bilmediğiniz halde kesinlikle bu kalıtımın etkisine nasıl hükmediyorsunuz? Eğer soyunuzda böyle zincirleme bir intihar tuhafılığı olaydı aile seçerendezde de bunu muhakkak yazılı görecektiniz.

-- Eski adamlar böyle şeylere önem vermezlerdi.

-- Keşke siz de bunu bu kadar merak etmeseydiniz... Sizde böyle soydan gelme bir hastalık olmadığını kendi halinizle ispat ediyorsunuz.

-- Nasıl efendim?

— Eğer sizde soydan gelme bir dengesizlik olsaydı şimdiye kadar siz ne yaptığınızı bilmeyerek otomatikman intihar etmiş bulunacaktınız. Sizde sadece bir intihar kuruntusu, bir intihar kuşkusu var. Ölümden korkuyorsunuz. Bu korkunun şiddeti bir tepki yaparak sizi korktuğunuz yöne çekiyor. Korktuğunuza uğratmak istiyor. Eğer yalnızın rıhtımına o intihar etmiş adamın çürümüş cesedi çarpmamış olaydı bu kuruntu istidadı sizde belki başka alanlarda görünecek, kendini gösterecekti... Babanız, büyükbabanızın intiharından bir meraka düşmemiş. Kalıtım yoluyla kendisinin de böyle bir şey yapabileceğini aklına bile getirmemiş. İçki, kadın, kumar... Yemiş, içmiş, eğlenmiş. Eceliyle ölmüş gitmiş. Siz de böyle yapınız. Ama o biçim kötü alışkanlıklarla değil. Bu kötü düşünceyi aklınızdan çıkaracak akıllıca eğlencelerle... Ne işle uğraşıyorsunuz?

— Hemen hiç bir şeyle.

— Hah, işte bu çok fena!.. Kendinizi yormadan zihin avutacak şeylerle uğraşmalısınız.

— Hiç bir şeyle uğraşmıyorum dedim ama zihince hiç de boş durduğum yok.

— Ne düşünüyorsunuz?

— İntihar olaylarını incelerim. Bu konuyla ilgili eserler bulursam büyük bir heyecanla okurum. İntihar biçimleri merakımı çok çeker.

— İncelemelerinizden birkaçını bana anlatır mısınız?

— İntihar edecek İngiliz soyluları asılma şeklinden nefret ederlermiş.

— Niçin?

— Çünkü asılarak ölme, kanlı katil, hırsız ve haydutlara özgü adı bir ölümdür. İngiliz centilmenleri bu biçim intiharı hiç aristokratik bulmazlarmış.

— İngilizler hayatta büyük bir tutuculukla izledikleri soyluluk iddiasını mezardan daha öteye kadar da mı götürüyorlar?

— Soylu yaşayıp ona şeref verecek ölümü seçmek merakındadırlar.

— İntihar insanlığa uygun bir ölüm değildir ki, soyluluğa şeref versin. İngilizlerin ellerinden gelse öteki dünyada da yok-sulları cennete sokmayıp bu ayırmacılığı orada da uygulayacaklar, cenneti aristokratlara ayıracaklar. Peki, üstün sınıfa yaradır ölüm şekli hangisidir?

— Tabanca, kurşun... Artist, şair, yazar, memur gibi seçkin sınıflar intiharın hep bu şekliyle ölüyorlarmış. Ben gazetelerde okuduğum intihar olaylarında her zaman buna dikkat ederim. Gerçekten kendilerini öldüren memurdan, tüccardan, büyüklerden birkaç kişi ve kapitalist bir Musevi şakaklarına kurşun sıkarak intihar ettiler.

— Demokratik intihar hangisiymiş?

— İşleri iyi gitmeyen esnaf, gündelikçiler, düşkün, yoksul aileler yani hep melânkolikler... İple kendilerini bir hevenk gibi sallandırıyorlar. Kadınlar genellikle zehir kullanıyorlar. Kendilerini denize boğdurtuyorlar.

— Beyefendi, en sağlam zihinli bir adam bu düşüncelerle birkaç zaman uğraşacak olsa çok geçmeden pusulayı şaşırır. sizden beter olur. Adınız?

— Saffet Avni.

— Saffet Avni Bey. çocukluğunuzdan beri ne hastalıklar geçirdiniz?

— Belli başlı bir hastalık geçirmediğim. Bu gerçeğe karşın her zaman hasta gibiyim. Çocukluğum pek sinirliydi.

— Nasıl?

— Karanlıktan çok korkardım. Işıksız odada uyuyamazdım.

— Hâlâ da öyle misiniz?

— Evet... On beş yaşına kadar dadımın koynunda yattım. Çünkü yalnız döşekte korkudan beni uyku tutmazdı. Gece ayakyoluna yalnız gidemezdim, kapıda mutlaka biri beni beklemeliydi.

— Bu korkuyla intihar düşüncesi ne kadar tuhaf bir karşıt meydana getiriyor.

Bu tuhaf karşıtlığı anlatabilmek için doktor da, hasta da bir süre sessizce düşündüler. Sonunda Saffet Avni Bey :

— Doktor, bir huyumu iyi anladınız.

— Hangisini?

— Uğraşmaktan veya yapmaktan korktuğum bir şeyden kaçarken anlayamadığım bir kuvvetin beni tersine o şeye doğru çekmesi tuhaflığını...

— Bu hal korkunuzun şiddetine karşılık iradenizin kuvvetine güvenememenizden ileri geliyor.

— Evet tastamam böyledir. Bakınız nasıl: Kama, tabanca. uçurum gibi şeyler. bu türden ölüm araçları yılanın kuşu

büyülemesi gibi nasıl beni çekiyorsa seremoni içinde de buna benzer hallere uğruyorum. Çok yüksek tabakadan saygıdeğer biriyle konuşurken içimden pek tuhaf bir kuruntuya kapılıyorum. Şimdi ben bu adamın üzerine atılarak kafasını yumruklar, suratını didiklersem kaygısı beni fena halde sarıyor. Böyle yapmak için de ortada hiç bir neden yoktur. Bu merak bana tersine o kişiye karşı duyduğum aşırı saygıdan geliyor. Beynimi dolduran, sinirlerimi sarsan, irademi yakan bu davranıştan kendimi alıkoymak için ellerimi ceplerime sokuyorum. Kızarıyorum, bozarıyorum, terliyorum, geri geri çekiliyorum. O muhterem kimse yüzümün geçirdiği bu değişikliklerden bir şey anlayamayarak soruyor: «Beyefendi, rahatsız mısınız? Bir ağrı, bir acı mı geçiriyorsunuz?» Bu soru beni bütün bütün bitiriyor. Terleyerek ağzımdan «Hayır!» cevabı çıkarken içimden: «Ah, seni iyice bir pataklasam, bir şeyim kalmayacak» diyorum... Meselâ bir gazinoda ya da özenle düzenlenmiş bir salondayım. Yerden tavana kadar duvarı kaplayan bir ayna var. Ona bir tekme atarak yere indirmek isteği, hayır, korkusu içimi yakıp kavuruyor. Ve yine meselâ vapurda veya trendeyim. Bir çocuk pencereden bakıyor. Onu bacaklarından yakalayıp dışarıya atıvermek isteği yüreğimde bir yılan gibi kıvranıp duruyor. Niçin böyle bir cinayet işlemek isteği önce aklıma geliyor ve sonra bu işi yapmaktan kendimi alıkoymama korkusuyla terleyip titriyorum. Evet Doktor, bu korkunç harekette bulunmamak elimde değil mi?.. Bir kalantor bakkal dükkânına girdiğim zaman açık gaz tenekelerinden birine yanar bir kibrit fırlatmak zevki aklıma gıcıklar durur. Alevlerin birdenbire dükkânı sarması, bakkalın, çırakların telaşlı cıgıllıkları, dışarıdan koşuşmalar... Çevreyi dolduran gürültü... İtfaiye boruları, şangur şungur otomobilleri... Terkosta su yok. Şirket'e kantarlıyı atanların küfürleri. Yangın dört yana kol atmış. Evlerrinden taşınan taşınana. Sokaklar mahşer... Bir kibrit, bakınız bu ne temaşa... Bütün sanatlarda heyecan aranmıyor mu? Tiyatrolara, sinemalara başkalarının felâketlerinden çıkarılan böyle acıklı sahnelerin taklitleri seyredilip eğlenilmek için gidilmiyor mu? Benim için bu eğlencenin sermayesi bir kibrit... Bu zamanda kul kula pek acımıyor. Evleriyle birlikte canları yananlara Allah acısın. Çünkü Tanrı iyilik yapmayı o kadar zorlaştırıp kötülük yapmayı bu kadar kolaylaştırmamalıydı.

Ama ben bu kötü eğilimlere kendimi kaptırmamaya uğraşıyorum. İntiharı kendime kurtuluş bilmemin nedeni de böyle bir cinayet işlemekten bu bozuk düzen dünyadan gitmek isteğidir... Hocalar, papazlar cehennem, cehennem korkutmasıyla bağırıyorlar. Son kâfir filozoflar da : «Bir şey yok. Kötülük, iyilik eşit. Dünyada bu felâketleri yaratıp da öteki dünyada mükâfat veya ceza vermek için mahkeme kurmak gülünç şeydir.» diyorlar... İntiharların nasıl önüne geçilir? Sebepleri ortadan kaldırmadan sonuçları engellemek, yasaklamak mümkün müdür? Hem bu ölümlü, bu hayırsız hayatın türlü cehennemler yaratan acıları içinde bunalarak her şeyi aklımca ölçüp biçtikten sonra intiharı fenalığın en hafifi buluyorum. Benim çektiğim acıların bir dakikasına uğrarsanız sizin gözlerinize de kamalar, tabancalar, uçurumlar can kurtaran araçları gibi sevimli, büyüleyici görünür. Beni ölüm isteğimden ayırarak acılar içinde yaşatmaya ve buna da insanlık adı vermeye ne hakkınız var?

Doktor, bu uzun ve dağınık düşüncelerle yüklü ölüm söylevini dinledi, dinledi. Bu sözlerin başı sonunu, ortası iki ucunu hiç tutmuyordu. Bu âdeta Saffet Avni Beyin bozuk aklından dört yöne sapıtarak esen bir bora idi...

4 Haziran 1931